

uelut è muris. Idem lib. 9. cap. 25. Est paruus admodum piscis assuetus petris, hoc carinis adherente, naues tardi us ire creduntur, inde nomine imposito: quam ob causam, amatorijs quoque ueneficijs infamis est: & indiciorum, ac litiuam moras, quæ crimina una laude pensat, fluxus grauidarum utero sistens, partusq; continens ad pu erperium, in cibos tamen non admittitur, Pedes eum ha bere arbitratu Aristoteles, ita posita pennarum simili tudine. Hæc ille. Aristoteles libro 2. capite 14. de na tura anim. Remoram nonnulli per errorem pedes habere crediderunt. Expes omnino est. Sed quoniam pinnas ha beat, pedibus similes, hinc fit, ut pedibus instare uideatur. A retinendis nauibus nomen habet. ὄς ἐχωρ τὰς νῆας.

Non Arabum uolucer.] Iaculum intel ligit, qui ex arborum ramis uibratur, ac uo latu per corpora tran sit. Subit arbores, è quibus ui maxima se ei aculatur, penetratq; quodcunque animal obuium dederit fortu na. Vipera.] Pin notheram dicere uide tur, qui minimus ex cæcorum genere est, & ideo oportunus in iuria. Hinc solertia est, inquit Plin. mani um oftrearum testis se condere, & cum acce

uerit, migrare in capaciores. Hinc à poëta custos præcio se conchæ uocatur. Sed magis mihi probatur, quod Mi ceyllus annotauit, poëtam loqui de uipera, sine serpente, quæ in mari rubro peculiariter uersatur, & conchas in quibus uniones, siue margaritæ nascuntur obseruat.

Cerastræ] in Cerasiis corpore eminent corniculæ, sæ pe quadrigemina, quorum motu reliquo corpore occul tato, sollicitent se ad aues. Nicander θρηαικός.

ἔν δ' ἄρ' κ' αὖ δὲ δόεντα μάθ' ἐπιοντα κεράστου
 ἢ τ' ἔχει, τῷ γὰρ τι δομῆρ' ἰθάλλεται ἰσθμῷ,
 ἄλλοτε μὲν πσιούρεοσι, τότε δ' ἐν δόοισι κεράστου.
 ἢ τοὶ δ' αὖ κολός ἐστιν, ὅτ' αὖ κεράεοσι πεποιδός
 χροῖ δ' ἐν λαφ' ῥήλεθ' ἵνεται, ἐν δ' ἀμβροσίῳ,
 ἢ κ' αὖ μεταροχίνοι παρὰ σίβωρ' ἐνδονίς αἶε.

Quo loco poëta Ceraften dolosum uocat, quod in uijs, per quas plaustra aguntur, se occultet, ut obuium. & in quem incidat, perimat: mutilatum item uittatumq; corni bus. Sunt enim nonnulli quatuor cornibus feroces, ut di ximus. Pretius rursus, ac nixus cornibus in colore obscu ro extenuatur. Quin & circa semitas sedulo, ac diligenter degit. Plura idem author de Cerasiis, & interpret lectu, ac scitu digna scribunt. Membrana Lib.] corium li bycæ Cereftæ, fortasse quod in Libya uel plures sint, uel solæ, uel Ferociores, propter æstum. Eoa Phæ.] Ae thioptes, & Indi nobilem ante Arabiæ auem Phœnicem ferunt, atque adeo unum toto orbe, aquilæ magnitudine, fulgore auri, circa colla, reliquo toto corpore purpure um, sed raro uisum, caudam cæruleam roseis pennis di stinguentibus: cristis faciem, saporis plumbeo apice ho

Euro.] quouis uento. species pro genere. Oculis A draco.] Draconum oculi, ait Sulpitius, qui nascuntur in Aethiopia. Verum oculis eius, & inueteratis, & cum mel letritis, inunctos non pauescere ad nocturnas imagines fe runt, etiam pauidos cordis. Atq; hoc quidem rectius, atq; huic loco accommodatius. Quæq; sonari,] Aetiuen di cit, quem aliqui dixerunt Gagaten. Hic lapis in edifica catur nido aquilæ, ad multa remedia utilis, nihil igne de perdens. Est autem lapis iste prægnans, intus cum qua rtias, alio ueluti in utero sonante. Sed uis illa medica non nisi in nido direptis. Hic Plin. libro 10. cap. 3. Aetiuen Zoroastes magus omnibus lapidibus prætulit. Sub ali.] sub aquila incubante.

nestante. Phœnicem nemo uidit uescētem, auctore Manlio, & in Arabia soli factum esse, uiuit que annos DCLX. Vbi conserua nuerit, casia, thurisq; B

Contulit, infando saturatas carmine frondes, Et quibus os dirum nascentibus inspuat, herbas Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa ueneni, Tunc uox Lethæos, cunctis pollentior herbis Excantare deos, confundit discordia linguæ, Dissona, & humanæ cantū, gemitusq; luporū, Latratu habet illa cantū, gemitusq; luporū, Quod trepidus bubo, quod strix nocturna querū, Quod stridēt, ululantq; feræ, quod sibilat anguis,

Expressit, & planctus illisæ cantibus undæ, Sylvarumq; sonum, fractæq; tonitrua nubis, Tor rerū uox una fuit, mox cætera cantu Explicat Aemonio, penetratq; in tartara lingua.

ponit, & exurit. Scribunt quidam, ubi obierit uermi culum, demum nasci, & sotum à Sole, iterum phœnicem fieri: uersari in Aegypto, mori in Aethiopia. Chæremon Aegyptius prodidit Phœnicem uiuere septem milia an norum & sex & mori in Aegypto. Sed plurimorum con sensus est, in Panchaia Solis urbe in ara uitam cum fini re. Cimis itaque Phœnicis ueneficiæ non defuit. A Phæ nicis uiuacitate nata est parœmia. Phœnicæ uiuacior, cuius etiam raritas prouerbio locum fecit, Phœnicæ rarior, de rebus, aut hominibus inuentus rarior. Ouid. Metamorph. lib 15.

Vna est, que reparet, seq; ipsa resemet ales Assyriæ Phœnicæ uocant, nec fruge, nec herbis Sed thuris lachrymis, & succo uiuit amoni. Hæc ubicunque suæ compleuit secula uitæ, Illic in ramis tremulæq; cacumine palmae, Vnguibus, & duro nidum sibi construit ore, Quo simulat casias, & nardi lenis aristas Quassatq; cum fulua substrauit cynthia myrrha, Se superimponit, finitq; in odoribus auum. Inde ferunt totidem, qui uiuere debeat annos, Corpore de patrio paruam phœnicæ renasci. Cum dedit huic atas uires, onerisq; ferendo est Ponderibus nidi ramos leuat arboris altæ Fertq; pius eunatq; suas patriumq; sepulchrum, Perq; leues auras Hyperionis æde positus Ante fores sacras Hyperionis æde reponit. Et apud Lactantium Firmianum extat nobile carmen de Phœnicæ, quod nimis longum est, hic adscribere. Eoa.]

A Eoa.] Orientali. In Panchaia enim Solis urbe in a-
ra id facit. Quo postquam.] Vbi ad hunc specum
ista rerum nostra cogit, quas pestes Lucanus nuncupat.
na? dō? no? v. addit & quosdā arborum ramos, & her-
bas, quas teneras adhuc infecerat suo spūto, & carmini-
bus, & quantum ueneni ipsa inuenit, adiecit præterea.

Tunc uox.] Diuersis collocationibus rerum ampli-
cat ueneficæ tartaream uocem, qua excantauit deos. Hæc
omnibus herbis efficaciorē fuisse canit. Latratus.] La-
trat horrendum ut canis, ut solent caducei, aut sacro mor-
bo correpti: tum autem ululatum lutorum imitatur. Ad-
de furalem bubonis ignaui carmen, & genitum,

Strix noc. qu.] Nocturna. & sua quærela auis impo-
nna: inuadit pueros nutricum egentes, & eorum succum,

Eumenides.] Inuo-
catio furiarū, & quan-
tum rerum damnata-
rum est apud inferos,
ut in uota & preces
B adfuit, ut corpus posi-
tum, ad canendū euen-
tura animent. De
Chao nū uno loco an-
notatum est.

Mundos in.] Pla-
to mundum unum esse
genitū scribit, & cum
quidem sensibilem, d
deo conditum, & ani-
matum, eoq; præstan-
tiorē eo, quod om-
nia careat. Vnum tan-
tum esse, & finitum,
quod hypodigma, ad
quod creatus fuerit, us-
nicum sit. Habere si-
militudinem sphaere,
quod conditoris ea
quoque figura sit. Et

C addit mundum esse immortalem, eo, quod non dissolu-
tur, in id quod non est, Epicurus plures esse dicebat, & in-
terire cum partes mutantur. Alios sphaere alios oui spe-
ciem præ se ferre, & alios abā similiter formā, non tamen
quāuis formam admittere, mundos esse infinitos, siue
huic similes, siue dissimiles. Pluror est, inquit Plinius, men-
suram eius animo quosdam agnasse, atq; prodere ausos:
alios rursus occasione hinc sumpta, aut bis data, innume-
rabiles tradidisse mundos, ut totidem rerum naturas ere-
di oporteret: aut si una omnes incubaret, totidem tamen
soles, totidem lunas, & cætera etiam in uno, & immensa, &
innumerabilia sidera: quasi non eadem quaestione semper
in termino cogitationis occurrere, desiderio finis alicui-
us: Aut si hæc infinitas natura omnī artificio possit assi-
gnari, non illud idem in uno facilius sit intelligi tāto præ-
sertim opere. Hæc Plin. Hinc persuasus Alexander
Mag: uoluit plures mundos deuicta Asia quæreret. Qua-
re Iuuenalis, de Alexandro loquens. Vnus Pellæo iuueni
non sufficit orbis, inquit. Inuocat igitur Chaos auidum
etiam tum rursus inuiscere innumeros mundos, si sint.

Reator ter.] Periphrasis Plutonis, quem non posse mo-
ri dicit, cum eius mortem in longa secula differri constet:

& sanguinem uitalem extrahit. A' quarum similitudi-
ne, scæminas Striges appellamus, quæ suo cōtaclu puellu-
los effascinant, tum autem, & lacris, & mammarum obla-
tione. Huic diserid Serenus.

Præterea si fortè premit Strix atra puellōs,
Virosa immulgens exertis ubera labris.

Striges, strigis, etiam oleris genus est. Quod str.] Ferarū
stridorem, & uarias uoces imitatur, & sibilum anguim:
fluctuum etiam scopulis illis forū fremium. Adhæc, syl-
uarum fragorem, & cæli tonitrum. Tot rer. Clausula
horrendarum uocum, quibus in necromantia uenefica u-
tebatur. Cantu Aemo.] Ac statim cætera huius nego-
rij Thessalicis Carmimbus persequitur, tantāq; earum uis
fuit, ut ad inferos, usq; rex uenefica penetrarit.

Eumenides, Stygium q; nefas pœnæ q; nocentū,
Et Chaos innumeros auidū cōfundere mundos,
Et rector terræ, quem longa secula torquet
Mors dilata deūm, Styx & quos nulla meretur
Thessalis a Elysiis, cœlum, matrem q; perosa
Persephone, nostre q; Hecates pars ultima, perquā
Manibus, & mihi sunt tacite commercia linguæ:
lanitor, & sedis laxæ, qui uiscera læuo
Spargis nostra cani, repetita q; fila sorores
Fracturæ, b tu q; o flagrantis portitor undæ
Iam lassate senex, ad me redeuntibus umbris,
Exaudite preces. si uos satis ore nefando,
Polluto q; uoco, si nunquam hæc carmina sibris
Humanis seiuna cano, si pectora plena
Sæpe dedi, & laui calido profecta cerebro,
Si quis qui uestris caput, extra q; lancibus infans
Imposuit, uicturus erat, parete precanti.
Non in tartareo latitantem poscimus antro,
Assuetam q; diu tenebris, modo luce fugata
Descendentem q; animo primo pallentis hiatu
Hæret adhuc Orci, licet has exaudiat herbas
Ad manes uentura semel, ducis c omīna nato
Pompeiana canat. d nostri modo militis umbra
Sibene de uobis ciuilia bella merentur.

ut repetita illam sequi recusaret. Hecates nos.] quod il-
la uel primum locum in magia obtineat, siue ultima pars,
extremum refugium, perinde ut dicimus, extremam an-
choram, pro, extremo refugio. Hecaten tergemina singūt
poeta, siue quod Proserpina, Luna & Diana idem sint, ua-
tibus numen, siue quod triplex sit Luna uicissitudo: cum
surgit in cornua: cum diuidua est, & cum pleno orbe lu-
cet. Sunt, qui eam triformem uel ob id faciunt, quod triū
capitum sit. Ouid lib. 7 Metamorph.

Tu q; triceps Hecate,
ita ut dextrum caput æquinum sit, sinistrum caninū, me-
dium hominis agrestis referat. Filiam Tartari hanc sin-
gunt: & forsan per ultimam eius partem Tartarum, intel-
ligere uidetur. Hinc ab Orpheo, τριπρόπαιος dicitur.
Alij Lunonem, Dianam & Proserpinam, unum numē esse
contendunt. Hanc in triuijs uenerabantur olim. Phæeam
ex Ioue prognatam, & in Triuijs expositam, educam q; à
pastoribus. Sub nouilunium ditiores uespere cœnā misit-
tabant Hecate, (ut dicebatur) in triuijs: nocte pauperes
aderant, clausis portis, qui eam famelici diripiebant. Po-
stridie persuadentes uulgo, Hecaten id quod apposuū fu-
isset, deuorasse. Vnde quoties significare uolumus, quid

ac proinde radio uite
lōgioris torqueri. Op-
tat mori, sed mors illi
non contingit.

Styx.] inuocat &
Stygiam paludē, quā
dij iurare prohiben-
tur. Si quis iurauerit
annū, & nouem dies a
Nectare, et Ambrosia,
hoc est a cōuiuio Deo-
rum excluditur, ut in
fabulis est. Nulla
Thes.] O Elysia pra-
ta animorum beato-
rum, quæ nulla uenifi-
ca meretur, exaudite
etiam meas preces.

Persepho.] perosa
matrem Cererem, quæ
superorum accumbis
mense, tu quoq; mibi
iam operanti adsis.

c al. omnia.
d al. noti.

atrem exosa creditur,
Hecates nos.] quod il-
la uel primum locum in magia obtineat, siue ultima pars,
extremum refugium, perinde ut dicimus, extremam an-
choram, pro, extremo refugio. Hecaten tergemina singūt
poeta, siue quod Proserpina, Luna & Diana idem sint, ua-
tibus numen, siue quod triplex sit Luna uicissitudo: cum
surgit in cornua: cum diuidua est, & cum pleno orbe lu-
cet. Sunt, qui eam triformem uel ob id faciunt, quod triū
capitum sit. Ouid lib. 7 Metamorph.

Tu q; triceps Hecate,
ita ut dextrum caput æquinum sit, sinistrum caninū, me-
dium hominis agrestis referat. Filiam Tartari hanc sin-
gunt: & forsan per ultimam eius partem Tartarum, intel-
ligere uidetur. Hinc ab Orpheo, τριπρόπαιος dicitur.
Alij Lunonem, Dianam & Proserpinam, unum numē esse
contendunt. Hanc in triuijs uenerabantur olim. Phæeam
ex Ioue prognatam, & in Triuijs expositam, educam q; à
pastoribus. Sub nouilunium ditiores uespere cœnā misit-
tabant Hecate, (ut dicebatur) in triuijs: nocte pauperes
aderant, clausis portis, qui eam famelici diripiebant. Po-
stridie persuadentes uulgo, Hecaten id quod apposuū fu-
isset, deuorasse. Vnde quoties significare uolumus, quid

per tumultum direptum, Hecates cenam appellare solemus. Eandem & præparcam, & sordidam appellabāt ueteres, quod apud inferos umbræ tenui, ac uilissimo cibo uicilitare dicuntur: ut malua, & porro. Ipsa uerò Hecate Menides, & triglides, contemptos pisciculos apud nos, ut sibi sacros in delicijs haberet. Apud Athenienses, locus erat Trigla ubi Hecate Triglantiæ simulachrum uisebatur. Rursum Triglam Hecate cōsecratā uoluerunt, ob nominis rationem. Lycophronis scholiaster, aliam adducit rationem, quam obrem ueteribus in triujs culta fuerit. ἐκ τῆ ἐτέρας φεραίοις τῆς αἰῶνος θυγατρὸς, καὶ τῆ διὸς περὶ θεία, ἐν τριόδοις ἐρρίφει, βοκέδοι δὲ φέρει, & φεραίοις ἐρρίφει αὐτὸν ἀνέθερε φαν, ὅθεν ἐν ταῖς τριόδοις αὐτῆ τὰς θυσίας ἐποιήσαυ. Φεραίαρ ἢ ἐρ. φεραίς τιμωμένυ, &c. A Lycophrone βριμῶ τριμορ- & appellatur propterea quod participet cum cælo, terra, & inferis. Seruius Hecaten dictam putat, ὡσαύτῃ τὸ ἐκπατόρ, centum, quod centum habeat potestates. Ηακτενὸς περὶ τῆς ἐκπατός. Per quam.] cuius Hecates beneficio mibi cum dijs manibus colloqui datur. & cōsilia misere in magicis rebus Commemorat eius beneficia.

Tacite lingue.] murmurantis & susurrantis. Nam ueneficis intima familiaritas fuit cum Hecate, & Tisiphone. Horat in Sermo. Hecaten uocat altera, sæuā. Altera Tisiphonen. In magicis silentio opus est, alioqui eorum turbantur sacra. Testatur hoc ipsum idem poëta Sermon lib. 1. Satyr, octaua.

- » Singula, inq̄t, quid memorē, quo pacto alterna loquētes
- » Umbrae cum Sagana resonarent triste, & acuum?
- » Vtq̄ lupi barbam uariæ cum dente colubrae
- » Abdiderint furtim terris, & imagine cerea.
- » Largior arsit ignis? & ut non testis inultus?
- » Horruerim uoces furiarum, & facta duarum?
- » Nam dispiosa sonat quantum uestigia, papedi,
- » Diffisa nate ficus, q̄t ille currere in urbem.

Ad crepitum uentris dicit sagas fugisse. Sed rectius uideatur tacitam linguam, accipiendam, pro taciurnitate, & continentii lingua ne arcana ipforum proderentur. Nefas enim magnum ducebatur inferorum arcana prodere, & propalare. Ianitor & se.] Periphrasis Cerberi canis, quē fingunt inferorum in ipso statim limine custodem peruigilem. Laxæ se.] Sulpitius laxum exponit amplum.

Qui uis.] Qui carnibus humanis, terræ illis uesteris, ut ad etymon uocabuli alluisse uideatur. νεβερ & ὡς κείας βορέω, id est, carnē uorans. Repetita.] Et uos o Parcae quarū in manu mortaliū uita principiū, progressus, & finis est. Repetita fila dicit, quod rupiū semel reui-

Hæc ubi f.] Postquam Erechtho uenefica ad istū fermē modum absoluit suā preceationem, ut umbra è proximis inferorū regionibus, nuper admodum mortui militis in cadauer emitat, ostendit, ut extepto corpus militis fuit animatū. Aspicit.] Venefica Erechtho. Exanimis.] Cadauer homi-

Hæc ubi fata, caput spumantiaq̄ ora leuauit. Aspicit astantem proiecti corporis umbram: Exanimis artus, inuisa q̄ claustra timentem Carceris antiqui, pauet iri in pectus apertum, Viscera q̄, & ruptas letali uulnere fibras. Ah miser, extremum cui mortis munus iniquæ Eripitur, non posse mori, miratur Erichtho Has fatis licuisse moras, irata q̄ morti Verebat immotum uiuo serpente cadauer. Per q̄ cauas terræ, quas egit carmine, rimas Manibus illatrat, regni q̄ silentia rumpit. Tisiphone, uocis q̄ meæ secura Megæra Non agitis sæuis Erebi per inane, flagellis Infœlicem animam: iam uos ego nomine uero

mis mortui, quod statim uocat claustrum, quippe in quo concluditur anima. Corpus enim philosophis animæ quasi sepulchrum est, in quo quiescit, donec à Deo inde exire iubetur. Hinc Græcis per paranomasiā corpus οἰμα dicitur quasi οἰμα sepulchrum. Fingit animā trepidantem, ac timen-

Eturi hominis, sint repetituræ, & traditur rursus è cælo: A uel facturæ, hoc est, perempturæ reuocatum in uitam.

Turb.] Auersio ad Charonti, quem periphrastice portitorem flagrantis undæ nuncupat, hoc est, Pyriphlegiōtis fluuij, quem crebrò traiciendo lassatum fingit & propter laboris perpetui assiduitatem lassatum facit, & senē.

Exaudite.] Quos inuocauit nūc. Allusum est, ad illud Vergil. lib. Aeneid. quarto, post inuocationem aliquot cōsimilium numinum. Et nostras audite preces. Pectora ple.] Sulp. corpus grauidæ mulieris exponit: testatur eam expositionem, id quod statim poëta addit, Cōmemorat sua beneficia, et merita erga inferos. Lati cal.] Ex ta dicit Sulp. alicuius infantis. Solēt aliqui ueneficæ infantes è grauidis extrahere in usum ueneficiorū suorū, in gratiam Diuorū, quos in sua uota euocarent. Si quis.] Aliud magis nefariū & impium cōmemorat beneficium, quod infantis uiui, à se macerati caput, & exta, lancib. imposita obtulerit: id quod inferis uehementer gratū fuisse non dubitat. Porro cūm addit uestris: significat peculiare carinos cōsecratos Dijs inferis fuisse. Non in.] à facili rei, quam est petiura, ut umbrā nuper fato defunctā, & adhuc circa amnē lethaū errantē, aut potius ad Stygē & nondū à Charonte transuetam in tartara, tradat. Poëta è doctrina Philosophorū. Platonici circa Coryuum, et Stygem centum annos, quos uniuersos uocant, purgationi dedicatos animos errare uolunt, quibus uitiorum sordes eluuntur, ut aliquādo Elysij felicitate fruantur. Rursum tam diu animos circa Stygem hæere uolunt, donec corpora terræ condita sint. Vergil. lib. 6.

- Hæc omnis, quam cernis inopi, inhumata q̄ turba est.
- Portitor ille Charon: hi quos uehit unda sepulsi,
- Nec ripas datur horrendas nec rauca fluentia
- Transportare priusquam sedibus ossa quierunt.
- Centum errant annos, uolitant q̄ hæc littora circum,
- Tum demum admisi stagna exoptata reuisunt.

Proinde facilius ducit ex horum numero aliquem in corpus destinatum extendere, quam ex imo tartaro exciere. Est autem tartarus imus inferorum abyssus, ubi fontes animæ puniuntur. Affuetam q̄.] amplificatio umbræ damnatæ, à circumstantia temporis, & qualitate loci.

Modo.] Sed quæ paulo antè defuncta uita ad uos descendit, & quæ ipsis Orci faucibus adhuc sedeat.

Licet has ex.] Quamuis exaudit, mea carmina, & ueneficia, quæ semel ad imos manes sunt uentura, tamē canat futuræ pugne euentum Sexto Pompeio. Sit q̄ anima huius nostri militis paulo antè cæsi. Si bene,] à meritis Ciuilium bello, & commodis.

Atem inire corpus.

Carceris an.] Difer-
fertē, carceris antiqui.
Cic. lib. 6. de Repub.
imo uerò, inquit, ij ui-
uūt, qui è corporū uin-
culis, tanquā è carcere

euolauerunt. Ita Cic. Ideo corpus Gracis tiam *Αἴμας*,
quasi dicitur. Quare Cicero utrunq; uolens significare
corpus esse uinculum: corpus esse sepulchrum, hoc est.
σῆμα, quod carcer sit sepulchrum.

Anciui.] in quo paulò antè anima cōdita fuerat. Pa-
uce] ipse poëta per expegefin reddit, quod uocat apertū
pectus: nempe letale uulnus, quo accepto in praelio, cecide-
rat. Extremum.] quasi non posse mori, extremū mortis
beneficiū sit. Miratur Erich.] Hoc demiratur uenefica,
quod extemplo non ingressa fuerit corpus umbra, sed ad-
huc restitaret, quare uerberibus, & flagellis anguinis cor-
pus diuexare aggressa fuit. Per cauas.] Ergo carmini-
bus effecerat, ut terra se in hiatū diduceret, per quē cum

Bmanibus colloquia misereret. Suprà docuit, ueneficā id
præstare posse. Manibus.] Metaphora à cambus sum-
pta. Regni.] Nam cum apud inferos nulla uox ab um-
bris audiat, Erechtho eò uocem immutit. Tisipho.]
Expostulat eū furij, quod animā proiecti corporis, nō ur-
geant flagellis: minatur ob id, quod carminibus non pa-
reant, se ipsas educturam in hanc lucē, atq; ibi destitutam.

Erebi per in.] per umbrarū regionem. Umbrae non oc-

Eloquar.] Minatur
Proserpina, se prodit-
urā mortalibus, qui-
bus dapib. detineatur
apud inferos, quā ui-
li cibo uictet, uideli-
cet mandib. & Tri-
glidis, cōtempisimis
pisculis apud nos. Ad-
dunt nōnulli septē pu-
nici mali grana, quæ
in delicijs habeat.

CEnnea.] Proserpina. Fabulantur Platonē à Ioue Pro-
serpina coniugiū petiuisse. Cum Iuppiter negasset Cererē
passuram, ut in tartaro tenebroso degeret sed hortatur e-
um, ut raperet: id quod fecit cum forte circa Aetnā cum
Venere, Diana, & Minerua flores legeret. Venit enim eo
Pluto uectus quadrigis Re comperit. Ceres à Ioue obi-
nuuit, ut anni parte dimidia apud inferos, dimidia apud su-
peros uersaretur. Huius coniugium cum Pirithous à Plu-
tone postea petisset, à furijis laceratus dicitur. Ennea.]
Vbi Ceres monstrasset seruandi seminis rationē, terrāq;
iterum mandandi, eius filia Proserpina ab Orco (sic Plu-
to uocatur) Molossorum rege, ex Sicilia rapta fuit. Vnde
poëtis fabulandi materia præbita fuit. Duæ maximæ ar-
ces sunt in Sicilia, Syracusa, & Eryx. Inter has media est,
Vrbs Enna, teste Strabone (ubi rapta dicitur) edito loco,
& undiq; præcipiti sita, cōdita à Syracusanis, appellata um-
bilicus Siciliæ. quod in medio insulæ cōdita sit. Imminet
subiacentib. cāpis florū ingenti ubertate simul & uarieta-
te uisendis. Fuit hic aliquādo Cereris tēplū peruetus, ubi
eā summis honoribus colebatur: ad quā propitiādā, Ro-
mam aliquando 15. uiros legatos misere. Hodie uulgò
Anna uocatur, ubi qui regias uices gerit, propter regionis

Elliciam Stygiasq; canes in luce superna
Destituam, per busta sequar, per funera custos,
Expellam tumulis, abigam uos omnibus urnis.
Teq; deis, ad quos alios procedere uultu
Ficta soles Hecate, pallenti tabida forma:
Ostendam faciemq; Erebi mutare uetebo.

stantē militis iacentis animā. Sed quia detrectat induere
corpus, fingit se eā non uidere. Iam.] Bisariam id acci-
pi potest, uel nomine uero hoc est. nominatim proprijs no-
minibus, alias post alias, appellando nō Erinnyes: nō fu-
rias, non Eumenides, sed Tisiphonem, Alecto, & Mega-
ram: uel nomine uero, uocando infernales canes, quas hac
in luce detinebo neq; ad inferos redire sinā. Ferunt Epi-
menidem tradidisse, has Saturni filias fuisse: & citant
hos uersus.

ἐν τῷ ἀρχαίῳ μὲν ἔλεγετο χεῖρην ἀποδοῦναι,
μοῖρα δὲ ἐυβλάτοι, καὶ ἰπύνας ἀνοδοῦσαι.

Quarum matrem Ister facit Euonymem, quæ eadē est
cum tellure. Sūt qui duas tantū fecere, & earū duo simula
era in Attica posita fuisse. Per bu.] Persequar uos, per
rogos, per sepulchra, expellā è cōditorijs cinerā, nisi parue-
rius carminib. nostris. Teq;.] Per auersionē, & Proser-
pinæ minatur, se eam ab inferis tracturā, & natiuo uultu
Dij obiecturā, ad quos alia forma, inquit, accedere soles
quā mortales. Ficta.] Non eo uultu, quō uersaris in-
ter umbras, & mortales terras. Quāobrē addit se obstau-
rā, quò minus infernalē formā muet. Erebi.] infernalē.

Eloquar impenso terræ sub pondere, quæ te
Contineant Ennea dapes, quo fœdere mœstum
Regem noctis ames, quæ te contagia passam
Noluerit reuocare Ceres, tibi pessime mundi
Arbiter, immittam ruptis Tirana cauernis,
Et subito ferire die. paretis? an ille
Compellendus erit, quo nunquam terra uocato
Non concussa tremit, qui Gorgona cernit apertā
Verberibusq; suis trepidā castigat a Erinnyem.
Indespecta, tenet uobis, qui tartara, cuius
Vos estis superi, Stygias qui peierat undas.

illius tota insula com-
moditatem, solet con-
uentum habere. Cic.
in Verrem. Vetus est
opinio, inquit, iudices,
q̄ constat ex antiquiss.
Græcorum literis, atq;
monumentis, Insulam
Siciliam totā esse Ce-
a al. Erinne.
teri, & Liberæ conse-
cratam. Hoc cum Cæ-
teræ gētes sic arbitra-

tur, tum ipsis Siculis iam persuasum est, ut animis eorum
insitum, atq; in natum esse uideatur, nam & natas esse has
in his terris Deas, & fruges in ea terra primū reperias,
arbitrantur, & raptam esse Liberam, quam eandē Proser-
pinam uocant, ex Ennesium nemore, qui locus, quod in
media insula est, umbilicus Siciliæ nominatur. Hæc ille.
Ab Enna, Enneus; Hinc Ennea Ceres, quæ in eius tem-
plo apud Ennam colebatur: cuius simulachrum tanto e-
rat expressum artificio, ut qui intueretur, aut ipsam uide-
re Cererem, aut effigiem non humana manu factam, sed
cælo lapsam, arbitrarerentur Pessime ar.] Pluto Auer-
sio ad Plutonem, cui etiam minatur, nisi pareat. Hūc mun-
di arbitrum: regemq; noctis appellat: cui obiectura sit ter-
ribilem Titanem: extructura cum perpetuis tenebris as-
suetum in hęc claram lucem, quam horreat. Arbiter.]
rex & princeps tenebrarum. Titana.] Titanus frater
fuit Saturni, qui cum regno expulit. Titani filij Titanes
fuere: hi postea paternū regnū recuperatur, bellū cōtra
patruelem Iouē susceperunt, à quo superati, fugatiq; sunt.
Hinc G. gantū fabula nata est, eos cælum expugnare ad-
ortos, uictosq; & animas ad inferos fulmine deiectas, cor-
poribus uerò diuersis locis mōtes superimpositos, ne elucā-

venitur. Est & alia fabula superiori diuersa. Cum Iuppiter suo timeret Olympo à Gigantibus, Titanas auxilio implorauit. Vnde parcamia dimanauit, Titanas imploras, τῖτᾶνας καλέεις, ubi quis suis diffusus uiribus, alienum auxilium implorat. Titana im.] Quonia autem, Titanes homines forma, & aspectu terribiles fuere, in prouerbiū cessit, Titanicus aspectus τῖτανώδης ωλέπεμ, hoc est, Titanicum obtueri: pro torue aspiceret: & τῖτανικὸν σπέρμα. Titanicum semen. τῖτανάς λίθ & κεκαυμένον, καὶ ἄσβεστον, λευκόν, ἢ γήφρον, κονίαρ. Suidas Titanas exponit κατὰ χθονίους δαίμονας, infernales demonas: & terram Titanicā, solam Atticā nōnulli esse uoluerunt, ab uno uetustiore Titano, qui circa Marathonem incoluerit, qui solas non militariū aduersus Deos, teste Philochooro ἐν τετραπόλει Stephanum Titanam sceminino genere, regiunculam Sicyonis facit, suo tempore tamen Titaniū scribit dictam. Titanus etiam mons Thesalia, ita dictus à candore. Titanus fluius Aetolia, & ab eo dicta ciuitas.

Titana.] Sunt authores, qui tradunt Titanas sex fratres fuisse, & quinque sorores, à Titea matre ita nuncupatos. Ruptis ca.] montibus qui illis impositi sunt, ruptis. Et sub, feriere die. [quasi uero is magni supplicij loco sit ducturus, quod in superam lucem iradueatur.

Paretis:] meis carminibus magicis? an alius grauior, ac truculentior accensendus erit, qui te cogat parere iussui meo? An ille compellendus.] Omnes interpretes intelligunt hac periphrasi, Demogorgonem, & ipse poëta id satis statim arguit. Veteres Demogorgonem dixerunt, Deum terræ, hoc intelligi uolebant, naturā communem omnem rerum parentem, & altricem. Hunc Demogorgonem ut imperatorem. uindicē. & omnium rerum gubernatorem promittit se in eum inmissurū, nī morē gerat. Finzunt eum in Tartari abyfso iacere. Rectē Omnibus, qui annoat, per hunc Demogorg. intelligi animam mundi, quæ uegetat omnia, quæ omnibus naturis preposita est, de cuius semine firmamentum, Solem, Lunam & Siellas factas credebant. Lactantius in Statium Papin. Qui Deum, inquit, summum Demogorgonē dicit, cuius nomen scire non licet. infinite autem philosophorum magnorum per se etiam confirmant, re uera esse præter hos Deos cognitos, qui coluntur in templis, alium principem, & maximum dominum, cæterorum numinum ordinatorem, de cuius genere sint Sol atque Luna. Cæteros uero, qui circumferantur, astra nominari, quæ eius clarescunt spiritu. maximis in hoc authoribus, Pythagora, & Platone, & ipso Tagete conuenientibus. Hęc ille.] Adijcit Micyllus ex Boccatio, qui tum temporis mihi non erat ad manus, eam ista commentarer, qui eundem Demogorgonem terribile exponit, quod de solo principe, ac summo Deo dicitur, ut Propheta Dauid

in Psalmo suo. Magnū, sanctum, & terribile nomen eius. Sed alij, inquit, idem Micyllus, (cui inter interpretes primas tribuo) contrā, Demogorgonis nomen, ut ficticiū, ac nanā reijciunt, & pro eo, Demogorgi uocem restituendam esse contendunt, quod hoc potissimum nomine summum, ac primam Deum, creatorem omnium, Plato, atque alij quidam appellauerunt. Quod quidem, inquit, ut ipse in medio uel in quo, ita illud rursus existimo, utrunq; poetam Statium, & Lucanum ad consuetudinem, & morem Magorum respexisse, ut qui inter cætera deorum nomina, quibus exorcismos suos consueuerunt. arcanum, atque ineffabile illud suum, atque potentissimū Dei, quoties ad extremum uentum esset. & cum iisdem summam necessitatem spiritibus, atque umbris eliciendis adhibere uellent, tum demum citare solerent. Siue hoc aliud, atque diuersum aliquod. siue idem eum tetragrammato illo censendū תתרתו quod ne hodie quidem Iudæi suis literis, suāq; uocē enunciant. In hoc enim nomine, cum Magi, tum alij multi summam uim summamq; potentiam, inesse arbitratii sunt, eōq; & תתרתו & idem appellauerunt, id est, schem hamphoras, hoc est, nomen explanationis, quod eius explanationi mira, atque incredibilia effici posse credant. Huc usque Micyllus. Huc spectare uidentur illa, quæ Henricus Cornelius Agrippa ad Aurelium scribit, de lapide Benedicto, citra cuius adminiculum nihil occultæ philosophiæ magistri, nihil Alcumista efficere possunt. Hunc ubiq; inueniri esse in cælo, esse in terra: omnibus obuium, à nullis tamen cognitum.

Compel.] An Demogorgon euocandus erit, quo implorato, semper terra concuittur, ac morietur?

Qui Gor. c.] Qui Gorgonem Medusam intuebantur, illicò in saxa uertebantur. Medusam debellauit Minervæ beneficio Perseus. Sed de Gorgonibus alibi diximus. Erinnem.] uel, ut in quibusdā codicibus, Eriannam. Furiarum maximam: quæ cum in fontes umbras alioqui seuire flagellis soleat, ipsa à Demogorgone inuicē uerberibus excarnificatur.

In despecta uobis.] Qui inuis Tartari profunditatibus agat, sed quas uos nunquam uidistis.

Cuius.] Si Demogorgon abyfsum tenet, illi superi sunt Pluto, & Proserpina.

Stygias qui peierat.] Volunt insurandum per Stygiam paludem, religiosum esse Dijs superis, ut qui per illum anem iurari diebus nouem ambrosia, & nectare defraudari. Soli Plutoni permissum est, Stygem iurare, ut testatur etiam Maro lib. 6. Aeneid.

Dij cuius iurare timent & fallere numen.

Vni dicit Demogorgoni licere iurare Stygem. Peierat, uel dicitur dixisse, simpliciter, pro, iurat.

Protinus astrictus] ἀναβίωτος. hominis mortui, Describit enim, quo pacto paulatim animā irreperit in corporis membra, & arterias. Didu-

a al. semel. cit totū in aliquot partibus al. distento, tes corporis.

Cruor.] Primas a al. stupet partes tribuit calori

Protinus astrictus caluit cruor. atraq; fouit
Vulnera, & in uenas, extremaq; mēbra cucurrit.
Percussæ gelido trepidant sub pectore fibræ:
Et noua desuetis subrepens uita medullis
Mifcetur morti, tunc omnis palpitat artus,
Tenduntur nerui, nec se tellure cadauer
Paulatim per membra leuat, terraq; repulsum est,
Erectumq; a simul b distentum lumina rictu
Nudantur, nondum facies uiuentis in illo,
Sed morientis erat, remanet pallorq; rigorq;:
Ecce stupor illatus mundo, sed murmure nullo

sanguinis, quod in eouita sita esse creditur: alij in corde: nonnulli in cerebro: quidam in cerebro, & corde, & sanguine. Sanguinem igitur dicit incaluisse primū, quod signum fuit reuiuifcentis cadaueris. Friget sanguis, aut refusa
it est

A it circa cor in mor-
tuis.

Et in bonas] Di-
spersus fuit, in omnes
uenas, ut undiq; suas
uires vitales recupe-
raret. Percussit.]
Palpitant vitalia, præ-
cordia, hoc est, pulmo
iecur, renes, & quan-
tum præcordiorū est,
incipiunt reuiuiscere.
Per fibras, qua pro-
priè extrema intestino-
rum signant, omnia ea
intelligit. Et noua.]

Nam uetus deposita nunc redit
in pristinum corpus, in quo reuiuiscit. Desierat enim iam
antea uiuere, & nunc miscetur cadaueri mortui hominis.

Omnis palpitat artus.] A consequentibus, nam ue-
nis, fibris, arterijs, & præcordijs confirmatis, sequitur ar-
tium, & neruorum corroboratio.

Difftentio lum.] hoc est, sinus oculorum, quos alij fos-
sas nominant, nudantur, aperiuntur, ut oculi coniecti ap-
parent. Nondum facies.] Quo pacto facies uiui ho-
minis in illo nondum erat, sequenti uersu reddit. Idē pal-
lor, & uigor in ore adhuc sedebat, qualem in mortuo
uidere est. Et stupet.] Quippe qui è tenebris in lucem
claram reuocatus solem obtueretur. Sed murmure
nul] Clauso ac compresso ore nullam adhuc uocem
debat. Dic inquit, Thesi] Verba sunt ueneficæ E-
richibus ad reuiuiscentem. Magnam Thessalam eam pe-
riphrasticè uocat, ut excellentem in sua arte. Dic quod.]

Principium ductum à petitione. Et ne gratis benefici-
um præstitisse uideatur, promittit remunerationē simul.
Nam ue. l.] Reddit, quam nam mercedē polliceatur.
Si uerum respondeat, promittit se effecturam suis carmi-
nibus, ne liber deinceps ab ullo excanteur mago. Arti-
bus Aemo.] Thessaliens ueneficys, hoc est, in summa ul-
lis ueneficys sagarum, aut magorum. Tali tua.] Docet
quibus artibus, & qua ratione id præstabit, ne illi ampli-
us unquam noceatur. Carmine eum.] Talibus lignis

C rogum in quo comburaris, instruam, addis diritis, & hor-
rendis carminibus, ut umbra tua excantata omnes ma-
gos facillè, eorumat, & ad eorum ueneficia, obsurdeat,
quantumuis sit efficacia futura. Sit ran.] Tanti aesti-
ma hoc beneficiū, quod per me reuocatus in uitam sis, ad
dicendum mihi uera. Magni beneficii loco ponendum du-
cis, quod nullo uo amplius reuocabitur securo. Nee
uerb.] amplificatio. Magos.] Ueneficos, Magus. Per-
fica uox est, qua idem signat apud eos, quod apud nos, sa-
piens: apud Græcos philosophus: apud Gallos, Druidæ:
Aegyptios, propheta: Indos, Gymnosophistæ: apud Af-
syrios, Chaldaei. Accipitur hinc magus pro eo, qui mule-
ficiū, & artes ueritas legibus exercet. Nam eam apud
Perfas potissimum Magi cultui Deorum uacarent, paula-
tim eorum superstitione, & uanitate creuit, ut non solum
observatione siderum, fata prædicent, sed artibus etiam,
nescio quibus, & maleficijs se omnia scire profiterentur,
Vnde magica, ipsa incantandi ars, siue magice, es. Maxi-
ma ei fuit toto orbe autoritas, quod sola tres alias ar-
tes humanæ mentis complexa in se unam redegit. Plini-
us artem eam è medicina natâ non dubitat, ac specie salu-

Ora astricta sonant, uox illi, linguaq; tantum
Responsura datur: dic, inquit, Thessala magna,
Quod iubeo, mercede mihi, nam uera locutum
Immunem toto mundi præstabimus æuo,
Artibus Aemonijs. tali tua membra sepulchro,
Talibus exuram Stygio cum carmine syluis,
Ut nullos cantata magos exaudiat umbra.
Sit tanti uixisse iterum, nec uerba, nec herbæ
Audebunt longæ somnum tibi soluete Lethes
A'me morte data. tripodas, uatesq; deorum
Sors obscura tenet, certus a discedit ab umbris,
Quisquis uera petit, duræq; oracula mortis
Fortis adit, ne parce precor, da nomina rebus,
Da loca, da uocem, qua mecum fata loquantur.

Nam uetus deposita nunc redit
in pristinum corpus, in quo reuiuiscit. Desierat enim iam
antea uiuere, & nunc miscetur cadaueri mortui hominis.

Omnis palpitat artus.] A consequentibus, nam ue-
nis, fibris, arterijs, & præcordijs confirmatis, sequitur ar-
tium, & neruorum corroboratio.

Difftentio lum.] hoc est, sinus oculorum, quos alij fos-
sas nominant, nudantur, aperiuntur, ut oculi coniecti ap-
parent. Nondum facies.] Quo pacto facies uiui ho-
minis in illo nondum erat, sequenti uersu reddit. Idē pal-
lor, & uigor in ore adhuc sedebat, qualem in mortuo
uidere est. Et stupet.] Quippe qui è tenebris in lucem
claram reuocatus solem obtueretur. Sed murmure
nul] Clauso ac compresso ore nullam adhuc uocem
debat. Dic inquit, Thesi] Verba sunt ueneficæ E-
richibus ad reuiuiscentem. Magnam Thessalam eam pe-
riphrasticè uocat, ut excellentem in sua arte. Dic quod.]

Principium ductum à petitione. Et ne gratis benefici-
um præstitisse uideatur, promittit remunerationē simul.
Nam ue. l.] Reddit, quam nam mercedē polliceatur.
Si uerum respondeat, promittit se effecturam suis carmi-
nibus, ne liber deinceps ab ullo excanteur mago. Arti-
bus Aemo.] Thessaliens ueneficys, hoc est, in summa ul-
lis ueneficys sagarum, aut magorum. Tali tua.] Docet
quibus artibus, & qua ratione id præstabit, ne illi ampli-
us unquam noceatur. Carmine eum.] Talibus lignis

C rogum in quo comburaris, instruam, addis diritis, & hor-
rendis carminibus, ut umbra tua excantata omnes ma-
gos facillè, eorumat, & ad eorum ueneficia, obsurdeat,
quantumuis sit efficacia futura. Sit ran.] Tanti aesti-
ma hoc beneficiū, quod per me reuocatus in uitam sis, ad
dicendum mihi uera. Magni beneficii loco ponendum du-
cis, quod nullo uo amplius reuocabitur securo. Nee
uerb.] amplificatio. Magos.] Ueneficos, Magus. Per-
fica uox est, qua idem signat apud eos, quod apud nos, sa-
piens: apud Græcos philosophus: apud Gallos, Druidæ:
Aegyptios, propheta: Indos, Gymnosophistæ: apud Af-
syrios, Chaldaei. Accipitur hinc magus pro eo, qui mule-
ficiū, & artes ueritas legibus exercet. Nam eam apud
Perfas potissimum Magi cultui Deorum uacarent, paula-
tim eorum superstitione, & uanitate creuit, ut non solum
observatione siderum, fata prædicent, sed artibus etiam,
nescio quibus, & maleficijs se omnia scire profiterentur,
Vnde magica, ipsa incantandi ars, siue magice, es. Maxi-
ma ei fuit toto orbe autoritas, quod sola tres alias ar-
tes humanæ mentis complexa in se unam redegit. Plini-
us artem eam è medicina natâ non dubitat, ac specie salu-

tari paulatim irrepsis-
se, ut sanctiorē, quam
ipsam medicinā. Ad-
miscuit inde artes ma-
thematicas, adoleuitq;
in tantum fastigijs, ut
regib. in oriente impe-
rauit, ubi orta credi-
tur in Perside à Zora-
stre, uel ab eo uno, uel
postea alio. illum teste
Pli. Eudoxus è M. an
norum, ante Platonis
mortē fuisse prodidit:
certè, Hecmippus scri-
ptum reliquit, uicies centū milia uersū de ea arte à Zoroa-
stre cōdita fuisse. Plura de hac arte Plin. Magia pro sa-
pientia, & perfecta rerū naturalium cognitione, accipitur,
Duz species Magiæ maximè traduntur, quarū una nihil
aliud est, quam consumatus naturalis philosophiæ apex,
quam principes philosophorū uel uel sanctiorē quandam
disciplinā summo studio, & longinquis peregrinationibus
cōquisiuerunt. Altera, quam Goetiam, uel Thurgiam uo-
cant, demonū imparorū inuocationibus, & incantationi-
bus exercent, quæ omnib. uetita est. Plinius eam artē inte-
stabile uocat. Proinde ita persuasum sit, inquit, instabile-
lem, irritā, & inanē esse, haberi tamē quasdam ueritatis um-
bras, sed in his ueneficas artes tollere, nō magicas. Huius
Magiæ nō una est species, Hydromantia, quæ fit ex aqua:
axiomantia, quæ fit securibus, & dolabris, lecanomania,
quæ fit peluibus: unde diuinabāt: Catopromantia,
per specula: Pyromantia, quæ fit per ignem, quam Am-
phiarum inuenisse, dicitur: Geomantia, quæ fit per terræ:
Chiromantia, per lineamenta manuum, Necromantia,
siue Neeomantia, quæ fit per euocationē umbrarū, ut hic
apud Lucanū, & per inferorū colloquia: quouies necro-
manticorū incantamentis, mortui resuscitati diuinare, &
ad interrogata respondere uidentur, quā nonnulli etiā exi-
stimant Sciomantiā dici. Sunt qui Necromantiā, à Scio-
mantiā ita distinguant, quod Necromantia ad erigendū
cadauer sit sanguis necessarius, in Sciomantia, sufficiat
sola umbræ euocatio, Capnomantia, quæ fit ex fumo aræ,
cuius motu futura sentiuntur, Cosciomantia, quæ fit per
cibum, quo genere etiā hodie mulieres aliquot in Gal-
lia utuntur, ad inuestigandas res furto subtractas. Ex hu-
ius Magiæ fonte Histrusci aruspices apud Italos: apud In-
dos Brachmanes, & Gymnosophistæ, apud Gallos, Drui-
dæ, & Bardes: apud Siculos, Galeata: ibiq; terrarū, Astro-
logi. Hæc quomā nonnihil uoluptas habent ad lenādum
tædiū, libuit copiosius cōmentari. Longæ somnū] hoc
est, ex inferis in uitā odiosius reuocari. Et longum somnū
perpetuam quietē uocat: mors enim nihil aliud est, quam
somnia, ut ij, qui mortui sint, dormire dicantur etiā in sa-
cris literis. Hinc Homerus mortem, & somnū germanos
fratres uocat. αὐτὸν αἰὶν ὕπνους. Lethes.] obliuio,
quod ex omne Lethæo animæ dicuntur longam obliuio-
nem rerum in uita actarum potare. Tripodas.] Phaba-
des, & Diuorum uates consulti, uim autem & Sibylla nō
reddunt oracula dilucidè, sed ambagibus obscuris dubi-
os, & incertos auditores dimittunt. Hinc Apollo rogiat,
dicitur fuit, quod obscuris uera inuolueret. Porro, quid
Tripus fuerit, quid corina unde uaticinabatur, alibi an-

a discedat.

ixq; d
dicitur de d

notauimus. Proinde, quicquid uehementer uerum significare uolumus, è Tripode dictam solemus dicere: perinde ut Sibyllæ folia in eandem sententiam trahuntur.

Sors.] Responsum siue oraculum obscurum, ut si in interpretatione erratum fuerit, uitium sit interpretis, error uerò minime in uate, aut Dæmone. Certus] Cōtra fit in Sciomania, & Necromantia, ubi auditor non dubius abit, sed certus. Proinde ita distinguendus est hic

Addit &] Venefica in cōtatione finxit umbram, ut quicquid audire cuperet, sciret cadaver mæstū. Quicquid.] De quacunque re cōsuleret umbram, id sciret. Tristitia.] Principium narrationis ad docilitatem spectat, & attentionem. Negat ingenuè se in Parcarum concilio fuisse, & proinde fatetur se nescire, quid de bello & fati ducum statuerint. Promittit tamen se prodituram ea, quæ apud inferos, & uiderit, & au-

a Respexi.
b al, tacitè.

dierit ab umbris. Enumerat grauius duces aliquot illustres, & fortes uiros, qui sanguine suo pariter, & uirtute auctum Imperium R. posteris liberum tradiderunt. Reuoca ab.] à ripa fluminis Acherontei. Verum hoc tacitè, si ad ripam referas, ubi umbrarum silentia sunt, uel, si tacitè scribatur, ut referatur, ad reuocatus, ut tacitè reuocatus dicatur: uel ut per hypallagen sit dictum.

Quod ta.] attentio. Quoniam autem ex Pareis nihil accipere potui, pandam tamen, quod ex alijs umbris didici. Rectè Glareanus, desideratur uerbum aliquod, inquit, aut hæc sunt, aut, dicam, aut, quid simile. Mirum uerò commentatores, ne uno quidem uerbo eius rei meminisse. Ista Glareanus. Effera Rom.] Propositio generalis, quam statim bifariam diuidit. Umbrarum alia lustrare tartara, alia ex Elysijs præcis congerunt.

Elysijs, sed.] Felices animas dicit, mœnia piorū præta indicat sanctos, & pios uiros relinquere: infelices inuicem deserere tartara, quarum omnium quietem ciuilia bella ruperunt. Diuersi.] ex diuersis emigrantes locis.

Quid fa.] docilitas ad sequentem enumerationem Imperatorum. Ro.] Tristis fo.] Orditur maxime à breui descriptione felicitum animorum, à qualitate uultus.

Vidi Decios.] Duos strenuos Imperatores primo loco recenset, quorum uterque se pro exercitu Ro. diuersis bellis deuouit. Natumq.] Decium filium superioris Decij.

Natumq; pa.] De patre primum, deinde de filio dicemus. Pater bello Samnitium, tribunus adhuc sua uirtute seruauit exercitum, & hostes sudit fugauitq;. Quamobrem multiplies honores ei à consule habiti fuerunt. Inter alia dona militaria aurea corona illi data fuit: centum boues, & inter hos, albus auratis cornibus. Milites, qui cum eo fuerant, duplex frumentum accepere: binos in præsentia boues, & binas tunicas. Paulò post Decius bello Latino cum Tito Manlio Consul creatus fuit. Decius in prælio læuum cornu tenens, cum uidisset milites

uos. Quisquis uera petit ab umbris, certus, non autem dubius discedit, Vehit uenefica Necromantiam, perstringens aliorum oraculorū dubiam fidem. Dureq;.] Fortis, & intrepidus ex mortuis oracula petit. Ne parce p.] precor ne uerearis uera proloqui. Da nomi.] Itaq; petit uos nominatim aperiri, petit locum, in quo audiatur, petit audire uocem, qua fauorum arcana, hic mortuus prodatur.

Addit & carmen, quo quicquid consulit, umbræ Scire dedit, mœstum fletu manante cadaver, Tristitia non equidem Parcarum stamina dixit a Aspexi, b tacitè reuocatus ab aggere ripæ: Quod tamè è cūctis mihi noscere cōtigit umbris, Effera Romanos agitat discordia manes: Impiaq; infernam ruperunt arma quietem. Elysijs alij sedes, ac tartara mœsta Diuersi lique re duces: quid fata pararent, Hi fecere palam. tristis felicitibus umbris Vultus erat, uidi Decios, natumq;, patremq;. Lustralis bellis animas, flantemq; Camillum: Et Curios: Syllam de te fortuna quærentem. Deplorat Libycis perituram Scipio terris Infaustam sobolem: maior Carthaginis hostis Non seruituri mœret Carthago fata nepotis,

exerta, super hastas pedibus subiectas stantem, hæc uerba concepta pronunciaré iussit. Iane pater, Mars Quirine, Bellona, Lares, diui Nouensiles, & Indigetes: diui, quorum est potestas nostri, hostiumq;: Diu manes, nos precor, ueneror, ueniam precor: uii Populi Roman. Quiritium uim, uictoriarumq; prosperitatis: hostesq; Populum Roman. terrore, formidine, & morte afficiatis. Ego, sicut uerbis nunc nuncupauit, ita pro Re publ. Quiritium, legiones, auxiliisq; hostium mecum Dijs mambus deuoueo. Hæc ita precatus liciores ad collegam ire iussit, ac nunciari se iam deuotum: Inde ipse Gabino ritu cinctus, armatus in equum insiluit, seq; in medios hostes coniecit. Maxcæ so Decio, ita consternatae fuerunt Latinorum legiones, ut fugam ea parte fecerint, in quam se immiserat.

Natumq; patremq;.] Huius filius Decius contra Gallos profectus, bis eorum equitatum sudit. Inde Romani ab hostibus armatis in effedis sedentibus, equorum, & rotarum strepitu inuictis, territi in fugam uertuntur. Deserant iam Galli insequi Romanos, dederantq; illis respirandi spatium, Decius conspicuus suorum fugam sisti non posse, patris exemplum sequutus, M. Liuium deuotionis carmen præfari iussit, ac statim eoritu cinctus, in confertissimam Gallorum aciem, calcariibus additis, equos egit, ubi telis infestis undiq; petitus coniecit. Casus ducis illico Romanorum exercitum à fuga reuocauit, uicisq; ad postremum: de qua uictoria collega triumphauit.

Lustrales animas.] Appositio expiatorias, quippe qui pro exercitus salute se deuouerant. Lustrale quod purgandi, & expiandi uim habet: aqua lustralis, sacrificium lustrale: exta lustralia.

Flent. Camillum.] Furium Camillum dicit, qui ob Veientanam prædā à L. Apulio Tri. in iudicium arreptus, (dicebatur ex illa aeneas pateras compilatas domi habere, cum nihil præsidij in ciuibus uideret, in exilium abiit.

A deos precatus, ut, si innoxio ea iniuria fieret, absentis desiderio breui tenerentur. Breui Galli Brenno duce in Italiam irrumpit, atque urbem afflictis, ingenti clade Romanis ad Allium, extra Capitolium capiunt, (eod enim pleraque iuuentus confugerat). Ardea tum exulabat Camillus, in cuius agros cum Galli populabundi irrupissent, Camillus cum expedita Ardeatium manu eos nocte oppressit, & magna clade affectos fudit, fugauitq;. Interim Dictator absens creatus, Veios acceperat, Capitolio adhuc arcta obsidione presso. Tribunis inter hæc negotium à senatu datur, ut urbem auro ab hostibus redimerent, quo numerato Brennus exercitum ex agro Ro. deduceret. M. auri pondo promissa sunt prolata iniqua pondera. Sulpitius recusauit, superaddito gladio, auditaq; uox est, Væ uictis. Interim dum altercando tempus teritur, priusquam aurum esset appensum, Camillus cum exercitu superuenit: cuius iussu auro è medio sublato, quo Galli se ad prælium expedirent, edicitur. Gallis pacem auri obtendentibus, responsum est, nullum fœdus iniussu Dictatoris, nullasq; pactiones fieri posse. Quinultimo se certamini accingerent, auro, & arce potituri, si uincerent. Inde conuersus ad suos, patriam, inquit, non auro, sed ferro redimendam esse. Victi hic Galli sunt atrociori pugna ad octauum ab urbe lapidem, quam ad Alliam Romani. Adeoque delecti, ut ne nuncius quidem accepta cladis superseruit. Paulo diuersus à sua à Plutarcho, & Polybio referuntur.

Flentem Camillam.] Quod nunc Quirites sui in se mutuo ferrum stringerent, quos ipse sanguine à hostibus uindicauit. Et Corios.] M. Curius Samnitium diuitias contempsit: Samnites contra paupertatem eius mirati fuerunt, cum ad eum magnum auri pondus missum publice attulissent, benignis uerbis inuitatus, ut eo uteretur: uultum risu soluit. Superuacua, inquit ne dicam inepta legationis ministri, narrate Samnitibus uestris, imperare, quam ipsum fieri locupletem Curium malle. Idem Pyrrhum regem ex Italia expulit. Triumphauit de Lucanis, & Sabinis.

Syllam.] Sulpitius exponit, quod Pompeius necessarius esset à Cesare superandus, & in Aegypto periurus. **C** Effo: certè uiuens assus fuerat, aliquid suæ felicitati de fuisse, quod sibi Capitolium dedicare non contigisset. Se felicem, & annum, quo de Mithridate triumphauit, appellare iussit. Filium Faustum, filiam Faustam nupsauit. Fortuna.] Auersio ad fortunam, cui suam felicitatem tribuerat in uita.

Deplorat Scipio.] Scipionem Aemilianum exponit Sulpitius, qui non fuit maior hostis Carthaginis: cum R. Cornelius Scipio secundo bello Punico, qui Annibalem uicit, maior, siue superior fuerit, sed ad neutrum referendum, illud maior. Adscribam Glareani uerba, & nam idem Sulpitius hunc Scipionem, qui bello Ciuili in Africa perijt, generum Pompeij uocat) oppido inconsiderate, inquit. Hic enim Scipio Metellus Cn. Pompeij non gener, sed focer fuit: quippe cuius filia Cornelia, de qua ad finem prioris libri Pompeio, post Iuliam mortuam, nupta fuit. Nec de gente (puto) Cornelia, sed Cæcilia adoptatus fortè, in Corneliam, ut posterior Scipio ex Aemilia, in eandem Corneliam. Quod si etiam

de Cornelia fuisset gente, non tamen à Scipione Aemiliano, quippe cuius nulla proles legitur. Caterum secundo deinde uersu distinguendum, post uerbum sobolem. Et maior Carthaginis hostis, referendum ad Catonem Censorium, qui utique maior hostis fuit utroque Africano. Maiorem enim tributariam duntaxat fecerat. Sequens arbitrium Senatui obtulit, de delenda Carthagine. Cato uero sic recens ex Africa allata, & oratione bene longa, ut ea urbs deleteretur, eucit. Hæc Glareanus. Itaque sic digeri potest constructio: maior Cato, hostis Carthaginensium, deflet facta Catonis minoris Vicensis.

In faustam sobolem.] L. Scipionem, quem ob id, quod ex Corneliorum gente esset, ut quibusdam placet. Hic post Iulie mortem filiam suam Corneliam Pompeio nuptum dederat, atque ea de causa initio Ciuili belli ei Asia, & Syria prouincia decreta fuerat, ueneratq; postea ad Pompeium cum magna auxiliatorum manu ex Asia sub Pharsalicam pugnam. Illic fœdam auaritiæ notam contraxerat ob acerbam tributorum exactiõnem. Hic & Domitius Lentulus in castris Pompeij ante pugnam Pharsalicam ad comitium usque de Caesaris pontificatu publice disceptabant. Post pugnam Pharsalicam, cum Caesar deuicto Pharnace rursus in Africam traiecisset, ipse in Libyam transmiserat, quod opinio percrebuerat Corneliorum gentem in ea terra esse inuictam, summa imperij Scipioni delata erat. Quare Caesar despe-
Etissimum quendam hominem ex Corneliorum familia, cui Salutationi erat cognomè, eod secum aduexit. Postea Scipio cum Iuba, & Fausto Sylla à Cesare uictus, cum paucis nauibus Hispaniam petebat, sed à Siccio ad Hipponem circumuentus, post nauale prælium ubi omnia perdit uidit, seipsum ferro traiecit, abiensq; in uulnus in altos fluctus fuit præcipitatus. Faustus Sylla aliquantò ante Catonis interitum, & ipse cum una equitum ala iter in Hispaniam intenderat, insidijs à Bogude, & Siccio, cum liberis, & uxore uenit in hostium potestatem. Nec multo post orta inter exercitus dissensione occisus fuit.

Non seruitur nepote.] Catonis Vicensis mortem mœret, qui ne uideret dominatum Caesaris, sibi consciuit necem. Cato Vica omni præsidio destitutus, rebus in ea trepidatione quantum potuit constitutis, quum conuiuio intersisset, neque semel quidem mutato uultu, aut mente turbata, cubiculum sub mediam noctem ingressus, desperata reipublicæ salute manum intulit. Domestici, & filius ad eadentis strepitum in cubiculum irrupere, collapsum tollunt: uocatur una cum medico chirurgus: medicamentis impositis, uulnus curatur. Filius lacrymis in primis patrem obtestatur, ne patriam, ne liberos, amicos in tanto discrimine destitueret. Ille simulata quiete, ubi neminem sensit circa se esse, uulnere atrociter lacerato animam effudit. Interea Caesar, ut Catonem in suam potestatem redigeret, festinabat Vica potiri, Messalam cum equitibus eod misit, cui Vicensis obuiam facti se suaque dederunt. Caesar accepta Catonis morte, uehementer indoluisse dicitur, atq; exalta masse, ego Cato tibi mortem inuideo, tu mihi meam salutem, & uictoriam. Seruitur.] parta ciuili uictoria, Populus Romanus amiserat libertatem.

Solum te Conf.]
Transit ad eum à mæ

Solum te Consul depulsis primè tyrannis
Brute pius inter gaudentem uidimus umbras

stis, qui præ gaudio gestiebat, apud inferos.

Li 4 Recenset

Reccenset autem hoc loco, L. Iunium Brutum patriæ liberatorem & primum Consulem, post exactos reges. Hunc solum inter umbrarum agmina dicit se uidisse letitia perfusum, quod tyrannos reges ad libertatem parandam, ciuitate expulerit,

Prime Consul.] Tarquinio Collatino, qui postea se magistratum ob nominis similitudinem, abdicare iussus fuit. Leuiorem hunc facit, quod dominis ciecitis, libertatem Pop. Rom. pepererit, reliquos nocitos, quod posteri eam sint amissuri, & seruitutem cum dominatu Cæsaris induturi: simul quod De. & M. Brutus nepotes sui, ac progenies, perfecto bello uictorem sint percussuri.

Inter pias umbras.] qui patriam sanguine suo d iugo afferuerunt. Marij.] & qui Iugurtham, armis exiit, & iunior, qui Frœnestæ oppressus perijt.

Catilina.] Addit & Catilinam, quamuis scelestum, & patriæ proditorem, sed iustum, quo coniungit eius socium in conuersione illa, C. Cethegum. Eius conuersionis principes erant, Publius Lentulus Sura Ordinis Sena. P. Antonius. L. Cassius, C. Cethegus, Ceparius. L. Verguntius, & nonnulli alij. Fractisq; cathe.] fingit hos graues pœnas dare ob admissa scelera in Repub. perturbanda. Nudum Cethegum facit, quod umbrae nuda sint, ac sine uestibus: siue quod nuda dicantur uinculis constringi. Cethegi.] numero plurali significat ipsum genus, & Cethegi similes. Sulpicius dicit allusum esse ad humerum exerum, quo hæc familia præhortebatur.

Vidi ego Drufos.] Drufos popularia nomina apposito. Plures fuisse Drusi apud Rom. Drusus, qui Scordiseos uicit ad Danubium. Nero Drusus cum collega Salinatore Hasdrubalem uicit, & occidit. Et præter hos, Drusus Augusti priuignus, qui Germanos trans Rhenum domuit, qui ex equo lapsus, ex fractura cruris perijt. Sed multo ante L. Iunius Drusus Tribunus Plebis socios, & Italianos spe ciuitatis sollicitauit: quibus adiuuantibus inuitis patribus, Legem agrariam, & frumentariam tulit: item & legem iudicalem, ut iudicia ex æquo penes Senatorem, & homines equestres essent. Sed cum socijs ea præstare non posset, in primis promissam ciuitatem. Italiani defectionem ceperunt moliri: ob quam M. Drusus Senatui factus inuisus, ut Socialis belli author, domi suæ occisus fuit sed quo autore incertum. Populares hos uocat, quod Tribun. Plebis hic Drusus fuisse. Est autem proprie populare, quod est populi alicuius: nonnunquam charus populo, & qui eius auram captat, & emeretur. Δουρομόρ. Cicero. Nil tam populare, quam bonitas inter dum plebeius, & ignobilis: item qui est eiusdem conditionis, ac generis. Terent. in Phor. Amicus meus summus, & popularis Geta Accipitur & pro ciue simpliciter popularis, Terentius in Adelph. Obsecro po-

Abruptis Catilina minax, fractisq; cachenis
Exultat, Marijque truces, nudisq; Cethegi.
Vidi ego lætantes popularia nomina Drufos
Legibus immodicos, aulosq; ingentia Gracchos
Aeternis Chalybum nodis, & carcere Ditis
Constrictæ plaufere manus, camposq; piorum
Pocit turba nocens: regni possessor inertis
Pallentes aperit sedes: abruptaq; saxa
Asperat, & durum uinculis adamantina, paratq;
Pœnam uictori: refer hæc solatia tecum
O iuuenis, placido manes, patremq; domumq;
Expectare sinu, regniq; in parte serena
Pompeio seruare locum, nec gloria parua
Sollicitet uitæ, ueniet quæ misceat omnes
Hora duces properate mori, magnoq; superbi
Quamuis è paruis animo descendite bustis:
Et Romanorum manes calcate Deorum.

populares. Interdum pro A subdito accipitur. L. Iunius lib. primo de bello Macedon. tentando nunc sociorum, nunc popularium animos. Popularem nomine uocari, est uulgari, siue uulgò uocari: Itaq; ut ad institutum reueriamur. popularia nomina poëta hic dicit, Drufos Tribun. Plebis charos populo, & captatores auræ popularis: quemadmodum L. Iunius de Appio Claudio libro tertio, decad. pri-

ma. Regimen, inquit, totius magistratus penes Appium erat fauore plebis: adeoq; nouum ingenium sibi induerat, ut plebicola repente, omnibus auræ popularis captator euaderet. Legibus immodicos Gracchos.] Tiberium & C. Gracchum dicit, filios Sempronij Gracchi, & Corneliae, adolescentem ingenij adeo diuersis, ut ex hysdem parenibus orti nõ uiderentur. Militarat Tyberius sub Scipione in Africa, primisq; hostium muro ascendit: inde cum Mancino in Hispania ad Numantiam. Tanta hic eius fuit auctoritas apud hostes, ut in federe transigendo nullum Rom. ad se mitti præter ipsum paterentur Numantini. Virtutis eius famam adiuuabat gloria paterna rerum in ea terra gestarum, cum quo ipsi olim fedus percussissent. Tribunus Plebis factus legem agrariam in gratiam multitudinis tulit. Hæc præscriptum fuit, qui plus agrorum possideret, quam ueteri lege permitteretur, ut agros ad id temporis usq; possessos, ueteribus dominis cum fructibus suis restituerent, aqua facta astimatione. Erat autem uetus lex, ne quis supra quingenta terre iugera possideret, neque armenti maioris, quam C. capium: aut minoris L. pecus passeret. Hæc lege inopi multitudini cautum uoluerit, ne omnia locupletibus prædæ essent, quare ea plebi uehementer plausibilis fuit. Contra iram, & odio locupletum animos accendit. Alij aliam legis ferendæ causam adferunt. Huic legi nemo infestior erat, quam Scipio Nasica, ob agrorum multitudinem, quos possidebat. Quare à patribus in curia accusatur grauius, quod hac rogatione ad regnum sibi uiam strueret: quodque domi nocturnos haberet conuentus, quodq; sacrosanctum laxisset magistratum in Octauio collega potestate deiecto. Res ad seditionem usque processit. Fit concursus à Senatu in Capitolium, duce Nasica: plebs ordinis auctoritatem reuerita fugit. Patrum primores subfelliorum pedibus refixis, in Gracchi obuium impetum fecerunt, occideruntq;. Simili fato, & C. Gracchus post aliquot annos perijt. Rectè igitur Gracchos ingentia aulos fuisse dicit, cum ita multitudinis concilianda gratia patres oppugnarent. Hi gratulantur seditionis plausu manuum, quippe discordia, & flagitij in uita delectati: quamuis in tartaro Ditis, hoc est, in inferorum abisso grauius pœnas dant. Et quo exuberantem laticiam ostendat, etiam in uinculis sceleribus, & discordiæ manibus chalybeis constrictis, applaudunt. Camposq; piorum.] Damnatorum man-

Anes possunt campum Elysiū, in quo uersantur piorum animæ ἀδύνατος. Regni possessor inertis.] periphrasis Platonis, siue diuis, qui praesidet inferis. Aiunt enim in diuisione regni Saturni, Plutoni regnum inferorum obtigisse, quod primus rationem funeris magnifico apparatus, & pompa inuenisse dicatur. Ab hoc canit tartarum aperiri interim, ut fontes grauibus pœnis castiget: saxa abrupta asperari: adamantina uincula parari uictori belli ciuili in posterum, ut pro nefario bello, & iniusto patriæ illato pœnas det. Obscurè innuit Casarem uictorem aliquando in uita patrum manibus periurum, & in tartaro exoluiturum pœnas pro inuasa monarchia, & dictatura perpetua oppressa patriâ.

Victori.] Casari. Refert hæc.] Epilogus narrationis ad Sextum, ut ista referat patri: simul fœlices animos expectare, & ipsum Pompeium, & eius liberos, quod fortiter propugnando pro patriâ ceciderint diuersis orbis partibus. Regniq; in parte serena.] in campo Elysiō, ubi piorum animorum sedes placida est, & amœna.

Nec gloria.] Ne sit sollicitus de tantula uitæ portione, quæ post pugnam Pharsalicam superesse posset cum magna nominis sui gloria, quam abundè in superiori uita fuit consequutus. Consequetur & suas Alastor uictores breui, qui paulo diuini superuicturi sunt. Ostendit Casarem paucos post annos interiturum.

Quem tumulum Ni.] Disceptatur adhuc, & quæstio sola est, Casari sine corpore, an Pompeij in Nilo, aut Tybride demergetur. Obliquè indicat Pompeium in mare præcipitatum iri cede confecta, & Casarem Romæ periturum percussorum

manibus. De ea re solum quæstio est, uter circa Nilum, hoc est, uter in Aegypto, rursum uter circa Tybrim Romæ exhalabit animam. Ducibus tantum de funere.] Uter Romæ in imperio sit moriturus: Pompeiusne, an Casar: quod quidam perinde est, ac si dicat, ubi sint interituri. Tu fatum?] Auerſio ad Sextum, qui uarijs casibus post pugnam Pharsalicam iactabitur.

Parcæ da.] Fingit eius fatum penes duas fatales esse, uel se tacentem, & tamen subobscurè, illum docet locos fatales familiæ, hoc est, patris, & liberorum, ut paulò post dicitur. Tibi certior uates gen.] Promittit poeta in posterum, idq; exemplo. Aeneæ Vergilian, & Anchisæ, quod ipse haud est descripturus.

Vates genitor Pom.] hunc filio in somnis apparuisse se fabulatur in Sicilia, uel cum Sicilia latus inter Tyndaridem, & Mylas Pompeianis armis teneretur, centum 65. nauium classe, quæ acie cum Octauiō dimicaturæ erant. Sed inter se ita compararunt, ut CCC. utrinq; nauibus in pugnam prodirent. Quo prælio nauali Pompeius cum 18. nauibus fugit. Vel cum ex Sicilia ad Antonium legatos mitteret ex Parthico bello reuersum ad eius amicitiam petenda. Ipse quoque] Nescio, quo pater te uocabit, aut à qua regione iubebit te abstinere, quam uic mun- di plagâ uitare. Europam mi.] Nulla orbis plaga tu-

ueniet hora.] Aderit hora, qua acerrimè confligent inter se, & Casariani, & Pompeiani: quæ committat eos aliam pugnae

Properate mori.] satis indicat, penes quos sit uictoria futura, & qui uicti magna clade sint fugituri ex acie Pharsalica, cum dicat, properate mori, palam innuit, Pompeianos. Magnoq; animo.] Significanter arguit Pompeium humili busto crematum iri. Truncum enim corpus in mare deuolutum, pelagi aestu ad litus Aegyptiacū depulsum. Philippus enim liberius modica materia ex fragmentis nauium conquisita, ut potuit, eodem loco, ubi percussores iacenti corpus ademerant, tumulauit. Vbi postea id carmen fuit reperum.

Templi pondus erat, modica qui clauditur urna. In quem locum postridie L. Lentulus ex Cypro appulsus, cum fortè circa litus iter faceret, recens bustum conspicatus, quis, inquit, satis hic quiescit? statim uelut amens factus, fortasse tu hic es Magne. Qui & ipse paululum hinc progressus captus fuit, & in carcere necatus. Magno animo.] intrepido animo ad inferos descendite, licet humili busto, & in gloria.

Et Romanorum.] Ibi pedibus proculcate umbras inimicorum, qui tanquam Diij postea Romæ colentur: ut etiam titulum Diui præ se laturo sint. Diuus Iulius, Augustus, Diuus Claudius, Diuus Caius.

ti esse poteritis, neq; in Europa, neq; Asia, neque Libya. fortuna Trium Pompeiorum sepulchra diuersis orbis plagis distribuet. Sextus Lampaco occupato in Asia, Cyzicum oppugnare adoriēbatur. Cyziceniis Phurnius auxilio uenit, quem prælio superauit. Quo successu, magnus ad eum undiq; fuit concursus, Mox Nicæa, & Nicomedia captis, cum exercitu & pecunia auclius omnibus formidabilis esset. Breui audacissima illius conatus, à Titio cum ualida classe misso fracti fuerunt: cuius accessu territus Sextus, suas ipse naues incedit. Tum uerò omnes illustres uiri ab eo ad Antonium transiuerunt. Erant autem Pompei socer Libo, Faunius, Thermus, Antistius, & Cassius Parmensis, de quorum postremo Horat.

Scribere quod Cassi Parmensis opuscula uincat. Pindarici fontis, qui non expalluit haustus. Itaq; Sextus horum defectione percussus, in Bithyniæ mediterranea fugit, in Armeniam transiturus. Hunc Titius et Amyntas Antoniani duces affectui terrens castris, cum in tumulo quodam eum obsedissent, tribus seuitoribus milibus, noctu in hostem immisisis, ea parte, qua irruptionem fecit, Antonianos cum magna cæde reppulit. Inde retrò conuersus, cum equitatus inopia frumentatione prohiberetur consternatus animo, Phurnio se dederit uoluit: à quo, cum non reciperetur: uoluit Amyntæ: à quo cum reiectus esset etiam, noctu cum paucis iter ad mare intendit. ut Titij classem incenderet, uerum à Scauro prodius, qui maturè rem ad hostes detulerat, ab Amyntæ equitibus oppressus fuit. Titius eum Mileti interfecit, natum

46
44

annos X L. Quidam ad Antonij iussu factum credunt: rursus sunt, qui eo inscio occisum putant, & id Planco Syriae praefecto mandatum fuisse. Distribuet foru.] Martialis.

Pompeius iuuenes Asia, atq; Europa, sed ipsum Terra teget Libyes, si tamen ulla teget.

Ita tres Pompei, pater, & duo filij diuersis mundi plagis sepulti fuerunt. Pater in Aegypto, quae Libyae est: maior in Hispania, quae Europae est ultima pars ad occasum: Sextus minor in Asia: in quorum bustis terrae diuersitate distinguendis fortuna suum ludibrium ostendit.

Vestris uti.] hoc est, familiae uestrae, ut recte Micullus. Neq; enim Cn. Pompeius, neq; Sextus unquam triumpharant. At pater de his tribus mundi partibus triumphauit. De Libycis, uicto Domino, & reliquis Marianarum partium: ante legitimam aetatem iunctis curru quatuor elephantis, ut quidam tradunt de Hispanijs superato Scitorio: ad ultimum de Asiaticis uicto Mithridate, quem omnium clarissimum fuisse constat. O miseran. d.] concludit suam narrationem pathetica exclamatione, in tragicum exitum trium Pompeiorum. Tutius Ema.] Epitome belli cum Sexto Pompeio ex Lucio Floro. libro quarto. Sublatis, inquit, percussoribus Caesaris, supererat Pompeij domus: alter iuuenem in Hispania occide-

rat: alter fuga euaserat, contractis quae in foelicis belli reliquijs, cum in super Ergastula armasset, Sicilia, Sardiniamq; habebat. Et iam classe medium mare infederat, (& quam diuersus a patre) ille Cilicis extinxerat, hic secum piratas agitarat. Tanta mole belli penitus in Siculo freto iuuenis oppressus est: magniq; famam ducis ad inferos secum tulisset, si nihil tentasset ulterius, nisi quod magnae indolis est sperare semper. Perdius enim rebus profugit, Asiamq; uelis petit, uenturus ibi immanus hostium, & catenas: & quod miserrimum est fortibus uiris, ad hostium arbitrium sub percussore moriturus. Non alia post Xerxem miserabilior fugam. Quippe modo trecentarum quinquaginta nauium dominus, cum sex septemue fugiebat, extincto praetoriae nauis lumine, annulis in mare abiectis, pauens, atq; respectans, & tamen non timens ne periret. Haec L. Florus. Tutius Ema.] Quasi dicat: sic igitur concludo nullum locum esse, & patri, & tibi: toto orbe, in quo minus periclitabimini, de uita, quam in Emathia, hoc est, in Macedonia, siue Thessalia: pater in Aegypto, Cato Vicia, Scipio, & Sylla, Perseus in Numidia interierunt, Cn. Pompeius fratrum maior natus in Hispania postea perijt, ipse Sex. Pompeius in Asia trucidandus erat. Proinde nullus in orbe locus ipsis Pompeijs ad conseruandam uitam, tutior uidebatur, quam Emathia.

a al. tunc.
b al. uenit.

Sic postquam.] Superest epilogus breuis cadaueris. Narrat in hoc poeta, quibus ceremonijs primu cadauer rogo sit impostum. Deinde ut Sextus ab Erichtho in castra fuerit reductus.

Fata.] narrauit euentum belli, & Pompeiorum trium fata, statim iterum orauit mortem. Est autem poscere petere rem debitam. Proinde dixit, mortemq; reposcit, ut debitam. Carminibus ma.] ut rursus extinguatur, desiderantur herbae magicae, ne uiolenta morte secundo decedat. Neque fa.] Nam semel suo iure Parca hunc de rebus humanis sustulerant, quare in eum nunc Erichtho uenefica erat, quae sola anima inferis, unde euocarat, reddere poterat. Quamobrem addit fata suum ius consumpsisse, ut quod iterum in eundem usurpare, non poterant. Tum robore.] A materia,

Sic postquam fata peregit,
Stat uultu mcestus tacito, mortemq; reposcit,
Carminibus magicis opus est, herbisq; cadauer
Ut cadat, & nequeunt animam sibi reddere fata:
Consumpto iam iure semel, a tum robore multo
Extruit illi rogam. b uadit defunctus ad ignes
Accensa iuuenem positum strue inquit Erichtho,
Tandem passa mori. Sextoq; ad castra parentis
It comes, & caelo lucis ducente colorem:
Dum ferrent tutos intra tentoria gressus,
Iussa tenere diem, densas nox praestitit umbras.

qua rogos constitit.

Sextoq;.] Perinde ut Aeneas a Sibylla ab inferis ad naues, ita hoc loco sextus a Necromantia in castra patris a uenefica reductus.

Et caelo luc. d.] Diluente aurora, a temporis matutini ratione, cum dispalesce-

tibus tenebris Lucifer auroram reduceret. At quanto illustrius hoc Vergilianum, cum aduentantem diem uellet significare.

Iamq; iugis summa surgebat Lucifer Ida, Ducebatq; diem? Densas nox praestitit.] hoc est, nox iam perfecit suas tenebras densiores, cum iam appeteret aurora, & lucifer diem duceret. Huc fortasse pertinuerit exemplum Gabieni, & Pompeij, cuius meminit Plinius libro 7, capite 35.

FINIS LIBRI SEXTI

M. ANNEI

M. ANNEI LVCA
NI CORDVBENSIS POETÆ CLA-
RISSIMI, DE BELLO CIVILI,
LIBER SEPTIMVS.

CVM COMMENTARIIS AC EXPLA-

nationibus eruditissimis D. LAMBERTI HORTEN,
 SII MONTFORTII.

ARGVMENTVM IN SEPTIMVM LIBRVM
M. Annei Lucani, per SVLPITIVM.

Septimus ut Magni narrauit somnia, plorat
Sfata ducis, mox turba omnis sibi prælia poscit.
 Censet idem cupidus facundo Tullius ore:
 Dux dat id inuitus, scribit tum dira poëta
 Prodigia, instructas acies, factura Ducumq;
 Verba suis animos, & prælia gesta, fugamq;
 Inuehitur posthæc in te sæuissime Cæsar,
 Damnans Pharsali completos sanguine campos.

Egnior Oceano.] Pugnam Pharsalicam poeta narraturus, initium ducit à Chronographia, hoc est, ab exortu diei descriptione, quo prælium iniuri erant. Huiusmodi Chronographiæ nonnunquam delectandi gratia adhiberi solent à poëtis, at nō otiōsæ, & ut euidentiā quādam habeant, uelut hoc loco. Nam ut significet horrendam eladem insituisse, à signis.

Solem mæstū ortū fuisse ostendit, quod ad eius spectaculū tergeresaretur. Huius generis est illa uergiliana Chronographia libro Aeneid., 4.

” Nox erat & placidum carpebant fessum soporem

” Corpora per terras, syluæq; & saua quierant

” Aequora, cū medio uoluūt sidera lapsa.

” Cū tacet omnis ager, pecudes, pictæq; uolucres,

” Quæq; lacus late liquidos, quæq; aspecta dumis

” Rura tenent, somno positæ sub nocte silenti

” Lenibant curas & corda oblita malorum

Statim addit amplificationem doloris Didonis, quæ nentum quidem quiescebat. At non infelix animum Phœnissa, &c. Segnior Oceano.] à Συμμετρον quidem, sed ad amplificationem pertinet rei ingruentis, Non possunt

labores

Lucis, & attraxit nubes: non pabula flammis,
 Sed ne Thessalico purus luceret in orbe,
 At nox fœlicis Magni pars ultima uitæ
 Sollicitos uana decepit imagine somnos.
 Nam Pompeiani uisus sibi sede theatri
 Innumeram effigiem Romanæ cernere plebis,
 Attollitq; suum lætis ad sydera nomen
 Vocibus, & plausu cuneos certare sonantes.
 Qualis erat populi facies, clamorq; b fauentis
 Olim quum iuuenis, primiq; ætate triumphī
 Post domitas gentes, quas torrens ambit Iberus.

segnius, aut celerius æterna lege orbis cœlestes circumagi: alioqui motus mundi, & omniū corporum cœlestiū, ac planetarum reuolutiones confunderentur. Lucificus Titan.] Sol, siue dies ille fatalis, qui exercitibus Romanis luctum, & calamitatem illaturus erat. Aethera contra] Anastrophe hoc est, contra mundum. Aetherem cælum dictum esse muli illustres auctores crediderunt, & ἀπὸ τοῦ αἰθέρος, ardeo, quod igneus sit, inter quos fuit Anaxagoras

Clazomenius. Eam tamē existimationem Aristoteles refutat, quod cælū nihil habeat elementale, sed essentiam esse incorruptibilem, quam Cic. Quintam uocat naturam.

Aethera contra egit equos.] Contra cælum, mundum potius, qui & cælum dicitur, cuius circumflexu omnia teguntur: qui aliàs totam compagem rerum cœlestium significat, à luna infimo planetarū, usq; ad mundi ambitum. Ceterum mundi nomen ab ornatu, tum à

Græcis, tum à Latinis ita appellatur: illi νόστος uocant. Inter cælum, & terram septem pendent stelle, certis spatijs discretæ, quæ à Græcis planetæ, nostris errantes dicuntur, quod contrarium mundo cursum agant. Nam cū mundus ab oriente in occidentem uoluit, illi contra ab Occidente in Orientem assurgunt. id quod

quod cum in alijs, tum in Luna maxime motu obseruatur. Astrologi dextera ad occasum reiciunt, laeva ad exortum. Illi pectore ad Meridiem uerso, ad Ortum, dextrā ad Occasum protendunt. Atq; ita cursum mundi naturalem ab laeva in dextram esse obseruarunt: contra planetarum, a dextera in laeuam, mundo contrarium.

Titan. Sol.] Titane, Titania astra appellantur à Marone. Cursumq; polo ra. retorsit.] Retorsit cursum, uel (alij legunt) currumq;, quasi taraius retro cursum suum egerit Sol, ne presens cladis spectator adesset, uestitauit oriri & (ut ita dicam) quodammodo tergiversatus fuit emergere. Retorsit.] contra mundum, a quo tamen ab oriu in occasum rapius fuit. Defectus pati.] eclipsim, qua obscuratur. & lumen amittit. Interuentu Luna occultatur, perinde ut Luna obiectu terræ. Hac subeunte, repente obducuntur tenebræ. Solus defectus nunquam fit, nisi luna nouissima, aut prima quod uocant coitum. Raptusq; labo. lu.] interpretatio eclipsios, siue defectus solaris. Interuentu lunæ, laborat Sol, ac lux nobis auferitur. Attraxit nubes.] aliud signum cur Sol horruerit uidere instantem cladem. Non parula flā] corporibus caelestibus præbebantur. Heracliti Ephesij assertio erat, densatum ignem liquefcere, & constantem aquam fieri, eamq; concretam in humum uerri, & quidem id adesse inter inferiora. Rursum humum effundi, atque inde fieri humorem. Ex eo reliqua ferme omnia, ad euaporationem eam retulit, quæ ex mari fit, ipsamq; ad superiora uiam esse. Euaporationes, quas ipse ἀναθυμώσεις uocat ex terra fieri & mari contendit, alias perspicuas, & liquidas, alias tenebrosas. Et has euaporationes, flammis reddere liquidas, quæ sidera sint, ijsq; ali. Sed ne Thel. sa.] Causa, cur id sit factum, ne in Pharsalicis campis puerus, cum pugnaretur, luceret. Atrox.] Amplificatio à somnio, quod scribunt quidam auctores Pompeio obiectū per quietem fuisse, ea nocte, quæ ultima præcessit pugnam Pharsalicam. Et Appianus aliud somnium refert, ab hoc diuersum. Excitatum ab amicis, somnium retulisse: paulo ante templum se Romæ consecrare uisum Veneri iudicij, uouit Caesaris ignarum. Inter omnia genera somniorum, quæ à Phisicis recensentur, quatuor maxime doctorum hominum iudicio sunt discernenda. Primum uulgare est & prorsus naturale, & in uniuersum omnibus commune, quoties dormientiibus ea occurrūt, quorum curis uigilantes occupantur. Claudianus

.. Iudicibus lites, aurigæ somnia currus. Et Theocri.

.. τῶσα νόσοι ἀρετῆς πάντες τοι, ἰχθῦα καὶ γα.

Humorum uel abundantia, uel penuria, spiritus excitat imaginationem. In uitioso phlegmate somniant se natant: crassus humor in ephialte, causa est, cur thorax, adeoq; totum corpus premi existimetur. Sed nihil habet certi. Secundum genus est, adumbrans futura euenta allegorijis quibusdam, sed non est diuinum: non enim habet causam perspicuam in agitatione humorum, & exuberantia, sed sunt quadam naturæ præsege rerum, quas uocat φύσεις λαλῶν καὶ ἐνθυμώσεις, καὶ ἐντοχῶν. Hoc ut plurimum aliquid signat, quemadmodum alius alio ad pugnam est propensior, aut ad cursum expeditior. Huius generis fuit somnium Ciceronis de Octauio, quem nondum uisum somniabat reipub. principem futurum. Huius generis fuit Sylla, Luculli, & Augusti. Sed quia coniecturis tantum nititur propter ambiguitatem interpretationis, qua illustres sæpe uiri falsi sunt, ei fidem habere prohibe-

mur. Tale hoc somnium Pompei fuit, qui cum Casare congressurus per somnum monitus fuit, ne pugnam detrectaret. Inde cum certissimam uictoriam sibi polliceretur, putabat sibi Romæ in theatro sedenti à sequenti concione applaudi. Sed errabat in interpretatione somnij. Applausus erant exhortationes assentatorum, Lentuli, Domitij, Ciceronis Metelli, & aliorum senatorum, qui postridie certam uictoriam pollicentes, exhortantesq; ad prælium, sublimè animum inani spe implebant. Huiusmodi somnium Darij de Alexandro fuit: Hamilearis Carthaginensium ducis ad Syracusas: Agamemnonis ad Troiam apud Homerum lib. Iliad. Secundo. Terrium genus est diuinum, quod habet testimonium Dei: ut Iacob, Iosephi, Danielis, Pharaonis, Nabuchodonosoris, & aliorum. Quartum planè impium est, ut ueneficarum somnia, Casij, Bruti, & aliorum similibus fanaticorum hominum profectia ab im puris spiritibus. Sed ad insuatum redeamus: hoc est ad Pompeium. Ad eam spes uictoria omnium animos occuparat: postquam Scipionis copias Pompei exercitum auxerant, ut quod temporis ad pugnam intercederet, id morari reditum in Italiam crederent. Et quia Pompeius nil temerè facturum uidebatur, eam conditionem in peius accipientes, captum illum imperij consuetudine de industria bellum trahere insimulabant. Magna adhuc inter Pompeianorum principes orta fuit de præmijs altercatio. Alij Consulatum, alij sacerdotum, nonnulli Casarianorum bona sibi deposebant. Domitius, Lentulus, & Scipio de Caesaris pontificatu ad comicia usq; disceptabant. Pompeiani theatri.] in suo theatro, quod ipse magnifica apparatu extruxerat. Etenim Mithridate uictio, & rebus Asiaticis compositis, Pompeius Mitylenen peijs, in Italiam transiurus. Cum hic scaenicos poetas forte spectaret, Theatri formā contemplatus, quia ualde placebat, typum ex stylo expressit, per simile alterū Romæ sed multo Mityleneo capacious, maioreq; apparatu edificaturus, quod postea perfecit. Attolliq; suum.] Cornelius Tacitus lib 14. tradit Pompeium à Senatoribus incusatum fuisse, quod sedem theatri mansurā posuisset, cū antea subitarijs gradibus, & scena in tēpus structa fuisset: uerum eum parsimonie cōsuluisse, quod perpetua sedes theatro locata esset potius, quàm ut immenso sumptu singulis annis strueretur. In hoc theatro mirabiles fama effigies posuerat, & ob id diligenter à magnorum artificium ingenij elaboratæ fuerunt, ut tradit Plin. lib. 7. cap 3. Idem multa de eodem lib 36. cap. 15.

Attolliq; suum.] Pompeius iuuenis quatuor & uiginti annos natus, ex Africano bello Romam uenit, cui Sylla obuiam cum ingenij multitudine processit, eumq; primo congressu. Magnum appellauit: quod tamen cognomen tum in Aphrica fauore militari illi datum nonnulli tradunt: alij ex uictoria Orientali de Pharnace reportata, eum Magnum appellari contigisse scribunt. Quo tempore obtinuit, ut triumpharet. Et ut cōspectiore aliquanto apparatu urbem inueheretur, quatuor elephantes curru adiunxit, id quod omnium primus Liber pater India deuicta fecisse signatur. Magnus inde fauor Pompeio conciliatus fuit: partim quod illi uirenti etate acciderat, partim quod eques adhuc, necdum per etatem in curiam ascitus insignem triumphū egisset. Procillus scribit, equis eum in urbem, quod urbis poeta non fuisset beluarum capax, cui opinioni etiam astipulatur Plutarchus.

Quas torrens ambit. Ibe.] Post domitos Hispanos, ab ibero

ab Ibero fluuio rapido, & uiolento. Hic uicit Sertorium de quo paulò post. Ceterum constat satis tum primum in epistolis cum Magni appellationem usurpasse, cum in Hispania aduersus Sertorium bellum gessit. Fuit ea appellatio honorifica, & ingens, quæ ad id tempus nulli Romanorum contigerat. Ut igitur de laudibus huius uiri aliqua dicamus. Plinius eius res gestas, & triumphos, Herculis propè, ac Liberi patris uictorijs æquat. Primum Syllanis temporibus à Sicilia recuperata laudum suarum titulos auspicatus fuit, Africa tota subacta, & in dedi-

tionem redacta, Magniq; nomine inde spolio capto, eques Rom. (id quod antea nemo) curru triumphali reuectus est: & statim ad Solis occasum transgressus, excitatis in Pyrenæo trophæis, oppida DCCC. LXXXVI. ab Alpibus ad fines Hispaniæ ulteriores in ditionem redacta, uictoria suæ adscripsit: & maiore animo Sertorium (de quo iam mox dicturi sumus) domuit, belloq; ciuili (quod omnia cõcutiebat externa) extincto, iterum triumphales currus eques Rom. induxit, toties imperator, antequam miles.

Et quæcunque sagax.] Alias, quæcunque. Sertorius sagax.] Exul, & fugitiuus ex urbe, & Italia in Hispanias, quas ad arma concitauit. Proscriptus in ulteriore Hispania bellum ingens excitauit. Pompeius cum adhuc Quæstor esset, cum imperio Cõsulari aduersus illum missus est. Sertorius aliquot urbes expugnauit, & in potestatem redegit. Mox Quæstor Metellus proconsul L. Herculei Quæstor Sertori omni cum exercitu cecidit. Pompeius etiam tum dubio euentu cum Sertorio pugnauit. ita ut singula ex utraq; parte cornua uicerint. Sertorius Metellum, & Perpennam cum duobus exercitiibus prælio fudit. Cuius uictoria partem cum cuperet auferre Pompeius, parum prosperè pugnauit. Deinde Sertorius obsessus Calagurij, assiduis eruptionibus non leuiora damna obsidentibus intulit. Sub ista Sertorius magna crudelitate in suos sæuire cõpit: inter quos etiam fuerunt multi amici secum proscripti, quos crimine proditiõnis insimulatos trucidari iussit. Sertorius cum Mithridato fœdus sub hæc percussit, unde factum, cur ille Pop. Rom. statim bellum intulerit, adiutus classe Sertoriana. Verum rex à Pompeio, et Metello uictus fuit. Sertorius belli, ac militiæ artibus, omnibus par, Pompeiũ, & Metellum ab obsidione Calagurij depulit, quorũ Pompeium Galliam, Metellum ulteriorem Hispaniam petere cõegit. Tandem Sertorio domestica fraude oppresso, uicto deditoq; Perpenna, urbes ab illo occupatas in fidem Romanam uenere, Osea, Terme, Tutia, Valentia, Auximana et Calgurij in fame nihil nõ experta. Victores triumpharunt. Postea, inquit Plin. ad tota maria, & deinde Solis ortus missus Pompeius, hos retulit patriæ titulos, more sacris certaminibus uincientium. Neq; enim ipsi coronantur, sed patrias suas coronant. & plura, quæ sequuntur. Vespere pacato.] hoc est, Hispania post eadem Sertorij, & uictum Perpennam. Quin ista appendicis loco de Sertorij exitu addantur, Plutarchus auctor est, Sertoriũ prius perijisse, quàm Pompeius fuisset hiberna egressus.

Et a quæcunq; fugax Sertorius impulit armã, Vespere pacato, pura uenerabilis æquæ, Quam currus ornante toga, plaudente Senatu Sedit adhuc Romanus eques, seu sine bonorum Anxia uenturis ad tempora læta refugit, Siue per ambages solitas contraria uisus Vaticanata quies, magni tulit omina planctus, Seu uetito patrias ultra tibi cernere fedes, Sic Romam fortuna dedit, ne rumpite somnos Castrorum uigiles, nullas tuba uerberet aures. Craftina dira quies, & imagine mœsta diurna Vndiq; funestas acies feret, undiq; bellum. Vnde pares somnos populi, noctemq; beatam O' fœlix, si te uel sic tua Roma uideret, Donassent utinam superi, patriæq; tibiq;, Vnum, Magnè diem, quo fati certus uterq; Extremum tanti fructum caperetis amoris, Tu uelut Aufonia uadis moriturus in urbe, Illa rati semper de te sibi conscia uoti, Hoc scelus haud unquam fatis hæreret b putauit, Sic se dilecti tumulum quoq; perdere Magni. Te emisso flectet luctu, iuuenisq;, sen ex p, Iniususq; puer, lacerasset crine soluto Pectora fœmineum, ceu Bruti funere, uulgus.

Appianus eum cõ Per a al. quacũq; penna primis hostium motibus ex Lusitania occurrisset. prodit: ubi quia Rom. plerique à Sertorio ad Metellum transuerunt, remota à se suorum popularium custodia, Hispano no milite suum munuit corpus: simul & suorũ studia à se alienauit. Mansit tamen ob ipsius ducis præstantiam miles in officio: quo anno Palanatia à Pompeio oppugnata fuit, sed Sertorius suo accessu obsidionem soluit. Mox b bettis cõd. Metellum adortus hõ putatum, stis qui circa Calgurij e al. mixto. castra habebat, ad tria milia ex eius exercitu interfecit. Ad

id temporis usq; Sertorio res prosperè cesserant. Inde cura belli, arum rerum deposita, uoluptatibus, & intempestiuis conuiujs deditur, omnia circa se labi patiebatur. Hinc domestica odia orta in eum fuere, quæ propter seuitiam ad eum exarsere, ut in conuiuio à Perpenna, & paucis alijs coniuratis, fraude fuerit interemptus. Destinata cædis signum erat, phiala, à Perpenna cum strepitu in medium proiecta. Surrexit miles illico in aurore cædis, fuisseq; incursum milium discerpit, nisi per primores exercitus, quos muneribus subornauit, militarem seditionem oppressisset. Sed nihil æquè præsentem inuidiam auxit, ac testamenti publicatio: quo pro concione recitato, conuictus est Perpenna, non solum ingrati tudinis, sed etiam impietatis, quod in eum manum iniiecisset, à quo testamento scriptus fuisset hares. Hunc exitum habuit Sertorius, homo egregius tum bellicis artibus, tum singulari amore erga patriam: qui solitus esset predicare, malle se Romæ ignobilem haberi, quàm procul à patriæ conspectu multarũ gentium imperium tenere. Quæ animi affectum secutus, ad leniendum patriæ desiderium, Rom. nobiles, qui fuerant fugæ suæ comites, Senatũ appellabat, per quos & urbes, & maiora negotia obibat. Inde Prætoribus, & Quæsto. creatis, non patiebatur in ullã re disciplinam Rom. labefactari. Anno nono circiter quã in Hispaniam uenerat, perijt, Perpenna postea à Pompeio uictus, casus fuit. Nunc ad rem. Pura toga.] Hæc Tyrone,

rones, & nouæ nuptæ induebantur. Plinius, de C. Cecilia, *Ea prima texuit, inquit, rectam tunicam, qua simul cum toga pura tyrones induuntur, nouæq; nuptæ. Hæc ἀπὸ φούρου, καὶ τῆλε dicebatur. Cice. ad Atticum. Et si Ciceroni meo togam puram cum darem Arpini uellem, hanc eram ipse excusationem relicurus ad Casarem. Hanc puram in maribus etiam uirilem dici ab authoribus opinantur. Itaque Pompeius eques Romanus, XXXIII. annos natus curru triumphali iuuenis, & togatus penè tyro in urbem reuectus fuit, uel Sylla, qui tum consenuerat, neque diu postea superuixit, inuito, sed cum magno plausu Senatus. Id uult Lucanus, eum dicit, cum uenerabilem fuisse in iuuentute, quando ea ornabat currum triumphalem, & quidem cum magno fauore senatus. Notum illud Pompeij iuuenis adhuc, cum Sylla illi suum triumphum inuideret, ô Sylla, inquit, plures mortalium multo orientem uenerantur Solem. quam occidentem, ad ætatem suam alludens, quæ sibi ab eo exprobebatur. Sic planè habet, nascentem laudem comitatur fauor, contemptus senescentem. Atque hæc quidem hæctenus de Pompeio. Nunc de toga aliqua dicantur, cuius mentio frequens est apud Romanos scriptores. Toga uestis erat, quæ tunicæ superinduebatur. Plutarchus in Tyberio, & Caio, αὐτοῦ δὲ τῷ τριβρίον φεύγοντι ἀντελάβετο τις τῶν ἱματίων, ὃ δὲ τῶν τριβρίων. ἀφ' οὗ καὶ φεύγων ἐν τοῖς χιτῶσι ἐσφάλη. Fuit cum Populus Romanus non uteretur toga, sed sola tunica. Quamobrem Horatius populum Romanum tunicatum uocat. Et quia togati solebant potentiores comitari, & deducere per urbem, unde Martialis tales molestias deprecans, togam raram optat, inter cæteras uitæ suæ felicitates.*

11 *Lis nunquam, toga rara, ment quieta, inquit. Ne uidelicet cogatur mane potentiorum liminibus salutationis causa hætere, eosq; honoris gratia in forum, uel in curiam deducere. Fuit interdum etiam diurna & nocturna uestis toga, uiris ac mulieribus ex æquo cõmunis. Postea uerò dilapsa res fuit, ut mulieres in adulterio oppressæ, uirili toga amictæ, in publicum ignominie causa prodirent. Martialis.*

12 *Cocina famosæ donas, & ianithina mæchæ, Vis mage, quæ meruit mittere, mitte togam.*

A' toga, Comædia togata, Latina, ut palliata, Græca Saturnalibus ad quinque dies, togis sepositis, utebantur synthesibus. A' toga etiam, Gallia togata dicta fuit, ab eius uestis Romanæ usu, in ea Gallie parte. Et Hispani togati, qui Beticâ colunt. Quoniam autè huius uestis usus Romæ erat pacis temporibus, toga pro pace, ut sagum, pro belli tempore usurpatur, quod id in bello gerebât. Sed hæc hæctenus. Sedit adhuc eques Ro.] nondum senatorij ordinis, id quod nemini antea contigerat, ut eques Ro. iuuenis 24. annos natus, ante legitimâ ætatem permisso totius Senatus triumpharet. Seu sine bono.] In fine omnium uictoriarum, fugit animo ad præterita ætatis perpetuâ felicitatis cursum: quod indubitata uictoriâ futuræ pugne sibi polliceretur. Inquit poëta aliquot huius somnij causas, quas enumerat, quanquã plures adduci possunt. Sicut per ambages.] Macrobius lib. cõmentariorum primo in somnium Scipionis. Somnium ita definit, ut uocetur, quod tegit figuris, & uelut ambagibus, non nisi interpretatione intelligendâ significatione rei, quæ demonstratur. Quod, inquit, quale sit, non à nobis exponendum, cum hoc unus-

quisq; ex usu, quid sit, agnoscat. Visum, siue uisionem desinit, quod eodè modo, quo apparuerat, eueniet. In somnium, Græcè ἐνύπνιον, quod cura oppressi animi, uel corporis, siue fortunæ, qualis uigilanti fatigauerit, talem se ingerit dormienti. Quidam duas potissimum somniorum causas inquisierunt, alterâ intimam, alterâ extimâ. Atq; intimâ rursus esse duplicem, unam, fortuitum in quiete phantasmatum motum. Atq; hic præsigit omnino nihil, qualia plurima sunt somnia. Vbi multa sunt somnia, ibi plurimæ uanitates inquit ecclesiastes. Altera ex corporis affectione proficiscitur. Homines enim frigidioris nature, glacie sibi plerunq; aut niuib. uidentur obrui. Iam uerò extimâ somniorum causa duplex obseruata est. Corporea item, & spiritalis. Ex quibus illa è corporibus celestibus, & ære nos cingente dimanat. Porro extimâ causam physici dicunt ex Deo esse, quam etiâ bonam appellant. Hanc etiâ in duo genera patiuntur: uni imaginaria uisio ingeritur, alteri eiusdè intellectus. De hoc genere quod diuinum habet testimonium paulò ante dictum est, cuiusmodi Græci δῖος πνεῦμα, καὶ θεοειδὲς, καὶ θεῖας ὀμφᾶς uocant: ὅτι φαίνονται τὸ θεῖον. Quamobrem Homerus hoc somnium δῖος ἀγγέλου nominat, hoc est, nunciu louis. Sed hæc satis de somnijs. Tulit omnia.] præsentiones magnorum malorum. Seu uerito.] Alia somnij causa, quasi fortuna hoc pacto uoluerit significare Pompeium nunquã amplius post illâ Romam uisurum, atq; ita per quietem tantum, Romæ uisum se fuisse, & sibi à frequenti multitudine applaudi. Plutarchus in uita Pompeij auctor quoq; Pompeium sibi uisum, per quietem se ad theatrum proficisci, & in eo à uulgo multitudinis longè sibi applaudi. Deinde Veneris genetricis templum splendidis spolijs exornare. Ne rumpite som.] Pathetica apostrophe ad stationarios uigiles castrorum, ut silentio excubias agant, ut Pompeius uel unam hanc noctem uoluptatem præsentem ex somno suo capiat, cum dies insequens oceanum calamitatum, ac miseriarum sit allaturus. Vnde pares som.] Omnibono accedo, qui per interrogationem legitur, & alter ueustorum codicum interrogationem habet. Hic Mycillus accipit securos, et placidos populi somnos, quanquã & hij etiâ turbulencos, & motorios (ut ita dicam) interdum uident: non nunquã & placidos, ut aurea somnia somnient. Sed quia Pompeius triumphos, & applausibus theatralibus, ab adolescentia assueuerat, in hac pugna immunete eosdè se uidere existimauit, quasi non dubiâ sibi polliceretur uigilantibus uictoriâ Somnia id genus uulgos hominum, qui in talibus uersati non fuerunt, non uidet: quorum somnia etiâ ut uana reuincuntur, cum regum, & magnorum principum ut plurimum à deo proficisci credantur. Videtur poëta ad somnium Agamemnonis alluisse, quod extat apud Homerum lib. Iliad 2. Verba Nestoris sunt.

ὦ φίλοι, ἀργείων ὑγᾶτορες, ἰδὲ μέδοντες,
 εἰ μὲρ τις ὄνειρον ἀχαιῶν ἄλλ' ἐνίσπε,
 γένηται μὲρ φάμεν, καὶ ὄσσησθε μεθὰ μῆδεσσιν,
 νῦν δ' ἴδετε, ὅς μ' ἄριστος ἐνὶ στρατῷ εὐχεται εἶραι.

Id est, interprete Io. Ca.

O Danaum imperio, & uirtutibus incluta turba,
 Toto alius si quis narraret ab agmine Graium
 Talia uisa, fidem sibi non acquireret autor.
 Cum uero ille tanti quem gloria regni est
 Viderit, armandi belli ad discrimina Graios
 Consilium capiamus. —

Sed nimis conrussa est Omniboni explicatio. O' felix, si te uel sic.] Exclamat in felicitatem dormientis, somnia

8 somniantis Pompeij, cui ea nox beata uisa fuit, nec postea aliam uisurus esset. Opponit felicitate si euentus rei somno responderet, ac diuorū beneficio talis conspiceretur, qualē se somnariet, uel unū diem. Vterq; certus.] Et tu, & respublica futura calamitatis certi effectus: Pōpeius ingruentis cladis, & cadis suæ in Aegypto. P.R. impendentis seruitutis suæ, & libertatis amittendæ, Cæsare uictore, ac Rempub. inuasuro Dictatore perpeiuo. Tu uelut Auso.] Vrbe Ausonia, periphraſis Romæ. Vadis nunc in pugna, spei uictoriæ plenus, atq; addo propē certus, ut rerum potiùs Romæ redeas, ibiq; sis moriturus. Illa rari semper.] Roma. Assueuerat certæ, & uictoriæ sibi de te pollicere: ut cū triumpho urbē redux intrares & saluus ante oculos populis uersareres: eandē spem, idem uotū de te nūc cōceperat. Sed nunquā fore, ut tu in prælio succumberes, qui à primis annis uincere assueueras: multo minus, ut uel tuo busto spoliaretur, uel in Aegypto tam infeliciter perires, litasq; maris tuū futurū esset sepulchrū. At fefellit

hic opinio. Fatis herere.] *Transfert calamitatis causam in fata, quibus ita uisum fuit, ut ita miserè post hanc unam aduersam pugnam tantus uir, princeps reipub. extingueretur. Temixto.] A consequentibus clarissimum funus, si Romæ in patria defunctus in toga fuisset. Publico luctu omnis generis mortalium elatus fuisset, & crematus in campo Martio. Admisceat affectus à sexu, ætate, habitu, & gestibus.*

Bruti funere.] *I. Bruti funere. Liberatoris urbis, Collega (Bruti) funus, ait Linius libro secundo, quanto tum potuit apparatu, fecit Valerius Conf. Sed multo maius morti decus publica fuit castitica, eo ante omnia insignis, quia matrona annum, ut parentē cum luxerunt, quod tam acer ultor uiolata pudicitia fuisset. Itaq; talem honorem, inquit poëta, Pop. Ro. Pompeio habiturum fuisse, si in patrio solo decessisset. Famineum uulgas.] p. athos à sexu, uulgas matronarum, perinde, ut in funere Iunij Bruti liberatoris,*

Nunc quoque.] *Quamuis arma Cæsaris nunc in bello formidant, qui iniquus uictor sit futurus ob perpetuā dictaturā, siue quod iniquè ob iniustam causam, ut Lucanus tuetur, uincet, ueniatq; ipse adeo Cæsar, quāuis uictor nunc eius montis Pompei, tamē ò Magne uel inuito uictore omnes Romæ flebunt & pueri, & senes, & matronæ, ac tuam mortē deflebunt, non solum priuatim, sed publicè etiam ad Iouis limina, et puluiniaria Deorum, indiſto iusticio, & festis diebus. Dum thura*

Nunc quoq; tela a licet pauent uictoris iniqui, Nunciet ipse licet Cæsar tua funera, flebunt: Sed dum thura ferunt, dum laurea ferta tonanti, O' miseri, quorum gemitus bedere dolorem, Qui te non pleno pariter planxere theatro. Vincerat astra iubar, cū mixto murmure turba Castrorum fremuit, fatiscq; trahentibus orbem Signa petit pugnae, miseri pars maxima uulgi Non totum uisura diem, tentoria circum Ipsa Ducis quæritur, magnoq; accensa tumultu Mortis uicinæ properantes e admouet horas. Dira subit rabies, sua quisq; ac publicā fata Præcipitare cupit: segnīs, pauidusq; uocatur, Ac nimium patiens focii Pompeius, & orbis Indulgens regno, qui tot simul undiq; gentes Iuris habere sui uellet, pacemq; tunc eret. Necnon & reges, populisq; queruntur Eoim Bella trahi, patriaq; procul tellure teneri. Hoc placet ò superi, quum uobis uertere cuncta Propositum, nostris erroribus addere crimen. Cladibus irruimus, nocituraq; poscimus arma, In Pompeianis uotum est e pharsalica castris.

tamen institutum in a al. ille. equitibus, quod demōstrauimus, seruabat, ut (quorū numero b al. odere, multis paribus esset inferior) adolesces, & expeditos ex antesignanis electos milites ad peruitatē, armis inter equites præliari iuberet, qui quoc. al. admod. tidiana consuetudine nec. in uic. usum quoque eius generis prætorum perciperent. His erat rebus effectum, ut equites mille apertioribus etiam locis septē milium Pompeianorum impetum, cum adesse d al. propof. usus, sustinere audeat. Crimen. rent: neq; magnopere uetust. cod. eorū multitudinē tererent. Namq; etiam per eos dies prælium secundū equestre fecit, atq; unum Allobrogem ex duobus, quos peruulgisse ad Pompeium supra docuimus, cum quibusdam interfecit. Pompeius, quia castra in colle habebat ad infermas montis radices aciem instruebat, semper, ut uidebatur, expectans, si iniquis locis Cæsar se subijceret. Cæsar nulla ratione ad pugnam elici posse Pompei existimans, hanc sibi commodissimam belli rationem indicauit, ut castra ex eo loco moueret, semperq; esset in itineribus, hoc sperans, ut mouendis castris, pluribus ad eundem locis commodiore frumentaria re uteretur, simulq; in itinere, ut aliquam occasionem dimicandi nancisceretur, & insolitum ad laborem Pompeij exercitum quotidianis itineribus defatigaret. His cōstitutis rebus signo iam profectio nis dato, tabernaculisq; detentis, ammaduersum est paulo antè extra quotidianā consuetudinem longius à uallo esse aciem Pompeij progressā, ut non iniquo loco posse dimicari uideretur. Tunc Cæsar apud suos, cū iam esset agmē in portus, differendū est, inquit iter in præsentia nobis, & de prælio cogitandū, sicut semper deposcimus, amia

C f.] *Id quod in publico luctu, aut læticia ob uictoriā partam fieri solebat. O' miseri.] Vetera exēplaria habent ubiq; edere dolorem: non odere dolorem. Sulpitius exponit, odere dolerē, esse Hypallagen, quasi poëta dicat, quorū dolor odit, uel edit gemitus. Meo iudicio, edere legendū est, pro consumpsere dolorē metaph. à corpore ad animū. Est aut proprie dolor, ægritudo crucians, ut lamentatio, ægritudo cū eiulatu. Contrā, læticia est in bonorū opinione. Vicerat astra.] A temporis matutini descriptione, quo die pugnaretur Oriente enim Sole, obscurantur omnia signa, & stellæ Re iam frumētaria præparata, confirmatisq; militibus, & satis longo spatio temporis, à Dyrhachiniis prælijs intermisso, quod satis perspectū habere uideretur, tentandū Cæsar existimauit, quid nā Pompeius proposui, aut uoluntatis ad dimicandum haberet. Itaq; (inquit Cæsar) ex castris exercitū eduxit, aciemq; instruxit: primum suis locis pauloq; à castris Pompeij longius, cōtinentibus uerò diebus, uti progredere tur à castris suis, collibusq; Pompeij anis aciem subijceret, quæ res indies confirmatiorem eius efficiebat exercitum. Superius*

renerent. Namq; etiam per eos dies prælium secundū equestre fecit, atq; unum Allobrogem ex duobus, quos peruulgisse ad Pompeium supra docuimus, cum quibusdam interfecit. Pompeius, quia castra in colle habebat ad infermas montis radices aciem instruebat, semper, ut uidebatur, expectans, si iniquis locis Cæsar se subijceret. Cæsar nulla ratione ad pugnam elici posse Pompei existimans, hanc sibi commodissimam belli rationem indicauit, ut castra ex eo loco moueret, semperq; esset in itineribus, hoc sperans, ut mouendis castris, pluribus ad eundem locis commodiore frumentaria re uteretur, simulq; in itinere, ut aliquam occasionem dimicandi nancisceretur, & insolitum ad laborem Pompeij exercitum quotidianis itineribus defatigaret. His cōstitutis rebus signo iam profectio nis dato, tabernaculisq; detentis, ammaduersum est paulo antè extra quotidianā consuetudinem longius à uallo esse aciem Pompeij progressā, ut non iniquo loco posse dimicari uideretur. Tunc Cæsar apud suos, cū iam esset agmē in portus, differendū est, inquit iter in præsentia nobis, & de prælio cogitandū, sicut semper deposcimus, amia

a al. ille.
b al. odere,
c al. admo-
d. in uic.
cod.
d al. propof.
est. Crimen.
uetust. cod.
per intotto-
gationem le-
git.
e al. Pharsali-
ca in uetusto
codice.

mo sumus ad dimicandum parati, non facile occasionem postea reperiemus. Confestimq; expeditas copias educit. *Haec* ius Caesar. Signa petit pug.] Cū iam pugna instaret, omnes ferē Pompeiū Agamemnonē, & regem regū appellando, atq; ex breuissima cunctatione illi inuidiā facientes, ut signū pugnae proponeret, perpulerūt. Id hoc loco ostendit Lucanus, cū dicit turbā castrensem fremuisse, pugnae q; signa poposeisse, & Pōpeiū cunctationē incusasse. *Caesar*, Pompeius quoq; inquit, ut postea cognitum est, suorū omnium hortatū statuerat praelio decertare. *Lucius Florus*, Pōpeius aduersus haec neclere moras, inquit, tergiversari simul, ut hostem interclusum undiq; inopia com meatū terret, utq; ardentissimi Ducis cōfenseret impetus. Nec diutius profuit Duci salutare consiliū. Milites omniū socj morā, principes ambiū ducis increpabāt. Itaq; cū poēta dicit, quod pars maxima uulgi pugnandi copiam peteret, hoc nihil aliud est, quam quod poēta dicit, socios increpasse morā. Non totū uisura diem.] Quia mane capu pugnae, & paucis horis fufus fuit Pompeius, & tota cōfecta, ut miserū uulgus totū diem non uiderit. Teneo riam circum.] *Anastrophe*. Incusabant enim Ducis segnitie, ut Cic. etiam eius ignauitā taxarit cauillo, quod, cū ad Pōpeianū contemptū rogatus esset, eū tā serus uenisset, nihil paratū adhuc ad pugna inueniret. Sua quisq; ac.] Quod porro dicit, quemq; eupere praecipitare nō solum suū fatū, sed etiā publica fata, idē superiori est, quod dixit fata orbē trahere, ad Imp. Ro. mutationē, ut ad monarchiā per hanc unā pugna traheretur: & magna elade Pompeianorū ex libertate in seruitutē perpetuā traheretur. amisso Pōpeio ciuitatis principe, occisis tot Senatoribus, & equestribus, praeter sex milia incōdita turbā militū, ut suo loco dicitur, uel ut alij, quinque ei XX M. uel (ut *Caesar*) XV M. Ad hanc modū, omnes certabant cōmuni rabie fatale horā praecipitare, cū differre satius fuisset. Segnis pauidusq; uo.] Sic praecipitantib. fatū praeliū, ait *Florus* functa est Thessalia, & Philippicis campis, orbis Imperij generis humani fata cōmissa sunt. Tarditate, & segnitie Pompeij, interpretabatur affectationē regni, ut tanto diutius eū Imperio esset, cui ab ineunte etate affueerat. Indulgeas regno orbis.] ut tanto diutius

cum Imperio esset, & orbi imperaret, ut affueerat, quasi uerō illud tempus cunctationem, ac segnitiam postulasset: aut etiam affectationem Dictaturae perpetuae, ac non tempus esset agi rem. Populi Eoi.] *Asiaticae* gentes, ac reges, quorum catalogum supra recessit. *Appianus* Pompeij auxilia enumerat ex nationib. Orientalibus, equitū, & peditū lib. 2 de bello Ciuili. *Lacedaemonij* sub propriae regibus distributi fuerunt. Ex *Peloponneso*, alij. *Bacrij*, & *Atheniensis*. Ex *Graecis* tenuia auxilia sed quicumque in circuitu maris, Orientē uersus, incolunt, ferē omnes ad eum uenerāt, *Thraces*, *Hellepontij*, *Bithynij*, *Phryges*, *Ionij*, *Lydij*, *Pamphylj*, *Pysidae*, *Paphlagones*, *Cilicia adhaer.*, & *Syria*, *Phoenices*, & *Hebraei*, *Arabes*, *Cyprij*, *Rhodi*, *Cretenses* funditores, alijq; insulares. Reges ac Dynastae. *Deiotarus* Orientaliū *Galatarum* tetrarcha. *Ariarthes* *Cappadocum* rex. *Taxilus* *Armenorum* princeps, qui intra *Euphratem* incolunt. *Megabates* *Armeniorum* supra *Euphratem* rex: & plures praeterea suos praefectos cum auxilijs miserant. Atq; hos quidem reges, & Orientales populos inuuit poēta, qui de segnitie Pompei questū fuerunt. Hoc placet.] uetus codex interrogationē habet. ut per indignationem interroget, num superis ita uisum sit, ut errori cōmuni etiam crimen addant, & eclamatorem. Belli trahi.] *Praelium* differri, cū longē numero equitum, ac peditū superiores essent. Nam eum *Caesar* haberet duo supra uiginti milia militum, inter quos erant circa mille equites, Pompeium bis totidem secuti fuerant, inter quos septē millia equitū fuere. Sunt qui hoc praelio septuaginta milia Italorum concurrisse tradant. Qui uerō minorem numerum scribunt, sexaginta milia produūt. Qui rem in maius auxere, ter centum milia: alij quatercentum in pugnam producta meminerunt, quorum tertia pars fuerit *Caesaris*. Atque hinc communes omnium quarelae audiebantur de Pompeij cunctatione, quod praesentissimam uictoriam omnes uno ore sibi pollicerentur, quasi uerō ea de causa superaturus esset, cū multitudo, ac frequentia non sit causa sufficiens, & principalis uictoriae. Itaque castra Pompeij nihil aliud communibus uotis optabant, quam pugnam in campis *Pharsalensis*.

a al. actor. in
retast. cod.
b al. timuit
in bet. cod.
c al. Humani
generis.
d al. te trāsc.
e al. ipsa tua.

Cunctorum uoces Romani maximus auctor
Tullius eloquiū, cuius sub iure, togaq;
Pacificus saeuus b tremuit Catilina secures,
Pertulit, iratus bellis, cūm rostra, formiq;
Optaret, passus tam longa silentia miles.
Addidit inualidae robur facundia caussae.
Hoc pro tot meritis solum te Magne precatur,
Vti se fortuna uelis, proceresq; tuorum
Castrorum, regesq; tui cum supplice mundo
Affusi, uinci focerum patiare rogamus.
Humano generi tam longo tempore bellum
Caesar erit merito Pompeium uincere lentē
Gentibus indignum est, a d transcurrete subactis.
Quo tibi feruor abire aut quo fiducia fatie
De superis ingrate times: causamq; Senatus
Credere Dijs dubitas: e ipsi sua signa reuellent:
Profiliēteq; acies, pudeat uicisse coactum.
Si Duce te iusso, si nobis bella geruntur:
Sit iuris quocuncq; uelint concurrere campo.
Quid mundi gladios a sanguine Caesaris arces?
Vibrant tela manus, uix signa morantia quisquā

dendū praeliū, & mo-
ram abrumpendā in-
troducū, decorum in-
haec re seruans. Aua-
dor] appositio. *Laud*
Ciceronis a facundia,
& eloquētia. Cuius
sub iure to.] non so-
lū ab auctoritate, uerū
rumetiā seueritate in
administratione toga-
ta repub. qua *Catili-
na* coniurationem op-
presit. *Pacificus* s.]
Consularem maiesta-
tem non in bello, sed
pace. *Consilio*, & au-
thoritate magis, quā
armata manu cona-
tus eius retudit. *Se-
uos*.] nefarius, & im-
pius.

h pins, qui patriam ferro, & incendio euertere statuerat. Toga pro pace: secures; pro consulatione, synecdo-

che. Cum rostra fo.] Ante curiam Hostilium, rostra erant, sic dicta, à rostris nauium, quæ ex hostibus capta, ibi erant fixa. Naues Antiatum, inquit Lucius, partim in naualia Romæ subductæ, partim incensæ, rostrisq; earum suggestum in foro extructum adornare placuit: Rostraq; id templum appellatum. Hæc Lilius. Huc in concionem Po. conuocabatur, ad quem Cicero concionem ex eo loco solebat hic caput eius, & manus ab Antonio postea fixa fuerunt. Forum iudiciale dicit, in quo Cicero bonis lateribus declamare consueuerat. Cæterum, ius, non solum illud dicitur, quod naturale est, aut gentium, aut Ciuile, quod ex legibus, plebiscitis, senatusconsultis, decretis principum, & auctoritate prudentium uenit: & publicum, in sacerdotibus, & magistratibus: aut priuatum: uerumetiam locus est, in quo ius redditur, ut tradit Paulus de lege, & legis origine. Lex uerò est, diffinitore Chrysippo, diuinarum, & humanarum rerum noticia, quæ, & rogatio dicitur, & obnunciatio. Miles.] pro, milites, numerus, pro numero. Addidit inualidæ.] Causam infirmam per se probabilem sua facundia reddidit Cicero, de inuendo prælio. Hoc pro tot.] Sua sorij generis exhortatoria oratio est. Exordium ductum est, à supplicibus precibus, quas fortuna tribuit, cuius beneficio in omnibus bellis semper felix exitisset, à procerum in castris, et regum obseruationibus ad capeffendam pugnam. Iam cum Fortunam affusam cum proceribus castrorum, & regibus, ad pedes Pompei supplicem fingat, profopopæia est. Fortuna precatur, & reges. Zeugma, à medio. Proceres cum supplice mudo rogamus, syllepsis casuum: proceres rogamus, euocatio implicita. Vt se fortuna uelis precatur.] hoc est, consueta sua benignitate, ac felicitate tua. Cic. in Oratione pro Lege Manilia, quatuor Pompeio tribuit, quæ in summo Imp. inesse oportet, scientiam rei militaris, auctoritatē, uirtutem, & felicitatem. Affusi.] ad genua tua prostrati, quo mores sunt supplicum, & suppliciter aliquid petentiū. Vinci focerum.] propositio orationis, ut patiatu Caesarem uinci, quod nō potest fieri, nisi pugnandi copia fiat. appellatiuū pro proprio. perinde ut Terentius senem dixit, pro Chremete heror. Humano generi.] Ab indigno: quasi dicat, tam diu Caesar humanas gentes bellis infestabit, ut nunquam sit futurus finis illi bellandi? Meritō.] opponit Casaris præcipitantiæ, accelerati in uincendo, Pompeij tarditatem, præsentemq; cunctantiam, quam gentes humanæ indignè ferunt. Te transcurrente.] Quasi dicat, multas nationes incredibili semper celeritate cursum ab eo

Si placet hoc, inquit.] Accusat militum, & Senatus imprudentiam, qua uidentes, ac uolentes in suam perniciem ruat, cum sine sanguine possent uincere. hoc est, fame, & inedia ad deditionem Casarem

Expectat. propera, ne te tua classica linquant. Scire Senatus auer, miles te Magne sequatur, An comes, ingemuit rector, sensirq; Deorum Esse dolos, & fata suæ contraria menti.

Expectat. propera, ne te tua classica linquant. Scire Senatus auer, miles te Magne sequatur, An comes, ingemuit rector, sensirq; Deorum Esse dolos, & fata suæ contraria menti.

Si placet hoc, inquit, cunctis, si milite Magno, Non Duce tempus eget, nihil ultra fata morabor. Inuoluat populos una fortuna ruina: Sicq; hominum magnæ lux ista nouissima partj. Tector Roma tamen Magnū, quo cuncta perirēt, Accepisse diem, potuit tibi uulnere nullo Stare labor belli: a potuit sine cæde subactum: Captiuumq; Ducem Romanæ b tradere paci. Quis furor o cæci scelerum: ciuilia bella Gesturi metuunt, ne non cum sanguine uincant:

subactas, ut qui semper moram oderit. Vnde addit quod uetus ille ardor abijt: Mithri daticum, Ibericum, pi

ratieum, & alia bella, quanta celeritate consecerit, nemo ferè est, qui ignorat. Fiducia fati.] Nā semper suas uictorias fatales duxit, & fati nixus ferè nunquam falsus fuit. Quò igitur illa tua prillina, & constans fiducia, & certa uictoriae spes nunc discessit? De superis.] Et quia lentior es ad pugnam, uideris planè uictoriam desperare, neq; Dijs amplius fidere. Causamq; Sena.] ut ostendat orator, publicam esse, & promde iustam, non priuam: tam ipsius Pompeij causam, quæ odio foeteri suscepta uideri potuisset. S. P. Q. R. non suscepit bella iniusta, cur igitur nō credis Dijs immortalibus, à quibus iniustis causis præsens uictoria nobis proficiscitur? Quasi dicat, qui ponit Dijs uictoriam suam, is nunquam feliciter pugnauit. Ipsi sua fig.] Senatus signa Dijs quasi sua reuelent, qui Romanum tuentur Imper. Pudeat.] A turpi. Cum sponte possis, uincere, & uictoria stet ante fores, ergo cogeres induci ad uincendum? Si duce te iusto.] A loco argumentum. Si dux tu belli sis creatus à Senatu: si hic bellum gerit, & non tu: ergo quocunq; in campo concurratur in pugnam, ut nō differatur cunctando diutius. Quid mundi gla.] Quod quidem perinde ac si dicat, cum omnes mortales optent Casarem sublatum è rebus humanis, quacunque ratione, quare tu unus resistis omnium clamoribus, ac uotis poscentium uno ore, ac cõsensu prælium. Propera, ne te.] à periculo mora.

Classica.] Sulpitius exponit, ne te contempto milites prælium ineani. Fortassis ne te deserant, & à signis deficiant. Classicum inter alia significat in re militari signū, quod ad pugnam datur. Hinc classicum canere. pro excitare stantes in procinctu ad prælium. & prouerbialiter, pro, hortari aliquem, & animare ad rem quenpiam.

Scire Senatus auer, miles te Magne.] Rectius hunc locum Glareanus exponit, quàm Sulpitius, Vno uerbò Pompeium quasi circumcludit, ut aut fateatur se tyrannum, aut pareat Senatui, qui eum Ducem aduersus Casarem elegerit. Totum pondus in duobus uerbis est, Miles, & comes, ut non minus arguet, quàm diligenter annotauit Badius, Sic Glareanus. Concludit itaque Cicero, ut si fateatur Senatū Pompeium militem sequi, eum tyrannum esse, cui tantum auctoritate eius imperium sit delatum: sin comitem, agnoscat Senatū superiorem se, & ei parere oportere, ut in alijs rebus, ita maxime hic, cum pugnam postulet. Ingemuit rector, sensirq;.] Pompeius, Aduertit quod ad pugnam inuitus traheretur, & resistens, quod animus præfugiret calamitosum euentum pugnae.

compellere, qui iam ad herbareos panes etiam redactus fuerat. Transfert inmiuentem cladem in fata, quæ se inuito res Romanas in miseram cladem trahunt. Mi. d. al. porni. lite Magno.] Me du. b. al. uiolatae, tertia, pro prima tra. persona.

persona. Exordio con-
fietur castrisibus cla-
moribus improbis se
uictum, ac principa-
tu cedere, seque non qui-
dem, ut imperatorem,
uerum militem pugna-
turum, quandoqui-
dem ita Senatui ui-
sum est, qui Ducem
belli nunc se fateatur.
Apud Appianum lon-
ge aliam habet ora-
tionem Pompeius, mis-
lites in praelium edu-
cturus, de qua postea
dicendi sumus. Ni-

hil ultra f.] non tergiversabor diutius, sed quocumque
fata me trahunt nunc sequar, quia uideo sic necesse esse.
Iauoluat populos.] Et quia compellitur bellare, per
indignationem uidetur optare, ut populos commissos for-
tuna una clade deleat. Sicque hominum.] Aut si non
omnes ferro absumantur, cerere precor, ut sit hic dies ma-
gnae parti ultimus in rebus humanis, quod tam improbe
pugnari, et cladem exoptent. Testor Roma.] Per
auerfionem testatur Romam, se non accersuisse diem
hunc fatalem tam florentibus copijs, neque praestituisse
ante fuit, sed uel a fortuna constitutum, uel a totis ca-
stris obrusum se inuitum accepisse. Potuit tibi.] ha-
ret in auerfione ad urbem, testans uictoriam nullo san-
guine stare potuisse, si res suo arbitrio stetit, uerum cer-
tando fame Caesarem ad deditionem compelli potuisse.
Captiuumque Ducem.] Caesarem captiuum in nostram
potestatem redigere, ac tradere in pristina pacem, quam
ipse prior uiolauerit: uel ad nouam pacem ab integro,
quae adhuc turbata bello est. Quaedam exemplaria, in-
ter quae unum uetus est, legunt, Romanae paci, quasi ea
tantum ciuium Romanorum interesset, ac Italiae.

Quis furor.] Exclamatio per indignationem, quod
ad pugnam proficere gestiant, ac cum miserabili clade uin-
cere uelint. Quod si uictores euaserint, ea constatura ui-
ctoria sit multo ciuium sanguine, qua re nihil sceleratius
est. Quod bellum magis nefarium est, quae pugna magis
impia, quam ciuium inter se, maxime Romanorum,
qui rerum domini sunt, et Imperatores orbis? Non cum
f.] Quasi uero gloriosum sit in praetio multum sangui-
nis ciuiliis fundere, ac non potius ignominia dignum.
Abstulimus.] A facili opponit argumentum, nullo san-
guine, sed fame Caesarem uinci posse. Exclusimus eum
mari, prohibuimus illum commeatu, terra, ut ad herba-
ceos panes propere uentum sit, ut ad Dyrhachium. Quan-
quam hic non admodum fame laboratum fuit, sed Ca-

Vincis apud su.]
Auerfio ad Caesarem
per indignationem. Na
cum Pompeius ciuium
amore praelium differ-
ret, tum quod existi-
maret (ut dixi) Casa-
rem facilius cunctans
do uinci posse, Caesar

Abstulimus terras, exclusimus aequore toto
Ad praematuras segetum ieiuna rapinas
Agmina compulimus. uotum effecimus hosti,
Ut mallet sterni gladijs, mortesque suorum
Permiscere meis, belli pars magna peracta est,
His, quibus effectum est, ne pugna tyro paueret:
Si modo uirtutis stimulis, iraque calore
Signa petunt. multos in summa pericula misit
Venturi timor ipse mali. fortissimus ille est
Qui promptus metuenda pati, si cominus instet.
Et differre potest, placet haec tam prospera rerum
Tradere fortunae: gladio permittere mundi
Discrimen: pugnare Ducem, quam uincere malunt.
Res mihi Romanas cederas fortuna regendas,
Accipe maiores, & caeco in Marte tuere.
Pompeij nec crimen erit, nec gloria bellum.

igno praesidio tenebat. Ad praematuras.] aliud famas si-
gnum, quod segetes uix dum maturas diripuerint pra-
nimia fame canina. Ut mallet ster.] Milites Caesaria-
ni ex recentis clade accepta tanto merore, tanto pudore
ex fuga affecti fuerunt, ut milites penam in se uero de-
poscerent, magisque fuerint consolandi, quam puniendi,
simul efflagitabant una uoce, ut in praelium iterum duc-
cerentur. Haec pugnandi necessitatem Pompeius Caesari
tribuit, et eadem suorum suis admiscere, quam cunctari
diutius. Belli pars magna.] ut Tyrones etiam pugnam
poscant. Multos in sum.] Exclamatio in ignauos mi-
lites, quos timor pugnae in periculum extremum rapit:
contra eum fortissimum uocat, qui alacri animo, et gla-
diatorio patitur, quae metuenda sint, et horrorem incu-
tiunt. Placet haec.] Et cum omnia nobis secunda sint,
contra, hostibus aduersa, hoc inue uestrae prudentiae est,
tradere nostra rerum facilia hostibus? et in pugnam to-
tius orbis periculum conijcere, quam sine sanguine uin-
cere? Variè traditur, inuitus ne Pompeius ad pugnam
processerit an dux, et hortator, praelij, ut Appianus tra-
dit, sed eum tamen diu, multumque reluctatum, ne de suma
ma rei decerneretur, quod cunctando facilius Caesar uin-
ci posset, cui unus Cato fuerit assensus, quod ciuibus pa-
riendum existimaret. Alij eum captum imperij consuetu-
dine putant, et ob id bellum traxisse de industria. Haec li-
bit identidem repetere, quo illustrior sit oratio Pompeij.
Gladio permittere.] in pugnam cruentam, ubi circa pe-
riculum certamen finire potuerit.

Res mihi Romanas.] Auerfio pathetica ad fortu-
nam. Nam ab incunte aetate Rempub. gesserat, ut toties
a nobis iam dictum est. Accipe maiores res.] quam
unquam abs te accepi, fac ipsa nunc eas, in praesentis disci-
mine defendas. Na ex hoc bello neque gloriam consequar,
neque si succubero, crimen in me erit. Quin Pompeij, pra-
meum, enallage personae.

Vincis apud superos uotis me Caesar iniquis,
Pugnatur, quantum scelerum, quantumque malorum
In populos lux ista feret, quot regna iacebunt?
Sanguine Romano, quam turbidus ibit Enipeus?
Prima uelim caput hoc funestis lancea belli
Si sine momento rerum, partisque ruina
Casurum est, feriat. neque enim uictoria Magno
Laetior, aut populis inuisum hac clade peracta,
Aut hodie Pompeius erit miserabile nomen.

far in animo habe- A
bat, copias suas alio
abducere, ut hostem
euestigio sequerem in
aliquam pugnam ne-
cessitatem adduce-
ret. Aequore to-
to.] Quod Pom-
peianae classes maria
tenerent, partim ad
comeatum undique con-
uocandum, partim ad
excludenda auxilia,
quae Caesari mari ad-
esse potuissent: et L.
Scipio Larissam oppi-
dum maritimum ma-

Ad praematuras.] aliud famas si-
gnum, quod segetes uix dum maturas diripuerint pra-
nimia fame canina. Ut mallet ster.] Milites Caesaria-
ni ex recentis clade accepta tanto merore, tanto pudore
ex fuga affecti fuerunt, ut milites penam in se uero de-
poscerent, magisque fuerint consolandi, quam puniendi,
simul efflagitabant una uoce, ut in praelium iterum duc-
cerentur. Haec pugnandi necessitatem Pompeius Caesari
tribuit, et eadem suorum suis admiscere, quam cunctari
diutius. Belli pars magna.] ut Tyrones etiam pugnam
poscant. Multos in sum.] Exclamatio in ignauos mi-
lites, quos timor pugnae in periculum extremum rapit:
contra eum fortissimum uocat, qui alacri animo, et gla-
diatorio patitur, quae metuenda sint, et horrorem incu-
tiunt. Placet haec.] Et cum omnia nobis secunda sint,
contra, hostibus aduersa, hoc inue uestrae prudentiae est,
tradere nostra rerum facilia hostibus? et in pugnam to-
tius orbis periculum conijcere, quam sine sanguine uin-
cere? Variè traditur, inuitus ne Pompeius ad pugnam
processerit an dux, et hortator, praelij, ut Appianus tra-
dit, sed eum tamen diu, multumque reluctatum, ne de suma
ma rei decerneretur, quod cunctando facilius Caesar uin-
ci posset, cui unus Cato fuerit assensus, quod ciuibus pa-
riendum existimaret. Alij eum captum imperij consuetu-
dine putant, et ob id bellum traxisse de industria. Haec li-
bit identidem repetere, quo illustrior sit oratio Pompeij.
Gladio permittere.] in pugnam cruentam, ubi circa pe-
riculum certamen finire potuerit.

Res mihi Romanas.] Auerfio pathetica ad fortu-
nam. Nam ab incunte aetate Rempub. gesserat, ut toties
a nobis iam dictum est. Accipe maiores res.] quam
unquam abs te accepi, fac ipsa nunc eas, in praesentis disci-
mine defendas. Na ex hoc bello neque gloriam consequar,
neque si succubero, crimen in me erit. Quin Pompeij, pra-
meum, enallage personae.

omnem moram odiosam
duxit, et milites,
suspensa ante tento-
rium tunica rubea, si-
gno belli, ad praelium
se expedire iussit. pie-
tate in ciues posthabet
ta obtinuit quodam-
modo a Dijs pugnan-
di pote-

A di potestatem. Quare Pompeius per auersio nē exclamat, se d' Cesare uotis iniquis apud superos uinci, cū illi pia uota, piisq; precibus honorum hominū iustius exaudirent, ut ciuibus in impio bello parceretur. Lux i-

sta.] Hic dies, pugna designatus, per admirationem.

Quot regia.] Quot regna parentia Imperio Romano quot reges, quot dynastia corrueunt, ac libertatem amissuri sunt per hanc pugnam? Ab inutili. Enipeus, turbidus.] Alludit ad cladem Cannensem, in qua cruentus aliquandiu fluxit Ausidus: & pons de cadaveribus iussu ducis factus fuit, auctore Luc. Floro. Et apud Homer. Scamander, & Simois cadaveribus oppleti turbidi sanguine caesorum in mare exeunt. Consimilem cladem praesentit Pompeius ad Pharsalum. Enipeus fluius Thessaliae est, teste Strabo, defluens à monte Oithryo, excipitq;

B Apidanum, ab oppido Pharsalo decurrentem. Est & alius Enipeus in Peloponneso, à fonte Salomone in Alpheum. ὃ ἐν Πελοποννήσῳ ἐπιπίει, inquit, ῥέωρ ἰν σαλμίωνος ἠράνης, ἐμβάλλεις εἰς τὸν ἀλφειὸν. ἄλλος δ' ἐστὶν ἐν ἰπείρῳ, ποταμὸς θετταλίας, ὃς ῥέωρ ἀπὸ τῆς ἑβρου, διχραται τὸν ἀπιδανὸν ποταμὸν, ἔχοντα ἀπὸ πόλεως φαρσάλου. Graeci citra aspirationem legunt, Enipeus. Latini, per. ph. Prima ueli.] Deuouet se Pompeius, ut incolumi exercitu ipse possit occumbere, cum omnino fato ad pugnam trahatur.

Partisq;.] meae, & totius Senatus id fiat. Neque emini.] Si in eo casu unius Senatus uincat, nulla maior uictoria mihi fuerit. Etenim si superstes fuero cum clade

Omne malum uicti, quod fors a fert ultima rerū:

Omne nefas uictoris erit. sic fatur, & arma Permittit populis, frenosq; furentibus ira Laxat, & ut uictus uiolento nauica Coro Dat regimen uentis, ignauumq; arte relicta Puppis onus trahitur, trepido confusa tumultu Castra fremūt, animiq; truces, sua pectora pulsant Ictibus incertis, multorum pallor in ore Mortis uenturae est, faciesq; simillima fato.

medurum inuisum nō a al. fortē. men meum erat apud omnes populos. Sin uictus è pugna excessero, miserabilis fuero. Pompeius, tertia persona pro prima. Omne malum uicti.] In uictum, omne malum recidet,

clades usque ad interuentionem: infamia, & quantum mali in uictum iactari solet, quod cum Diu, quod iniustam suscepisset, tutatusq; esset causam, percussissent. Talia obloquia insignes uiros post amissam uictoriam ferè comitari solent. Rursum, uictor audiet omne nefas in se torqueri, ob ignominiam uictoriae in bello Ciuili in qua nulla laus, sed omne dedecus uictorem sequitur. Quare sapienter cautum fuit, ne quis de ciuibus deuictis triumpharet. Frenosq; furentibus.] Dat facultatem currendi ad arma, quorum elasticum dari (ut erat furor) uolebant. Perpetuae metaphorae in allegoriam exeunt. Et ut uictus.] Illustrat furorem militum, & Pompey uictum animum à similitudine ducta, à naua, qui ui uenti uictus nauem, quam diuinius tenere, nequit, flatus, & Dei arbitrio committit.

Violento Coro.] uento, qui ab occasu solstitiali spirat, Zephyron, & Argesten uocant. Puppis onus.] Impulsu uenti, citra nauae operam, aut artem.

Trepido confusa tumult.] Ad eundem modum torris castris fit fremius, discursatur ad arma dissolutè, ne mine prohibente. Ictibus incertis.] ut nesciant qua spe, quo consilio ad arma concurrant. Sperant, metuunt, uarijs motib. animorū agitantur. Multorum.] A signis imminenti cladis, & instantis ruinae, quam, fauam uocat.

Aduenisse diem.] Causa metus, & palloris in uultibus militum, nempe hunc fatale esse eum diem, qui conderet fatale urbis deinde, & perpetuum imperium monarchicum, id quod tum in occulto erat. Quæri Roma quid.] Hoc praelio palam erat futurum, ut quæreretur, quid esset Roma, libera ne, an serua: si sub unum monarchiam redigeretur ne, an libera esset mansura sub consulari Imperio annuo. Huius rei Roma

uerba erat futura confecto praelio. Pericula nescit.] Nemo suum futurum periculum nouit, sed quis sperat, inuicem timet, ut in praelio fieri solet, sed metus maior est, quam spes uictoriae. Quis littora.] Amplificatio timoris à maiori: maius enim est, uidere mul-

Aduenisse diem, qui fatum rebus in æuum Conderet humanis, & quæri Roma, quid esset, Illo Marte palam est: sua quisq; pericula nescit, Attonitus maiore metu, quis littora Ponto Obruta, quis summis cernens in montib. æquor, Aetheraq; in terras deiecto sole cadentem Tot rerum finem timeat sibi: non uacat ullos Pro se ferre metus, urbi, Magnosq; timerur. Nec gladijs habuere fidem, nisi cautibus a asper Exarsit mucro: tunc omnis lancea saxo Erigitur, tendunt neruis melioribus arcus: Cura fuit lectis pharetras implere sagittis. Auget eques stimulos, frenorūq; aprat habenas. Si liceat superis hominum conferre labores, Non aliter Phlægra rabidos tollente Gigantes Martius incaluit Siculis incudibus ensis, Et rubuit flammis iterum Neptunia cuspis, Spiculaq; e extenso Pæan Pythone recoxit, Pallas Gorgoneos diffudit in dægide crines, Pallænæa Ioui mutauit fulmina Cyclops.

tarū rerum finem, & proinde iure sibi timere, quam spectare mala, quæ Reipub. Rom. eueniēt, ex pugna huius eueni, ex quo pauci sibi metuāt, sed longè maxima pars Pompeio timet, & Imp. Roman. Quis littora.] Quasi dicat, nemo sibi timuerit, qui uideret littora mundari Oceanis, aut mōtes diluui in summis cacuminib. abluī: aut ætherem, qui cernat cadentē, Sole in terras præcipitato. Nō uacat ullos.] sibi timere, sed Pōpeio Imper. & liber

tati. Nec gladijs.] iam obtusis, & hebetibus, nisi nunc denuo subigantur in cotibus, quo accommodatioris fiat in pugna ad cadendum. Nisi cautibus al.] Alia narrationis amplificatio ab apparatu telorum, itq; imitatio ne Vergiliana. Apud quem lib. 7.

Quinq; aded magna positis in eudibus urbes

Tela nouant.—

Lucanus scribit Pompeianos milites, suas lanceas, enses, aliaq; tela in coibus, & saxis atuisse. Cura fuit.] Onerare suas pharetras electis, nouis, & præacuis sagittis. Stimulos.] calcaria dicit, quibus equi ad cursum incitantur. Siliceat supc.] Quod si fas est res humanas cum negotijs Diuorum conferre. Ad eundem modum, inquit, Gigantes expediuerunt sua arma, & nouarunt sua tela ad bellum quondam: amplificatio studij Pompeianorum. Phlegra.] Phlegraei campi intra Cumas iacent, & Neapolim. Habitabat hic ferox hominum genus, quos uel quia proceriore statura essent, quam ceteri mortales, maioreq; corporis mole, uel ob scelera, & graues iniurias, quibus finitimos accolos premebant, Gigantes uerustas appellauit. Hi cum ad Hercules accessum prohibendum prælio instructi ei occurrissent, una pugna, sed perdifficili delecti fuerunt. Hi campi, in quibus fuit pugnatum, à uetustissima Vesuij montis conflagratione, nec ab Aetnae multam dissimili, Phlegraei dicti sunt, ut quidam auctores tradunt. Non in Thessalia Phlegra fuit, sed inter Cumas, & Neapolim campi Phlegraei, id quod indicat satis poeta, qui locum ferme quasi digito monstrat, cum Martios eorum enses in Siculis, quasi Aetnaeis, sine Vulcanijs in eudibus incaluisse canat. Phlegraei Campi, inquit Plinius Acherusia Palus, Cumis uicina. At idem Phlegram in Macedonia locat quam Lucanus, ut paulo post indicabimus, hoc loco, plane uideatur significare. Oppida Pallene, inquit, Phlegra, De Pallene mox etiam dicitur. Incaluit inc. Si.] Incudibus Aetnaeis, In Aetna monte, ob perpetuum incendium antiquitas fabulata fuit, Vulcanum perpetuo Ioui fulmina cussisse, perinde ut in Vulcanijs. Ibi eum habere suos ministros Bronteum, Sieropen, & Pyragmonem, qui perpetuo huic studio incumbere. De Aetnae natura, & proluuio alibi dictum est. Rabidos Gigantes.] Strabo libro quinto. Ballenen dicit Cheronneson esse, in isthmo sitam, antea Potidaeam dictam, tum Cassandriam, quæ Phlegra prius fuerit appellata. Incoluerunt eam fabulis agitati Gigantes, gens impia, & scelesti, quos Hercules deleuit. Habet autem urbes quatuor maxime, Aphyton, Menden, Scionen, Sanen. Neptunia cuspis.] uident Neptuni, quo terram uerberat, unde Ennosigeus dicitur, quo perinde uti creditur, ut Iuppiter fulmine. Pean.] Apollo spicula sua, quibus Pythonem occiderit, in igne recoxit. Apollo Pean dictus fuit, *παρά τὸ πάειν*, id est à cædendo, quod Pythonem terribilem draconem sagittis confecerit. Macrobius Physicam fabulae rationem reddit, libro Satur. primo.

Pythone extenso.] Dracone interfecto sagittis. Python terre filius fuit, ingens Draco, qui ante Apollinem ex oraculo in monte Parnasso responsa reddere solitus erat. Huic ex Latona partu interitus erat fato futurus, quo tempore Iuppiter cum Latona Poli filia rem habuit. Id simulac Iuno rescituit. effecit, ut in eo loco pareret, quo Sol nunquam accederet. Python aduertens Latonam ex Ioue grauidam, eam persequi cepit, ut interficeret. Porro Latona Iouis iussu uento Aquilone ad Neptunum delata fuit, à quo in insulam Ortygiam portata fuit, fluctibus opertam. Pytho eam non inueniens, in Parnassum redijt. Neptunus Ortygiam in maris superficiem extraxit, appellauitq; Delum. Ibi Latona Apollinem, & Dia-

nam peperit. Quibus Vulcanus dono sagittas dedit. Quarto, quàm nauis esset die, matrem ulurus, Parnassum contendit, & Pythonem sagittis interfecit. Hinc Pythonias dici cepit. Pallas Gor.] Et ipsa recudit suam ægidem, in qua sparsit caput, & crimes Gorgonis Medusæ. Tres fuisse produntur Gorgones in extrema ora Africae, Sihen, Euryale, & Medusa, quarum postrema sola fuerit mortalis. De his Hesiodus.

γοργὸς θ' αἰ νάισσι περιηλυτῆ ὠκεανοῖο
ἰσχατιῇ πρὸς νυκτὸς, ἢ ἐσπερίδες λεγόμενοι
Δενώ τ' ἐρυάλητε, μέδουσάτε, λυγρὰ πάσσα,
ἢ μὲν ἰκρυθνητῆ, αἰδ' ἀβάνατοι, καὶ ἀγύροι
αἰ δλό, τῆ δειμῆ παρῆλεξάτο νυανόχαιτῆς
ἐρ μαλακῶ λεμῶνι, καὶ ἀθεσιμ εἰαρῖνοισι.
τῆσδ' ὅτε δὴ περσεὺς πεφάλην ἄποδερσέσμεν
ἐξέθορε φρυσῶν ῥτεμέγας, καὶ πάγασος ἰππῶ.

Erant his capita draconum, squamis obsita, dentes prægrandes, suum instar: singuli oculi: adhæc manus, & alæ, quibus per aërem ferebantur. Inerat his ea uis, ut se contra obtuentes, in saxa uerterent. Medusam petebat Perseus, Orci galea contactus. Huius comas Mimerua in angues mutarat, quod in suo templo, non prato (ut Hesiodus ait) à Neptuno uitiata esset. Et oculis Perseus in clipeum æneum, in quo ipseus Gorgonis imaginem uidebat, manum in Medusam librans, Palladis beneficio eius caput descieuit. Sunt, qui eam ferri splendore percussam scribant. Reliquæ sorores uolantes, Perseum quidem insequabantur, sed cum illum propter Platonis galeam uidere nequirent, persequi desierunt. Perseus ab ea expeditione in Seriphum reuersus, Polydectem aggressus fuit, sed frustra amicos implorantem. Quos ad regiam concurrentes, Gorgonis capite obiecto, obtuentes in saxa uerit. Polydecta sublato, ac Dicty in fratris locum suffectio, Gorgonis caput Palladi restituit: galeam, peram, & ialaria, Mercurio, qui ea nymphis, à quibus acceperat, reddidit, & falcem adamantinam Mercurio. Ceterum domum Gorgonis, & eius insule miracula scribit Plinius libro sexto, capite 31. Loquutus de terrarum fronte extrema in Africa, primum se circumagente in occasum, ac mare Atlanticum. Contra hoc promontorium Gorgones insule narrantur, inquit, Gorgonum quondam domus, bidui nauigatione distantes à continenti, ut tradit Xenophon Lampfacenus. Penetravit in eas Hanno Penorum Imperator, prodiditq; hirta facinarum corpora uiros pernicitate euasisse, duarumq; Gorgonum cutes argumenti, & miraculi gratia in Iunonis templo profuit, spectatas usq; ad captam Carthaginem. Copiose prosequitur historiam post Zenodotum, enarrator Lycophronis. *γοργῶν, καὶ γοργὸς* terribilis, &c. Verba Annonis sunt, si quis requirat, *νῆσθ' ἢν ἐτέρα, μεστὴ ἀνθρώπων ἀγρίων, πολλὴ δὲ πλάτους ἦσαν γυναικῆς, διασείαι τοῖς σώμασιν, ἃς οἱ ἐρμυνέες ἐπάλασσο γοργίλλας, δειώοντες δὲ ἀνδρας μὲν συλλαβῆν οὐκ ἠδυνήθημεν, ἀλλὰ πάντες μὲν ἐξέφυγον, κρημνοβαταῖαι ὄντες, καὶ τοῖς μετρίοις ἀμυνόμενοι. γυναικῆς δὲ τρεῖς, αἰ δὲ νουσοῖ τε καὶ σπαράττουσαι τοὺς ἀγοντας, οὐκ ἠθέλον ἐπιδαῖ ἀποιτέναντες μὲν τοὺς αὐτάς, ἐξεδέξαμεν, καὶ τὰς δολοῖς ἐνομίσαμεν ἄσκηχιδόνα. Palleneα.*] De Pallene paulo ante dictum est, esse in Macedonia, aliquando Potidaea, Cassandriā dicitur, & Phlegram, ut Strabo scriptū reliquit, & Gigantes hanc habitasse, impium, ac nefarium hominum ge-

etiam in uerbo liquauit, &c. Fregerunt folmina.] **primum prodigium**: Fulmina à nubibus fracta fuisse. **Atque hoc quidē esse uidetur, quod Valer. Max. dicit, quod Iuppiter agmini fulmina iecerit. Aduersasq; faces.] Secundū ostentū. Faces aduersas obiectas agmini fuisse. Faces emicant, quæ nō uidentur, nisi cū decidunt, qualis Germanico Cesare gladiatorū spectaculo edēte, præter ora populi meridiano tēpore transcurrit. Columnas.] **Tertiu ostentū. colūnas ardētes uisas. Porro de facib hoc addatur. Duo esse earū genera, Lampades, quas faces uocāt, et Bolides, id est iacula. Faces lōga uestigia faciunt, priore parte ardēte, Bolis perpetuū ardet, & longiorē trahit līnītā. Porro colūna dicitur, cūm spissatus humor, ac uigēs se sustinet. Atq; hanc quidē ignēā hoc loco uocat. Trabib. mixtis.] **Quartū prodigiū, trabes, quas Græci docos, Λούς, uocāt, quæ & ipsæ nonnunquā emicāt, quales apparuerūt quū Lacedæmonij uicti Imperiū Græciæ amiserē. Typhonas uid.] **Quintum, Typhon, qui flatus est artius depresso sinu rotatus effringit nubes, sine fulmine, & uorticē facit, hoc est, uibratū ecnephian. Defert aliquid secū abruptū ē gelida nube, cōuoluens, uersansq; & ruinā suā illo pondere, aggrauās, & locū ex loco imitant rapida uertigine: præcipua, inquit Plin. nauigatiūm pestis, nō antennas modo, uerū ipsa nauigia cōtorta frangens tenui remedio acetī in adueniēte effusi, cui frigidissima est natura. Idē illi si ipso repercussus correpta secum in cælū refert, sorbetq; in excelsūm. Plin. scribit Typhonē nomē adeptū à Typhone rege Aethiopiū, & Aegyptiorū. Typhon nō sit aquilonius, nec uualis. Zeno Citicus Typhonē defīnebat fulmen uolentiū, magna uī spiritus demissū siue fumantē spiritū rupta nube dilapsū. Auidos aquarū uocat, quod hybernis mēsisibus, & austrino polo fiant. De Typhone demone centū capitū, multa fabulantur. Pindarus, Aeschylus, et alij Græci, eorumq; interpretes: unde, inquit Ioānes Tzetzes, omnis uētus uehementior typhon uocatur. ἔξ οὗ τῶς ἀνεμῶς τυφῶν τῶν ἀπὸ τοῦ κεφαλῶν τῶν πρὸς τὴν θάλασσαν τῶν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ τῶν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ τῶν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ. Idē Chiliade 8. τυφῶν τῶν ἀπὸ τοῦ κεφαλῶν τῶν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ τῶν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ τῶν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ. ἔξ οὗ τῶς ἀνεμῶς τυφῶν τῶν ἀπὸ τοῦ κεφαλῶν τῶν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ τῶν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ τῶν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ.********

Id est, Typhon est, & demon quidam centum capitum, A Quæ ferunt etiam olim cum Ioue bellasse. Nunc porro uehemens uentus est sed ignea substātia. Euellens radicitus arbores, atq; confringens. Atq; oculos in f.] & Valerius scribit, Iouem aduersa agmini fulmina iecisse. Excussit cristas galeo.] **Sexiū prodigiū. Fulmine cristas galeis deiectas. Capulosq; Septimū. capulos gladiatorum in uaginis liquatos fulmine, perinde ut pila, quæ ē militum manibus lapsa liquefacta fuerunt. Aethereoq;] **Octauū. cuspides hastarum fumasse fulmine, uel, ut ipse ait, sulphure. Est autem fulmen sulphureæ naturæ. Innumero examine.] **Nonum. Signa ex ammbus apum obscurata. Vixq; reuulsa fo.] **Decimū. Signa agrē ē terra emota, & extracta. Singuiferi.] **Vndecimū prodigium. Nam quo uolentius extrahēbat, hoc magis pronum caput in terram fuit. Rorantia flo.] **Duodecimū Signa Romana maduisse, usq; ad Thessaliam. Admotus lu.] **Decimū tertium hostiam fugisse ab ara. Ab ipsis altaribus, inquit Valer. hostiarum fuga. Nullaq; fo.] **Decimū quartum. Nullam uictimam inueniri potuisse. Huiusmodi multa prodigia apud auctores leguntur. Seruio Tullio puerulo dormienti circa caput flammam emicuit. Consimilis flamma ex capite L. Marij Ducis eluxit. L. Sylla Con. cum in agro Nolano ante prætorium immolaret, subito ab una parte aræ anguem prolapsam conspexit. Bos migitu in sermonem conuerso humanum, nouitate monstrū audientium animos exterruit. Carnis partes in modum nimbi dissipatæ ceciderunt. Aliquando infans semestrū in foro boario Romæ triumphum exclamauit. Alius cō elephantino capite enatus fuit. Pluit lapides: lac: sanguinem. Lupus in Gallia uigili ē uagina gladium abstulit. Scuta sanguinem sudarunt. Meientibus cruentæ spicæ in corbem deciderunt. Aquæ sanguine mixtæ fluxerunt. Bos aliquando dixit. Cave tibi Roma, C. Flaminius in auspiciato Co. creatus, cū Annibale conficturus ad Thrasimenum, ubi signa conuelli iussisset, lapsus equo, in caput humi prostratus fuit. Inhibitus signiferis moueri signa sua sedi posse negantibus, malum, in continuo ea effodissent, minatus est. Multo plura id genus prodigia prodita inuenias apud bonos auctores, ut Liuium, & alios.****************

At tu q.] **Poëta suo more rhetoricatur, ut orationem dilatat, per auersionem inuehiur in Cesare, ut quorum familiæ iure fuerit infestus, rogatq; quos demones, sra. in uete. quas furias inuocacod. uit in hoc prælio ut i b al. Bebephi nimicos uinceret: quada in cod. ut si uerō (ut id addam tufto. in impudentiam Luc al. quæq; can) nulla uictoria d al. fratri. contingat nisi ab inferis manibus. & Eumenidibus, eam à Superis illa proficiscatur solis. Sceleram.] **Quasi superi sint scelerum auctores, & uincere bello, ac prælijs, sit scelus. Caesar prælium****

At tu quos scelerum superos: quas ritē uocasti Eumenidas Caesar? Stygi quæ numina regnis Infernūmq; nefas? & merfos nocte furores? Impia tam se uē gesturus bella litasti? Iam dubium, monstris' ne Deūm, nimio Ioue pauori Crediderint, multis concurrere uisus Olympo Pindus, & abruptis mergi conuallibus Aemus, Edere nocturnas belli Pharfalia uoces, Ire a per Ostæam rapidus b Bœbeida sanguis Inq; uicem uultus tenebris mirantur opertos, Et pallere diem, galeisq; incumbere noctem, Defunctosq; patres, & cūctas sanguinis umbras, Ante oculos uolitare suos, sed mentibus unum Hoc solamen erat, quod uoti turba nefandi Conscia, quæ patrū iugulos, quæ pectora d fratrū Sperabat, gaudet monstris, mentisq; tumultu. Atq; omen scelerum subitos putasse furores.

inurus apud milites testatus fuerat, sapius pacē, & pacis cōditiones optasse, & ab inimicis, nihil equi, & sane receptum fuisse. Quas Eumenid. uocaf.] **Quas furias inuorasti. Et ut stomachū effundat, eadē sententiā per expolitionē repetit sapius: ut, quos Deos inferos, quod nefas Stygium implorasti, quas furias immanib. & inferorū tenebris merfas inuocarit ad obinēdā uictoriāq; lemrib. litarit. Hæc omnia eodē tēdūt. Eumco.] **furias sic dictas nāt' στυγίας, quasi quiduis potius, quam****

A quàm propitias, & benignas. Sed in Oreste reconciliato mutarunt suum nomen. Litaſti.] longè aliter tradit Appianus de Cæsare. Acies deinde preparari audiens, inquit, lætatus necessitate cognita, quæ Pompeius ab exercitu ad pugnam cogeret. statimque suos conuocari imperat. Noctè media perfectis sacris, Martem inuocauit, eiusque parentem Venerem, Et mox. Templum igitur Victoriae, fauenti gratis Romæ dedicatum uouit, si ritè peregiſſet. Cùm autem fulgor è cælo labens è Cæsaris ad Pompeij castra penetraſſet, ibidemque extinctus eſſet, qui in exercitu Pompeij aderant, quidpiam splendidum ab hostibus ad se futurum, prædicabant, Cæſar autem se in Pompeium insurgentem, gloriam eius extincturum. Hæc Appianus libro 2. de bello Ciuili. Idem, Cæſar uictricem Venerem, Pompeius Herculem inuictum in auxilium uocabat. Iam dubium monſtris ne.] Ipsi deinde Pompeio, inquit Appianus, eadem nocte cùm uictima fugiſſet, neuiquam deprehendi potuit. Apum præterea examen in aris conſtituit. Trepidatio quoque ante lucem in exercitum incidit, ad quam accurrens Pompeius, & ſingula conſtituens, non multò poſt eſt ſomno conſopitus. Excitatus ab amicis ſomnum retulit. Paulò antè templum ſe Romæ consecrare uiſum Veneri uictrici, uoti Cæsaris ignarus. Hucusque ille. Multis concur.] Nam inter uirorum millia, ait Appianus, qui in unum concurrerant, multa præter opinionem, & admiranda contigerunt, quæ quiſque animaduertens acri poenitentia eo in loco repletus eſt. Pindus concur. Olympo.] Primum monſtrum. De his montibus & alijs Theſſalicis, alibi diximus, qui omnes iacent theatri modo in flexi.

Aemus.] Secundum. De hoc quoque monte dictum eſt. Strabo ſcribit Hæmum longè omnium maximum eſſe, ac Thraciam mediam diuidere. Hic uiſus eſt ſubſidere, abruptus à ſuis conuallibus. Edere non aſur. uoces.]

Quid mirum,] Transit in enumerationem aliquot populorum in caſtris Pompeij, qui adhuc ſigna trepidarunt. Ab his populis contraxerit is auxilia: quare de eo, ac

nò de Cæsare, ut diximus, illi uerſus intelligendi ſunt. Etenim Cæsarianos nò manebat lux extrema: in eo enim prælio nò amplius quàm ducetos milites deſiderauit: ſed Centuriones fortes uiros 30. amiſit. At ex Pompeianis, circiter M. X V. Sed in deditiõne uenerunt amplius millia 24. præter eos, qui ſe Syllæ dederunt. Multi in finitimas ciuitates fugerunt, ut ſuo loco dicitur. Lymphato.] furioſo metu. Tyrrijs qui Gad.] Tyrriorum nobilitas ab omnibus propè authoribus celebratur. A Romanis Tyrrijs, & à regibus libertate donati ſuerunt. His uetus rei maritime ſtudium fuit, quæ tam illuſtres exiiterunt, ut multæ coloniæ ab ijs fuerint deductæ. Ab his Carthago cõdita æmula Imp. Ro. in Libya inde Lepcis, Vtica, & extra terrarum cõfinia, Gadeis. Circuitus XLX. M. paſſuum eſt. A Bætidis oſijs. ſtad. DCCC. XV. Inſula admodum modica. Lata ſtadium unum, Longa. LXXX. Incolæ opulentissimi ſunt, propter negotiationem. Hinc hoſpites Ro. hic uocat. Sed iſta paulò diligentius, & accuratius explicentur. Gadum, oſtendimus inſulam eſſe prope Bætium fluuium Hispaniæ erumpen-

Tertium. Paulò antè retulimus ex Valerio Max. In delubris deorum ſigna ſua ſponte conuerſa fuiſſe, ac militarem clamorem ſtrepitumque adeo magnum Antiochia, & Proteleide audiunt, ut in muros concurreretur, Sonum tympanorum Pergami Adyis delubris editum, & nonnulla alia, ut ibi legere eſt, ea, quæ retulimus. Rapidus sanguis per Off. Bæbeid.] Quartum monſtrum. Bæbeis uiſa eſt ſanguinem fluere. Lacus Bæbeis in Theſſalia eſt, ubi & ſons Meſſeis. Bæbis, idis, ſiue Bæbias, adis, ſiue Bæbeis, adis, à Græcis Boëbis, uel Boëbiæ, uel Boëbiis, ſtagnum, de quo diximus, ſiue lacus ad radicem Offæ. Hinc Bæbeidem Offæam nuncupat. Valerius Flaccus.

Perderet & pingui miſeros in Bæbeide crimes. Inque uicè.] Inuicem, ſectio, ſiue, imes. Quinque corpora inter ipſos uiſa ſuerunt, uel ſine capitibus, uel eorum capita obducta caligine: cuiusmodi rerum ſpecies hodie interdum à nonnullis conſpiciuntur. Pallere diem.] Sextum monſtrum. pallor diei. Galeisque.] Septimum. Defunctos pa.] Octauum, umbras parentum, & amicorum uiſas ante oculos uerſari, quæ omnia eladis prænuntia ſuerunt. Sed montibus unum Solamen.] Glareanus hunc locum explicans, hoc carmen, inquit, fuit in cauſſa, cur Badius, & præcedentes nomen uerſus, & ſequentes quinque, de militibus Cæsarianis intelligi uoluerit, multum torquens ad ſuam opinionem uerba, ut illa quos lux extrema manebat, id eſt, expeſcebat ad mortem inferendam, cùm omnia de Pompeianis intelligat poëta quippe, quos extrema Lux uerè manebat. Nec obſtat illud. Quod patrum iugulos, &c. In uiroque enim exercitu, tum in fratres, tum in omnes paria uincendi erant deſideria. Sulpitius ſilet. Quæ ex Valerio allegat monſtrum apparuiſſe, ea Cæſar li. 3. de bello Ciuili narrat, ſed poſt pugnam Pharfaliæ. Hæc Glareanus. Omen ſcõle.] prodigia, quæ impiæ eladè, & ſceleratâ ſignificabant.

Quid mirum populos, quos lux extrema manebat Lymphato trepidariſſe metu præſaga malorum Si data mēs homini eſt, Tyrrijs qui Gadib. hoſpes Adiacet, Armeniumque bibit Romanus Araxem: Sub quocunque die, quocunque eſt ſidere mundi, Mœret, & ignorat cauſſas, animumque dolentem Corripit, Emathijs, quid perdat, neſcit, in aruis.

tem. Hanc quidam Erythream uocant, & addunt cauſſam, quod Tyrrijs ab Erythraeo mari proſecti, eò delati ſuere, non, quod Tyrrijs ab ipſis orti ſint. Fuit & Aphrodiſia, &

Iunonis inſula appellata, à Calpe ſeptingentorum ſtadium interuallo. Oſtendimus inſulam modicam eſſe, ſed excellentem tamen dignitate incolarum uiro- rum. Hic equeſtris ordinis Gaditanos quingentos in uno cenſu numeratos, aliquando prodiuum eſt, idque in uno, & peregrino oppidulo, quod Gandium tum uocabatur: id quod in nulla Italicarum urbium contingebat: præter Patauinos. Poſtea Balbus Gaditanus uir triumphalis alterum oppidum, quod Neapolim dixit. Ex Gaudio, & Neapoli. Didyma urbs deducta eſt, omni genere uoluptatum abundans. Et in hac quidem inſula tradunt Geryonis fratres habitaſſe. Habet paſcuæ mirum in modum bona, & herbas, quibus greges, & armenta paſcantur. Hominum genus Laſciuum: iduculatores, faminaque ſaltatrices, ac tibicines inde ad urbem Romam conſuebant. Atque hæc quidem artes in ea poſiſſimum inſula diſcebantur. Altera Gaudis inſula minor multò, in qua oppidum ciuium Romanorum erat, quod Iulia fuit appellata. De Gadibus iſta

memorantur. Cum olim Tyrij oraculum sciscitarentur, aiunt ipsis fuisse responsum, ut ad Herculis columnas coloniam mitteret. Eos, qui speculandi gratia missi fuerunt, ubi ad fretum, & angustias Calpes perseneret, orbis terrarum terminos esse ratos, quod Laborum Herculis metæ fuissent, Gades ibi occupasse: & in altera earum, urbem ad occasum, templum uero Herculis ad Orientem condidisse. Atque hinc quidem columnarum Herculis nomen, propugnatum fuit. Quidam tamen Herculis columnas esse crederent, quæ intra Herculis ædem Gadibus erant, ex ære. 8 cubitorum, in quibus in conditione delubri illius factus, erat insculptus. Ad has columnas proficisci solebant hij, qui navigationem suam feliciter absoluisent. Herculi sacrum facturi. Atque ita se iuuari existimabant, ibiq; maris, & terræ finem esse à sacerdotibus persuadebantur. In templo Herculis Gadibus fons fuit, authore Polyb. dulcissima aquæ, cui fluxus maris contrarius esse uideatur, eiam augescente mari, fons deficit, refluxente completur. Causa miraculi additur, spiritus è cauernis terræ in superiores partes exhalans, dum terra accessu maris operitur, egredi prohibetur, ideoq; ad interna reuersus, fontis meatus recludit. Incolæ hoc miraculo Herculis tribuunt, nõ naturali rationi. Cæterũ, quãuis Gades duæ sunt insulæ, utramque tamen tam singulari, quàm plurali numero, Gadem, siue Gades. Hinc Gadita-

nus, a, um. Puella Gaditana libidiosa, proca, saltatrix, dulcius cantillans, quàm honestam decet. Gaditani uiri, dicaces, scurræ, & gesticulatores. Atq; hæc quidem facta de Tyrijs Gadibus. Armenium Araxem.] Etiam hij ipsi lugent Romani in Armenia ad Araxem. Labitur hic Araxes ex Armenia, nomen sortitus ab Araxo Pylis filio, Oritur in Mantienis, ubi & Gyndes: quem Cyrus Babylonica expeditione in multas dissectuit partes, & sexageno ore in paludes euoluitur. Accolunt hæc loca ij, qui crudis uictitant piscibus, & pellibus marinarum uitulorum ameciuntur. Paludibus inde Araxes emersus, perpetuo cursu in Caspium pelagus elabitur. Sed de Araxis ortu inter authores non conuenit. Herodotus in Mantienis: Plin. in Heniochis montibus, quos alij Coraxios dixerunt, ortum habere opinatus est, V. I. M. passuum ab Euphratis fontibus: Musi (uel ut alij uolunt) Cyro amne auctũ, in Caspium mare effunditur. Roman. bibit Arax.] ex Araxe, syncedochæ, pars pro toto. Sub quoc. di.] sub quacunq; plaga mundi. sub quocunq; signo Zodiaci. homines agunt, morerent, sed causam moreris ignorant. Quid perdat.] Sulpitius exponit, qui propinqui pereant. Ego malim interpretari, quod in campis Thessalijs. Eib amissuri sint libertatem suam Romani, unum dominum, cuius Imperio deinceps parebunt, inseruituri. Emathijs.] Thessalicis, ut sæpè antè dictum est.

Euganeo.] Poëta narraturus Cornelij auguris Patauij augurium, montem, ac locum à proximis fluminibus describit, in quo illud captauit. Cæterum Patauij C. Cornelius augur erat e. al. lumen. celebris ea tempestate. Hic cum auguria uetusto cod. capturus resedisset, in monte Euganeo, (ut h. al. è toto. poëta scribit) primo

Euganeo, (si uera fides memorantibus) augur Colle sedens, a Aponus terris ubi b fumifer exit: Atq; Antenorei dispergitur unda Timauj. Venit summa dies, geritur res maxima dixit: Impia concurrunt Pompeij, & Cæsaris arma, Seu tonitrus, ac tela Iouis præfaga notauit: Aethera seu totum discordi obflistere caelo: c Perspexitq; polos, seu d num è in ethere mœstũ, f Solis in obscuro pugnam pallore notauit. Dissimilem certè, cunctis quos explicat, egit. Thessalicum natura diem: sic g cuncta perito Augure meus hominũ cœli nona signa notasset, Spectari h toto potuit Pharsalia mundo.

Antenor's comites, antiquis sedibus exprolerunt. Veneti ex Paphlagonia profecti ad Troiam cum Pylene militarunt: quo amisso, seditione agitati, Antenorei ductus in Italiam uenere. Polybius tamen in dubium trahit, ob corporum cultum, & rei maritimæ studiũ, sint ne Veneti, qui ad Adri-

conspectu ad suos repenè conuersus, iam res ipsa conficitur, inquit: iam uiri opus ineunt: mox repetito auspicio, lymphatica uoce exiliẽ, clamant. Vincis Cæsar. Ea res cum stuporem astantibus incussisset, detractam ille capiti coronam, non prius repositurum iurauit, quam res arri fidem fecisset. Liuius ita prodidit. At Plin. ait, strepitum peruennisse duarum acierum exaduerso concurrentiũ ad Auguris sensum in Patauinis montibus sedentis, ausiq; ob id affirmare, aut mundanam machinam breui soluiũ iri, aut Cæsarem cum Pompeio conflixisse. Funeſta hæc pugna multis, & magnis prodigijs fuit antè præmonstrata, quæ ad Pharsalum pugnata est. In Elide simulachrum uictoriæ, quod in templo Mimeruæ fuit, à ianua auersum, eo die, quo sic dimicatum est, sua sponte ad ualuas se conuertit. Antiochia in Syria bis eodem die tantus clamor circa urbem est exauditus, ut sit in muros undiq; discursum. Ptolemaide in templo tympana exaudita sunt. Nũc ad descriptionem montis Euganei. Post Padi fluenta Euganei, Rheti q; habitarunt. Hij à Thufcis duce Rheto: illi à Græcis oriundi fuerunt enim comites Herculis. Cato in Originibus septem, & 30. enumerauit Euganeorum oppida. Hos Eleneti, qui postea Veneti dicti sunt, & Troiani

colunt Paphlagonum gens, an potius à Gallis Venetis, Oceani accolis oriundi. Plin. uocat Euganeorum Vero nam: ac Graiarum Alpium incolæ, præstantesq; Euganeos uocat. Apponus.] A proximis fluminibus. Euganeum montem depingit, in quo sedebat augur, ad augurandum. Est autem Aponus fluuius haud procul à Patauij, unde teter fluuius exeat, ut dicit poëta. Suet in Tyberio. Monitus est Ceryonis oraculo, ut de consultationibus in Aponi fontem talos aureos iaceret. euenit, ut summum numerum iacti ab eodem ostenderent: hodieq; sub aqua uisuntur hi tali. Adiecti uè Aponus, a, um, Patauinus. Antenorei Tima.] Allusum est, ad illud Vergil.

Antenor potuit medijs elapsus Achinis

Illyricos penetrare sinus, atq; intima iutus.

Regna Liburnorum, & fontem superare Timauj.

Atq; Antenorei Timauũ, quod per eum in illas terras penetrarit. Porrò Timauum. Plin. scribit contra hunc amnem insulam esse paruam, cum aquis calidis, quæ pariter cũ æstu maris crescunt, ac minuuntur. Strabo. κατὰ τὸν τίμαυρον ἐν χόρατον ὀρυτὸν ἀδριῶν τὸν ἰσθμὸν ἐξ ἠπείρου παραλία. μέχρι πώδας. Urbium, inquit Mela, quæ procul à mari habitantur, opulentiſsimæ sunt, ad sinistram, Patauinum

A Patavium Antenor, Mutina & Bononia, Romanorum colonia. Ad dextram. Caput, à Thuscis & Roma quondam à pastoribus condita: nunc si pro materia dicatur, alterum opus. At in oris proxima est à Tergeste, concordia. Interfluit Timavius, novem capitibus exurgens, uno ostio emissus Hæc Mela. Qui diligenter uelustatem scrutantur, uolunt hunc numerum prisorum consuetudine, pro quavis multitudine esse usurpatum. Martialis tantum Timavum multitudine appellat, cum constat 7, ostijs tantum exire. Sed qui diligenter ea loca presentibus oculis perlustrarunt cosmographi: tradunt nusquam ullum Timavum extare hodie, præter obscurum rivulum, & eum quidem pedibus periri, ut fabulosa planè esse uideantur, quæ de tot huius annis ostijs celebrata sunt. Sed sunt sui fluminibus ortus, & interitus. Augur sed] C. Cornelius celebris ea tempestate augur Patavinus, ut supra memoratum est. Venit sum.] Imitatione Vergiliana libro 2. Aeneid.

B Venit summa dies, & ineluctabile fatum. Sed priusquam pergamus ad causas huius uaticinij, addam illud quod eruditè hoc loco Omnibonus de Timauo annotauit, & Antenores Timauo, cur ita à poëta dicatur. Non dixit, inquit, Antenorei Timauo, quod Timavius sit propè Patavium, sed per quæ Antenor nauigauit in Italiam. Non enim apud Antenoridas est Timavius. Est autem Timavius Venetiæ fluius Còcordia, atque Tergeste proximus, qui ex monte quidem grandi, per nouem ora effusus, amplissimum ante alia fontem facit, ex quo tandem uno exiens aluco, in Adriaticum funditur mare, in sinu Tergestino. Et Antenor in Italiam ueniens, per hunc amnem in Adriatici sinus mare peneirauit. Ista Omnibonus.

C O summos ho] Exclamatio per admirationem in laudes Populi Rom. quorù causa natura prodigiosa signa edidit, quorum fama ad posteros omnes manabit. Siue id fiet monumentis historiæ, siue poëta nostri præsentij studio & carminis celebritate. Certè cum hoc bellum legerint, legentes uariè officientur, sperabunt, metuent de Pompeio, cui haud dubiè optabunt uictoriam sed frustra, atq; ita uota eorum irrita erunt. Atq; fata P. R. legent non omnino à scriptoribus omissa. Quamuis uidebunt Pomp. succubuisse, ac exitum fatalem habuisse, omnes tamen mortuo bene precabuntur. O summos ho.] Lucanus summos hominum, hoc est, summos homines eos uocat, quos M.º Romanos rerum dominos multo antè dixit. Est autem hæc exclamatio præter admirationem, tota pathetica. Quorum for.] dilapsa è di-

Seu tonitrus.] Inquirat causas, unde pugnae uentum ex tanto interuallo praesagire potuerit. Tonitrus ac tel.] Diuinationem omnem dicit, quæ fit per ignem, quoties attendimus quid fulgur, quid fulmen: quid alia quæuis ignea potestas significet. Fulmen enim sinistrum, optimum auspiciu est, ut tonitruum Latium. Aeromantia quæ fit per aërem, auium gustum, uolatum, cantumue: aut per uentorum, imbrium, grandinumq; insuetas procellas. Sic Hydromantia quæ ex aqua fit. Geomantia, quæ fit per signa, tumultuarie in terra facta, &c. Tela Iouis.] periphrasis fulminis, unde diuinatur etiam, quid auspiciu sit aut inauspicatum. Aethera seu.] Siue animaduertit, cælestia corpora pugnare cum mundo, ac recusare, nature lege cursum suum torquere. Per spe Polos] Videtur significare augurium ex aëre, quod aeromantiam Græci uocant, unde uel iratum numen, uel propitium colligere potuisset. Alij legunt non numen, sed lumen caelum: caelum tristius, ingratumq; ex quo inauspicati quippiam diuinari.

Solis in obscuro.] Obscurus pallor Solis forsitan pugnam eruentem denunciavit, cladem huius & uictoriam alterius hinc notasse potuit, Dissimilem certè.] Comprobatio, quod nunquam antea mundus consimilem diem induxerit. Unde augur collegit ex augurali scientia, id quod in Thessalia eueniret eo ipso die, quem Thessalicum diem uocat, quo in campis Thessalicis dancatum fuit.

Si cuncta pe.] Si homines studio, & de industria uerbis obseruassent adhibitis auguribus peritis noua signa cælestia quæ tum apparebant, Pharsalica glades potuisset toto mundo spectari, nedum Patavi, à solo C. Cornelio augure.

dit, ut nò tantù spectaret, sed etià mundum intenu ad id spectaculù esse uoluerit. Hæc apud c.] Seras gètes omnem posteritatè dicit, quæ multis post saeculis in rebus humanis erit, ad quã fama huius pugnae, ac cladis perueniet. Siue aliquid.] Aut certè nostra isthæc monumenta in omnem æuum duratura ipsa rem enarrabit gestam posteris. Spesq; me.] Spes numero plurali dixit. Cū legerint posteris, et inter legendu optauerint, ac sperauerint Pompeio uictoriã, cõtra metuerint aduersum pugna ipsorù uota eos mouebunt, quando spe falluntur. Magne fa.] fauore mortuorum prosequuntur, auersio ad Pompeium.

ducturus, dirui iussit, & aquora castrorum uallum, ne cui suorum spes esset receptui, quod quidam Pompeianorum intuiti, hostem fugam meditari interpretabantur. At Pompeius

Miles ut aduerso Phœbi a radiantis ab icu Descendens rotos perfudit lumine colles, Non temere immixtus campis, stetit ordine certo Infœlix acies, cornus tibi cura sinistri Lentule, cum prima, quæ tum fuit optima, belli Et quarta legione, datur, tibi numine pugnax Aduerso domiti frons dextri tradita Martis. At medij robur belli fortissima densant.

a al. radiatus, b al. bello.

Pompeius multo aliter, qui multis audientibus testatus fuit, uidere se consilio Casarem uallum demoliri.

in praelium uenire, ut aut cum suis caderet, aut hostium ca-

a al. regno.

b al. Ithyxis.

stris potiretur. Caesar cum Pompeij castris appropinquasset, ad hunc modum aciem eius instructam animaduertit. Erant in

eius sinistro cornu legiones duae traditae à Casare diffensionis, ex S. C. quarum una prima altera tertia appellabatur. In eo loco ipse erat Pompeius. Media aciem Scipio cum legionibus Syriacis tenebat. Cilicensis legio coniuncta, cum cohortibus Hispanis, quas traductas ab Afrano docuimus, in dextro cornu erant collocatae. Has firmissimas se habere Pompeius existimabat. Reliquas inter acie media, cornuaque interiecerat, numeroque cohortes CX. expleuerat. Haec erant milia LV. euocatorum, circiter duo milia, &c. Haec Caesar, à quo Lucanus uariat, uel hoc maxime, quod cum Pompeius sinistrum cornu tueretur, ipse L. Lentulum id curasse dicat. Ad haec primam, & quartam legionem illi hoc loco traditas poeta canit. At Caesar primam & tertiam legionem in sinistro cornu fuisse, auctor est. Pompeium constat priorem belli signum protulisse, cui ex aduerso à Casare coclamat non fuit. Neque haec acierum descriptio cum Appiano conuenit, qui Phalangem, inquit, in medio regebat Scipio, Pompeij focer. In sinistro cornu Domitius, in dextro, Lentulus constitit. Afranius, ac Pompeius exercitus curae praefuerunt. Casari duces aderant, Scylla, Antonius & Brutus. Caesar ipse (ut assueuerat) legioni decimae praefedit. Quod inuenientes hostes praecipuos equitum contra illum collocarunt, ut plures existentes, si potuisset heri, eundem omni ex parte circumdarent. His perceptis, Caesar audacior ex omnibus pedites ad trium millium numerum in subsidijs locat: iubetque, ut cum primum hostes acies circumuenientes uiderint, subito exiliant, unaque profilientes, relictis telis, hostium facies inuadant. Haec Appianus. Addit Caesar, dextrum cornu eius riuum quandam impeditis ripis muniuisse, qua ob eam causam cunctum equitatum, sagittarios, funditoresque omnes, in sinistro cornu obiecerat Pompeius. Caesar superius institutum seruans, decimam legionem in dextro cornu: nonnam in sinistro collocauerat, tametsi erant Dyrrhachinis praelys uehementer attenuatae: & huic sic adiunxit oclauam, ut penè unam ex duabus efficeret. Cohortes in acie LXXX. habebat: quae summa erat M. XXII. Cohortes duas in castris praesidio reliquerat. Sinistro cornu Antonium: dextro, P. Syllam: media acie, Cn. Domitium praeposuerat: ipse contra Pompeium constitit. Simul his rebus animaduertis, timens ne dextrum cornu à multitudine equitum circumueniretur, celeriter ex terna acie singulas cohortes detraxit, atque ex his quartam instituit, equitatuque opposuit, & quid fieri uellet, ostendit: monuitque simul, eius diei uictoriae in earum cohortium uirtute constare simul tertiae aciei, totique exercitui imperauit, ne iniussu suo cõcurrerent. Se, cum id fieri ueliet uexillo signum daturum. Et constat Casarem dextrum cornu tenuisse, ut contra Pompeium

Agmina, quae Cilicum terris deducta tenebat Scipio, miles in hoc Libyco dux primum in orbe Et iuxta fluuios, & stagna undantis Enipæi Cappadocum mōrana cohors, & largus habenis Ponticus ibat eques. sicci sed plurima campi Tetrarchæ, regesque tenent, magnique tyranni, Atque omnis à Latio, quae seruit purpura ferro. Illuc, & Libyæ Numidas, & Creta Cydonas Misit, b Ituræis cursus fuit inde sagittis. Inde truces Galli solitum prodistis in hostem. Illuc pugnaces commouit Iberia cetras. Eripe uictori gentes, & sanguine mundi Fuso, Magne lemel totos consume triumphos.

staret. Caterum quibus copijs cõflexerint, non constat omnino inter auctores. Appianus, & Plutarchus M. equites, peditem duo, & XX. M. Casari adfuisse scribunt, quibus ipse Caesar astipulatur: Pompeio quinque, & XL. M. peditem: septem M. equitum. Sunt qui. LX. M. tradant. Nonnulli. LXX. M. co-

pralio concurrisse prodiderunt. Alij, tercentum nullis. Sunt qui quater centum, uirumque in praelium producta autument, quorum tertia pars fuerit Casaris. Atque haec quidem in uniuersum dicta sunt. Miles ut.] synecdoche. Ex uno omnes. Pompeius aduersus solem, non aduersus à sole instruxit aciem, ita ut frontes eorum obumbraret, quae praecipua interdum uictoria omitenda pars est in praelio. Nonnulla exemplaria legunt, radiatus, quod significantius hoc loco mihi uidetur: hoc est, radijs solaribus à fronte percussus, quod incommodum non parum obfuit Pompeio, & auersus sol non mediocriter Casarem iuuuit. Ordinaturus enim aciem tria debet ante prospicere, Solem, puluerem, & uentum iuxta pracepta rei militaris.

Perfidit lu. coll.] armorum fulgore contra orientem solem. *αὐτὰρ*. Proinde Caesar ortum, Pompeius occasum tenebat. Non temere.] Ostendimus paulò ante quo ordine Pompeius aciem suam instruxerat, ut tradit Caesar. Appianus quatuor millia Italarum ad exercitus castram Pompeium reliquisse, prodit. Cateros omnes inter Pharsalum oppidum, Enipheumque fluuium ad pugnam instruxit. Quo in loco, inquit, Caesar copias suas pariter eduxit. Ordine certo.] Primum uterque Italos in tres acies diuisos in fronte collocauit, modico interuallo inter se distantes. Supra hos equites per partes cornibus attribuit, quibus sagittarij, & funditores admisti inerant. In hunc modum Italarum natio ab illis distributa fuit, cui maxime uterque eorum confidebat. Sociorum uero, copias ueluti ad ostentationem quandam protulerunt. Pompeio sociorum copiae aderant multiformes: de quibus iam dicemus. Infelix acies.] Hoc rectè, nam uerè infelix acies dici potuit, quae praeter partem Italarum, ac Romanorum, propè tota deleta fuit. Cornu tibi c. sinistri.] Sinistro cornu Lentulum praefuisse canit poeta cum Appianus dicat. Domitium in sinistro, Lentulum in dextro constitisse. Caesar uero, Pompeium sinistrum cornu tenuisse scribit. Erant, inquit, in sinistro cornu legiones duae traditae à Casare initio diffensionis ex S. C. quarum una prima, altera tertia appellabatur. In eo ipso loco erat Pompeius. De Scipione, focero Pompeij, qui media aciem regebat inter eos conuenit. Porro cornus antiquus genitiuus est, quarta declinationis, à cornu nominandi casu. Lentule Domiti, auersionis. Iam uero Caesar dicit, non quartam legionem, sed primam & tertiam in sinistro cornu stitisse. Idem Caesar scripsit, sinistro cornu Antonium, dextro P. Syllam praefectum, media acie C. Domitium se praeposuisse. Se contra Pompeium stare uoluisse. Sed haec paulò ante dicta sunt. Domiti aduerso numine.] Ostendi supra Domitium hunc Lucium, sinistrum cornu tenuisse,

A non dextrum. Et quod addit poeta, aduerso numine eum pugnacem fuisse. Hic erat ille L. Domitius (nam Cn. Domitium Caesar in suis castris, siue acie potius, in medio collocauit id quod iam sepe a nobis dictum est) quem Caesar ad Corfinium obsedit, & in potestate redegit: cui Caesar pecuniam restituit, facta potestate, quocumque uellet abeundi, ut integrum esset, si uellet, uel ab armis discedere, & ad quietem, & otium se conferre, aut si in paribus manere haberet in animo, utra magis cordi esset, eam sequeretur. Hic igitur inter 10. Senatores, qui in hac pugna Pharsalica ceciderunt, una perijt. Recte igitur poeta hoc addit, aduerso numine eum pugnacem fuisse, ut pusillimum & minime bellicosum, quales ferè infeliciter pugnare solent, cum audaces fortuna iuuat, & intrepidus, & bellicosus uiros. Frons dextri Martis.] dextra acies in pugnam, quam cornu in re militari uocant. Acies dicitur exercitus instructus; frons uero in re militari metaphorice, quæ aduersus hostem spectat. Hæc si sapienter disponatur, plurimum iuuat: sin imperitè, mala ordinatio ne, quantumuis optimi sint bellatores franguntur, ut ait

B quidam. At medijs robur agminis.] Atq; hoc est, quod iam sepe diximus, mediam aciem uexit Scipio, Pompeij focer. In hac robur erat militum. Quæ Cilicam torris.] Ex Græcia modica auxilia ad Pompeium uenerunt, sed quicumq; in circuitu maris uersus orientem incolunt, ferè omnes auxilia miserunt. Thraces, Hellestotij, Bithynij, Phryges, Iones, Lydij, Pamphylij, Pisidæ, Paphlagonæ, Cilicæ, Syrij, Phœnicæ, Hebræi, Arabes, Cyprij, Rhodij, Cretenses & alij insulares præter, & dynastas & reges, ut Deiotarum, Orientalium Galatarum regem, Ariaratem Cappadocum ut reliqui mutantur, quos enumerare nimis longum esset. De Cilicia alibi satis dictum est, Miles in hoc.] Hic militabat sub Pompeio. Pugna Pharsalica defunctus ubi eum reliquij in fugam abiit, eorum Dux fuit in Africa creatus contra Casarem. At hic mediam aciem turbatur eum legionibus Syriacis, inquit Caesar. Cilicensis legio coniuncta cum cohortibus Hispanis, quas traduxerat Afranius, in dextro cornu collocatas fuisse, auctor est Caesar, non in medio, ut poeta canit.

C Miles in hoc.] Non fuit hic miles Scipio. Nam ubi Pompeius in Thessalia uenit, iunctis cum Scipione castris, ita est cum eo honores paritatis, ut apud illum elasticum caneretur, eidemq; alterum tenderetur pratorium. Auxerant enim Scipionis copie mirum in modum Pompeij exercitum, adeoq; omnium animos spes uictoria occuparat, ut quicquid temporis ad pugnam intercederet, id morari reditum in Italiam crederent. At iuxta flumibus.] Quatuor Italarum millia ad exercitus curam reliquit, cæteros omnes inter Pharsalicum oppidum, & Enapheum fluum instruxit. Quo in loco Caesar copias suas etiam eduxit. Cappadocum.] quorum regem fuisse Ariaratem paulo ante demonstrauimus. Cappadocia longissime omnium Ponticarum gentium introrsus recedit, minorem Armeniam maioremq; & Comagenem leno suo latere transit. Dextra uero omnes in Asia dictas plurimis superflua populis, magnoq; impetu scandens ad ortum Solis, inquit Plin. & Tauri iuga, transit Lyaoniam, Pisidiam, Ciliciam. Vadit super Antiochia tractum, & usque ad Cyresticam eius regionem, parte sua, quæ uocatur Cætonia, contendit. Ipsa regio montosa est, unde opinor poetam Cappadocum cohortem montanam appellare: siue adeo, quod castra sua in collibus, unde descendebant,

habuerint. Nomen regioni inditum ab amne Cappadocæ, constat. Cohors.] In legione erant cohortes 10. Sed prima cohors reliquis, & numero militum, & dignitate præcessit. Querit enim uiros selectissimos tum genere, tum institutione literarum. Atq; hæc quidem tenebat aquilam. Habebat pedites mille, & quinq; supra centum: tum autem equites loricos centum triginta duos, appellabaturq; cohors miliaria. Atq; hæc caput erat totius legionis: & ab hac, prima acies cepit ordinari, cum ad pugnam eundem esset. Secunda cohors habebat pedites 555. & suos equites, ut scribit Vegetius, atque ita ordine usq; ad cohortes 10. Ponticus eques.] numerus pro numero. Pontici equites, qui è Pontica regione profecti ad bellum uenerant. De Ponto alibi dictum est prolixius. Paulo ante docuimus Enipeum amnem impeditis ripis dextrum Pompeij cornu munuisse, quam ob causam eundem equitatum, sagittarios, funditoresq; omnes in sinistro cornu Casari obiecerat, ubi planities spatiosa erat ad concurrendum, id quod propter Enipeum amnem circa dextrum cornu non poterat fieri. Tetrarchæ.] Qui quarã regni alicuius partem tenent, uti postea Herodes tetrarcha Iudææ fuit. Ceterum Armenios, inquit Appianus, intra Euphraten incolentes Taxiles princeps adduxerat. Armenios uero supra Euphraten Megabates, Ariapi regis præfectus. Alij præterea inferioris potentia dynasta, ad bellum labore undè se contulerant. Feruntur & ex Aegypto 50. naves ad illum peruensisse, & ex Aegyptijs regibus, Cleopatra, fratre puero adhuc existente. Equitum alie alioqui solebant ab utraq; parte protegere acies. Alij equites legionarij erant, quod legionibus connexti essent. Atq; omnis purpura.] Summatim omnes purpurati reges, & dynasta, ac principes subiecti imperio Ro. Numidas.] Hos iuba rex Numidarum, qui postea infeliciter cum Petreio in Africa perijt. Creta Cydonas.] inter maxime insignia oppida Cretæ Cydon numeratur, à Plin. lib. 4. cap. 12. Idem refert, prodigij simile esse, quod in tota Creta, nusquam in Cydomatarum regione cerui nõ sint: item apri, aua genæ, & erinacei. Hinc Cydonia mala, ex insigni oppido Cretæ Cydone aduecta, quæ à Latinis cotonea appellantur. De Cretensibus multa à nobis alibi annotata sunt. Itureis siue Iturais.] Ituroorum gens à Plinio in Cœle Syria collocatur li. 5. capite 23. Ithyra urbs alioqui in Tauro monte est, Parthiam uersus: unde Ithyreus Mare. Ithyreos taxi torquætur in arcus. Hinc arcus epitheton est, Ithyreus. Ithyreos arcus, & Ithyreas sagittas dicimus, hoc est, Parthicos arcus, & sagittas. Itaq; Ithyraei in acie collocatos fuisse, quod præstantissimi sagittarij essent, ut Parthi, aliquis dixerit. Sed Ithyreis, hic epithetice exponendum est, ut uelocibus, qualibus Parthi ualuerunt. Nemo Ithyreas sagittas hoc loco Parthicas exposuerit, quod Parthi tum temporis hostes adhuc ob eadem Crasorum, Pop. Rom. essent. Iam Ithyraei sagittas dixit, pro eo quod est: inde fuit sagittarijs suis cursus è montibus in planiciem. Solent plurimum epitheta duci à gentibus in signibus in arte aliqua. Porro quod Sulpitius illuc, in postrema ad flumines acie exponit, uideatur sui obliuis, nec situm loci satis obseruasse. Nam cum sinistrum cornu in libero, & spaciofo campo staret instructum, sagittarios, funditores leuis armaturæ milites Pompeius ad procurandum eò collocarat. Vt est, ad quæcumq; aciem illuc, & inde, sint referenda, constat Pompeium, cum dextrum cornu circa riuum Enipeum constituisset, cunctum equitum

aguitarios, & funditores omnes in sinistro cornu collocasse. Appianus equites, inquit, pedibus admisti breui pugnam iniuere. Truces Galli.] *Cæsar lib. 3. belli Ciuilis. Erant, inquit, apud Cæsarem, ex equitum numero Allobroges duo fratres, Roscellus, & Aegus, Adbucilli filij, qui principatum in ciuitate multis annis obtinuerunt, singulari uirtute homines, quorū opera Cæsar omnibus Gallicis bellis optima, fortissimaq; erat usus. His domi ob has causas amplissimos magistratus mādauerat, atq; eos extra ordinem in Senatum legendos curauerat, agrosq; in Gallijs captos ex hostibus, præmijs rei pecuniariæ magna tribuerat, locupletesq; ex egenibus effecerat. Hi propter uirtutem non solum apud Cæsarem in honore erant, sed etiam apud exercitum ebari habebantur. Sed freti amicitia Cæsaris stulta, & barbara arrogantia elati despiciebant suos, stipendiumq; equitum fraudabant & prædā omnem domum auertebant. Quibus illi rebus permoti, uniuersi Cæsare adierunt palamq; deorum iniurijs sunt quaesti, & ad cætera addiderunt, falsum ab his equitum*

numerum deferrī, quorū stipendiū auerterent. Cæsar neq; A tempus illud animaduersionis esse existimans, et multa uirtuti eorū concedens, rem distulit totam, illos secreto castigauit quod quaestui equites haberent, monuitq; equites, ut ex sua amicitia omnia expectarent, & ex præteritis suis officijs reliqua sperarent, hæc Cæsar. Hi quā maximas pecunias mutuati perinde ac suis satisfacere, & fraudata restituere uellent, multis cœmptis equis, ad Pompeiū transferunt cum ijs, quos sui consilij participes habebant. Hos Lucanus Gallos hic dicit in quem tota Gallia aliquot annos bellum gesserat.

Iberia.] *Hispania. Nam Hispanæ cohortes, quas Afranius ad Pompeiū traduxerat, in dextro cornu erant collocatæ. Has firmissimas se habere Pompeius existimabat cohortes. Cætras.] Scuta breuius. Eripe uisio.] Exclamatione per auersionem hortatur Pompeiū, ut has gentes, quas in acie habet, Cæsari ad eadem obijcit, ne sint, quibus exercitu internecone deletō possit imperare.*

Illo forte die.] *Cæsar nulla ratione ad pugnam elici posse Pompeiū existimans, hæc sibi cōmodissimā belli rationem indicauit, uti castra ex eo loco moueret, semperq; esset in itinerib. hoc sperans, ut nouendis castris, pluribusq; ad eundem locis cōmodiore re frumentaria ueretur, simulq; in itinere, ut aliquā occasione dimicandi nancisceretur,*

& in solitum ad laborem Pompeij ad exercitum quotidianis itineribus defatigaret. His constitutis rebus, signam iam profectionis dato, tabernaculūq; detensus, animaduersionem est, paulō ante extra quotidianam consuetudinem longius à uallo esse aciem Pompeij progressam, ut nō in quo loco posse dimicari uideretur. Tunc Cæsar apud suos, cum iam esset agmen in portis, differendum est, inquit, iter in præsentia nobis, & de prælio cogitandū, sicut semper de popo posuimus, animo simus ad dimicandū parati, non facile occasionem postea reperiemus. Confestimq; expeditas copias educit. Sic Cæsar, Appianus paulō diuersus refert. Cæsar ea nocte legiones, inquit, tres frumentatum miserat. Pompeij quippe tarditatem laudans, eum consilium minime immutare crederet, liberius ire iusserat. Acies deinde præparari audiens, lætatus est, necessitate cognita, qua Pompeius ab exercitu ad pugnam cogeretur, statimq; suos conuocari imperat. Noctē media perfectis sacris, Martem inuocauit, suamq; parentem Venerem. Ex Aenea quippe, & Iulo eius filio Iuliorum genus, ut ex nomine intueri licet, uidetur emanasse. Huc usq; Appianus.

Ad fegetum raptus.] Moturus tres legiones, quas mitteret frumentatum nocte. Atrociter hoc dixit, raptus, promoturus frumentatum. Signa intellige tres legiones Appiano. Conspicit.] hoc est audiens parari acies, & ad pugnam instrui uehementer gauisus fuit.

In extremos casus.] Quo tempore de summa rei di-

Illo forte die Cæsar statione relictā Ad fegetum raptus, moturus signa, repente Conspicit in planos hostem descendere campos, Oblatumq; uidet uotis sibi mille petitum. Tempus, in extremos quo mitteret omnia casus. Aeger quippe moræ, flagransq; cupidine regni, Cœperat exiguo tracta ciuilia bella Ut lentum damnare nefas, discrimina postquam Aduentare ducum, supremaq; prælia uidit, Casuram fatis sensit nudare ruinam. Illa quoq; inferruta rabies promptissima, paulū Languit, & casus audax spondere secundos. Mens stetit in dubio, quam nec sua fata timere, Nec magni sperare sinunt, formidine mersa Profilit hortando melior fiducia uulgo.

micaret. Hoc tempus toties optatū, nunc idem præter spem obtatum fuit. Votis mille.] amplificatio numeri, pro, multis uotis, Flagransq; cu. r.] Quasi uerò Cæsar ob id dimicandi copiam optasset, ut regnaret solus, cum Pompeiū infimularent captiui imperij consuetudine, quod bellum trahere de industria: quam cōditionem in peius ac-

icipiebant. Nihil uidebatur enim temerè facturus.

Exiguo tractu.] paruo momento. Lentum nefas.] pugnam tardam, tardum, quod Ciues Ro. concursuri erant, & quidem signis infestis, qua funesta clade multi perirent: id quod Pompeij magis, quàm Cæsaris culpa accidit, ut supra sepe demonstratum est.

Ruinam casuram.] Imperium Consulare intelligo, & libertatem Pop. Rom. Metaphora est, in uerbo nutare, qua sumpta est, à frontispicijs adificiorum, qua quando rimas agunt, paulatim incipiunt minari ruinam,

In ferrum.] in pugnam, intellectio. Et hoc atrociter dixit, Cæsarem delectatum fuisse rabie pugnandi.

Languit.] minime languit, sed lætatus fuit, ut ostendit Appianus, pugnandi necessitate cognita, semper prælium poposcera. Nam illam rabiem promptissimam non refrixisse, uel illud argumento est, quod instante prælio, uallum dirui iusserit, ne in castra receptus esset, sed ut uel pugando uinceret, & hostium castris potiretur, uel caderet in prælio cū omnibus suis copijs, & internecone dederetur, id quod ita etiā Pompeius interpretatus fuit.

Fata.] Cæsaris fata non sinunt eius mentem timere, ac trepidare. Contrā Pompeij fata nō sinebāt eū bene sperare. Quare Cæsar abiecta formidine, profilit, ad exhortandos milites ad pugnam. Fiducia.] qui melius uideret suis rebus, quā uulgo militū, quos ad pugnam hortaretur. Et tamē nunquā acrior, neq; alacrior Cæsaris exercitus fuit.

domitor

A O' domitor regni.] Oratio Caesaris ad milites generis de-
 liberatiui, hortatoria est, ad praelium fortiter ineundum. Captat beneuolentiam, reddit attentos. Narrat: perstringit aduersarium. Hortatur a spe comodorum & primis quidem, ad praecedentibus promissis. Perorat a pietate. Sed priusquam potest uerba excutiã, uisum est Caesaris oratione ex Appiano adscribere. Quae difficiliora nobis fuerant amari tam euicimus, inquit. Pro fame quippe & inopiam cum uiris decerantimus. Haec dies cunctorum adferet iudicium. Recordemini eorum quae ad Dyrhachium mihi promissis: & quae me intente iureiurando confirmastis, cum ad inuicem succenseretis, non nisi uictores esse redituros. Hi sunt comilitones, aduersus quos ab Herculeis acertissimus colummis: qui nos ex Italia effugiunt, qui per decem belligerantes annos, ac tot hostes, uictoriasque adeptos ex Iberis, Celtisque, ac Britannis, quadringentis ferè nationibus patriae additis, sine honore, ut triumpho, domisque reijciunt, quibus nec ipse cum iusta peterem, qui uis suadere, qui meritorum gratiam nobis rennuunt. Nostis, quae sine ulla ambitione posuerim, cum quippiam ab illis iusticiae, pietatisque sperarem. Horum omnium uindices in unum mihi adeste. & mea erga uos, si quid uobis est ingenij fidei, curaque reminiscimini: liberalitatis praeterea, ac munerum, quae uobis conuili. Non enim difficile admodum tyrones, inexperitosque uiros ab his, qui labores, ac praelia experti sunt, pugna superari. Adhaec iuueniliter ad inordinatione, & dissidentia Ducis conuersos, quem ego ad hoc bellum trepidantem inuitumque descendere certo scio. Fortuna iam desuetum, segnitie ad omnia tardum iam effectum, neque imperatorem magis, quam suorum imperio parentem. Et haec pro Italiam solum loqui me arbitrentur: sociorum quippe nulla uberius nobis cura, aut ratio habenda est, neque cum illis pugnandum a uobis credite. Mancipia quidem illa è Syria, Phrygia, & Lydia, ad fugiendum continuè seruientiumque parata, quos ego clare expertus sum, & uos statim intuebimini, & Pompeium ipsum neuiquam ad ordinem belli appropinquantem. Italiam itaque duntaxat insequamini. Et si forte socij uice canum uos circumcurrerint, aut tumultum concitarint, eos ouertetes, ut luti cognatis uestris, ad illorum terrorem pariter utamini. Antè omnia uerò efficitur, ut eorum, quae polliciti mihi estis, non immemores uos intuear, & uictoriam potius, quam mortem eligen-

O' domitor regni, rerum fortuna mearum, Miles, adest toties optata copia pugnae. Nil opus est uotis iam, fatum accersite ferro. In manibus uestris, quantus sit Caesar, habetis. Haec est illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas Promissam memini, cuius spe mouimus arma: In quam distulimus uetitos remeare triumphos. Haec eadè est hodie, quae pignora, quaeque penates Reddat, & a emeritos faciat uos Marte colonos. Haec, fato quae teste probet, quis iustus arma Sumpserit, haec acies uictum factura benocentem. Si pro me patriam ferro, flammisque petistis, Nunc pugnat truces, & gladiosque exoluite culpa. Nulla manus belli mutato iudice pura est, Non mihi res agitur, sed uos ut libera sitis, Turba precor, gentes ut uis habeatis in domineis Ipse ego priuatae cupidus me reddere uitae: Plebeiaque toga modicum componere ciuem, Omnia dum uobis liceant, & nihil esse recuso, Inuidia regnate mea, nec sanguine multo Spem mundi petitis Graijs f. delecta iuuentus Gymnastis aderit, studioque ignaua palaestrae Et uix arma ferens, & g. mixtae dissona turbæ Barbaries, non illa tubas, non agmine moto Clamorem iatura suum ciuilia paucae Bella manus facient, pugnae pars magna leuabit, His orbem populis, Romanisque obteret hostem, Itè per ignauas gentes, famosaque regna, Et primo ferri motu prosternite mundum: Sitque palam, quas tot duxit Pompeius in urbem Curribus unius gentes non esse triumphis.

tes, diruite ad pugna accurretes mania, fof fas uestras obruite, ut nihil, nisi uictores abeamus. Videat no hostes ipsi destitutos castris seicidq, quoniam ex necessitate nobis in iunctum est in eorum tabernacula castra ponere. Ad hunc modum Appianus digerit orationem Caesaris.

O' domitor reg.] Quidam legunt, mundi, pro, regni si legas, regni domitorem militie, indicat Pompeium haecenus imperium tenuisse, quae milites suam propè perdomuerint. Si mundi domitor, per amplificationem accipiendum est, qui mecum mundi partes aliquot debellastis, ouerant omnes, ut Angliam, Germaniam, Galliam, Hispaniam, & Italiae partem. Quin & milites, pro, milites, synecdoche, numerus,

pro numero. Miles domitor, miles fortuna rerum mearum, appositio. O' domitor.] Exordio captat beneuolentiam a personis militum, ad quos gloriam, & laudem omnium uictoriarum refert. Nil opus est uotis iam.] Sulpitius exponit, uouere deis pro pugna. Ego sic intelligo. Non opus est nunc precari, non optari pugnandi potestatem, cum pugnae copia nunc adsit, & uictoria in manu, cuius fatum nunc manibus uindicat. Haec est Caesaris. & eius fortunam praesentem, & in uestra potestate, qui nunquam infeliciter dimicauit: quo Duce nunquam male pugnaestis. Caesar, quatenus ego sum: tertia persona, pro prima. Haec est illa d.] ab antecedentibus promissis. Et enim Caesar, accepit is, quae circa urbem gesta erant, ut Tribuni ciuitate eiectione fuissent, pro concione milites allocutus quatuor de inimicorum iniuria fuit, quod res praclare in Gallia gestas sibi inuidentes, primam a se Pompeium alienassent: inde sua facta in peius uertendo, eò rem deduxissent, ut nisi dignitatem suam tueretur armis, se ad inimicorum libitum cadere oportere: omnia a qua tentasse, ut illorum inuidiam leniret, quae quia non nisi suo posset capite expiari, tribunique plebis illorum iniuriae obuiam ire conati, non solum e curia, uerumetiam ex urbe extorres eiectione essent: unum tantum superesse, in quo spem positam haberent, ut ad uitam suam tuendam, militum suorum auxilium implorarent. Quapropter se obtestari omnes, ut si suarum uictoriarum testes essent, & suum studium in se exploratum haberent, suam dignitatem ab inimicorum iniuria armis uindicaret. His Caesaris uerbis tota concio assensa fuit, magnoque clamore iussus fuit, ut suo iure militum opera uteretur, quae suo Imperatori deuota nunquam esset defutura. Tum de-

mum Caesar suorum consensu fretus: ex Rauenna cohortibus aliquot praemisissis sub noctem Rheda Ariminum profectus fuit, Rubiconis ad und.] Erat tum Rubicon fluius Italiae terminus, ut olim, Aesis in Picensis: & postea Phormio lapidae annis, atq; ad postremum Arisia. Rubicon labitur inter Rauennam, & Ariminum: Accola hodie Riconem uocant: atq; priusquam ad mare deueniat, sum amiculo quodam congressus, in Adriam obscuro nomine uadoso ostio deuoluitur. Promissam memini.] Audiamus ipsum Caesarem concionantem ad milites, gra uiter, & discretè lib. 1. belli Ciuili. Omnium temporum iniurias, inquit, in se commouerat: à quibus & inductum, & deprauatum Pompeium queritur, inuidia, & obrectatione laudis suae, cuius ipse honori, & dignitati semper fauere, adiutorq; fuerit. Nouum in republica introductum exemplum queritur, ut Tribunitia intercessio armis notaretur, atq; opprimeretur, quae superioribus annis armis esset restituta. Syllam nudata omnibus rebus Tribunitia potestate, tamen intercessionem liberam reliquisset: Pompeium, qui amissam restituisse uideatur, dona etiam, quae ante habuerat, admissa. Quotiescumq; sit decretum, darent magistratus opera ne quid respublicae detrimenti caperet, qua uoce, & quo S. C. Pop. Rom. ad arma sit uocatus, factum in perniciosis legibus in uis Tribunitia, in secessione Populi, templis, locisque aditioribus occupatis. Atq; haec superioris aetatis exempla expiata Saturnini, atq; Gracchorum casibus docet: quarum rerum illo tempore, nihil factum, nec cogitatum quidem: nulla lex promulgata, non cum populo agi coeptum nulla secessio facta. Horatius, cuius imperatoris ductu nouem iam annis tempore, felicissimè gesserint, plurimamq; praelia secunda fecerint, omnem Galliam, Germaniamq; pacauerint, ut eius existimationem, dignitatēq; ab inimicis defendant. Conclamant legionis terciae decimae, quae aderat, milites (haec enim inuisio tumultus euocauerat, reliquae nondum conuenerant) sese paratos esse imperatoris sui, Tribunorumq; plebis iniurias defendere. Haec Caesaris uerba ed retuli, ut egregia promissa hoc loco appareant. Cuius spe.] Spei promissi uestri, nominis exitum non solum huius pugnae, sed totius belli, cuius certam uictoriam nobis promittimus, quemadmodum haecenus uestra uirtute uictores fuimus. In quam distu.] Quasi dicat, propter hunc diem, qui dabit nobis non solum uictoriam, sed belli ciuili finem, distulimus triumphos superiores, de Bello Gallico, & Briannico, quos inimici nobis negarunt.

Haec eadem est.] Ab utili & iucundo, ut rectè etiam Sulpitius. Etenim post transeum Rubiconis hostes patriae iudicati fuerant, quare confecto bello, uictores restituerentur, & patriae, & liberis, & uxoribus.

Et emeritos condonos.] Ut haec uictoria ob longam militiam duodecim prope annorum emeritos uos faciat milites. Emeriti dicebantur, qui à militia absoluti essent: ab emereor: à quo emeriti stipendia dicuntur, qui militia sunt perfuncti. Et metaphorice, emeriti senes, & boues emeriti, qui amplius ad laborem non tenentur. Addit colonos, emeritos. Expendatur, quam significanter hoc dixerit. Coloni sunt, qui ex maioribus urbibus, abundante multitudine, tanquam populorum examina quaedam, ad minora oppida inhabitanda deducuntur: quales fuerunt Romanorum, Atheniensium, Chalcidensium, aliarumq; clarissimarum urbium coloniae, Graeci, coloniam ἀποικίαν, apertissimo uocabulo dicunt. Coloni, à colendo, hoc est, ab inhabitando dicuntur. Vult poeta significare,

eos hac uictoria positos, triumphaturos primum, deinde in colonias deducendos, ut in otio reliquum uiae degant.

Haec fato.] Hodie factum, hoc est, praedestinatio diuina testabitur praesenti nostra uictoria, nostrae causae iustior sit, an inimicorum. Quis iust. ar.] Ego ne, an Pompeius cum Senatu. Itaq; uter succubuerit in hac pugna, ille iniusta arma induisse conuincetur, ille nocens iudicabitur. Si pro me pa.] A maiori ad minus. Plus enim fuit transitu Rubicone patriam ferro, & incendio populari, quam uorsis gladijs cum inimicis de uictoria contendere, id quod eo die futurum fuit. Gladiosq; ex.] Si enim Dijs uictoriam dederint, ea testabitur culpam in inimicis esse, ac uos iuste gladijs strinxisse. Nulla manus.] epi phonema. Si alius quispiam iudicaret. Secus inimici nostri iudicarent, si de ea re iudices sumpti essent.

Non mihi res a.] Ab utilitate militum, non sua, quamquam ad Caesaris dignitatem tuendam bellum fuerat susceptum. Et ut bene uolos magis habeat suos, illam utilitatem subijcit, ut liber populus sit, quasi haecenus Pompeio seruiissent, qui unus princeps ciuitatis fuisset: qui urbe discedens se ciuem pro hoste habiturum, qui sua signa non sequeretur: uerum longè aliter Caesar: in amicis se habiturum, qui neutram partem sequeretur.

Gentes ut ius.] quod ius & imperium, ipse Caesar esset habiturus in omnia regna, hoc militibus tribuit, ut gratiam, & fauorem eorum emereatur. Ipse ego priuatus.] accommodatè ad pugnandum pro uictoria. Per Anthypophorā occupat suorum existimationem de inuadendo Imperio, quam Pompeiani sibi persuaserat, & sparserat per castra. Plebeiatq; toga.] copta, reddit illustrius quod superioriori uersu dixit. Quare per togā plebeiam, intelligit, tritam, uilem, & putrē plebeiam tunicam, cuiusmodi populus gestabat. Cur Horatius, popellum tunicatum uocat.

Vilia uendit uilem tunicato scrutata popello.

Poeta togulam pro toga usurpauit Martialis.

Trita quidem nobis toga uiliusq; patriisq;.

Denarijs tamen haec non emo Basse tribus.

Omnia dum uobis.] Ego contentus ero uersari inter ciues priuatus, ut unus è media plebe, dum uobis omnia libera concedantur. Inuidia regaate m.] Huius non facio, quod aduersarij me odio prosequuntur, modo uos regnetis.

Spem mun.] Identidè inculcat eum amplificatione commoda, eum spe totius mundi dicat eos nunc ferro, adeoq; uno praelio petere, Extenuat laborē, ut proponat simul facilitatem, Modico sanguine uictoriae constituatur ostēdit. Gymnasijs ade.] Ab extenuatione uirium exercituum Pópeij. A studijs, & exercitatione: coarctati gentium illarum ignauiam, quibus ille exercitus constatus fuit. In primis eum constare gentibus barbaris praeter paucos Romanos. Barbaros homines imbelles, & ignaues, è gymnasijs, & palaestris uenisse, in quibus moles barbari, & effeminati, in talibus ludis exercebantur: sed nulli magis quam Graeci. Apud hos praeter ceteros, Sybaritae, et Milesij mollicie infames fuere. Quis & tota Asia luxus notata fuit. Ionia prima omnium unguentis delibuta, & ornata corollis accumbere solita fuit. Hinc mense secunde, magnum gulae irritamentum, profectae fuere: ut apud Comicos Graecos Ionicum pro molli, & delicato usurpatur. Hinc Propertius.

Ac tu seu mollis, qua tendit Ionia, seu qua

Lydia Pactoli tingit aratria liquor.

Horatius libro Odarum tertio.

Motus doceri gaudet Ionicos matura uirga.

A Adde & ipsas Athenas, inuentricem omnis humanitatis, cultricem philosophiae, legum, frugum, & multarum artium repertricem, omne genus bellaria ab ijs ipsis inuenta fuere. Hinc Attica bellaria, lauta nimium. Iam uero, & Sicula mensa, & Syracusana testant abunde gentium illarum perditum luxum, & proinde imbelliam. His adde & Leontinorum pocula. Atq; hæc fusiùs collibitum fuit dilatarì, ut intelligatur, C. rem iuste Pompeianam aciem ex his barbaris gentibus conflata perstringere, ut delumbem, & mollitie fractam.

Gymnastis.] Gymnasia proprie apud Græcos erant, ludii, in quibus nudi iuuenes ad luctum exercebantur. *γυμνός nudus.* Transfertur per metaphoram ad quaslibet scholas, ubi bonæ literæ traduntur, Studio palestræ.] Ludi illius, in quo luctandi studium exercetur.

Vix ar. fe.] Alia extenuatio exercitus Pompeiani, qui constet tyronibus, & inexercitatis. Barbaries diffusa.] Turba barbarorum confusa diuersarum gentiù lingua, quæ res uehementer in prælio aduersatur uictoriae, ubi nulla gens in pugna aliterius linguam intelligit. Barbaries, pro Barbari. Ciuilia pauca manus bel.] Pauca admodum ciues Romani erant in castris, à quibus bellum Ciuile nomen habuit, sed iongè maxima pars barbarorum erat. Pugna pars mag.] Et ne multius.

dine barbarorum terreantur, occupat eum metum ex animis eorum eximere. Iamiam futurum dicit, ut regna terrarum, his populis, tanquam inutilibus terræ ponderibus magna clade leuetur.

Ite perigna gentes.] Exhortatio ad fortiter dimicandum cum extenuatione barbarorum. Famosa regna celeriter ex Asia. Proferente mundum.] hoc est, partem populorum mundi, totidem pro parte, & item continens pro contento. Sicq; palam.] Constat iam de quibus gentibus triumphauit Pompeius, quàm ignauis, & imbellibus. Etenim Cæsar postea uictoria summa celeritate contra Pharnacem petiit, exclamauit per uisum, atque hi sunt, Pompeij, qui te magnum fecerunt, derident nomē Magni partum à sceminis quodammodo. Vnius generum Verum cum tot sint diuersæ, ut de totidem, ac singulis triumphetur. Quas enim, inquit, Pompeius gentes tot ipse triumphauit, & in triumpho duxit in urbem, hæc non sunt eiusmodi ut semel de ijs in uniuersum, sed de singulis triumphetur: ut spe multorum triumphorum milites excitet ad uictoriam, siue, ut Micyllus non esse dignos, de quibus unus triumphus agatur, nedum multi. Curribus.] Nemo ferè est, qui ignoret, Imperatorem curru in urbem inuehi solere, & hostes captiuos catenatos ante currum duci.

Armenios ne mouet, Romana potentia, cuius Sit Ducis, aut empti a nimio uult sanguine quisq; Barbarus, Hesperijs Magnum præponere rebus? Romanos odere omnes, dominosq; grauantur, Quos nouere magis, sed me fortuna meorum Commisit manibus, quorum me Gallia testem Tot fecit bellis, cuius non militis ense Agnoscam? cœlũq; tremens cum lancea transit, Dicere non fallar, quo sit uibrata lacerto, Quod si signa Ducem nunquam fallentia uestrum Conspicio, faciesq; truces, oculosq; minaces, Vicistis. uideor fluuios spectare cruoris, Calcatosq; simul reges, sparsumq; senatus Corpus, & immensa populos in cæde natantes: Sed mea fara moror, qui uos in bella ruentes Vocibus his teneo, ueniam date bella trahenti: Spe trepido, haud unquã uidi tam magna daturus: Tam prope me superos camporum limite paruo Absumus à uotis, ego sum, qui Marte peracto, Quæ populi, regesq; tenent, donare licebit.

C Barbarorum, quod non solum ipsum propter bella illata, sed in uniuersum etiam omnes Romanos oderint. Hesperias res dixit Italicas, & proinde Imperium inde intelligit, quod gentibus barbaris, tum formidabile, tum inuidiosum erat, quamuis societate, aut amicitia iunctis. Dominosq; gra.] Verisimile. Quos bellis grauibus cum cladibus, & regnorum populationibus experti sunt barbari, hos grauati admittunt dominos, quod ob iniurias acceptas eos infestè oderint. Sed me fortuna.] Confert se, & suam fortunam, cum sorte Pompeij. Hic auxilia contraxit ab hostibus suis, quos armis deuicit, à quibus, quid fidi sit, in pugna sit experturus, uidetis. Me uero fortuna comisit manibus meorum amicorum, & fidelium contubernaliũ, qui quales erga me fuerint, uel bellum Gallicum testari poterit. Atq; hi meam dignitatem tuentur. Cuius nonnulli.] à testimonio spectata fidei suorum erga se in bellis Gallicis, quos ita dimicantes spectarit, fortiter ut singulorũ propè enses adhuc agnoscat. Cælum tremens lan.]

Armenios ne mouet, Romana potentia, cuius Sit Ducis, aut empti a nimio uult sanguine quisq; Barbarus, Hesperijs Magnum præponere rebus? Romanos odere omnes, dominosq; grauantur, Quos nouere magis, sed me fortuna meorum Commisit manibus, quorum me Gallia testem Tot fecit bellis, cuius non militis ense Agnoscam? cœlũq; tremens cum lancea transit, Dicere non fallar, quo sit uibrata lacerto, Quod si signa Ducem nunquam fallentia uestrum Conspicio, faciesq; truces, oculosq; minaces, Vicistis. uideor fluuios spectare cruoris, Calcatosq; simul reges, sparsumq; senatus Corpus, & immensa populos in cæde natantes: Sed mea fara moror, qui uos in bella ruentes Vocibus his teneo, ueniam date bella trahenti: Spe trepido, haud unquã uidi tam magna daturus: Tam prope me superos camporum limite paruo Absumus à uotis, ego sum, qui Marte peracto, Quæ populi, regesq; tenent, donare licebit.

Vi & Lanceas etiam equitum. Quod si sig.] à signis certæ uictoriae annat milites, si modo illa signa uictoriae dicenda sint: horrendum iueris, ac minas truculenter spirare. Videor fluuios spe.] A presentione rei futurae, multa aceruatim omnia simul euentura. Sed mea fata mo.] Quasi iam à fati sibi traditam uictoria in manibus habeat, & milites ultro in pugnam ituros uideat, se increpat, quod uictoria differat. Atque hoc pa-

sto multò magis per se satis alacres suos animos addit ad progrediendum in prælium. Habet & illud calor ad capeffendum pugnam quod depreceatur culpam suam, & ueniam petat à militibus, moræ. Spe trep.] Nunquã presentius sensi tam magna Deos mihi daturus, quã nimia spe trepidem, atq; hodie nec unquò tam mihi propitius, atque hoc die. Camporum limite.] Paucorũ camporũ spatium absumus à uictoria, ibi Pompeiana acies instruebatur. In illa enim acie fusa sita erat uictoria. Atq; ob id dicit paucis admodũ campis ipsos à uictoria abesse. Votis.] quibus semper precati sumus uictoria, quæ nũc uobis oblata, & in conspectu est. Ego sum.] A spe amplissimorum comodorum quæ promittit suis cõfetto plio. His promittit se daturum, quantum terrarum, agrorũ, urbium populũ inimici, & reges possident. Qui milites huiusmodi p̃miorũ ostentatione non accenderentur ad dimicationem:

Et Quos

a al. Quo'ne.
b al. horę in
uetust. cod.

Quo'ue poli.] Ex
clamat Cęsar per ad-
mirationem, simul &
auerſionem ad ſupe-
ros, quo fato, ſive qua
coeleſti influentia (ut
ſic dicam) eueniat, ut
tantum cladis permit-
tant Theſſalia. Quo

a al. uicto ho-
ſte, in uetust.
cod.

poli mou.] Quo mo-
tu? Firmamentū hoc
eſt, octaua ſphęre, quę ſtellifera ſphęra eſt, quęq; duob.
paruis circulis circa principia Arietis, & Libra nonę
ſphęre trepidat: Hic motus apud Aſtronomos, motus
acceſſus, & reſceſſus ſtellarum fixarum appellatur. Hanc
noua ſphęra complectitur quę Criftallinum, ſive aque-
um cælum uocatur. In hoc nulla ſtellarum cernitur. Ex
octaua ſphęra, quę trepidat, influxus cęleſtes deſcende-
dere Aſtologi aſtruuunt. Sulpitius exponit, qua con-
uerſione, aut reſreſſione planetę. Ego exponerem, in-
quit Glareanus. Quo motu poli id eſt, cardinis, & quo
uerſo ſidere cęli, id eſt, quo cęli ex aſtris influxu, ſive
(ut uulgō loquuntur) influentia, Octauę enim ſphęre
polus mouetur ſaltem trepidatus (quem ita appellant)
motu. Ita Glareanus, ut nos quoque annotauimus.

Tantum.] Sulpitius interpretatur, ut ſit rerum domi-
mum creatura. Rectius mihi uidatur, ut in Theſſalia
tantum ſanguinis ſit fundendum, tum ciuium, tum bar-
barorum Theſſalis.] In Theſſalia, uno pręlio bellum
conſectum ſuis habituri. Aut merces.] In diſuncti-
uo, altera pars tenenda eſt. Poſteriore amplificat,
ut ſuorum animos conſumeret, ut eam prohibeant.

Cęſareas cruceſ.] Quibus ipſe, & ſui pęnas, ſunt da-
turi, ſi fuerint uicti. Et caput hoc.] *Alexandros.*
alludit ad crudelitatem Syllanam, qua multorum capita
ad roſtra ſuſpenſa ſpectabantur, ut Marij Iunioris & a-
liorum. Quod uerō eō ſpectari, ſtatim ipſe eo arguet.

Poſitum roſtris.] Que Romę roſtra fuerunt, ſuprad
demonſtrauimus. Sulpitius, aſſixum caput exponit in ſug-
geſto, quod erat in templo, cui nomen roſtra. Sed audiam
prolixius Glareanus, cōtra Sulpitium Suggestum,
inquit, puto ego ante curiam non in templo fuiſſe & Co-
mitium uerſum, non ad templi parietes. Comitium porro
ſingulari numero locus erat ante curiam, circa quam
nullę tabernę, ſed quietę omnia. In altera autem Cu-
rię parte, forum erat, turba hominum, & officinis, taber-
nęq; ſtrepitus. Cuius ueſtigium hodie uidemus oppidō
elegans in ſancta urbe Agrippina Colonia. Comitia ue-
rō erant, totius populi conuentus, ad creandos magiſtra-
tus, ad bella indiſcenda, ad pacem dandam deuictis, & ad
quędam alia Reipub. munia, &c. Hęc Glareanus.

a al. inuiſos,
cod. uetust.

Dij quorum.] Ex
clamatione ad Deos,
commendat ſuam pie-
tatem in ciues, & ele-
mentiam in hoſtes,
Ipe etiam multo ante
Romę teſtauiſus fue-
rat, ſe inter amicos eos
habiturum, qui neu-
tram partem ſequeren-

a al. credunt.

Dij quorum curas abduxit ab æthere tellus,
Romanusq; labor, uincat, quicunq; neceſſe
Non putat in uictos d ſæuim diſtringere ferrum,
Quiq; ſuos ciues, quod ſigna aduerſa tulerunt,
Non e credit feciſſe nefas. Pompeius in arcto
Agmina ueſtra loco uetita uirtute moueri
Quum tenuit, quanto ſatiauit ſanguine ferrum?
Vos tamen hoc oro iuuenes, ne cędere quiſquam
Hoſtis terga uelit, ciuis, qui fugerit, eſto:
Sed dum tela uincant, non uos pietatis imago

Quo'ue poli motu, quo cęli ſidere uerſo
Teſſalia tantum ſuperi permittitis horę?
Aut merces hodie bellorum, aut pęna paratur.
Cęſareas ſpectate cruceſ, ſpectate cathenas,
Et caput hoc poſitum noſtris, effuſaq; membra,
Septorumq; nefas, & clauſi prælia campi.
Dum duce Syllano gerimus Ciuilia bella.
Veſtri cura mouet: nam me ſecura manebit
Sors quęſita manu, fodientem uiſcera cernet
Memea, qui nō dum cunctum reſpexerit hoſtem.

Ante curiam hoſtilis A
am erant roſtra, a ro-
ſtris nauium, quę ex
hoſtibus capta ibi fi-
xa erant. Linius. Na-
ues Antiatum partim
in naualia Romę ſub-
ducta, partim incen-
ſę, roſtrisq; earum ſug-
geſtum in foro extru-
ctum adornare placuit

it. Roſtraq; id templum appellatum. Sub dextera ho-
rum a Comitio locus erat, ubi nationum legati ſubſte-
bant, qui ad Senatū mittebantur, a Græcis, Græco-
ſtaſis dictus. Itaque roſtra non erant in templo. Prom-
de ſi uictus fuero, hoſtis caput meum, & truncata mem-
bra ponit ſpectaculo, & ludibrio omnibus mortalibus
in roſtris.

Septorumq; nefas.] hoc eſt, Comitij, in quo ſtans po-
pulus Romanus, ſuffragia ferre ſolebat. Septa hæc loca
uocabantur, in campo Martio incluſa tabulatis, ſpecie o-
uiliū. Quare ſep̄ta interdum pro ouilibus ponuntur. A
ſep̄ire, ſep̄ta, & ſep̄tum. Quare per ep̄exegeſin addit, clau-
ſum campum. Pręlia.] Spectate etiam nefas ſeptorum,
& prælium clauſi campi. Prius ſupplicium ad ſe per-
tinet, ut uictus cathenis Romę ſit ducendus, & trunca-
tum caput roſtris ſuſpendendum. Poſterius uerō, ſpectate
ſeptorum nefas, & prælia clauſi campi, ad milites
pertinet. Exempla plane congruerent, ſi uicti ſuccumbe-
rent. Sylla proſcriptorum, qui in manus ueniebant, capi-
ta ſuſpēdit ad roſtra. Cum ad portam Collinam
Marius, & Sylla dimicarent acerrimē, ad poſtremum Ma-
riani uicti fugam cęperunt. Ceciderant in ea pugna
utrinque quinquaginta Millia hominum. 10 M. ex ui-
ctis capta. Samnites, qui numero captiuorum reperiti
fuerunt, ſex millia numero, Sylla iuſſu in Circo maximo,
interfecti fuerunt. Horum exemplo illos ad Lanienam
Pompeij, qui unus ex Ducibus Syllanis, ſuperſeſt, in ſep̄ta
& clauſum Martiū Campum, eos uenturos dicit, ſi uincan-
tur Proinde operam dent, ut hoc dedecus fugiant. Pom-
peium non degeneraturum a ſuo Dictatore.

Cum duce Syllano ger.] Qui unus ducum Syl-
lanorum ſuper eſt. *ἡμετέρων.* Ut ueniat iſpis in men-
tem Syllę crudelitas immanis, a qua Pompeius non de-
generabit. Adhęc, ut ueniat iſpis in mentem, ut Carbo-
nem nobilem uirum captum captiſis damnarat. Conciliat
Pompeio inuidiam, & ſuos ſibi conciliat.

Me ſecura manebit.] Pro me non ſum ſolicitus,
nam cum ad ultimum diſcrimen res redacta erit, mi-
hi manū inferā, ne in inimicorū manus ueniam, id quod
ſtatim reddit. Non incidam in manu ſ inimicorum uiuus.

tur Pepercit etiā Pō-
peianis oppreſſis.

In uictos.] Variant
exemplaria, quę con-
iunctim inuictos le-
gunt. Sed prior lectio
uera eſt, & congruit
cum ſequenti Vincat,
inquit ille, qui uictor
non cupit ſequi in
deuictos

A denictos bello, ut fecit Sylla, & qui non oderit ciues, quod contra se in acie steterint. In dicat se talem esse, & ea clemētia, ut uictor uelit omnibus ignoscere, quod contra se arma induerint. Appianus author, Casarem Venerem uictorem Pompeium Herculem inuictum in auxilium inuocasse. Quisq; suos c.] Quamuis infestus Casari poēta est, uelit, nolit, hanc illi clementiam tribuit, ut condonet ciuibus in partibus esse, id quod in medio ardore pugnae ipse testatus fuit. Nam cū multus in eo praelio esset, medius inter Imperatori & militem, uoces eius obequitantiis exceptae sunt, altera cruenta, & ad uictoriae efficax. Miles fac.] Miles faciem feri: altera ad iactationem composita, Parce ciuibus, cum ipse sequeretur. Pompeius in ar.] Ab antecedenti crudelitate in Casareanos milites concitat illi inuidiam. Fuerant conclusi loco iniquo, atq; arcto circa castellum, ubi ad satietatem à Pompeianis cedebantur. Horum nunc suos commones facit, ut sint memores, & se uindictent.

B Verita uirtute.] Cum em n loco angusto, & uiarum faucibus conclusi starent, uirtutem praestare non poterant. Vos tamen hoc oro.] Appianus author est. Casarem pracones acies discurrere iussisse, ut à Romanorum eadem omne temperarent, sed in sobos socios ferrum stringerent. Caesar libro tertio, describens suam clementiam in Pompeianorum deuictos, confecto praelio, qui in montem confugerant, prima luce, inquit, omnes eos, qui in monte confederant, ex superioribus locis in planiciem descendere, atque arma projicere iussit, quod ubi sine recusatione fecerunt, passisq; palmis proiecti, ad terram stantes, ab eo petierunt salutem. Consolatus surgere iussit. Et pauca apud eos de lenitate sua locutus, quo minore essent timore, omnes conseruauit, militibusq; suis iussit, ne qui eorum uiolarentur, neu quid sui desiderarent. Hac adhibita diligentia ex castris sibi legiones alias occurrere, & eas, quas secum duxerat, inuicem requiescere, atque in castra reuerti iussit: Haec Caesar de sua lenitate in hostes Romanos suos praelio uictos. Aldus legit, imputet, Sed omnino, inquit Clarean. Caesar hoc uult dicere, hostibus terga praebentibus parcendum, & tanquam ciues eos habendos, at oppositos, ac contra stantes inuadendos. etiamsi sunt parentes, &c.

Hostis terga.] Qui deserta acie fugiunt, uicti sunt: quare recte monet, ut ferrum, & hastas in resistentes uertat. Vix cuncta locuto.] Vix sinerat orationem suam ad milites, quisque arma sua ad pugnam expediuit. Caesar aliter narrat. Signo perfectionis dato, tabernaculisq; detentis, animaduersum est paulò ante extra quotidianam consuetudinem longius à uallo esse aciem Pompeij progressam, nec a aduersa, conspecti fronte parentes Commoueant: uultus gladio turbate uerendos. Siue quis infesto cognata in pectora ferro Ibit, seu b nullum uiolabit uulnere pignus, Ignoti iugulum tanquam scelus, impetat hostis, Sternite iam uallum, fossasq; implete ruina, Exeat ut plenis acies non sparsa manipulis. Parcite ne castris, uallo tendetis in illo Vnde acies peritura uenit.

Vix cuncta locuto.] Vix cuncta locuto Casare, quenq; suū munus trahit, armaq; raptim Sumpta uiris, celeris e capiunt praesagia belli, Calcatisq; ruunt castris, stant ordine nullo, Arte Ducis nulla, d permittunt omnia fatis. Si totidem Magni soceros, totidemq; perentes Urbis regna suæ, functo in Marte locasset, Non tam praecipiti ruent in praelia cursu.

depoposcimus, animo simus ad dimicandum parati, non facile occasionem postea reperiemus: confestimq; expeditat

Vlla, nec a aduersa, conspecti fronte parentes Commoueant: uultus gladio turbate uerendos. Siue quis infesto cognata in pectora ferro Ibit, seu b nullum uiolabit uulnere pignus, Ignoti iugulum tanquam scelus, impetat hostis, Sternite iam uallum, fossasq; implete ruina, Exeat ut plenis acies non sparsa manipulis. Parcite ne castris, uallo tendetis in illo Vnde acies peritura uenit.

dijs, monetq; ut sine discrimine in eos sauiant, quam diu arma gerunt, & stringunt gladios, & nulli parcant, ne parentibus quidem, uerum & meminerint Homericū illud solum, κταρέοντα κατέκτα. In pugna res agitur, & nulli parcitur.

Siue quis.] Siue cognatus sit, siue affinis, aut contubernalis, nihil refert sine discrimine grassetur ferrum.

Ignoti iugulum.] Ut parentes, ut consanguineos, ut affines, & cognatos trucidant, tanquā par scelus admissurus grassetur in iugulum hostis ignoti. Aduersis frontibus pugnantibus ferite, terga uerentibus parcite, quicumque ille fuerit.

Sternite iam uallum.] Caesar suos in pugnam educturus, ubi pugnam instare uidit, dirui & equari castrorum uallum iussit, ne cui suorum spes esset receptui: quod Pompeianorum quidam inuicti, hostem fugam meditari interpretabantur. Pompeius uerò multo aliter, qui multis audientibus testatus est se uidere, eo consilio Casarem in praeliū ire, aut ut cum suis caderet, aut hostium castris potiretur. Verba Appiani sunt, in epilogo orationis Caesaris, Diruite, inquit Caesar, accurrentes moenia, fossas uestras obruite, ne nihil nisi uictores abeamus. Videant non hostes ipsi desitutos castris, sciuntq; quoniam ex necessitate nobis iniuctum est, in eorum tabernaculis castra ponere. Haec effatus, Veteranorum ad duo milia, e castrorum custodia emittit. Humeris egressi, magno silentio fossas equare terra. Videns igitur eos Pompeius, cum nonnulli fugam ab illis meditari crederent, audacia eorum cognita, suspitio palam conquestus est, se pugnam cum feris accessisse. Haec Appianus. Manipulis.] Syncope, pro, manipulis.

Contubernium manipulus uocabatur: ab eo, quod coniunctis manibus pariter dimicabant. Continebat manipulus, siue contubernium, 10. milites sub uno papilione: his qui praerat, decanus dicebatur, ut centurio, qui centum.

Vallo tendetis in il.] Pompeij castra inuadetis, ibi fugatis adhuc uestra tentoria hodie. Acies peritura.] Pompeij ex aduerso e castris in praelium prodies. Caesar enim uiso exercitu tribus aciebus procedere, suos quoque in acies eduxit.

tant. Qui fuge. a al. auersa] rit.] In amicis, & pro Romano habentur, ut non sit, cur eius ter- b al. nullo] gum in fugam uerum cadatur, qui abiectis armis fugiat. Sed dum tela.] Opponit fugientibus pugnantibus uersis gladijs, monetq; ut sine discrimine in eos sauiant, quam diu arma gerunt, & stringunt gladios, & nulli parcant, ne parentibus quidem, uerum & meminerint Homericū illud solum, κταρέοντα κατέκτα. In pugna res agitur, & nulli parcitur.

Siue quis.] Siue cognatus sit, siue affinis, aut contubernalis, nihil refert sine discrimine grassetur ferrum. Ignoti iugulum.] Ut parentes, ut consanguineos, ut affines, & cognatos trucidant, tanquā par scelus admissurus grassetur in iugulum hostis ignoti. Aduersis frontibus pugnantibus ferite, terga uerentibus parcite, quicumque ille fuerit.

Sternite iam uallum.] Caesar suos in pugnam educturus, ubi pugnam instare uidit, dirui & equari castrorum uallum iussit, ne cui suorum spes esset receptui: quod Pompeianorum quidam inuicti, hostem fugam meditari interpretabantur. Pompeius uerò multo aliter, qui multis audientibus testatus est se uidere, eo consilio Casarem in praeliū ire, aut ut cum suis caderet, aut hostium castris potiretur. Verba Appiani sunt, in epilogo orationis Caesaris, Diruite, inquit Caesar, accurrentes moenia, fossas uestras obruite, ne nihil nisi uictores abeamus. Videant non hostes ipsi desitutos castris, sciuntq; quoniam ex necessitate nobis iniuctum est, in eorum tabernaculis castra ponere. Haec effatus, Veteranorum ad duo milia, e castrorum custodia emittit. Humeris egressi, magno silentio fossas equare terra. Videns igitur eos Pompeius, cum nonnulli fugam ab illis meditari crederent, audacia eorum cognita, suspitio palam conquestus est, se pugnam cum feris accessisse. Haec Appianus. Manipulis.] Syncope, pro, manipulis.

Contubernium manipulus uocabatur: ab eo, quod coniunctis manibus pariter dimicabant. Continebat manipulus, siue contubernium, 10. milites sub uno papilione: his qui praerat, decanus dicebatur, ut centurio, qui centum.

Vallo tendetis in il.] Pompeij castra inuadetis, ibi fugatis adhuc uestra tentoria hodie. Acies peritura.] Pompeij ex aduerso e castris in praelium prodies. Caesar enim uiso exercitu tribus aciebus procedere, suos quoque in acies eduxit.

sam, ut non iniquo loco posse dimicare uideretur. Tunc Caesar apud suos, cum iam esset agnen in poris, d al. permit. differendum est, inquit, in praesentia nobis, & de praelio cogitandum, sicut semper depoposcimus, animo simus ad dimicandum parati, non facile occasionem postea reperiemus: confestimq; expeditat

expeditas copias educit. Præfagia bel.] hoc est, expediunt se, ad id, quod præfaguerat Cæsar, uallo tendentis in illo, unde acies periura uenit. Calcatisq; ruunt.] iam enim demoliti fuerant castra, eaq; sola æquarant, ut scirent hostes, ut ait Appianus, ipsis ex necessitate iniunctum esse in eorum tabernaculis castra ponere. Stant ordine nullo.] Hoc uerum est, & falsum. Sic Cæsar, Cæsar, inquit, superius institutum seruant, decimam legionem in dextro cornu, nonam in sinistro collocauerat, tamesi erant Dyrrhachinis prælijs uehementer attenuata, & huic sic adiunxit octauam, ut penè unam ex duabus efficeret, atque alteram alteri præsidio esse iusserat. Cohortes in acie 80. constitutas habebat, quæ summa erat M. 22. Cohortes duas castris præsidio reliquerat. Sinistro cornu Antonium, dextro P. Syllam: media acie Cn. D. omnium præposuerat, ipse contra Pompeium consistit. Simul his rebus animaduertis, quas demonstrauimus, timens ne à multitudine equitum dextrum cornu circumueniretur, celeriter externa acie singulas cohortes detraxit atque ex his quantum instituit, equitatuq; opposuit, & quid fieri uellet, o-

stenditq; monuitq; eius diei uictoriam in earum cohortum uirtute constare, simul tertia acie, totiq; exercitui imperat, ne in iussu suo concurreret. Huc usq; Cæsar. Ergo ordinibus instructis processerunt in prælium. Appianus, Cæsari duces aderant, inquit, Sylla, Antonius, & Brutus. Cæsar ipse, at assueerat, legioni decimæ præfedit, quod inuenientes hostes præcipuos equitum contra illum collocarunt. Cæsar item conspicatus Pompeium suos omnes præter quatuor Italarum milia, quos ad exercitus curam reliquit, inter Pharsalum oppidum, & anem Enipeum instruere, eodem in loco copias suas etiã eduxit. Sed hæc fati de instructa Cæsaris acie. Fatis.] Ut uincat is, cui fata uictoriam addixere.

Si totidem Magni Soceros.] Cæsaris, periphra- sis. Omnia Cæsar semper in celeritate ponebat, ut hostes cunctantiores hoc pacto opprimeret. Si plures Cæsares habuisset in acie, qui regnum affeclarent, inquit, ut Cæsar fecit, non tam præcipientes in pugnam ruisent, sed cunctantius in prælium descendissent, & quidem ratione pugnae melius subducta.

B

Vidit hostiles.] Postquam uidit Pompeius Cæsarem cum omnibus copiis à castris in pugnam prodire, ipse quoque non nihil trepidans suas educit, & cohortatur ad pugnam. Videns itaq; inquit Appianus fortiorum copias huiusmodi prospectu terre factas, uerius ne pugna inuicta, confusio ab illis proinus emerge- ret, belli signum uirò e al. dare in protulit. Cui ex aduer- sò à Cæsare concla- matu est, statimq; tur- barum sono, & liuo- rum clangore, erectos uniuersos excitat. Et utpote in tam profun- da multitudi- ne, præcones, et præfecti hinc inde discurrentes, ex- ercitu per partes hor- tabantur. Ad hunc modum Appianus, In rectum exire ceteruas.] Recta in se tendere, & se, atque acies suas petere. Nouè dixit, in rectum exire, pro eo, quod est, recta uia in se procedere. Ceteruas.] Ut Macedones, Græci, & Dardani phalanges, in quibus octo milia censeban- tur, habuerunt, ita barbaræ nationes ut Galli, & Celtiberi, ceteruis uiebantur in prælijs, in quibus erant sena milia armorum. Romani legiones habebant, in quibus singulis sena milia, interdum amplius militare consueuerant. Stat corde gelato.] Inter tot uirorum milia, qui in unum concurrerant, multa præter opinionem & admiranda contingere, quæ quisq; animaduertens, acri poenitentia eo in loco repletus est, ait. Appianus, & ueluti is dies, eorum, qui in terris sunt, uel primus, uel ultimus futurus esset, ma-

Vidit ut hostiles in rectum exire ceteruas Pompeius, nullasq; moras permittere bello, Sed superis placuisse diem, stat corde gelato Attonitus tantoq; Duci sic arma rimere Omen erat, premit inde metus, totuq; per agmen Sublime a prouectus equo: quem flagitat, inquit, Vestra diem uirtus, finis ciuilibus armis, Quem quæsitis, adest, totasq; effundite uires, Extremum b ferri superest opus, unaq; gentes Hora trahit, quisquis patriam, chorosq; penates Qui sobolè, ac thalamos, desertaq; pignora quæ- ense petat, medio posuit Deus omnia cæpo, rit, Causa iubet melior superos sperare secundos, Ipsi tela regent per uiscera Cæsaris, ipsi Romanas d lancire uolent hoc sanguine leges. Si socero e dant regna meo, mundumq; pararent Præcipitare meam fati potuere senectam: Non iratorum populis, urbiq; Deorum est Pompeium seruare ducem, quæ uincere possent, Omnia contulimus, subire pericula clari Sponte uiri, sacraq; antiquus imagine miles. Si Curios his fata darent, reducesq; camillos, Temporibus, Deciosq; caput fatale uouentes, Hinc starent, primo gentes Oriente coactæ, Innumeraq; urbes, quantas in prælia nunquam. Excuiere manus, totoq; simul utimur orbe.

gno stupore in dubium conuertit omnes. Vtraq; etiam ex parte lechrymas emisisse ferunt, cum ut se amplius intueri possent, dies ille uideretur eripere. omnisq; Itala natio magno silentio persistit immota. Hæc ille. Quod itaq; exercitui uniuerso accidit, hoc Pópeio tribuit, quem attonitum, & percussum stetiisse dicit. Gelato.] Attonito, cum alioqui semper fuisset in prælijs, dux magna nimis, & solix. Omen. Inauspicata p- sensio, ac signu aduer. C se pugna. Quem flagitat.] Oratio Pópeij ad milites hortatoria est generis suorum. In hac ijs utitur argumentis, qui-

C

In rectum exire ceteruas.] Recta in se tendere, & se, atque acies suas petere. Nouè dixit, in rectum exire, pro eo, quod est, recta uia in se procedere. Ceteruas.] Ut Macedones, Græci, & Dardani phalanges, in quibus octo milia censebantur, habuerunt, ita barbaræ nationes ut Galli, & Celtiberi, ceteruis uiebantur in prælijs, in quibus erant sena milia armorum. Romani legiones habebant, in quibus singulis sena milia, interdum amplius militare consueuerant. Stat corde gelato.] Inter tot uirorum milia, qui in unum concurrerant, multa præter opinionem & admiranda contingere, quæ quisq; animaduertens, acri poenitentia eo in loco repletus est, ait. Appianus, & ueluti is dies, eorum, qui in terris sunt, uel primus, uel ultimus futurus esset, ma-

bus maxime milites ad pugnam excitentur. Quem flagitat,] Exordium ductum à uotis militum, & ratione temporis per insinuationem. Etenim cum sentiret eos metu ad pugnam examinari, cuius copiam sæpe ante poposcerant, dissimulatu metu orditur ab antecedentibus uotis. Adeo pugnandi copiam optarant, maxime, ubi Pompeij exercitus Scipionis copijs in Thessalia auctus esset, ut quicquid temporis, ad uictoriam, quam certam sibi promittebant, intercederet, id morari reditum in Italiam crederent. Et quia Pompeius nil temere facturus uidebatur, eam cunctationem ita calumniabantur, quasi capius Imperij consuetudine, de industria bellum traheret.

Extremum fer. Iuuenius codex legit, extremum belli superest opus, hoc est, ut per epexegetin statim reddidit, finis

A hinc belli ciuillis non praesens adest: nisi quod unum sua per est, ut ferro uictoriam haud dubiam adferatis.

Vna hora. Vnus horae praelium tot gentes orbis uocat in periculum uitae, ut uel succumbant, uel uictores patriae, coniugibus, & liberis suis restituantur.

Quisquis patriam. Pathos à loco, personis, sexu, & in primis à pietate suorum in Deos. Ensc petat. à necessitate pugnandi & spe uictoriae. Vt Mars communis est, ita & uictoria in medio posita ferro asserenda est.

Omnia. cladem, fortunam aduersam, & uictoriam. Videtur allusum ad prouerbiū, Martis campus, de ijs, qui militari confidentia praediti, rem non iudicio, sed uigerent. Medio Deus p. Nil sine magno labore mortalibus datur. Et quemadmodum dixit Comicus, nullum facinus hic sine magno periculo. Videtur respexisse ad illud Hesiod. ἐν ἔργοις.

τῆς δ' ἀρετῆς ὡρον ἐργοῖσιν θεοὶ ἰσχυροὶ ἔθνευ.

Dij ante uirtutem sudorem posuere. Quod quidem perinde est, ac si dicat, in rebus dubijs, & arduis maxime prius uirtutem probari. Causa iubet. Ab aequitate causae

B suis spem uictoriae ostentat. Apud Appianum Pompeius eodem ferme argumento militum animos confirmat. Pro libertate, inquit pugnamus, & patria, iure legum freti, opinionione recti. Superos sperare se. Fauentes, & propitios, ut qui iustam causam tuemur. Ipsi tela re. Confirmatio, quod sint superos secundos habituri. Extincto Caesare, parta fuerit uictoria. Atque hoc quidem atrociter dictum est à Pompeio per uiscera Caesaris.

Hoc sanguine. Amplius confirmat suos, Deo uelle leges Romanos per Caesarem propere euerfas, rursum stabilire. Si socero. A signo praesenti promittit uictoriam. Socero Caesari. Si Caesari Dij uoluissent imperium orbis donare non seruassent Pompeium senem ad hoc bellum usque.

Dij nobis propitij seruarunt Pompeium orbi Ducem. Relinquitur Deos non uelle Caesari monarchiam tradere.

Pompe. ducem. In allage personae tertiae, pro prima, me ducem. Quae uincera p. In uniuersum proponit causas, omnes propere quibus constabit uictoria, at non principalem Instructus est Pompeius equitum, peditumque copijs. Superat Caesarem equitum peditumque frequentia, ergo uincet. Non ualet consequentia, Ille non sunt principales uictoriae causae, sed solus Deus. Subiere pericula. Idem apud Appianum eodem argumento confirmat suorum animas. Totique praecellentibus, inquit, stipati uiris, quorum pars Senatorij ordinis est, pars equestris, aduersus hominem per latrocinia imperium sibi uendicantem.

Clari uiri. Illi, quos supra recensuimus, reges, tetrar-

Quicquid signiferi. Alia amplificatio auxiliorum. Quatum populorum inquit, comprehensum est intra tropicum Cancris, & circum Arcticum, id totum in nostris castris uidemus. At qui populi, qui reges, qui Dynastiae Pompeium secuti fuerunt, su-

Quicquid signiferi comprehensum est limite a cycli Sub Noton, & Borean hominum sumus, arma moue Nonne superfluis collectum cornibus hostem (mus. In medium dabimus: pauca uictoria dextris Exigit: at plures tantum clamore ceterum Bella gerent Caesar nostris non sufficit armis, Credite pendentes est summis moenibus urbis Crinibus effusis hortari in praelia matres. Credite grandaeuum, ueritumque aetate senatum Arma sequi, sacros pedibus prosternere cauos Atque ipsam domui metuentem occurrere Romam. Credite, qui nunc est populum, podulumque futurum. Permittas adferre preces, haec libera nasci,

cha, dynastiae, & alij potentes Asia, Graeciaeque populi.

Sacraque anti. Veterani milites, synecdoche, quinque illustribus maioribus orti sunt, quorum imagines recensere possunt. Sponte non coacti, sed uoluntarij, quod plus est, quam si Imperio, & auctoritate senatus euocati fuissent. Si Curios his. Ominatio, ab exemplis maioribus. Emphaticè Curios, numero plurali dixit. Fuit aliqui Curius Dentatus, quo nihil fuit edimentius, is, qui de Samnitibus caesis, & Sabinis, qui rebellauerant, uictis, & in deditionem acceptis. Cos. Bis in eodem magistratu triumphauit. Reducesque Camillos. unus Camillus fuerat. Huic Furio Camillo cum dies à L. Apuleio Trib. Pleb. dies dicta esset, in exilium abiit. Cum Senones Galli Clusinum obsiderent, Legati à Senatu missi, ad componendum inter eos, & Clusinos pacem pugnantes contra Gallos in acie Clusinorum steterunt, hoc facto concitati Senones urbem infesto exercitu petiuerunt fufis ad Alliam flumen Romanis, cepere urbem praeter capitolium, in quod se iuuenes contulerant. Maiores natu cum insignibus honorum, quos gesserant in uestibus aedum sedentes occisi fuerunt. Et cum per auersam partem Capitolij in summum euassissent, proditii clangore anserunt M. Manlij opera praecipue deieci sunt. Deinde Romanis coactis propter famem despondere animum, sinem obsidionis emerunt mille pondo auri. Statim Camillus absens dictator creatus, inter pendendum aurum cum exercitu superuenit, & Gallos post sextum mensem urbe expulsi, e cidiisque. Hoc authore consilium de migrando Veios discessum fuit. Reducesque. Vt Curius, ut Camillus, ut Decij ab inferis in uitam reuocarentur nostris his deploratis temporibus à nobis starent contra Caesarem.

Deciosque. Patrem, & filium, quorum uterque se pro salute exercitus Dijs manibus deuouit: ac concitato equo, cum pater se bello Latino in medios hostes intulisset, interfectus morte sua Romanis uictoriam restituit. Latini in deditionem uenerunt Quum aduersus Hetruscos, Vmbros, Samnites, Gallos, P. Decio filio & Q. Fabio ducibus pugnaretur, & Romanus exercitus esset in magno discrimine, P. Decius patris exemplum secutus, deuouit se pro exercitu, & morte sua uictoriam, eius pugnae. Pop. Rom. dedit. Hinc starent, à nobis starent, & nostris partibus fauerent, nobiscum contra Caesarem pugnarent.

Primo gentes ori. Populi ex Asia extrema euocati, aut uoluntarij huc confluxere: & quantum urbium toto ferè orbe est, huc miserunt auxilia quanta nunquam in praelium conuenere. Toto simul. paucis uerbis summam omnia orientalia auxilia per amplificationem completur, per synecdochen.

pra recensuimus. à Duo tecti. Nullos hic Caesari ita exemplaria relinquit. Signifer manuscripta cyclus, siue circuli, legunt, celtus est Zodiacus, non cycli, qui à nostris signifer, à Graecis, Zodiacus dicitur, quod in eo duodecim signa collocata sint, per quae Solis cursus est. Signa à Graecis zodia, id est, animalia.

animalia hic appellan-
tur, quibus is maximus
circulus distinguitur:
quorum extrema Ca-
pricornus ad Austrū,
Cancer ad Septentrio-
nem Solstitia efficiūt.

al. ducis. Atque hi tropici, præ-
ter æquinoctialem, in
cælo quinque zonas,

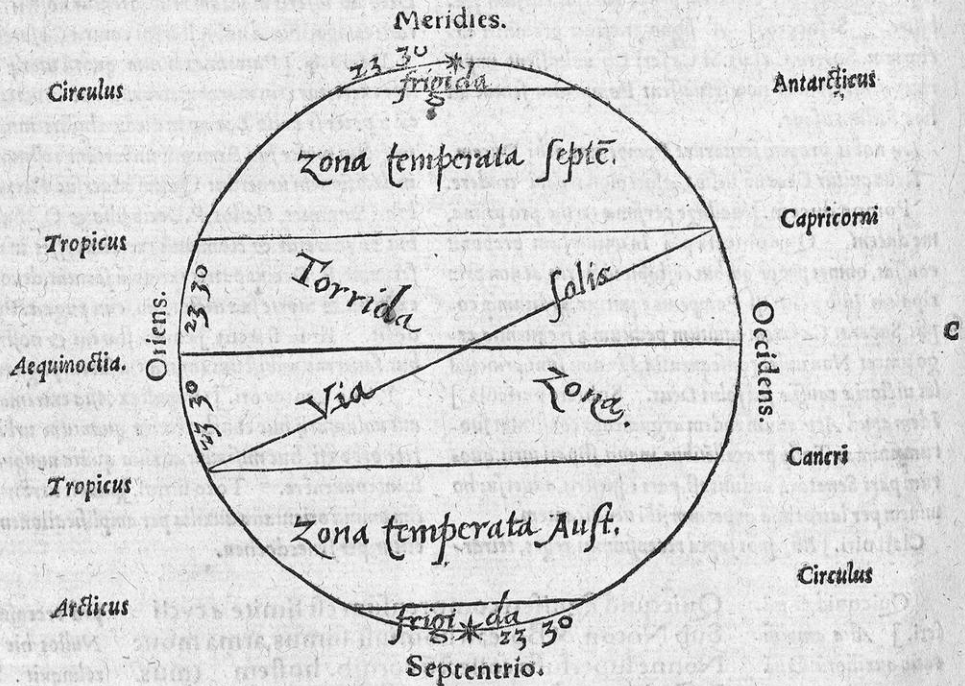
in terris, totidem plagas constituunt. Harum tres in-
habitabiles creduntur: duæ extremæ propter intolerabi-
le frigus, quæ polis arctico, & antarctico subiectæ sunt,
intra circulum Arcticum ad Septentrionem, & Antarcti-
cum ad Austrum, Tertia in medio inter tropicos sita, ob
continuum Solis meatum, & discursum, & radiorum So-
lis perpendicularitatem (ut sic dicam) plaga terræ adu-
sta malè, aut uix habitabilis est. Veteribus in totum hæc
tres inhabitabiles cred. te fuerunt, hodie navigatione di-
uersarum nationum habitari compertæ sunt. Reliquæ
duæ, quæ tropicis, Arcticiq; circulis interiacent, hinc ad
boream, illinc ad Austrum quod frigore hinc, illinc ca-
lore temperantur, habitabiles sunt. Spatium habitabi-
lis Arcticæ inter Cancrum, & circulum Arcticum est ui-
ginti tres grad. & triginta minutis, & totidem inter Ca-
pricornum, & Antarcticum circulum. Et totidem item
ab Aequinoctiali utriq; ad Capricornum uersus meri-

Hæc uult turbâ mori si quis post pignora tanta
Pompeio locus est, cum prole, & coniuge supplex
Imperij salua si maiestate lliceret,
Voluere ante pedes Magnus, nisi uincitis, exul
Ludibrium foeceri, uester pudor. Vltima fata
Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos:
Ne discam seruire senex, tam mœsta locuti.
Voce a senis, flagrant animi, Romanaq; uirtus
Erigitur, placuitq; mori, si uera timeret.

diem ad Septentrio. A
nem, ad Cancrū usq;
Cic. lib. 6. de Repub.
Vides, inquit, habita-
ri in terra raris, &
angustis in locis, & in
ipsis quasi maculis, ubi
habitatur, uastitas
solitudines interie-
ctas, hocq; qui incolūt

terram, modo interruptos ita esse, ut nihil inter ipsos ab
alijs ad alios manare possit, sed partim obliquos, partim
transuersos, partim etiam aduersos stare nobis, à quib. ex-
pectare gloriam certè nullam potestis. Cernis autem ean-
dem terram, quasi redimitam, & circumdatam cingulis: è
quibus duo maximè inter se diuersos, & ipsis uerticibus
cæli ex utraq; parte submixtos obriguisse pruina uides:
medium autem illum, & maximum Solis ardore torreri.
Duo sunt habitabiles, quarum Australis ille, in quo qui
institunt, aduersa uobis urgent uestigia, nihil ad uestrum
genus. Hic autè alter subiectus Aquiloni, quem incolitis, B
cerne quàm tenui uos parte contingat. Omnis autem
terra, quæ colitur à uobis, angustata uerticibus, lateri-
bus latior, parua quædam insula est, circumfusa illo ma-
ri, quod Atlanticum, quod Magnum quod Oceanum ap-
pellatis in terris, qui tamen tanto nomine, quàm sit par-
uus uides, &c. Hæstenu Cicero.

FORMA ZONARVM IN PLANO.

Hunc locum fusiùs prosequutus sum, ut illustretur, & o-
comprehensum, limite cycli ad Boream, & Notum, hoc est,
quantum hominum est sub zona temperata Septentriona-
li: à circulo Cancrī, qui Australis est, usque ad Arcticum
circulum, qui Septentrionalis est, nostro, inquit, imperio
paret, in nostris castris est. Limes, & terminus Zodiaci
Cancer hic, quod Sol ulterius non meet. Quamobrem
Maro eam zonam temperatam esse extra anni & Solis ui-
am. Zodiaci latitudo 16. graduum est, propter rerum

errantium siderum transgressum, quem per medium fe-
cat ecliptica, reliquens ultro citroq; 8. gradus latitudi-
nis. Vbi Sol primū Cancrī puncti attingit, uertit annus,
ac declinare incipit. Cycli signiferi.] Circuli Zo-
diaci, qui eo nomine à 12 signis, & animalibus in eo fixis
dictus est. Cycli.] Circuli Duo diuersi codices, digitis
exarati, peruectus pro cycli, cæli legunt, sed eodem ten-
dunt, ut Zodiacum, siue signiferum, cognata uoce ita ap-
pellarit. Sub no.] Intemperata nostra zona, ad Au-
strum.

Astrum, & Septentrionem. Nonne superfl.] Nonne hostium cornua equitibus cingemus? Nam triplo & amplius superabat Cæsarem equitum multitudinem. Persuasi inquit Pompeius, apud Cæsarem, equitibus nostris, id quod mihi se facturos confirmarunt, ut cum propius sit accessum dextrum Cæsaris cornu ab latere aperto aggredierentur, ut circumuenta ab tergo acie, prius perturbatum exercitum pellerent, quam à nobis telum in hostem iaceretur. Itaque sine periculo legionum, & penè sine uulnere bellum conficiemus. Id autem difficile non est, cum tantum equitatu ualeamus. Hæc ille. Plutarchus, & Appianus, mille equites: peditum duo & uiginti milia Cæsari adfuisse tradunt: quibus ipse Cæsar astipulatur: Pompeio quinque & quadraginta nulli peditum: septem milia equitum in aciem deducta. Alij sexaginta milia Italorum. Quare facile uidebatur Pompeio, Cæsaris cornua equitatu cingere. Sed Cæsar his animaduersis, externa acie singulas cohortes detraxit, atque ex his quartam instituit, equitatumque opposuit, & quid fieri uellet, ostendit, monuitque eius diei uictoriam in earum cohortium uirtute constare: simul **B** tertiæ aciei, totique exercitui imperauit, ne iniussu suo curreret. Se cum id fieri uellet, uexillum signum datum. Itaque hoc consilium, de cingendis hostium cornibus equitatu, fefellit Pompeium.

Paucas uix dextras.] A' facili persuadet uictoriam in manu esse, quod cum longè equitum, peditumque numero superaret, parua manu ad sternendum hostem opus esse, ut non sit cur trepident. Plures tantum clat.] Ad dicit aliud argumentum à facili, quod paucis pugnantibus, reliquæ cateruæ clamoribus sublatis hostem territura sint. Apud Barbaros in caterua erant sex milia armatorum: atque hi solebant clamoribus sublatis in hostes impetum facere, pugnam initari, id quod uituperat Homerus libro Iliad. 3. cum Græci taciti, pectore robur spirantes in prælium descenderent. Cæsar libro 3. neque frustra, inquit, antiquitus institutum est, ut signa undique conuincerent, clamoremque uniuersi tollerent, quibus rebus & hostes terreri, & suos incitari existimauerunt.

Nostris non sufficit.] hoc est, non par est nobis armorum multitudo, ut nobis resistat. At frequentia non est præcipua causa uictoriæ. Non sequitur. Cæsar non sufficit nostris armis, ergo nos uincemus.

Credite pendentes.] Epilogus constat affectibus. Pathos à pietate patriæ, & fictione gestus matronarum in urbis incensibus. Hic affectus non leue momentum habent, & calcar ad excitandos milites ad pugnam.

Crinibus.] ab habitu sexus. Credite grandæuon.] ab ætate senum, & maiestate Senatorij Ordinis, qui per ætatem arma se qui non ualebant. Sacros pedibus.] à miserabili habitu, & gestibus uenerandorum senum.

Romam dominam occurre.] Pathos à pietate ipsius patriæ, quam specie paranomasiæ fingit militibus occurrere, & eorum opem implorare. Credite qui nunc est populum.] Commiseratio à precibus præsentis non solum Pop. Rom. Sed & posterorū, qui adhuc nascuntur.

Ergo utrinque.] Post longas ambages amplificationum accingitur ad descriptionem pugne Pharsalicæ. Sed, antequam eò per-

Ergo utrinque pati concurrunt agmina motu Irarum merus hos, regni spes excitat illos. Hæc facient dextræ, quæ quid non expleat ætas Villa, nec humanū reparet genus omnibus annis, Ut uacet à ferro: gentes Mars iste futuras Obruet, & populos æui uenientis in orbem

Hæc libera.] Posterī, qui adhuc in rerum natura non sunt, liberi, non serui nasci uolunt, & quidem eadem libertate, qua sui parentes prognati fuerunt, hos uindicabit hodie uestra uirtute in prisinam & præsentem P. Ro. libertatem, in quo etiam mori uolunt, perinde ut uos.

Si quis.] pathos à sua, uxoris, & prolis habitu supplicet. Si fas foret imperatoriam maiestatem supplicem se demittere ad militum pedes. Magnus.] uel ad præcedens membrum, uel ad id quod sequitur referendum: ut sit sententia. Ego Pompeius uoluerem ante pedes. Vel quod rectius uidetur. Ego Magnus Pompeius, nisi uincis, exul deprecor fata ultima. Exul.] à conditione pathos. Buocatio. Extremum cardinem annorum, extremam senectutem uocat. Seruire.] à conditione, & ætate. Turpes annos.] Ut enim ianua in cardinibus uersantur, ita ultima uitæ humanæ pars in senectute uertitur. Ut omni ætati turpis iuxta est & odiosa seruitus, & planè contra naturam, ita præcipue senio, & senectuti in homine libero, multo scedens, si cum magna gloria summum magistratum, & imperium per omnem uitam gesserit, & qui regere, & imperare assueuerit. Flagrant animi.] hoc est oratione Pompeij clarissimi Imperatoris militum animi accensi ad pugnam fuerunt. Virtus Romana.] Militum Romanorum uirtus erexit se ad pugnam.

Si uera timeret.] Variè ab authoribus traditur, intus ne ad pugnam Pompeius processerit, & trepidarit, an hortator prælij fuerit. Cæsar tradit eum magno animo suis certam uictoriam pollicitum. Plutarchus & Appia diu multumque eum reluctatum, ne de summa rei decerneretur, quod Cæsar cunctando facilius uinci posset, nisi quis, uerbum timeret, referre uelit, ad Rom. uirtut.

Henricus Glareanus: Si uera timeret, ambiguit dictum, inquit, sed talia non pauca sunt, in hoc poeta hemistichia subobscura, quale paulò antè in Cæsaris oratione. ubi de morte sibi inferenda. Fodientem uiscera cernes, inquit, Me mea, qui nondum uictum respexerit hostem. Quem locum tanquam nihil difficultates habentem pulchre transiit Sulpitius. Badius strenuè luctatur, ac duplicem expositionem exhibet, quibus lectis nihilominus hærebis, quum sensus simplex sit, prius se moriturum, quàm uictori se dedat, ac hæc uel fateatur, quod postea Uicia fecit Cato. Haud secus hoc loco. Si uera timeret. Vbi Sulpitius exponit, uocem Si. bifariam. semel per quamuis, iterum per, quia. Dubiū hic sanè, quis sit nominatiuus, ad uerbum timeret. Badius supplet nominatiuum Dux, & ratione subnectit, ne in senectute seruire cogatur. Fortassis autem et Romana uirtus intelligi potest hoc sensu. Si timeret Romana uirtus uerè eueit ad seruitutem quæ inuit Pompeius. Et fortè, Si, pro. Siquidem. Sed lector iudicet. Porro, quod proximo inde uersu sequitur.

Ergo utrinque pari concurrunt agmina motu Irarum. Post irarum distinguendum puto. Neque genitiuus, irarum, cum, motu, construendum, etiamsi Sulpitius, ac Badius aliter: tum etiam Aldinus codex.

ueniat, digreditur rursum in deplorationem status Imp. Ro. artificio oratorio, ut omnia splendidius narrentur.

Mm Motu

Motu iratum.] Sic distinguedū esse cen set Glareanus rectē, & sensus postulat. Agmina utriusq; Ducis concurrunt utriusq; pari motu. Subijciuntur distributio motus, Metus casus excitabat Pompeianos, spes contra victoriam, Caesarianos.

al. est, deest.

Inuidiosē eam spem, regni, appellat suos more poeta, ut ubiq; Caesari durior est, & infestior toto opere. Metus hos] Pompeianos. Nam eum barbarae nationes trepidare uiderentur, Pompeius animare ad pugnam eos oratione aggressus fuit. Contra, cum iam pugna instaret, nunquam acrior antea, neque alacrior exercitus Caesaris fuit, ut tradit Lucius Florus: adeo contemptui illis erat confusa illa omnium nationum colluuius exercitus Pompeiani.

Haec facient dextra.] Digressio poetae in deplorationem Imperij Rom. qua amplificat narrationem. Hoc praelio tot Romanorum millia caesa sunt, inquit, totq; aliarum gentium, quot nulla posteritas poterit restituere. Expleat.] faciat, ac restituat. Ut uacet.] Licet nullum etiam habeant bellum, & otium, ac pax sequatur, hoc praelium futuros alioqui posteros, qui ex his uiris iam iam caesuris nascerentur, extinguet, efficietq; ut non nascantur.

Natale feret.] Feret, tollet e rebus humanis, simplex pro compositio, pro auferet. ut ex ijs nulli procreentur. Aeni uenientis, pro, temporis insequentis populos. Iam uero, quod, natale dixit, pro natali, ea ratione enunciatum, qua, Martiale, Iuuenale, & similia offeruntur in ablatiua cum propria sunt: cum uero adiectiua, id est, habent in casu auferendi, id quod etiam Glareanus annotauit. Erepto natale.] ereptis natalibus: una haec pugna sine procreatione liberorum, siue progenie tot populos obruet, ut si genus humanum extinctum esset, breui horum stirpe restitui possent.

Tunc omne Latinum nomen.] Qui fuerint Latini, superioris libris dictum est. Strabo libro 4. ἡ τῶν λατίνων χώρα, inquit, μεταξὺ κῆται, τῆσ τε ἀπὸ τῶν ὠγῶν παρασίας, μέχρι πόλεως σινυέσους, καὶ τῆς σαβίνους. τὰ δ' ὄρια ἐπίνεόρ ἐστὶν ῥώμας, εἰς ἃ ὀτίβερς ἐνδιδωσιρ. ἰντάνετου δ' ἐπὶ μῦν, μέχρη καμπανίας, καὶ σαμνιτῶν. hoc est. Latinarum regio sita est, inter maritimum tractum Ostiorum, & Sinuessam, & Sabinen. Porro Ostia, urbis Romae statio est, & nauale, in qua Tiberis effunditur. In latum porrigitur usque ad Campaniam, & Samnites. Latini à Latio, non à Latino Aboriginum rege nuncupatos, & Latini, & Graeci ferme omnes scriptores tradunt Itaq; hoc praelio ea gente prope deleta, posteri, ad quos Latinorum nomen perueniturum est, prorsus non credent Latinos fuisse, aut certe tam exitisse populosam gentem.

Gabij.] Urbs Latij, 100. stadia ab Roma distabat, ea uia, qua Preneste itur: ab Albanis in Latio condita, ut pleraq; alia oppida, quondam Sexti Tarquinij regno cut sic dicam) & scelere nobilitata. Alij à Galato, & Bio fratribus Siculis conditū fuisse auctores sunt, & in Volscis esse. Veiosq;.] Veij in Thufesia fuerūt, non procul à

Erepto natale feret. tunc omne Latinum Fabula nomen erit. Gabios, Veios, Coramq; Puluere uix tectae, poterunt monstrare ruinae. Albanosq; lares, Laurentinosq; penates, Rus uacuum, quod non habet, nisi nocte coacta Inuitus, quæstusq; Numam iussisse, Senator, Non ætas hæc carpsit edax, monumenta q; rerum Putria: destituit crimen ciuile, uidemus, Tot uacuas urbes, generis quo turba redacta est Humanis: tot populi qui nascimur orbe Nec muros implere uiris, nec possumus agros.

Fidenatibus, Tiberi tantum discreti, populus quondam opibus florens, & qui diu Romana ab initio urbis condita, arma exereuit. Post cladem Allianam Veios reliquia, Romanorum pertenderant: diu in urbe consultatio tenebat, de migrando

communiter Veios. Coramq;.] Plinius Coram collocat circa Castrinonienses, & Coranos à Dardano ortos scribit. Catylus Amphiarij filius, post interitum patris ad Thebas oraculi iussu cum suorum cætu, & sacris in Italiam missus fuit, atque ibi tres filios procreauit, Coracem, Tiburtum, & Carylum, quem plures Catillum uocant. Eri expulsis haud procul ab Roma ex oppido uetribus Sicanis nomine mutato: illud de nomine fratrum maximi, Tiburtum appellarunt. Sunt qui tradant singulos fratres singula oppida condidisse, Tiburtum, Tibur, Catillum in monte Catilo, & Coram, à Corace in Volscis, haud procul à Velitris ut nonnulli produnt.

Ruinae.] à signa extinctæ gentis, & praelio Pharsalico deletæ. Albanosq; lares.] Albam urbem ex porrectam in dorso montis Longam cognomento dictam, conditam ab Aescanio filio Aeneæ, ab omne albæ seropha iuxta oraculi fidē eo in loco inuentæ cum triginta saeculis. Hanc Longam Albam Tullus Hostilius, Tertius regum Rom fundum euerit.

Laurentum.] in Latio urbs fuit, prope Lauinium, Laurolauinio proxima, à qua Laurentes appellati fuerunt. Lauretum enim à lauro uocatur, locus in monte Auentino ubi Lauri sylua fuit. À Laurento, Laurentes populi, & Laurentia Faustuli pastoris uxor, Romuli & Remi nutrix. Penates Laurentinos, ipsum Laurentum, uix ruinae poterunt monstrare.

Rus uacuum.] Omnia hac deleta oppida nunc rus solitarium, quod nullus Senator habet, nisi nocte coactus, & inuitus, qui queratur apud se ita iussisse Numam secundum Romanorum regem. Noctē coacta.] Hy. C pallage, coactus qua ipse cogitur, ait Sulpitius rectē, ad sacra, quæ illic fiunt Ioui Albano in Latinis feriis ex uetere Numæ Pompilij instituto. Caterum Latinae feriae erant conceptiuae, ut ipsi uocabāt, quæ singulis annis à magistratibus in dies, uel certos, uel incertos concipiebantur, quibus pro communi salute totius Latij, Ioui Latiali in monte Albano sacra fiebant, idq; à praefecto urbis Latinarum feriarum causa creato. In his feriis populis Latinis carnes diuidebantur ex praescripto utiusti sederis, inter Romanos, & Latinos peruersi, Sp. Cassio, & Posthumo Cominio Consi. Et ne huius foederis leges unquam interciderent, Romæ in tabula aenea incisæ fuerunt.

Non ætas hæc carpsit.] Harum urbium, & oppidorum ruinas, licet cultores ferro, & incendio interciderint, nulla ætas contexit, nullum tempus consumpsit, nec diminuit, sed adhuc extant, ut monumenta, & uestigia collapsarum urbium putria. Itaque, monumenta putria, regitur à uerbo carpsit, per epexegetin.

Destituit.] hoc est, sed destituit. Multa significationis uerbum est. Significat relinquo, & desero in perisule;

Ariculo item priuare, dissoluere, & statuere. Crimen ciuile.] Digladiantur hoc loco interpretes. Quidā erimen ciuile nominandi casum esse contendunt, & referri ad uerbum, destituit: ut sit sensus: crimen ciuile in causa est, cur uidemus tot patria monumenta collapsarum urbiū, quæ nulla ætas diminuit. Alij ad τὸ, tot uacuas urbes: ut ad-

hunc modum. exponatur: Videmus tot urbes uacuas esse crimen ciuile. Generis quo.] Exclamatio in deploratos mores hominum, quorum amentia, & audacia res Romanæ eò redactæ fuerunt. Muros.] Amplificatio calamitatis, & cladis. Muris.] urbes. & oppida. pars pro tota.

Urbs nos una.] **A** loco, cum tot oppida, tot arces subuersæ iaceant. & nihil præter ruinas, quæ monumenta sunt tantum, & uestigia, eorum quæ fuerunt, una Roma nos capit, & muris satis complectitur.

Vincto fossore.] **A**gri à seruitijs coluntur. Quod fossorem uinctum dicit, seruorum habitum arguit, qui cathenis confixi èi incidere horum laborib. ciues, inquit, aluntur, per hos coluntur agelli.

Legitur in peruetustis exemplaribus, iuncto fossore coluntur, ut dicat, à colonis urbi propinquis agros, non à ciuibus coli. Numerum singularem usu pauit pro plurali. Hesperix segetes.] pro continente contentum, metonymia. agri fertiles Italic, antonomasia.

Domus nulloq.] Rectius, quam domos. Ostendit urbem raris habitari ciuibus, atque infrequentem esse: domos cultorum uacuas, iam minari ruinas, ægere rimas frontispicia, Et quos nemo habitet earum tecta putria uelustate collabi, Domus, singularis numerus pro plurali. Si ruituræ, sint nullos oppressuræ, non ergo habitantur.

Nulloq. frequentem.] Fusioribus uerbis describit infrequentem urbem, quam dicit adeo ciuibus exhaustam uarijs superiorum temporum bellis, & cladibus, ut iam inter se Ciuile bellum non possint gerere, nisi exteris populis, quorum fece, urbs referta est, adiuuentur.

Fecit.] Metaphoricè, abiectissimo hominum genere, & sceleratorum sentina. Porro quot, quibusq. cladibus populus Romanus, & quibus bellis fuerit afflictus, longum nãms esset hic recensere.

Pharsalia.] Clades hæc futura ad Pharsalum, causata est, ne possit Ciuile bellum amplius geri, quod eã innumerabiles ciues ceciderint, ut Cannensis, ut Alliana cedes, cum hac nõ sint cõferendæ: amplificatio instantis cladis. Tanto tempore.] A pugna Pharsalica, ad nostrã usque tempestatem, quamuis triumuirale bellum non pauca hominum millia absumpsit. Cæterum, quando Ciuilibus bellis Pop. Romanus iacturam fecerit, ex censu, post hoc bellum habito, pulchre potuit intelligi, multitudinem ciuium dimidio minore quam antea reperta. Vltimum lustrum conditum inuenio apud L. Florum, abbreviatorem Liuij, ante prius bellũ ciuile, quo tempore Gracchus Tyberij frater, Trib. Pleb. perniciosas leges tulit, & inter eas frumentariam, ut frumentum semisse, & triente plebi daretur. In hoc lustrò, censa fuerunt ciuium

Urbs nos una capit, a uincto fossore coluntur Hesperix segetes, stat tectis putris auitis In nullos ruituram b domus nulloq. frequentem Ciue suo Roma, sed mundi fece repletam, Cladis eo dedimus, ne tanto in c tempore bellũ iam posset Ciuise geri, Pharsalia tanti Causa mali. d cedant e feralia nomina Cannæ, Et damnata diu Romanis Allia fastis. Tempora signauit leuiorum Romam malorum: Hunc uoluit nescire diem. proh f tristia fata Aëra pestiferum tractũ, morbosq. fluentes Insanamq. famem, permissasq. ignibus urbes, Mœniaq. in præceps laturos plena g tremores, Hi possent explere uiri, quos undiq. traxit In miseram fortuna necem, dum munera h lōgi Explicat eripiens, æui, populosq. Ducestq. Constituit campis, per quos tibi Roma ruenti Ostendat, i quã magna cadas, quæ k latius orbẽ Possedit, citius per prospera fata cucurrit.

capita, CCC. XC. mil a al. iuncto. lia. DCC. XXXVI Proinde iusta poëta b al. domos. deploratio est. & que relapathetica de dim c al. uet. cod. nuto ciuium numero, legit corpori et urbe uacua ciuibus, d al. cedent. ut post hoc bellũ nul e uetus cod. lum Ciuile amplius ge uulnera, habet. ri potuerit. Cedant feralia no- f uetus cod. mina Cannæ.] Appo quo tristia sitio, à maiori ad mi fata. nus, quasi Cannensis g al. timores. elades nulla fuerit, h al. longe. collocata cum Pharsa lica. In illa, ciues cũ i al. Ostendit, externo hoste dymica- t al. quo la- runt: in hac, ciues cum t al. quo la- ciuibus. Deinde quasi tius.

hic plures in prelio ceciderint, quam in Cannensi, ciues.

Feralia.] Tristia & Funesta Romanis, quod in his locis, magna clade, à Pœnis, & Gallis uicti fuerunt.

Cannæ.] Apulix uicus, clade memorabili Romanis nobilitate. Hic Annibal castra sua posuit, & Consules Romani Varro, & Aemilius bina castra fecerunt: minora altera trans Ausidum amnem, in quibus erat Seruilius cum parte copiarum. Ausidus amnis unus omnium fluuiorum Apenninum montem diuidit, ortus in ijs iugis, quæ ad mare inferum spectant, per Apuliam in superum deuoluitur. Consules cum robore copiarũ in maioribus castris erant, quorum altero Aemilio Cæso, passim fuga facta fuit. Septem millia in minora castra euaserunt: ex templo à Carthalone circumuenti, in hostium potestatem uenerunt. Alter Consul cum 50. equisq. Venusiam profugit. Cæterum cæsorũ numerus traditur ingens, Quadraginta millia peditũ: duo millia, & 700. equites cæsi: pars propè numero ciuũ, & sociorũ: præter alterum Cons. duo questores. Vnus, & 20. Tri. mili. Consulares, Pratorij, Aedilij quidam: & in his Cn. Seruilius prioris anni Consul, & Atilius, qui cum Seruilio Cõsul fuerat Polybio Perij & Minucius, qui sub Fabio equitũ magisterium gesserat 80. Senatores, aut qui tali honore functi fuissent, ut merito in denatum legerentur. Triam millia in acie capta peditũ: equites 300. Ad 5. M. hostium, & sexcentos perierunt. Modij duo annulorũ Carthaginẽ missi sunt, qui cladem equestriam, & nobilium testati fuerunt, Incidit hæc clades in annum quadragesimũ, ac quingentesimum urbis conditæ. Allia.] Labitur Allia fluuius ex Crustuminijs montibus, nec multo post infra uiam Tyberis miscetur, quadragesimo ab urbe lapide. Ab Allia, Alliensis dies dictus est, tanquã infaustus. Galli, duce Brenno, ob cõuentionem per Fabios iuris uiolatores acceptum bellũ Pop. Romanarunt. Romæ duces belli cõtra Gallos, tres Fabij consulari po-

fulari potestate creati fuerunt: & cum Fabijs tribuni Q. Sulpitius Longus, & P. Seruilius Maluginensis. Sed tanta erat hostium celeritas procedendi ad urbem, ut uix ad undecimum lapidē illis obuiā Romani potuerint. Quadraginta armatorum millia fuisse dicuntur. Hic Tribuni cum tumultuario exercitu profecti, hostem omnia circa Alliam late uastantem offenderunt. Ibi castris loco nondum capto acies Tr. instruxerunt, cornibus latius, quam oportuit, extensis. Brennus multitudinem, & hominū ferocia facile Romanis præstabat. Hic pavor, & fugæ metus animos Romanorum occuparat. Hi primum præsidarios Gallorum inuasert: quibus fugatis, circa tumulum, ubi robur exercitus stabat, aliquandiu hæsit dubia pugna. Mox dextrum cornu in fugam æstum, ac per deuios montes Romam abiit. Qui uerò in sinistro stabat, Barbaris irruentibus in Tybrim compulsi fuerunt, magna parte in ripa cæsa. Multi temerè flumen ingressi, ut erant armis impediti, uorticibus absorpti fuerunt. Plures natandi periti uicinos pertenderunt. Plutarchus tertio à pugna die Barbaros Romam contendisse scribit: Liius uerò, eo ipso statim die. Diem ad decimum quintum Calendas Sextiles insignem duplici clade, & quod ad Cremeram olim Fabij cæsi essent: & ad Alliam fluuium, cum exiit urbis, cum Gallis infeliciter dimicatum, atrum, & infaustum habendum censuere, uocaruntq; Aliensem. Decretum simul fuit, ne eo die quid publice priuatim ue ageretur. Et quia Sulpitius Tribunus postri die Idus Quintiles non litasset, placuit postridianos dies, qui Calendas Idus, & Nonas sequerentur, pari ratione a iros haberi.

Romanis Fastis.] Fasti dies erant, in quibus citra piaculum prætoribus licebat dicere tria uerba, do, dico, & addico. Et nefasti rursum, quibus non licebat.

Quid Fastorum primo.

Ille nefastus erit, per quem tria uerba silentur.

Fastus erit, per quem, lege licebit agi.

Iam uerò Fasti libri etiam erant, in quibus totius anni res populi Romani conscriptæ erant, & festorum causse explicabantur, quales sunt libri Fastor. Ouidij sex. In eadem significatione dicitur etiam quarta inflexione, fastus, us, ut, ut apud Lucanum libro decimo.

Nec meus Eudoxi uincetur Fastibus annus.

Ante tempora Appij cæci apud Rom. Fastos non habebant: & pauca admodum norant, lege agi, nec ne posset, donec Flauius scriba Flauij compilatis patroni sui serinij, Fastos populo publicè proposuit: id quod adeo gratum Populo Romano exiit, ut illum primum Trib. Pl. deinde etiam Aedilem Curulem designarint. Libet hoc loco aliqua adscribere, quæ defastis, & infaustis diebus à nonnullis prodita sunt. Heraclitus Hesiodum perstringere solebat, quod dierum alios fastos, alios infames diceret, ac ponere auderet, quasi uerò non omnium eadem esset, & ratio, & natura, sed casu potius factum fuit, quod interuallo annorum, tum ad Leuctras, tum ad Cerasstum, eodem die mensis Hecatonei, duæ clarissimæ uictoriae illis fuerint partæ, quæ Græciæ libertatem attulerunt. Vno, eodemq; die ad Micalen, & Plateas. Persæ

sunt à Græcis superati. Septimo mensis Vedromionis die: Thargilionis, regis Duces in Cranico, & Thimelæon Corinthius in Sicilia Carthaginenses uicit. Hi Menses Græcis fœlices fuerunt. Contra Metagemnion, infœlix: cuius septimo die ad Cranonem Græci cæsi fuerunt: & longè post, eadem die à Philippo ad Cheroneam uicti ceciderunt. Talia casu, non autem dierum natura acciderunt, quod contrarijs exemplis facile conuincitur. Etenim eodem die, quo Romanus exercitus Cepionis ductu à Cimbris deletus fuit, annorum aliquot interuallo, Tigranes, & Armenij magno prælio à Lucullo uicti, cæsiq; fuerunt. Attalus rex, & Pompeius Magnus, natali suo periire, id quod aliquot ante annis cuidam meorum auditorum, docto quodam homini quoque accidit. Atque hinc apparet, rectè Græco carmine prodium esse. Ipsa dies aliquando parens, aliquando nouerca est. Id est, idem luctum adfert, & lætitiā: idem, uitam, & interitum. Tempora sig. l. c.] Quasi clades Cannensis, & Alliensis in libris Fastorum signatæ leues sint præ Pharsalica, quæ iam imminet.

Hunc uoluit.] Noluit posteros hunc diem scire, & B ob id non signauit in suis fastis

Proh tristitia fa.] Ab exclamatione in ingentem cladem futuram, quàm dicit tantum fore, ut qui fatigetur, ut ijs uiris, qui in ea perituri sunt, urbes uacue effectæ, peste, morbis contagiosis, fame, incendio, terræ motibus, rursum impleri possent. Morbos fluentes.] contagiosos, qui urbes, & uicos exhauriunt,

Mænia plena.] continens pro contento: siue pars prototo. Terræ motus dicit. Vt hoc pacto digeratur ordo. Explere tremores lauros mænia urbium in præcepto, id quod aliquando accidit.

Quos undiq;.] Cives, & populos, quos una hæc clade protulit Fortuna. Dum muna.] Glareanus & dura compositio est, inquit, & uerbum explicat uariè expositum. Sulpitius, explicat, inquit, in pugna extendit. Badius autem, Dum ipsa fortuna explicat: id est, detegit sese, qualis esset: nam prius uisa est favorabilis, Eripiens scilicet, Romæ, munera longi aui: id est, quicquid per tot secula contulerat, una hora auferens. Hæc Badius, cuius ordo placet. Sed quod de singulis pereuntibus poëta refert, id illum de Roma intelligere, non sanè placet. Hæc Glareanus. Hoc igitur prælio Fortuna tot seculorum munera, uictorias, & triumphos Romano imperio rursum eripuit.

Populosq; Ducesq;.] Polysyndeton. Tos diuersarum nationum populos, tot dynastas, tot reges, ut supra memoratum est, constituit in acie. Et quia hi Imperio parebant toto orbe, ubi cæsi essent in prælio, poterat Roma uidere, quas habuerat uires, & quàm magnas amiserit.

Quò latius orbem.] Si legas, quæ subauditur. Roma. Nunquam antea Imperium uel latius, uel amplius patuerat, quàm tum temporis. Et quò maius erat, eodè citius uno prælio euersum fuit. Citius diuersis bellis actum erat, cum semper feliciter, ac prosperè pugnaretur.

al, armis. Omne tibi bellum.] Ratio quæ citius per prospera fata ecurreret res Roma-

Omne tibi a bellū gentes dedit omnibus annis, Tegeminum Titan procedere uidit in axem, Haud multum terræ spacium restabat Eoæ, Vt tibi nox, tibi tota dies, tibi curreret æther,

na, singulis propè annis alias post alias gentes bella Imperio acciterunt, quas Pharsalicum

portæ extruerentur, per quas in urbē introitus esset, portabatur aratru, unde portæ loco nomen datu fuit, *Cæs. lib. 6. bel. Gal. Capit. arma à proximis, atq; in porta consistit. Et li. 8. Nihil relinquebatur, quod ornatu portarum, itinerum, locorum omnium, quæ Cæsar iturus erat, excogitari posset. Succinans Conf.] Ab habitu ducētis aratrum Consulis, in designandis moribus sulco. Sarmaticumq;.] Suprà docuimus duplicem esse Sarmatiam: Asiaticam, quæ trans Tanaim, & Meoticam paludē extenditur in orientem: & alteram Europæā, cuius terminus à Meridie Danubius: à Septentrione Oceanus: ab Ortu Tanais Meotis, Pōtus: ab Occasu Germania. Sunt tamen, qui Iazyges, & Dacos separant. De Sarmatiæ populis suprà copiose differuimus. Parthia.] Debet Pop. Rom. pœnas, propter casus Crassos, & Legiones: quodq; Romanorum signa abstulerūt, quæ tamen postea Cæsari restituerunt. De Parthia alibi dictu est. Libertas.] Hæc pugna Pharsalica etiam effectum est, ut libertas amissa nunquā sit reditura, ubi semel ultra Tigrim, & Rhenum recesserit, hoc est, quàm remotissimè ab urbe Roma, De Tigri Armenia, & Rheno Germaniæ flumine suprà abundè dictum est.*

Ingulo quæsitā.] Morte quæsitā à nobis Romanis, & periculo mortis, dū Tyrannos sustollere studemus, semper elabiatur libertas, dum insidiæ infeliciter cedunt. Germanum, Scy.] quæ libertate suavi Germani gaudent, & Scythæ, alibi ostendimus, trans Rhenum in Ortu Solis, & latus Germaniæ in Septentrionem conuersum, longè, lateq; extendi, terram uirorum, & populorum diuitem, & frequentem, Terminus eius ueteres sunt, ab occasu Rhenus, à Meridie Danubius. Sed satius est hoc loco in totu de Germania filere, quàm pauca dicere De Scythia diuersis locis nobis habitus est sermo. Scythia Septentrionalis regio est, à Scythia Hercules filio ita appellata. Ita didiciatur, à Tanai fluuiio pars una remanet in Europa, altera in Asiam euagatur, ad Indiam ferè usque. Scythia Europæa, ad Thraciam usque extenditur. In ea solum est, aurum producens.

Nec respicit ultra Ausoniam.] Insectatur liberè, & acerbè tyrannidem Cæsarum, & nullius magis, quàm Neronis, qui præter oppressam libertatem omnia sceleribus implebat. Ab hoc Lucanus interfectus fuit, inter coniuatos depræhensus. Ausoniam.] Italiā, & in primis Romanam. Ausoniam, Antonomasia, ab Ausone Vlyssis & Calypsus filio, ea pars Italiæ quondam propriè dicta, in qua Beneuentum est, & Cales. Creditur ille Auruncam condidisse. Atq; hæc regio propriè Ausonia dicta fuit: & incolæ, Ausones, Ausoni. Postea tota Italia sic appellari cæpta est. Vallem.] Libertatis dulcedine semel gustata, nihil mortalibus grauius est, & durius seruitute. Quare rectè à quodam dictum fuit: quem Iuppiter odit, seruum fecit. Omnes liberi nascuntur, & natura libertati studemus, etiam qui fortunæ iniuria uel serui nascimur, uel in seruitutem captiui incidimus. Si libertas est (à qua etiam liberi uocantur, inquit Imperator) naturalis facultas eius quod cuiq; facere libet, nisi quod ui, aut iure prohibeatur, ἐλευθερία ἔστιν, ἐλευθερία φυσικὴ ἐνάσθη οὐκ ἔχουσα πρὸς τὰν, & βλάπτου, εἰ μὴ νόμος, ἢ βία νόμος, ergo naturæ repugnat seruitus, & longè grauissimum onus est ijs, qui ex libertate in seruitutem prolabantur.

Vellem pop.] Optat patheticè Romanos ab urbe condita à Romulo, à quo aperuerat uicinis populis asylum, usque ad cladem Pharsalicam in seruitute uixisse,

ne libertatis dulcedinem gustassent unquā. Vulturis.] Etenim condita urbe certamen statim inter fratres ortu fuit, uter urbi nouæ nomen daret. Eo demum decursum est, ut rem omnem materno auo permitterent. Is author ambobus fuit, ut Deos consuleret, ut uterq; iret, & suo tempore sedens, captarent auguria, atq; utri meliores aues apparuissent, is caperet locum, & nomen urbi inderet. Romulus palatium, Remus Auentinum occupauit: alij Remoriam incessam ab eo scribunt. Remo statim uultures sex præpeti uolatu, sese obtulerunt. Quibus lætus ille Romulo statim iussit augurium suum nunciari, eumq; ad se uenire. Sed dum res ad eum perfertur, 12. illi uultures occurrunt. Læto uolatu.] Sinistro, & proinde infelici. Nam illa prima cædis fraternæ causa exiit. Infami luco.] Romulus ueterem conditorum urbium morem secutus, ut ciuitatem uiris implet: Asylum aperuit, inter arcem, & Capitolium, luco umbranti, (loco Inter montio nomen fuit) Huc serui, & qui domesticis iudicijs erant obnoxij, uelut ad unicum libertatis, & uitæ portum, certumq; profugium, ex circumiacentibus urbibus, migrabant: qui benigne accepti, & ad urbem communiter habitandam omnibus officijs inuitati, & frequentiore reddebant indies ciuitatem.

Seruisse Romam.] Auersio. Videtur aliquid tædium hoc loco læuaturum, si multiplicem opinionem de Romæ urbis nomine, & ratione, hic adscribam. Græci scriptores in dubium trahunt, unde Roma sit dicta: tum autem, quo tempore, & author sit condita, bis per omnia à Latinis uariant. Cephalon Gergethius uetustissimus author est, Secunda ætate post Ilium captum Romam conditam: & à Remo Aeneæ filio ei nomen inditum. Idem & Agathillus, & Demagoras (ut prodidit Dionysius) scripserunt. Damastes Ligeus, & alij nonnulli autumant, Aeneam ex Moloside in Italiam profectum, haud multo post Vlyssis in eandem terram aduentum, urbem ab eo conditam fuisse, & principis iussu, Romam appellatam, & quidem ab una Iliadum: cuius sensu Romanæ mulieres, longioris erroris tædio, classem incendunt. Aristoteles arbitratus fuit, non Aeneam, ac Troianos ibi eam elassis iacturâ fecisse, sed Græcos, qui post excidium Ilium, in eam Opicæ terræ partē fuissent delati ea tempestate, quum plures ex Phrygia in nauibus scæminas captiuas eò aduexissent: quæ ueritæ, ne si in Græciam uenissent, pellicatus suspicione inclementius à uictorū uxoribus uexarentur, naues concremarint. Inde eum uirū necessitati compulsi urbem sibi condidissent, eam de nomine unius, quæ facinoris author fuisse credebatur, nuncuparint. Rursus Gallias Agathoclis Tyranni rerum gestarum scriptor, Troadum unam in comitatu Aeneæ regi Latino nupsisse prodidit: ipsum duos ex ea filios procreasse, Remum, & Romulum, qui urbem à se conditam, de nomine matris dixerint. Xenagoras, & ipse historiariū scriptor, ex Vlysse, & Circe ait, tres liberos procreatos: Romulum, Antium, & Ardem: quorum singulæ urbes in Latio conditas de suis nominibus appellarint. At Dionysius Chalcidensis, id nomen à Romo urbi inditum affirmat quidem, sed eo, qui ex Asciano prognatus fuit: uel ut alij, Ematione: rursum, ut nonnulli, Italo, cui Leuctra Latino prognata nupsit. Fuit alia opinio de ea re, Romulum, & Remum Aeneæ filios, post eius interitum, Romam, & Capuam condidisse, Linius uerò, & omnes Latini scriptores

restantur à Romulo, & Remo Ilia liberis urbem conditam, & nomen accepisse. Atque hæc satis de urbis Romæ conditione. Unde constat, quàm uaria sit opinio de conditore, & uetustate urbis.

Infami luco.] Compleuit urbem infami Asylo. Ostendi paulo antè Romulum inter arcem, & Capitolium, inter duo querceta umbranti luco hoc Asylum constitutum, ut feruis, obaratis, exulibus, & infamibus aliquo scelerè eò tutum refugium esset, ἀσυλον Græcè, hoc est, asyllum, locus est, aut templum religione sacrum, & inuiolabile, legibus consecrationis inuiolatum, unde nefas erat, quenquam extrahere, qui eò confugisset. Lilius libro octauo, Decadis tertiæ auctor est, templum Apollinis Delij Asylum fuisse. In summa omnia templa sacra à Græcis asyla nuncupata sunt. Tradunt, Atheni-

enses omnium primos Asylum extruxisse, ad quod exemplum Romulus postea, condita urbe, alterum aperuit, inter Capitolium, & Palatium, in sacro luco, à quo Luceres dicti fuere. Asylum ἀπό τῆς συλαίω, prædior, & spolio: ἢ ἀπὸ τῶν συράω, siue σύραω traho, ἀσυλον exponunt. Est enim à particula priuatiua. Iulius Pol- lux περὶ τῆς ἀσυλῆς τόπος, εἰ δὲ καὶ ἀσυλον τι εἶναι, τὸ τοῦ δὲ καὶ ἀρυσφύγετον λέγει, καὶ φεύξιμον, καὶ ἰερὸν ἱερὸν. Suidas. ἀσυλον, ἰερὸν τὸ τίμιον, καὶ τυρῆν τὸς εἰπέτας, καὶ ἀσυλοὶ τὸ πρᾶγμα. Vergilius Aeneid. 2.

Et iam porticibus uacuis, Iunonis Asylo Custodes lecti Phœnix, & dirus Ulysses Prædam afferuabant. — Scruiffes.] syncope, pro, seruiiffes. Theffali ruinas.] cladem Pharfalicam.

De Brutis fortuna.] Dilatat amplius narrationem à iusta querela de Brutis, quorum primus Iunius Brutus Romanæ regum tyrannide liberatus fuit, qui Cæsarem interfecerunt. Si Iunius Brutus patriam sub seruitute regum reliquisset, populo Romano Cæsarium tyrannus grauis, quippe qui temporum diuturnitate ad eam oculuissent, quibus nunc propter libertatem nuper amissam odisia ad dura esset.

De Brutis Fortuna quæror, a quod tēpora legum Egimus, aut annos a Consule nomen b habentes: Fœlices Arabes, Mediꝫ, Eoaꝫ tellus, Quam sub perpetuis tenuerunt fata tyrannis, Ex populis, q regna ferūt, fors ultima nostra c est. Quos seruire pudet, sunt nobis nulla profecto Numina, cum cæco rapiantur secula d casu. Mentimur regnare Iouem. spectabit ab alto Aethere Theffalicas, teneat cum fulmina cædes? Scilicet ipse petet Pholoen? petat ignibus Oeten? Immeritæꝫ neniis Rhodopes, pinusꝫ minâteis? Calsius hoc potius feriat caput, astra Thyestæ e Intulit, & subitis damnauit noctibus Argos, Tot similes fratrum gladios, patrumꝫ gerenti Theffaliæ dabit ille diem? mortalia nulli Sunt curata Deo. cladis tamen huius habemus Vindictam, quantam terris dare numina fas est, Bella pares superis facient ciuilia Diuos, Fulminibus manes, f radijsꝫ ornabit, & a stris, Inꝫ Deum templis iurabit Roma per umbras.

se Arabias, Petream, Desertam, & Fœlicè. a al. quid. sue Beatam. A' Pelu b al. habentes? sio uno ostiorum Nili, Arabiâ uersus Or. c al. deest, est. tū extimo incipere, et incolas Arabes dici: d al. fato. Ptolemæo Aegyptios. Erythraei occidentum latus colunt. Extra hanc iras Arabia sunt illæ, quas diximus. Mediꝫ.] Me- e al. abstulit: dia ab Oceasu trans a. impolite in uersa, obliquè Par- cod. uetustis, thie occurrit, eamꝫ, & Hircaniâ includit. Sed de Media supra copiosè. Eoaꝫ tellus.] Paucis totâ A. f al. radijs, siâ uerbis cōplectitur,

Quid tempora legum.] Quid nunc posteros iuuat, maiores suos, sub legibus, quas ipsi condiderunt, summa æquitate uixisse: ἢ si que Rempub. munuiffes? Quid commodi nos nunc percipimur, maiores nostros, annos suos numerasse, ac signasse Consulum nominibus? M. Cicerone, & C. Antonio Cofs. Iulio Cæsare, & M. Bibulo Cofs. Ad istum modum à temporibus Brutii, & Tarquinij Collatini Cofs. annos Populus Romanus notabat, Græcorum quidam Romanorum morem imitati, hoc ipsum fecerunt. Diodorus Siculus ἐπ' ἀρχοντῶν & ἀθίνων θεοσαλοῦ, ῥωμαῖοι κατέψησαν ὑπάτους μάρτυρον φάβιον, καὶ τίτον ποίντιον. ἐπὶ δὲ τούτων θυβαῖοι κάμνοντες τῷ πρὸς φωνέας πολέμῳ, καὶ χρημάτων ἀπορούμενοι, πρέσβεις ἐξέπεμψαν πρὸς τὸν τῶν πρῶτων βασιλέα, id est. Porro Principe Theffalo apud Athenienses, Romani crearunt Cofs. M. Fabium, & T. Quintium. Sub his Thebani bello contra Phocenses laborantes, simul pecunia egentes, legatos ad magnum Persarum regem miserunt. Hoc eidem historiographo perpetuum est.

Fœlices Arabes.] Has gentes fœlices à minori ad maius, uocat, præ nomine Romano: quod illi perpetua seruitute presii malum non senserint, quippe quibus libertatis bonum summum, & uoluptas nunquam fuerit ostentata. Loco huic diuerso demonstrauius, tres es-

in qua quot fuerunt regna, tot reges habuerunt.

Tyrannis.] Initto reges, & monarchæ apud ueteres tyranni dicti fuerunt, qui suis præerant. Et omnium ciuitatum imperia penes reges erant, quos eò maiestatis spectata uirtus, & moderatio prouehabat, non ambitio, qui etiam tyranni dicebantur, nullo discrimine. Vergilius Aeneid. 7.

Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni. In eadem significatione hoc loco noster usurpauit poeta. Postea tyranni uox huc translata est, ut ἢ tyranni appellarentur, qui per insolentiam, non æquis legibus, non iure, sed ex libidine, quam pro legibus habebant, imperarent. Cicero Offic. secundo. Nec uerò huius tyranni solum, quem armis oppressa pertulit ciuitas, interitus declarat, quantum hominum odium ualeat ad pestem, & reliquorum similes exitus tyrannorum Hinc tyrannis, uiolentium imperium. Sors ultima nostra est.] Patheticè, quasi dicat, me miserum, quod, post tot populorum seruitutem, nos postremi sumus, qui in id iugum ex libertate incidimus: cum fœlices illi sint, qui iugum ferre assuerint. Nos in magna gloria perpetua, post exactos reges, communera omniū gentiū, quæ imperio nostro parèt, sortem patimur. Quid miserius, quid miserabilius, quàm in eodem malo degere, cum ijs, quibus nos imperamus?

Quos seruire pud.] à turpi. Si libertas est honesta:

Mm 4 turpis

turpis contra est seruitus: multo turpior assuetis libertati liberis populis. & principibus orbis terrarum.

Sunt nobis nulla numina.] Impiè per iram, & indignationem stomachum effundit, nullos esse Deos, qui res Romanas curent: sed propter presentem calamitatem, omnium mortalium casu ferri, ac rapi, & nulla prouidentia Diuina gubernari. Hæc fuit Epicuri assertio: nullam esse prouidentiam Dei: qua res humanæ regerentur, sed casu incerto sursum, deorsum ferrentur. Huic tãtum tribuit Lucretius, ut existimet eum, præ reliquis solum lucem, & reliquos omnes tenebras esse philosophos. Et cum addit, omnia secula cæco casu rapi, affirmat Deo res humanas non esse curæ, sed otiosum eum & securum uiuere. Mentimur regnare Iouem.] Quo amentia per indignationem uenit, ut neget esse Deum. Theodorus philosophus primus omnes de Dijs opiniones sustulit. Quare ut hominis impij libri in foro exusti fuerunt, si uerus Laertius scriptor est.

Spectabit ab alto.] Quasi dicat otiosus eladis Romanæ spectator sedebit in cælo Iuppiter, suppressens fulmen, quod aliqui iuste ipsum Casarem, & Casarianos ferire deberet, quod iniusta arma contra patriam, hætenus liberam ad eadem induerit, quam per tyrannidem opprimere, & ad monarchiam redigere conatur. In quem usum habet nunc fulmen? quorsum dextra sua suppressit, ac non potius emittit? Scilicet ut eo feriat montes solum altos? & eorum cacumina in cælum usque surgentia? Quid colles, ac montes Thraciæ meruerunt, ut soli fulminum ignibus tangantur, & amburantur.

Pholoe.] Pholoe Arcadiæ mons est syluosus, ubi Centauri habitasse dicuntur: & libro Aeneidos quinto, famula cuiusdam nomen est. Pholus uerò. Centaurus fuit, ex Ixione, & Nube prognatus, qui Herculem hospitio excepit, cum ad bellum Centaurorum proficisceretur. Ad postremum in nuptijs Pirithoi orta per uinum & ebrietatem pugna interfectus fuit.

Oeten.] Interrogationes indignantis, ac stomachantis poëtae sunt, quod immerito fulmine Iouis percutiantur. Oeta mons est, inter Macedoniam, & Thessaliam, in quo Hercules in furorem actus seipsum exussit. Ab Oeta monte, Tragedia Senecæ, Hercules Oeteus inscribitur. Mons is est ab oriu Solis in occasum porrectus, à Thermopylis in Ambracium usque sinum rectilineo tractu: à Pernasso ad Pindum montanam scindens regionem, ad Thermopylas uergens, qua parte in præcipuam assurgit altitudinem. In huius summo iugo oraculi iussu pyræ extructæ ignem micit Philoctetes, qui ab Hercule sagittas, & arcum dono acceperat.

Rhodopes.] Rhodope, & Ismarus montes Thraciæ sunt, in quibus aiunt Orpheum uersari solitum: à Rhodope Thracum regina, quæ ibi sepulta fuerit: uel à Rhodope Strymonis amnis filia, ex qua Neptunus Athon gigantem genuit, à quo alius mons nomen accepit. Ac Ouidius Rhodopen in hunc montem conuersam scribit, quod Deos aspernaretur. Est & Rhodope Ionice ciuitas. Quid igitur meruit nemus Rhodopes ut Iouis fulmine tangeretur? Cassius hoc.] Multi fuerunt Cassij apud Romanos. Verum hoc loco poëta significat Cassium illum (ut rectè Sulpitius annotauit) qui inter percussores Casaris unà cum Bruto commemoratus fuit. Hic cum Bruto contra Octauium, & Antonium bellum postea gessit, & rebus omnibus desperatis à Pindaro scutigero suo, ut

ipse ei mandarat, obuoluto capite, iugulatus fuit: homo ingenio crudeli, & Epicuræ sectæ, cum Brutus consummatus Stoicus & Catonis auuiculi sui imitator, multo placibilior uictis esset. Acerbitatem suam in Rhodios uictos declarauit, quorum quinquaginta ex primoribus, ad se accitos, posita hasta in publico, morte multauit. Atque hunc Cassium precatur Casarem potius ferire posse, cum Iuppiter suo pareat fulmini, Cassius Parmensis, ingenio concitato in scribendo carmine, & prompto exiitit, Horatius lib. 2. Sermo.

At si quis pedibus quid claudere femis

Hoc tantum contentus, met scripsisse ducentos

Ante cibum uersus, totidem cænatus, Hetruscæ

Quale fuit Cassi rapido seruentius amni

Ingenium, capsis quem fama est esse librisq;

Aubustum proprijs. — Idem in Epistolis.

Sed quid te dicam facere in regione Pedana,

Scribere quod Cassi Parmensis opuscula uincat,

Pindarici fontis qui non expalluit haustus.

Scripsit Elegiaca, & Epigrammata. Et quid sub Cassio, B & Bruto militat Tribunus militum, rebus perditis Athenas fugit: ad quem Q. Varrus ab Augusto missus, studentem inuentum occidit, & scrinium cum libris eius sustulit. Multorum opinio est huius Cassij Parmensis Thyesten Tragediæ esse. Spurius Cassius crimine affectati regni damnatus fuit, & obruncatus. Cassius Consul à Tigrinis in finibus Allobrogum cum exercitu casus fuit: reliquæ sub iugum missæ fuerunt. Rursus alius L. Cassius Trib. Ple. leges aliquot seditiosas tulit, ad diminuendâ nobilium hominum potentiam. Fuit & competitorum Consulatus cum Cic. unus. Celebratur, & Cassius Longinus clarus iuriconsultus damnatus captus à Nerone, quod nomen & stemma Cassij percussoris Casaris haberet: pronepos Seruij Sulpitij, & Eques Romanus. Alius Cassius Seuerus qui si cæteris uirtutibus colorem, & grauitatē orationis adiecisset, ponendus inter summos, & præcipuos oratores fuisset, teste Fabio. Huius scripta à Senatu abolita sunt. Auidius Cassius præfectus Antonij principis in Oriente, qui dū Imperator ipse res in Germania contra Marcomanos gerit, ab eo defecit. Sed superatus à principe suo casus fuit. Marcomanonis Bohemos, uel Morauos esse putant. Ad postremum Cassius claruit præsul Narmensis, sub Toila rege Gothorum: cuius animum occurrens placauit, ne quam uim ciuitati inferret. Hoc loco tantum loquitur Lucanus de Cassio percussore. Sunt, qui & hunc uersum per interrogationem legunt rursus alij, qui secus,

Altra Thyestæ.] A minori ad maius. Propter scelus

impium unius fratris in alterum Sol retro se mouit in Ortum, & nocte mundo induxit: cur non potius, & iustiori ratione id ipsum nunc faceret, ubi tot fratres, tot parentes cum liberis concursuri sunt? Atreus & Thyestes Pelopis, & Hippodamiæ filij fuerunt, Tantalus nepotes, cum dissidentes diu inuicè nocere, non possent, in fictâ amicitia reconciliati sunt. Inde Thyestes stupri consuetudinē cum uxore fratris habuit. Atreus id indignus ferens, quæ par est credere, fratris filiū interfecit & coctū in lebe ei epulandū apposuit. Hoc impium, & nefariū scelus Sol abominatus, ne pollueretur eius rei aspectu, retro fugit, & currum auertit. Thyestes re cognita, ad Thesprotium regem fugit, atque inde Sicyonem, ubi filiam Pelopiā habebat. Casu puella nocte sacrifici Minervæ interuenit, & ne sacra suo interuentu polluerentur, ipse in luto latuit. Ibi obnupto capite

A capite filiam compressit, ex qua compressione patri Aegisthum procreavit, extracto ense, quem in templo Minervæ condidit, quo Aegisthus postea, post varias iactationes patre agnito, & vinculo exempto, Atreum interfecit, & patrem Thyesten in regnum restituit. Hyginus fabulam hanc de Solis fugam ad historiam refert. Atreum apud Mycenæ primū Solis eclipsim inuenisse. Quod cum ei frater inuideret urbe descendit.

Astra Thyeste intulit.] Si legas, intulit, ut intelligamus, noctem, pulso Sole retro, induxisse Iovem. Sin, abstulit astra, ut per astra Sol intelligatur, cuius aspectum terris abstulit. Est, & qui legit, Impulit quod eodem tendit. Impulit in orium: Iuppiter Solem, & subitis noctibus damnauit Argos.

Argos,] Peloponnesum totum; à parte totum. *ovvra Aoxi.* Acrisius tenuerat Argos multo antè Peloponnesi regnum fuit relictum ab Atreo Agamemmoni, Argos dictum, ab Argo nepote Phoronei. Porro Argos urbem nobilem poëtis decantatam. Orestes omnium primum occupasse traditur. Strabo auctor est, Argos apud Homerum poni per se, & cum adiuncto. Per se cum ponatur, non solum ipsam urbem Argos, sed etiam totam Peloponnesum significare, in qua significatione hoc loco Argos accipio. Micenæ, & Argos vicinæ urbes fuerunt, quarum regnum fuit gentis Pelopidarum, Thyeste, Atrei, Agamemnonis, Menelai, Oreste, & Aegyptii. Inter eas non amplius inter fuit, quam VI. M. passuum DCCC. Et ob eam causam nomina Tragicis confusa fuisse idem Strabo docet. Homerus certe interdum *αργείων*, uniuersos Græcos uocat.

Argos,] Hoc nomine plures in Græcia fuerunt urbes sed cognomentis distinctæ. Argos Achaicum, Pelasgicum, & Amphiloichicum: quorum postremum fuit in Acarnania, & Italia: sed Pelasgicum, siue Peloponnesiacum in Thessalia à quibusdam collocatur urbs longè uetustissima, haud procul inde, ubi postea Larissa condita est. Sed cur hoc Argos Peloponnesiacum appellant, cum Thessalia longissime ab Peloponneso remota sit, & Argos Peloponnesiacum Mycenis uicinum sit in Peloponneso, Areadiam ad Occasum spectans, quæ umbelicum totius Peloponnesi tenet. Hoc Argos Homeri enarrator Eustathius, & Hyginus, ab Argo Agenoris filio positum esse contendunt. Hic à prisca illis mortalibus *αργοντις* appellatus fuit, propter multarum rerum tum usum, tum experientiam, simul & prudentiam. Qua de causa in fabulosam narrationem abiit, Argo ocularior. Ut igitur hoc Argos paulò diligentius describamus, situm fuit loco æmmissimo. Ab Oriente Asinen urbem spectabat: ab Occasu, montem Cronium: à Meridie, Mycenæ, Persei opus: à Septentrione, Cleonæ. Inter Argos, & Cronium, Inachus amnis decurrebat. Plinio Argos situm erat, inter Inachum, & Erasimum amnes, & Stephano, Anthiæ propinquum fuit. Epidaurus haud procul abest à litore, ubi ad Saronicum sinum deflectitur. Ergo Argos Pelasgicum à Phoroneo conditum fuit. Homerus Argos Pelasgicum libro secundo Iliados, Thessaliam uocat: aut Argos urbem concitat à filio Lyncei Abante. Argos Peloponnesiacum haud procul à Mycenis, etiam Hippion quibusdam dicitur, ad differentiam aliarum eiuuratum eiusdem nominis, quod agrum haberet equis pascebat aptum. Dipision etiam appellatum, ob siccita-

tem eiusdem loci, quod communiter fermè eodem puteo utantur. Et hoc Argos Stephanus Phoroneum dictum autumat. Verius est, Argos Hippium esse illud in Apulia Italia, conditum à Diomede, id quod postea Argrippam, & postremò, Argos dixerunt. Certe Thessalicum semper Argos Pelasgicum nuncupatum fuit. Affatim satis de Argis, de quibus auctores uariant. Constat igitur Pelopen, & eius progeniem regnasse non in Thessalicis Argis, sed Peloponnesiacis, ut luculenter, ceu digito monstrauimus. Astra,] Intulit astra, exponit Sulpitius, noctem: rectè. Si, sustulit, rectius meo quidem iudicio. Tot similes fratrum glæ] Iuppiter intulit diei noctem subitam, qua puniuit ob scelus duorum fratrum, Argos Peloponnesiacum, & Iuppiter dabit nunc diem Thessalia, quæ gerat tot fratres inter se commissos: tot parentes in liberorum uiscera ferrum stringentes?

Mortalia nulli,] Rursum stomachum, ut Epicureus, effundit in Deum, cui providentiam admittit.

Cladis tamèn huius habemus uind.] Vindictam quam appellet, proximis uersibus reddidit uonice & Sulpitius deserere exponit quod bellum Civile Diuus fecit. Iulium Cæsarem prius postea Augustum, quem etiam Senatus in Deos retulit: quasi uerò illud esset, uindictam sumere de clade Pharsalica, Statuit populus Cæsari columnam propè 20. pedum. Numidici lapidis in foro, in qua erat scriptum PARENTI PATRIÆ. Ipsum inter Deos relatum fuisse, ob id uulgò creditum fuit quod septem continuos dies stella crinita fulserit, haud multò post, quàm interfecit esset, cum uotum ludi ab Octauiio, eius filio ederentur. Eius simulachro Cometes supra uerticem adijciebatur. Vnde Plinius affirmare uidetur, nusquam terrarum, nisi Romæ, in templo Cometen coli contigisse. Octauius Augusti cognomen à Senatu delatum libens recepit. Indi eius amicitiam prouerunt. Iam uerò quod ad Augustum præterea attinet, eius interitus uarijs signis præmonstratus fuit: sed illud maxime memorabile fuit, cum eius statua fulmine icta esset, prima nominis litera deleta fuit. Consuli italium ostensorum periti futurum dixerunt, Augustum inde C. dies uicturum, qui numerus C. litera signatur. Fore præterea, ut post obitum consecraretur, quod Aesar Fictrusca lingua Deus diceretur. Atque hii quidem fuerunt, quibus ut Diuis pares superis honores post mortem delati fuerunt: ut omittam Diui prænomen in uita, etiam Imperatorum, qui longa serie postea eos secuti fuerunt. Vide uindictam eladis Pharsalicæ.

Fluminibus manes,] Suetonius Tranquillus in uita Cæsaris, Siquidem ludis, inquit, quos primo consecratos ei hærens Augustus edebat, stella crinita per septem dies continuos fulsit, exoriens circa undecimam horam creditumque est, animam esse Cæsaris in cælum recepti. Et hæc de causa simulacro eius in uertice additur stella. Hæc Suetonius, Plinius quoque id ipsum testatur libro secundo capite 25. Eo signo significari uulgus credidit, Cæsaris animam in Deorum immortalium numina receptam: quo nomine id insigne simulacro capitis eius, quod mox in foro consecrauimus, adiectum est. Idem testatur eo occiso, Solem toto anno palluisse. Cæsaris throni stellam fuisse idem scriptum reliquit. Mense Iulio, Cæsaris stella oritur, quæ tempore fructus agrorum, ut segetes, & in montibus uæe maturæ sent. Vergilius Bucol. Egloga IX.

Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum
 Astrum, quo segetes gauderent frugibus, & quo
 Duceret apricis in collibus uua colorem.
 Appianus libro 2. de Bello Ciuili, auctor est, Cæsaris corpus a Po. Ro. in forum delatum, ubi ueterum Po. Regum uisebatur monumenta, atq; illuc ligna, sedesq; & alia ibi parata populum inuulisse, multaq; donaria conuulisse, quæ pyram extructam coniecere, eosq; portatam noctem ibi constituisse. Hoc in loco aræ Cæsari erectam, ubi postea templum illi fuit dedicatum, quod diuinis honoribus celebrarunt, quod Octauius Cæsar postea maiorem in mo-

dum auxit, paremque Dijs immortalibus habere patrem uoluit. Similes honores posteris etiam Imperatoribus a Po. Ro. habitos post mortem, Tyrannis exceptis, qui talibus indigni fuerunt. Manes.] Animam Cæsaris, dicit, & eius hæredis Augusti, quemadmodum Alexander magnus summum iusiurandum esse uoluit in uita, ipsum Ephastionem. Per umbras.] Horatius lib. 2. Epistol. ad Augustum Cæsarem.

Præsenti tibi maturos largimur honores,
 Iurandasque tuum per nomen aras.
 Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.

a al. fati cur- su. A' longo excursu ad
 b al. direpti. historiam redit. Appi-
 c al. quam mi- anus auctor est. pro-
 naatur. digijs multis maxime
 d Hanc uersu- terrefactos, & pæni-
 quada ex- tentia, ut eius uerbis
 pl. nō habet, utar, repletos fuisse, eo
 e al. quam in loco, haud aliter,
 f al. commi- quam si ominarentur,
 nus. cum diem ipsis uel pri-
 mum, uel ultimū in re-
 g al. sensus. bus humanis futurum
 in cod. uetu. fuisse: quæ res in stupo-
 rem omnes conuertit.

Quin & uerique lacry-
 mas effusas ferunt: cū dies ille uideretur ipsis intuenti in-
 uicem copiam eripere. Itali magno silentio immoti aliquādiu
 steterunt. Itaque Pompeius uidens sociorum auxiliares copias
 hoc spectaculo terrefactus, ueritus, ne pugnae initio cōsu-
 sio ab illis statim oriretur & fuga, primus belli signum ul-
 tro protulit. Hoc Cæsar uidens, ex aduerso cōclamuit. Itaque
 eum exercitiū militari more ad pugnam cohortaretur, suaq;
 in eum perpetui temporis officia prædicarat: in primis cō-
 memorauit se testibus militibus uis posse, quanto studio pa-
 cem petisset, quæ per Vatiniū in colloquio, quæ per A.
 Claudium cum Scipione egisset: quibus modis ad Ori-
 cum eum Libone de mutandis legatis contendisset, ne-
 que se unquam abuti militum sanguine, neque Rempub.
 alterutro exercitiū priuare uoluisse. Atque hac habita
 oratione, exposcentibus militibus, & studio pugnae ar-
 dentibus, tuba signum dedit. Ad hunc modum refert
 Cæsar. L. Florus scribit, nunquam Cæsaris exercitiū
 uel acriorem, uel alacriorem fuisse.

Parua tellure di.] modico spatio distantes inter se, ad
 pugnandum parati. Etenim inter duas acies tantum erat
 relictiū spatij, ut satis esset ad concursum utriusq; exer-
 citus. Pompeius suis prædixerat, ut Cæsaris impetum ex-
 erciperent, neue loco mouerent, aciemq; distrahi paterentur.
 Dicebatur id fecisse admonitu C. Triarij, ut primus
 excursus, uisq; militum infringeret, & acies distenderetur,
 atq; suis ordinibus dispositi, dispersos adorirentur le-
 uiusq; casura pila sperabat, in loco retentis militibus, quā
 si ipsi immixtis telis occurrissent. Inde manus sp.] Mi-
 cyllus eruditè hunc locum ita exponit, spectat, siue circū-
 spiciunt, inquit, in quā parte pila cadat, & manū siue mul-
 titudinem, quā fata sibi minentur, hoc est, cædem offerunt.
 Spectant item siue obseruant tēpus, quo quæ monstra, hoc
 est, quæ cædes facturi forent, noscere possent. Ad hunc mo-
 dum Micellus. Quæ sibi fata,] quæ pila in se casura

Vt rapido a cursu fati supræma morantem
 Consumpsere locum, parua tellure b dirempti,
 Inde manus spectant, uultusq; agnoscere quærit,
 Quò sua pila cadant, aut e sibi fata minentur,
 d Inde manū spectant, tēpus quo noscere possent,
 Facturi e quæ monstra forent, uidere parentes
 Frontibus aduersis, fraternaq; f cominus arma:
 Non libuit mutare locum, tamen omnia torpor
 Pectora constrinxit, gelidusq; in uiscera sanguis
 Percussa pietate coit, totaq; cohortes
 Pila parata diu tensis tenuere lacertis,
 Dij tibi non mortem, quæ cunctis pœna paratur,
 Sed g sensum post fata tuæ dent Crastrinae morti,
 Cuius torta manu commisit lancea bellum,
 Primaq; Thessaliam Romano sanguine tinxit.

sunt ad cædem,
 Facturi quæ mon-
 stra.] Obseruant ma-
 num, hoc est, hostes,
 quæ monstra forent fa-
 cturi. Monstra simpli-
 citer exponunt, crude-
 les cædes. Monstrum
 proprie est, quicquid B
 deforme est natura,
 hoc est, præter natu-
 ram aut deficit, aut ex-
 cedit. Summatim,
 quicquid contra na-
 turam est. Cicero se-
 cūdo, de Natura De-

orum, docet monstra etiam prædictiones & præsentatio-
 nes esse rerum futurarum. Obseruant itaque tempus quo
 monstra utrinque sua facturi. Addit simul, quæ monstra
 illa sint, ut liberi in parentes tela sint missuri, frater fra-
 trem germanum ferro, & hasta inuadet. Ea profecto
 monstra sunt, quod naturam oppugnent, adeoque contra na-
 turam est focerum, & generum armis contendere.

Videre parentes.] pathos à relatione, ut in eo quod
 sequitur, fraternaq; cominus arma.

Non libuit mutare locum.] Ut suorum occursum
 declinarent, sed pertinaces in suo quisq; loco constitit.

Tamen omnia torpor.] Hoc est, quod paulo ante
 dixi. Pompeij sociorum copias terrefactas fuisse. Inter
 tot enim uirorum millia, qui concursuri erant multa hor-
 renda contigerant præter opinionem. Quæ animaduer-
 tentes percussi fuere: uel (ut Appianus ait) acri pœnitentia
 eo in loco repleti sunt. Ac quasi dies omnium, in ter-
 ris ipsis, uel primus, uel ultimus futurus fuisset, magno stu-
 pore in dubium omnes conuersi sunt. Ferunt utrinque lacry-
 mas emisisse. Italici milites magno silentio immoti Persista-
 terunt. Dij tibi non mentem.] Imprecatur poëta
 Crastrino infelicitis conscientia sensum post mortem, quod
 primus in hostes excurrerit, & lacesiuerit pugnam.
 Crastrinus, inquit, Cæsar, euocatus in exercitu Cæsaris,
 qui superiore anno apud eum primum pilum in legione
 decima duxerat, uir singulari uirtute. Hic signo dato, se-
 quinimi me, inquit manipulares mei qui fuistis: & uestro
 Imperatori, quam constituistis, operam date. Vnum hoc
 praelium superest, quo confecto, & ille suam dignitatem,
 & libertatem nostram recuperabimus. Simul respiciens
 Cæsarem, faciam, inquit, hodie Imperator, ut aui uiuo
 mihi, aut mortuo gratias agas. Hæc cum dixisset,
 primus ex dextero cornu procurrat, atque eum milites ele-
 cti circiter CXX. uoluntariæ eiusdem centuriæ sunt
 protequi

A *prosequuti. Cuius torta ma.] Qui primus hastā in pro-
cursu in hostem torfit, quo iactu uirinq; praeliū initiū fu-
it. Appianus tertius, inquit. Crastinus turma ductor habe-
ri meruit. Itē cū Cēsar pugna ingrederetur, & ab eo, quid
speraret exposceret, clara uoce, uincemus, inquit, o Cēsar,
& me uiuum hodie, uel mortuum recipies. Exercitus au-
tem iste me ad quascunq; accurretem acies, & multa prae-
sclara, & illustria agentem intuebitur, testisq; erit uirtutis*

*mea. Inter cadauera reperit, muneribus donatus est,
quae cum illo sepulchro illata sunt: quod insigne propē
stragem. Cēsaris mandato erectum constat. Hunc
ad modum Appianus*

*Commisit bellum.] lacepsit praelium Primaq;
Thets. Ro.] Pathos à dignitate gentis, quasi nefas gran-
de fuerit, barbarorum terram nobili sanguine Pop. Rom.
perfundere, qui orbi imperabat*

O' *Præceps.] Rur-
sum interrumpit nar-
rationem captam ex-
clamatione in subitū
ardorem, & præcipi-
tem excursum Crasti-
ni, ad ciendum praeli-
um, cū Cēsar non-
dum telum, quod ma-
nu tenebat, in hostes
Emisisset. Est autem
B *tragica metaphora in
uoce rabies, quae pro-
priè canum est, cum
ueluti furore quodā
acti, huc atq; illuc ra-
piuntur: à uerbo ra-
pio, uel à raucitate uo-
cis, qua canes nimio**

*O' præceps rabies, quin Cēsar tela tēneret,
Inuenta est prior ulla manus. tunc stridulus aer
Elifus lituis conceptaq; classica cornu,
Sunc ausæ dare signa tubæ, tunc æthera tendit,
Extremiq; fragor connexa irrupit Olympi:
Vnde procul nubes, quo nulla tonitrua durant,
Excepit resonis clamorem in uallibus Aemusi:
Peliacisq; dedit rursus geminare cauernis:
Pindus agit a fremitus Pangæaq; saxa resultant,
b Osseæq; gemunt rupes, uocesq; furoris
Expauere sub tota tellure relatas,
Spargitur in numerum diuersis misile uotis,
Vulnera pars optat, pars terræ figere tela:
Ac puras seruare manus, rapit omnia casus,
Atq; incerta facit, quos uult fortuna nocentes.
Sed quota pars cladis iaculis, ferroq; uolanti
Exacta est: odij solus ciuilibus ensis
Sufficit, & dextras Romana in uiscera ducit.*

*neq; tonitrua perue-
niunt, sed cum infra-
lunarem circulū de-
primantur, clamor t a
mē cōcurrentium ar-
matorum ad cælum
usq; peruenit. Appia-
nus scribit à Pompeio
belli signum ultrō pro
latum fuisse, cui ex ad
uerso à Cēsare cōcla-
matum fuerit, ac sta-
tum tubarum sono, &
liuorum clangore e-
recto, uniuersus exer-
citus, præcones, & præ-
fectos uirinq; discor-
rentes sparsim ad pu-
gnam hortatos fuisse.*

calore infestantur. Ouid. Metam. 14.

Statis canum rabies subiectaq; terga ferarum

Inguinibus truncis, uterq; exstante coeret.

Metaphoricè, pro furore, ut hoc loco. Hora. in Arte.

Archilochum proptio rabies armauit Iambo.

*Inuenta est manus.] Crastini manus, promptior in
pugnam, & crudelior, quam ipsius erat Cēsaris.*

*Tunc strid. aer.] Mirum est, quam laborat poeta, ad
pugnæ simulacrum oculis subiiciendū, & fortasse nimis ope-
rosè. Aer elifus lituis.] Lituus inflatus signum ad pu-
gnam dedit. Lituus propriè baculus auguralis fuit incur-
uus, quo augures templa designabāt Verg. lib. Aeneid. 7.*

C. *Ipsè Quirinali lituo, paruaq; sedebat*

Succinctus trabea, hoc est, baculo augurali.

*A' similitudine, pro tuba, siue buccina incurua.
ut hic Maro lib. Aeneid. 6.*

Et lituo pugnas insignis obibat, & hasta.

*Classica.] synonyma lituis, tubæ, classica. Clasticum
est, ipsa tuba, & eius sonus, quo milites conuocari, & ad
pugnam etiam excitari solebant. Hinc clasticum canere,,
à re militari sumpta metaphoras, in proverbium abiit,
pro, excitare ad re quampiam. Clastici præcones, qui cor-
nū populum ad comitiūm cōuocabant, uel ex arce, uel cir-
cum muros, Clasticus author, primi nominis, & quasi pri-
mæ classis, Atque tubæ.] hypozeugma. Tendit. Ten-
dit.] hoc est, intendit aerem: subiicit amplificationem in-
tatione Vergiliana: It clamor cælo, id est, clamor ad cæ-
lum peruenit. Consimili hyperbole dicit noster hic poë-
ta, fragorem ad cælum peruenisse. Quid porro inter con-
nexum, & concauum interfit, opinor me alibi annotasse.
Connexa, pro concauo usurpauit. Et in uoce, fragor, me-
taphora est, pro, clamor irrupit in cælum. Fragor propriè
dicitur sonitus, qui ex arbore, aut alia ex re contracta red-
ditur. Vnde procalau.] Nubes nusquam ad cælum,*

*Excepit reso.] Alia hyperbole, clamorem in ualli-
bus Aemi montis exceptū fuisse. Aliàs demonstrauimus,
Æmum omnium montiū circa Pontum maximum esse,
& altissimum, qui mediam Thraciam intersecat. Huius
ualles ad clamores resonasse dicit.*

*Peliacis cauernis.] Thessalia montiū cauerna reddi-
derūt echo, hoc est, resonū clamorem. Peliacis cauernis,
pro Thessalicis, antonomasia. Pelias, & Aeson fratres fue-
rūt, reges Thessaliae. Pelias nepotē ex fratre, Iasonē Chi-
roni instruendū dedit, ac postea perspecta iuuenis indole,
famæ, decorisq; parandi pretextu cū Colchos ablegauit.
Hinc à Pelia Peliacus, Thessalicus, qui absente Iasone ut-
rutor regnauit. Rursus.] nam in priori pugna ad Dyr-
rhachium Cēsar magna clade accepta in castra fugit.*

*Geminare.] quod ex clamore geminæ uoces reddan-
tur, clamantiū & quas Græcula recantat Echo. Pin-
dus agit sic.] metaphora à leonibus ad montē: hoc est,
ab animali ad nō animal. Pindo mōti subiecta est Acarna-
niā. E' Pindo defluit Achelous fluuius, ac decurrit præ-
ter Aetoliā ad Echinadas insulas cōtra Achaiā. Sic il-
le sunt in interiori recessu maris Ionici inter Peloponne-
sum, & Aetoliā, Calidonē, & Acarnaniā. Nonnulli codicec
legūt, gemitus, metaphora, ab homine ad montē traducta.*

*Pangæaq; saxa.] Pangæus, quasi totus terra, πᾶσα γᾶ
eis, promontoriū est Thraciæ, Bessis conterminū, Macedo-
niā adherens, ad cuius radices Nessus defluit, non procul
ab Hebro. Hinc regio Pangæa, Pangæa saxa, et Pangæa
arua. Fabulatur (ut est apud Plut. ἐν τῷ περὶ πτολεμῶν)
Pangæū Martis, & Critobules filiū fuisse, qui per ignora-
tiam cum filia stupri cōsuetudine habita, nimia maesticiā
cōsternatus, in Carmaniū montē fugit: et ob incredibile a-
nimi ægritudinem gladio semetipsum traiecit. A quo lo-
cus ipse Pangæus dictus est. Octaq; ge. re.] de Octā
mōte paulo ante memorauimus. Sunt qui legunt, Ossæq;
Ossa,*

Ossa, & Pelion, montes Thessaliae sunt, ut Olympus Macedoniae, auctore Strab. Spargitur in numerum.] Crastinum reliqua acies fuit secuta, & procurrat. Missilia tela utrinque coniecta sunt. Hæc alij certa esse optabant, & non aberrare, alij in terram cœcidere, & sine momento cadere. Ac puras ser. ma.] siue sanguine ac cæde.

Casus.] incerto inuentu omnia tela emittebantur, ut uel transirent corpora, & uulnera facerent: uel aberraret.

Atq; incerta for.] Fortuna, quam ipsi uolebant in omnibus rebus dominari, ques uoluit, fecit nocentes, ut sanguinem Romanum funderent.

Sed quota pars cl.] Per admirationem legendum est meo iudicio, quasi dicat, exigua pugna pars telis & hastis exacta est. O dijs solus ensis.] Primum aliquam-

diu pilis certata fuit, ac mox ad enses conuersi sunt. Sed audiamus Casarem ipsum. Nostri milites, inquit, dato signo, cum infestis pilis procurrissent, atque animaduertissent non concurrere à Pompeianis usu periti, & superioribus pugnis exercitati, sua sponte cursum represserunt, & ad medium ferè spatiū constituerunt, ne consumptis uiribus appropinquarent: paruoq; intermissio tēporis spatio, ac cursu renouato cursu, pila miserunt celeriterq; ut erat præceptum à Casare, gladios strinxerūt. Neq; uerò Pompeiani huic rei defuerunt, Nam & tela emissa exceperūt, & impetum legionum tulerunt, et ordines conseruauerūt: pilisq; missis, ad gladios redierunt. Hæc Casar. Itaq; soli gladij tum temporis odijs ciuilibus sufficiebant. Romana in uisc.] Pathos à dignitate Populi Rom.

Pompeij.] Itaq; primum pilis res gesta est, deinde gladijs acriter pugnatum fuit. Appianus ait, primum sagittis, fundisq; bellari ceptum.

d al. cuneosq; per.

Cateruis.] Cateruis Galli, atq; Celtiberi aliaq; barbara nationes utebantur in prælio, in quibus erāt militia armatorū, ut phalāgem Græcorū Dardanorum, & Macedo-

b al. torpēre.

num octo millia. At Romani legiones habebant, in quibus singulis sena millia, aut etiam amplius militabant. Cū Casaris milites dato signo infestis pilis procurrissent, Pompeiani non concurrebant. Stipata.] compressæ in aciem coacta. Umbonibus.] clipeis coniunctis pars pro toto. Vix habitura lo.] à signo densitate aciei demonstrat, ut uix locum habuerit mouendi dextras, ac tela emittendi. Compressa.] in ordinem coacta.

Precipiti cursu.] Nam dato signo Casaris milites, ut dictum est, procurrerant. Et cum animaduertissent, non concurrere à Pompeianis, sua sponte cursum represserunt,

Pompeij densis acies stipata cateruis
lunxerat in seriem nexis umbonibus arma,
Vixq; habitura locum dextras, ac tela mouendi
Constiterat, gladiosq; suos compressa timebat,
Præcipiti cursu uesānum Cæsaris agmen
In densos agitur a cuneos, perq; arma, per hostem
Quærit iter, quā torta graues lorica carthenas
Opponit, tutoq; latet sub tegmine pectus.
Hac quoq; peruentū est ad uiscera, totq; per arma,
Extremum est, quod quisq; ferit, ciuilia bella
Vna acies patitur, gerit altera, frigidus inde
Stat gladius, calet omne nocens à Casare ferrum,
Nec fortuna diu rerum tot pondera uertens
Abstulit ingentes fato b torrente ruinas.

strā à latere aperto circuire ceperūt. Est aut cuneus peditiū multitudo, quæ iuncta cū acie, primo angustior, deinde latior procedit, & aduersariorū ordines rumpit, quia à pluribus in unū locū tela mutantur. Quā rē milites uocabāt. Caput porcinū. Poëta Casaris agmen in cuneos Pompeianos cursu actum fuisse canit, diuersum à Casare. Frigidus inde stat.] A Pompeianis enses frigidi torpuerunt, nec eadē ullā memorabilem fecerunt. Contra Casarianorum gladij stricti calido sanguine assiduo maduerunt.

Nec fortū.] Fortuna non cunctata est tradere Casari uictoriam cum magna ruina, & cæde Pompeianorum.

c al. diduxit.

Vt primū toto.] Tandem orditur descriptionem pugnae, ad quam tot ambagibus prælusit.

d al. petitur.

Vt primum.] Equites Pompeij postquam dextrum, & sinistra cornu in planiciem deduxerunt, in apertam & ultimam pugnam, manipulares leuis armaturæ, inse-

d lthyrei.

e al. soluti.

quiti fuerunt. Verus codex legit, deduxit

f al. Cum Cæ cornua. Acie pedium

far & tū Cæs. constructa, equites po-

g al. habebat

nebantur in cornibus, teste Vegetio lib de re militari 3. cap. 16. ita

Vt primum toto c deduxit cornua campo
Pompeianus eques, belliq; per ultima fudit,
Sparsa per extremos leuis armatura maniplos
Insequitur, sæuasq; manus immitit in hostem.
Illic quæq; suo miscet gens prælia telo.
Romanus cunctis d petitur cruor, inde sagittæ,
Inde faces, & saxa uolant, spatioq; solutæ
Aeris, & calido liquefactæ pondere glandes.
Tunc & d lthyrei, Mediq; Arabesq; e soluto
Arcu turba minax nusquam rexere sagittas,
Sed petitur solus, qui imminet aër:
Inde cadunt mortes, sceleris sed crimine nullo
Extremū maculant chalybem, stetit omne coactū
Circa pila nefas, ferro subtexitur æther,
Nox super campos telis conferta pependit.
Tunc f Casar metuēs ne frons sibi prima labaret
Incurfu, tenet obliquas post signa cohortes,
Inq; latus belli, quā se uagus hostis g agebat,
Immitit subitum non motis cornibus agmen,
Immemores pugnae, nulloq; pudore timendi

loricati, & contati omnes peditibus iunge-
rentur. De leui armatura alibi diximus. Vegetius eod. lib. capite
14. Quartus item ordo, inquit, constituitur de feutatis expediuissimis, de sagittarijs iunioribus, de hit, qui acriter uertitis, uel martio barbulis (quas plū batas uocant) dimicauit: qui dicebantur Leuius armatura. Hic ordo, cum tertio, ad pro-
uocandum cum missilibus, & sagittis, primo loco exibat, id quod perspicue hoc loco exibat,

A co exhibit, id quod perspicue hoc loco etiam testatur, & seruat poeta. Manipulos.] pro, manipulos, syncope. Manipulus contubernium uocabatur, quod coniunctis manibus pariter dernicarent, Centuriæ in manipulos, siue contubernia diuidebatur, ut decem militibus sub uno papilione unus præfesset, qui decanus dicebatur, uti centuriæ præfectus, Centurio, Sulpitius, logè aliter manipulos exponit, malè detorto loco Liuiano: quem Glareanus his uerbis refutat, Conatur, inquit, ea ex Liuij uerbis lib. 8. ab V. C. confirmare, allegans uerba, quæ Liuius, de hastatis leuis quidem armaturæ, sed qui neque equites, neque Velites erant, scribit. Mox eiusdem etiam uerba de Principibus apponit, ac Poëtam hoc loco de ijs intelligere asserit, quasi principes etiam leuis armaturæ, aut equites, aut Velites fuerint, adeo nihil pensi habuit Sulpitius, quid citaret, ad huius loci sensum expediendum. Poëta sensus ex Caesaris commentarijs planus est, hoc loci. Loquitur enim de Pompeij equitatu, quem in Cesariano prorupisse ait, unâq; cum eis leuem armaturâ sequentem, & sagittarios, & funditores. Cum autem equitatus Caesaris Pompeianorum equium impetum non tulisset, sed paulû loco motus cefsisset, ac Põpeij equites hoc acrius institissent, seque turmatim explicare, & Caesaris aciem à latere aperto circumire cepissent, ibi tum Casarem quartæ aciei signû dedisse, ama tanta ui in Pompeij equitarum impetum fecisse, ut eorum consisteret nemo, omnesq; conuersi, nõ solum loco excederent, sed protinus incitati fuga montes altissimos peterent: quibus summotis, sagittarios, funditoresq; destitutos inermes sine prasidio interfectos esse. Hac poëta ex Caesaris commentarijs bono ordine prosequutus est. Sulpitius saepe aliena, nec citato auctore, (ut debuit) auerit, quæ poëta sensum non æquè, atq; Caesaris uerba iuuant. Badius etiam malè uerbum, Insequitur, de Cesariana exponit, cum de Pompeianis Velitibus, qui equites, sequuti erant, intelligatur, deceptus poëta uerbis, Sauiasq; manus immittit in hostem, existimans solos Cesarianos sauas habuisse manus, non etiam Pompeianos. Haclenus Glareanus. Insequitur.] Velites leuis armaturæ, equites Pompeianos sequuntur. Etenim si equites impares fortasse futuri essent, uelocissimi cum seuis leuibus pedites, ad hoc ipsum exercitatu, ijsdem misceri solebant, quos expeditos Velites nominabant. Et Appianus tradit, cum in proximo uentum esset, sagittis, & fundis bellari coepum. Equites quoque pedibus admixtos breui in spatio pugnam iniuisse. Immittit in hostem.] In Casarem, in hostes Cesarianos, singularis numerus pro plurali synecdoche. Disertè sauas manus à Pompeio in Cesarianos immisos dicit. Etenim equites à sinistro Pompeij cornu uniuersi procurrerunt, & omnis multitudo sagittariorum se effudit, quorum impetum equitatus Caesaris non tulit, sed paulum loco motus cefsit hoc acrius equitatus Pompeij instabat, & turmatim se explicabat, aciemq; Caesaris à latere aperto circumire cepit. Cens quatq;.] ut erant exercitus ex uarijs gentibus conflati, quas alio loco recensuimus. Inde sagittæ, iode fa.] Virinq; suis telis certarunt, inquit, quæ ad pugnam parata circumferebant. Sed sagittariorum Pompeij multitudinem Cesaris equitatus paululum loco cefsit. Glandes liquefactæ.] Glans, præter arborum fructus, plumbum est, in modum glandis formatum Sallustius, Pars eminus glande, aut lapidibus pugnare. Est & summa pars eolis. Has tanta uiolentia emissas dicit, ut ipso cursu, ac uolatu in aëre fuerint

eliquatæ. Tunc & Ithyrae.] Ithyra, urbs est in monte Tauro, Parthiam spectans: à qua Ithyreus Et quia præstantissimi sagittarij erant, arcus epitheton inde ducitur, ut Ithyreos arcus, Ithyreas sagittas dicamus, perinde ut Parthicas sagittas, quod Parthi arcubus, & sagittis opime uterentur. De Medis, & Arabibus alio loco à nobis dictum est. Soluto ar.] antiquus codex soluti legit. Hæ populi præcipue arcubus utebantur, ut Cretenses, & Parthi. Nusquam rexe.] in neminem direxere sagittas, sed in aërem solum misere: secus factum fuit, à Cesarianis, & Romanis. Inde card. mor.] prodigiosa phrasus: quod mortes, numero plurali dixerat, pro eo, quod est, ex aëre cadunt sagittæ mortiferae, ut exponit Sulpitius. Scelè, sed cri. nullo.] quia nemini letale uulnus inflixerunt, sed leniter extrema cuspis sanguine umbra fuit.

Circa pila coactum nefas,] sed soli Romani, qui pilis utebantur, coactum eadem faciebant. Ferro.] amplificationibus iam ludit, cum dicit, aërem haud aliter sagittis obductum fuisse, quàm si nubes caliginem terris induxissent: adeo nox præ telorum grandine terris imminesbat. Tum Cesar metuens.] Cum Cesaris equitatus, Pompeij equitatu, & sagittarios, non tulisset, sed paulum loco motus cefsisset: et equites Pompeiani hoc acrius instarent, & se turmatim explicarent, & Cesarianam à latere aperto circumire cepissent: id aduertens Cesar, quartæ aciei, quam instituerat ex cohortium numero, signum dedit. Hanc quartam aciem poëta obliquas cohortes uocat. Etenim Cesar initio metuens ne à multitudine equitatus Pompeianorum dextrum cornu circumueniretur, eeleriter ex terna acie singulas cohortes detraxit, atq; ex his quartam instituit, equitatuq; opposuit, & quid fieri uellet, ostendit: monuitq; eius diei uictoriam in earum cohortium uirtute constare. Simul imperarat tertie aciei, ne iniussu suo concurreret, itaque quarta acies dato signo à Casare eeleriter procurrit in fessuq; signis tanta ui in Pompeij equites impetum fecerunt, ut eorum nemo cõsisteret, omnesq; conuersi, non solum loco excederent, sed protinus incitati fuga montes altissimos peterent. Quibus summotis, omnes sagittarij, funditoresq; destituti inermes sine prasidio interfecti sunt. Ista Cesaris uerba bona fide, & ordine reddidit Lucanus. At nescio quid hoc loco inepit Sulpitius de equitibus Decimæ legionis. Sed audiamus Glareanum, ipsum refutantem. Rursus hic Sulpitius ostendit se, inquit, non admodum in Romana historia exercitatum, Tunc inquit, cohortes, id est, equites decimæ legionis. Quas cohortes in cohortes diuidantur. Poëta hic manifestè de Cesaris quartæ aciei loquitur, quam cū acie instrueret, ad hanc pugnam, ex terna acie singulis detractis cohortibus, quartam instruxerat, equitatuq; Pompeiano opposuerat, in qua eius diei uictoriam constare ostenderat. Badius malè hic sequitur Sulpitium. In Septimo inde uersu metonymiam putat idem Sulpit. in uerbo, Somipes, id est, eques, inquit, Pompeianus: non consideras, quæ uerba sequuntur, de equo, non de equite eum hic loqui. Quomodo enim eques Pompeianus calcavit mēbra regentis? & non potius equus transfossus: equitem deiecit ac calcavit Hucusq; Glareanus. Prima frons Laba.] Inter aciem & frontē, Acies est, exercitus instruetus, frons quæ aduersum hostem spectat. Vegē. libro 3 capite 14. In cursu.] Pompeianorum equitum, statim quartæ aciei signum dedit. Obliquas coh.] Quartam aciem, ut iam dictum est. Non motis cor.] Inter duo cornua,

media stabat acies. Acies Caesaris ita fuit instructa, ut Dextrum cornu ipse teneret Caesar. Sinistrum M. Antonius, Mediam aciem, Domitius Calatinus tueretur. Hæc cornua immota steterunt, & in hostium equitatum immisit subitum agmen, hoc est, cohortes illas subsidiarias quartæ aciei. Nam Cæsarem non sefellit, ut ipse scribit, quin ab his cohortibus, quæ contra equitatum Pompeij in quarta acie collocatæ fuerant, initium uictoriæ oriretur: ut ipse in cohortandis militibus pronuntiarat. Vagus hostis agebat.] Pompeianus eques, turmatim se explicans ad circumeundum aciem Caesaris. Immemores pugnæ.] mandatorum Pompeij, ut sua oratione ante pugnam monuerat.

Præcipientes fecere palam.] Declararunt sua fuga palam, bellum illud uerè ciuile esse, quod infeliciter barbaris commissum esset, à quibus initium fugæ proficisceretur, unde horrenda cædes fuit sequuta. Ab his enim equitibus, & ab ea parte, cui maximè confidebat, principium fugæ factum fuit. Didicit clarissimus, & maximus

Vt primum sonipes.] Transit ad fugam primum equitum Pompeianorum, ibi conspexerunt equum transfixum sessorum excutere, & humi delapsum pedibus proculcare. Omnis equis cecidit.] Cesariani tanta ui in equites Pompeij infestis signis impetum fecerunt, ut eorum nemo

b al. Armeni, consisteret, omnes quemendose.

a l. Illic nō.

qui abiectis armis amplius pugnare recusarunt. Hinc iugulis.] Iugulantur Pompeiani, cædunt Cesariani, quod possunt. Hæc acies.] Cesaris non potest tantum militum Pompeianorum ferro delere, quantum uirorum in acie, & in castris erat, quin adhuc superessent. Tam numerosum is exercitum habebat. Erant ei, quinque & XL. milia peditum, VII. milia equitum: cum Cæsaris XX. tantum mille peditum haberet, & solum mille equites. Utinam Pharsalia.] Auersio ad campos Pharsalicos. Porro uerò quem alium sanguinem putat, statim reddit. Hic numerus totus.] Barbari, quibus maxima pars, exercitus Pompeij constabat, uestiant agros Pharsalicos ossibus, & uiuant Romani. Utinam fontes Thersalici non inficerentur alio sanguine, quam barbaro-

Vt primum sonipes transfixus pectora ferro In caput effusi calcavit membra regentis, Omnis eques celsit campis, glomerataque pubes In sua conuersis præcepit ruit agmina frenis. Perdidit inde modum cædes, ac nulla secuta est Pugna, sed hinc iugulis a hinc ferro bella geruntur, Nec ualet hæc acies tantum prosternere, quantum Inde perire potest, utinam Pharsalia campis Sufficiat cruor iste tuis, quem barbara fundunt Pectora, non alio mutantur sanguine fontes. Hic numerus totos tibi uestiat ossibus agros. Aut si Romano compleri sanguine mauis, Istis parce precor, uiuant, Galatæque, Syrique, Cappadoces, Galli que, extremique orbis Iberique Armenique, Cilices. nam post ciuilia bella Hic populus Romanus erit, semel ortus in omnes It timor, & fati datus est pro Cæsare cursus.

Ventum erat ad robur Magni, mediasque cateruas, Quod totos errore uago perfuderat agros, Constitit hic bellum, fortunaque Cesaris hæsit, e Non illic regum auxilijs collecta iuuentus Bella gerit, ferrumque manus mouere rogatæ: Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.

Hic furor, hic rabies, hic sunt tua crimina Cesar. Hanc fuge mens partem belli, tenebrisque relinque, Nullaque tantorum discat me uate malorum, Quam multum bellis liceat ciuilibus, ætas.

Imperator, aliud esse cum barbaris, aliud cum Romanis A pugnare. Præterea, minus firmæ spei in Asiaticis auxilijs, ut mollibus feminis esse in prælio, quam in Italicis hominibus, bello natis, & exercitatis. Sic Darius cum innumerabilibus Asiaticis copijs cum Alexandro congressus, sic Xerxes cum Themistocle: ita Antiochus aduersus Romanos semper infeliciter dimicauit. Fuerunt hic Duces pares peritia armorum, & rei militaris: at copiarum numero impar Cesar, sed uirtute & genere militum superior, inferior uiribus Asiaticorum auxiliorum, quibus fractus spe uictoriæ decidit Pompeius. Asiatici cum Italis, Romanis, Gallis, & Germanis comparati, quibus constabat Cesaris exercitus, quid aliud erant, quam mulieres, mollesque, & effæminati homines? qui cum in castris Pompeij omni rerum copia abundantes luxui uacarent, Cesaris miserrimo, ac patientissimo exercitui contra semper omnia ad necessarium usum deerant. Infeliciter itaque bellum ciuile imbellibus feminis uerius, quam uiris à Pompeio fuit commissum.

rum, ac non etiam Romanus cruor admisceretur. Aut si Romano.] Aut si mauis Romanorum sanguine campos, & amnes compleri, parce his barbaris, quos enume-rabo, qui posito bello Ciuili, ciuitate Romana donabantur. Viuant Galatæ.] polysyndeton. Galatæ, Galatia celeberrima regio minoris Asiae. Parte ea, qua Pompeiopolis est, & Boreas. con-tigua Paphlagoniæ: ab Ortu Bithyniæ, Mysiæ, & Phrygiæ comissa, Dindymanis iugis, & Calenijs montibus medijs. Austria nam partem Pisidia finit: Orientalem Cappadocia, citra Ache-laidem urbem, et montem Agæum, qui in

media Cappadocia attollitur, adeo altus, ut à niuib æstiuis prematur. Archelaida Halys præterlabitur, è Tauro monte deiectus, qui Paphlagoniam ab Ortu terminat, & à Ponticis gentibus diuidit. Galatiam post magnas Alexandri uictorias, & auclat per Asiam regni Macedonici uires Græci occuparunt: quibus postea Galli se magno numero Asiam ingressi cõiunxerunt. Gallogræci dicti, gens mixta, & regio, quæ postea crescentibus rebus, Galatia dicitur cepit, quæ antea Gallogræcia fuerat nuncupata. Virtusque uocis usus apud scriptores manet. Galli cum multitudine hominum abundarent, cum trecentis milibus transgressi, per Illyricum, & Pannoniam florentissimum Græciæ tractum ingressi, non Europæ solum, sed etiam Asiæ terrorem inuasserunt. Hi Romam inuase-

Arant Duce Brenno, Denique omnem Asiam uelut examine aliquo implebat: ut Iustini uerbis utar. Libet de his uoluptatis gratia pluribus diuagari. Nulli reges Asiae bella, sine auxilijs mercenarijs Gallorum gesserunt. Et quod maximum est, reges regnis suis eieci, nusquam, nisi ad Gallos se receperunt. Denique sine Gallia uirtute desperabant, maiestatem suam se recuperaturos. Sic Bithyniae regem in regnum suum restituerunt, & illud cum eo partitiui, suam Terram Gallograeciam appellarunt. Ad hunc modum historiam digerit Iustinus: prolixius etiam Lilius libro belli Macedonici 8. Plinius, Galatas magna ex parte Phrygiae agros tenere prodidit, unde liquet, eos finitima etiam occupasse. A candore corporis Galatas Gallos dictos credit Lactantius, γάλα, γάλακτος. Lac. Unde prouincia Galatia dicta, in qua Galli Graecis se miscuere. Ab his prius Gallograecia, postea Galatia dicta fuit. Principio ipsa regio in quatuor praefecturas diuisa fuit, tetrarchias dictas. Tetrarchae regibus dignitate pares erant. At deuictio Mithridate, ad Duces potestas uenit. Paulo post, Deiotaro, qui hoc Ciuili bello cum Pompeio se coniunxit, soli datum fuit. Inde Amyntae: post quem à M. Lellio sub Augusto in prouincia formam Galatia redacta est. Syriae] Syriae nomen latissime patet. Fluius initium est Arabia, qua in Syrbonin lacum uergit: à Meridie terminata Petraea, ab Ortu brumali, Deserta Arabia, & solitudinibus Palmyrenis. Ad Septentrionem latus eius excipitur ab Euphrate, & Aeraeum, iuga Amanu montis, Ciliciam determinantis. Isico sinu finitur. Occiduum latus Phoenicium mare alluit. Praecipuae Syriae partes sunt, Palaestina, Phoenice, Damascena, Caele, Decapoli, Antiochena, Comagena, proxima Euphrati: & Apamena. Cappadoces.] Mons Scordiscus Cappadociam ab Ortu Minori Armenia adiungit. Anitaurus superiora terminat: & qua inde trans Melam amnem, ad Euphraten, Comagenem, & Cilicia montana excurrunt, annumerantur quidem à Plinio Cappadocia, tum autem, & à Strabone, à Ptolemaeo in minori Armenia relata Tauri iugo à Cilicibus digressa Lycaonia, & Occidua Cappadocia dirimuntur. Occiduum latus Paphlagonia, & Galatia terminant Terra lata, & amnis clara, inter quos Halys, olim Craesi regni cardo. Hic Iris amnis est, & Thermodon, quem Plinius Cappadocem uocat. Unde Cappadoces dicti, antea Syri etiam dicti, & Leucosyri.

Gallib, extremis.] Allobroges. Post aduersam Caesarianorum pugnam ad Dyrrhachium Rosillus, & Egius fratres Allobrogici equitatus duces à Casare increpiti, quod stipendium à se acceptum malignè equitibus redderent, ad Pompeium cum aliquot ex suis popularibus transfugerant: à quibus ille non pauca eorum doctus, quae apud hostem fierent, uerumpere conseruauerat. De his Allobrogibus Gallis hic agit Poeta. Iberi.] Hispani, ultimi populi ad Occasum Europae. Armenij.] Alibi docemus probatissimos scriptores duas Armenias facere: maiorem, & minorem: quare eius descriptionem hoc loco praetermittere consilium est. Ut tamen lectio uoluptate aliqua condatur, pauca de Armeniorum celebrioribus rebus, ut additamenta adscribenda duxi. Montium Armeniae maiores praeter terminales, praecipui sunt, Anitaurus, qui mediam eam transuerso cursu permeat: donec reflexus ad Boream, Sophonen clarissimum Armeniae partem includat. Et quoniam Tauri iugis hinc,

inde obuertitur, nomen inde habet. Ibi mons Abus est, quem Ptolemaeus Periardes uocat: ibi Gordyus, seu Gordus, siue Gordyæus apud Strabonem. In hoc Arcam Noë confedissee post diluuium Berofus astruit, & multi eum posteris temporibus ex nostra religione secuti. Ararat uero, quod Genes, cap. 8. legitur Armeniae tribuunt. Et Hieronymus in Esaiam, Ararat campestem regionem in Armenia esse dicit, per quam Araxes fluius ad radices Tauri fluit. Hinc Araxea planities Straboni dicta, qui arcam in altissimis Tauri iugis haesisse tradit. Littera Armeniaca à ceteris gentibus sunt diuersa. Mons Ararat est Armeniae re uera, in cuius summis iugis sedit arca à diluio. Huius montis uertex perpetuis niuib, rigit, cur inaccessibilis est. Aytonus, cuius temporibus tota Armenia Christianam pietatem coluit, prodidit, in uertice montis Ararat nigramentem quandam speciem apparere, quam uetustam illam cataclysmi arcam esse incolae arbitrarentur.

Cilices.] Cilicia propemodum tota montanis includitur, nisi ubi sinus Isicus alluit. A Septentrione Cappadocia includitur: ab Ortu Syria, ab Occasu Pamphilia montanis subijcitur: ad meridiem sinus Isicus alluit, ubi ad Issum oppidum mons Amanus per angustias Syriam aperit, quae portae Amanicae, & Syriae portae, & pila appellantur, quod portis claudi queant, perinde ut Sarmatica, & Caucasia portis praemuniantur. Rursum uersus Occasum, iuxta Anemurium promontorium, & amnem Melam, montana ferè exasperant, ubi portae Ciliciae sunt, quas cum magno periculo transijt Alexander. Hinc Strabo libro 14. Ciliciam diuisit in asperam, & planam, siue campestem. Ciliciae amnes sunt, Cydnus, & Pyramus. Urbes celeberrimae, Issus, Rhosus, Mallus, Mopsus, Anchiale, Aegea, Solae, & omnium metropolis Tarsus, quam Romani propter dignitatem, & uetustatem liberam esse uoluerunt. Labitur Cydnus à Tauro, modicus quidem, sed liquore memorabilis: leni tractu è fontibus lapsus puro solo exripitur, nec torrentes incurrit, atque uia limpida, & frigidus mare intrat. Mores gentis effecerunt, ut proverbio notarentur, Cilix haud facile uerum dicit, nisi è βελτίω ἀλλυθὲς. Cilicum exitium de crudeli, & immani. Nam Cilices ob piraticam, quam exercebant, & assiduas hospitum deprædationes, infames erant immanitatis, & crudelitatis nomine. Cilicij imperatores, homines hirsuti, & pilis obsiti. Quare saga pilis contexta, Cilicia uocatur. Hic populus Rom.] postquam multi ex barbaris nationibus Romam commigrarunt, & ciuitate donati fuerunt. Semel ortus.] Simulac à paucis trepidatum fuit, totus trepidare cepit, ac fugam capere. Et fatis datus est.] In fatis fuit, ut Caesar uictoria potiretur, & prosperè rem gereret. Ventum erat ad ro.] Subsidiariae cohortes tanto impetu fuerunt in Pompeianos inuictae, ut momento temporis omnem equitatum ea parte auerterint. Tum sagittarij ab equitibus defuituti, ad unum ferè cæduntur, Tum ferociter illae cohortes praeteruectae, sinistrum Pompeianorum, quod hoc loci poeta robur uocat, inuadunt. Resistebant tamen Pompeiani: uerum tertia acie, eodem Caesaris iussu immissa: confestim ea quoque parte in fugam ueruntur. Appianus signò, inquit, à Casare dato, qui in subsidijs conseruerant, subito accurrunt, & ad equites delati, erectis pilis Pessorum facies inuadunt. Illi hostium audaciã, plagasq; in os illatas non ferentes, nullo ordine fugam capessunt.

Ed loci peditatum omnem, depulsis Pompeij equitibus, Caesaris equites inuadunt, circumdantq; qui prius ab illis circumdari timuerant. Quod animaduertens Pompeius, peditibus edicit, ne se ulterius in eos uertant, neque a Phalange longius excurrat, aut telis cominus utantur, uerum eminus distantes iaculis e manu misit, insurgentes repellant hostes. Et paulo post. Decima legio, inquit, assistente Casare, laeuam Pompeij aciem, quae ab equitibus destituta fuerat, circumquaq; percurrit, & latera eius omni ex parte immobilis, telis misilibusq; confodit, quoad cõurbatis omnibus in fugam uerit: quae res uictoriae auspiciũ illi attulit. Haecenus ille. Caesar, sed proximus incitati fuga (Pompeiani) montes peterent: quibus summotis, omnes sagittarij, funditoresq; destituti inermes sine praesidio interfecti sunt. Eodem tempore cohortes sinistrum cornu pugnantiibus etiam tum, ac resistebus in acie Pompeianis, circumierunt, eosq; a tergo sunt adorti. Eodem tempore tenuerat Caesar, quae quies fuerat, & se ad id tempus loco tenuerat, procurrare iussit. Itaq; cum recētes, atq; integri defessis successissent, alij autem a tergo adorirentur sustinere Pompeiani non potuerunt, atq; uniuersi terga uerterunt. Haec Caesar. Robur.] firmissimas turmas, exponit Sulpitius, ut ad Primilos, uexilla, et triarios, inquit. Sextus ordo post omnes a fortissimis, & scutatis, & omni genere armorũ munis bellatoribus tenebatur, quos antiqui triarios appellabāt. Hi ut requieui, & integri acrius inuaderent hostes, post ultimas acies sedere consueuerant. Si quid enim primis ordinibus accidisset de horum uiribus reparationis spes tota pendeat. Vnde in prouerbium cecidit, res ad Triarios redijt. Sive igitur Triarios intelligit, sive sinistrum cornu, ut Caesar, & Appianus, in paruo discrimine ponendum est. L. Florus, cum Pompeius, inquit, adeo equitum copia abundaret, ut fa-

cile circumuenturus sibi Casarem uideretur, circumuentus ipse est. Nam cum diu aequo Marte contendere iussuq; Pompeij a cornu erupisset equitatus, repente hic signo dato, Germanorum cohortes, iam in effusos equites fecere impetum, ut illi esse pedites, hi uenire in equis uiderentur. Hanc stragem fugientis equitatus leuis armatura ruina comitata est. Tunc terrore latius dato, iurabantibus inuicem copijs, reliqua strages quasi una manu facta est. Nec ulla res magis exitio fuit, quam ipsa exercitus magnitudo. Multus in eo praelio Caesar fuit, mediusq; inter Imperatorem, & militem, uoces quoque obequitantis excepta, altera cruenta, sed docta, et ad uictoriam efficax. Miles faciem feri, altera ad iactatione composita, parce ciuibus, cum ipse sequeretur. Haec L. Florus.

Quod totos errore uago.] Resistebant Pompeiani aliquandiu: uerum tertia acie a Casare eodem immissa, ea quoq; parte extemplo in fugam uersi fuerunt. Constat hic bell.] Quod ibi resisterent Pompeiani, ut dictum est Sulpitius exponit, haec firmata est: cum Poeta mens sit, Caesaris fortunam ibi ancipitem, ac dubiam fuisse, ut ubique Pompeianus est, Resistebant quidem Pompeiani, sed superueniente tertia acie, illico in fugam abierunt. Non illic regum auxilijs.] Ibi nulla barbarorum populorum auxilia steterunt: ibi nulli reges pugnarunt, sed Romani, & Itali acriter pugnant. Diuersa lectio est, in codice uetusto, togata, ut recte etiam monuit Sulpitius. Ille locus fratres habuit.] mouet obiter rursum affectus, a relatione, & pugnae horrenda facie. Hic sunt tua crimina Caesar.] Nam ex Floro demonstrauimus, in eo praelio multus Caesar erat, suosq; obequitabat, & adhortabatur ad pugnam, clamitans uictoriam in manu esse, ferirent facies barbarorum, & ciuibus parcerent, cum ipse sequeretur.

a al. Ab. Haec potius pa. la.]
 b al. furorq;. Praeteritio, fingit se taciturnum horrenda faciem pugnae, cum maxime pergat queri, ac enumerare particula. al. respicit, & enumerare particula. al. Inspicit, tim immania spectatum in ea pugna. Roma. al. tantum ma.] Auersio ad Romanos iam absentes. primo. Hic Caesar.] Haec ea sunt, quae tacebit. In primis in hac acie stetit Caesar, qui popululum ad rabiem impulserit, qui stimulus ad furorem suis extitit: ut per appositionem sit dictum: nisi quis malit interpretari. In hac acie fuit Caesar, hic fuit rabies populi Romae, hic stimulus omnis furoris. Vetus codex furorq;. Quasi dicat, in Caesariana acie furor seuit, ibi stimulus multus ad rabiem in conflictu. Agmina circum] anastrophe. Ostendimus paulo ante Casarem in eo praelio fuisse, & medium inter Imper. & militem se gessisse.

a Haec potius pereant lacrymae, pereantq; querebrae, Quicquid in hac acie gessisti Roma, tacebo. Hic Caesar, rabies b populi, stimulusq; furorum, (Ne qua parte sui, pereat scelus) agmina circum. It uagus, atq; ignes animis flagrantibus addit. c Conspicit & gladios, qui toti sanguine manent, Qui niteant primo tantum: mucrone d cruenti, e Quae presso tremat ense manus, quis laeuida tela, Quis contenta ferat, quis praestet bella iubenti Quae pugnare iuuat, quis uultum ciue perempto Mutet, obitatis proiecta cadauera campis. Vulnere multorum totum fufura eruiorem Opposita premit ipse manu. quacuncq; uagatur, Sanguineum ueluti quatiens bellona flagellum, Bistonas aut Mauors agitans, si uorbere saeuo Palladia stimulet turbatos aegide currus. Nox ingens scelerũ est, caedes oriuntur, & instar Immensa uocis gemitus, & pondere lapsi Pectoris arma sonant, contractiq; ensibus enses. Ipse manu g subicit gladios, ac tela ministrat: Aduersosq; iubet ferro contundere uultus: Promouet ipse acies, impellit terga fuorum, Verbere conuersae cessantes excitat haetae.

Et cu Lucanus dicit. Animis flagrantibus, addit, ignes. Voces quoque obequitantis excepta, altera cruenta, sed docta, & ad uictoriae efficax, miles faciem feri. Et Appianus, decima legio, assistente Casare, ait laeuam Pompeij acie, quae ab equitibus destituta fuerat, circumquaq; percurrit. Conspicit.] pathos a crudelitate. Mucrone.] gladij, qui antea leuiter extrema cuspidē sanguine consparsi fuerant, nunc toti rubent, & madent. Quis multet uultu.] quasi dicat, neruus quidem est horum Caesarianoru, qui horum quicquid praestet: tanta crudelitas, tanta militum immanitas est. Obitatis.] ipse Caesar, quasi caesorum spectaculo delectetur. Quid poeta de Pompeio diceret, si ipse uictor in hac pugna fuisset? Vulnere mol.] Sulpitius

A Sulpitius hoc exponit de pietate Caesaris in suos milites, haud scio, an rectè, Lucanus scribit Caesarem multorum vulnera opposita manu obstruxisse, ne omnem cruorem effunderent, cum ipse paucos admodum in eo praelio desideraret. hoc est, non amplius ducentos milites, sed Centuriones fortes viros circiter XXX. Sanguineum ueluti.] Comparatione Caesaris ardorem in eo conflictu amplificat, à Martis, & Bellonæ furore, quoties Thraces in praelio ad eadem extimulant. Bellona.] Dea bellicæ ἐννύ. Hanc Duellonem quoque uocabant. Martis furor dicebatur, ante cuius templum fuit Roma columna admodum exigua: super quam, quoties bellum indicebatur, hastam iaciebant. Filius Bellonæ, ἐννάλι, quasi bellicosus dicebatur. Huius deæ sacerdotes nō alieno, sed suo cruore sacra faciebant. Scellis enim humeris, & utraque manu distinctos gladios exercentes currebant, quasi insanirent. Hanc uidetur Hyginus Belonen appellare, capite de inuentoribus rerum, & reperisse arcum.

Bistonas.] Bistonum gens in Thracia est, & stagnum eiusdem nominis Bistonis, ac regio, à Bistone Thracum rege nominata. Ouidius:

Et tuta à bello Bistonis ora fuit.

B Vnde Bistonius, Thraz. Thraciæ præsidere Mars creditus fuit, quod ea gens bellicosa semper fuerit. Hinc Verg. eam terram Mauortiam uocat. Aeneid. 3.

Terra procul uastis colitur Mauortia campis,

Thraces arēt, acri quodā regnata Lycurgo, Et alibi.

Graduumq; patrem, Gethis, qui præsidet aruis.

Caesarem Bellonæ, ac Marii comparat, milites Thracib. Palladia ægide.] terribili scuto. Pallas, quod Pallas clipeum gestaret, in quo caput Medusæ Gorgonis fixū erat, uel, ut alij, in pectore, ut multo terribilior esset. Perseus accepit à Mercurio talaribus, & à Vulcanō harpe adamantina, per aërem ad Gorgonas iter fecit. Erant enim Phorci filia, pro criminibus singulos angues gestantes: & hæc quoscunque intuiat fuissent, uertebāt in saxa. Tres fuere sorores, pulchritudinem, & unum oculum inter se communicabant. Nomina fuerunt Steno, siue Stenio, Euriale, Medusa. A Minerua eum missum putant, & ab ea uirtutum clipeum accepisse, per quem, nec uidere, nec uideri ab eis potuit. Hic dormientes Gorgonas repertas, Medusæ caput amputatum Mineruæ tradidit. Illa (ut dixi) clipeo inseruit, aut pectore, quo in bello multo terribilior appareret. Aegide Palladia Martem in bello Thracia, ut poeta canit, ut flagello, & formidabili scuto hostes, & eorum currus in fugam extimulet. Visum est paulo prolixius Gorgonibus commentari, quoniam in earum mentionem per ægidem Palladium incidimus. Sunt, qui prodant quatuor fuisse sorores, Scyllam, Sthenonem, Eu-

C ryalem, & Medusam, atque habitasse insulas contra horatos Hesperidum, quæ Dorcades dictæ fuerunt. Est autem γοργόν, terribile, & agile. Diodorus author est, olim feminas bellicosas, non multum moribus ab Amazonibus diuersas Africum habitasse, quarum reginam Perseus bello deuictam interfecit. Inuenio tres tantum, præter Scyllam, Gorgadas insulas in mari Aethiopico coluisse, à quibus nomina sortitæ fuerunt insula. Minerua Medusæ crines in angues ita uertit, ut qui eam intuerentur, illico uerterentur in lapides, & saxa. Ex huius cruore, Pegasus natus fabulantur, quare ex Neptuno, & Medusæ natus fingitur. Addunt & illud, Deam Medusæ caput clipeo imposuisse, ut dixi. Historia multis uerbis apud Græcos, ab Apollonij interprete refertur, ut legere est in commentarijs nostris libro Aeneid. 2. Idem interpret addit, authores esse, qui prodant, Perseum cum capite Medusæ auulso à Libya diuolasse, & ex guttis sanguinis in terram lapsis seras natas, atque hinc factum cur ea regio ferarum sit fecunda. Medusam unam sororum mortalem fuisse, author est Hesiodus, duas immortales. Fabulæ rationem reddit Fulgentius libro Mythologicor. 2. Sed satis de Gorgonibus. Cæterum ægis est corporis munitum in numine cum capite Medusæ. In Imperatoribus, Lorica uocatur. Nox ingens.] Sulpitius exponit, confusionem. Ego equidem arbitror ingentem cæcitate eum significare, qua in perimendo nihil discriminis, et rationis habebatur, perinde ut nocte nullum rerum discrimen poni potest. Et pondere lapsi.] Homeritum illud expressit, quod in Iliade frequens est.

ἀσπίσειν ἢ πείσω, ἀράδουερ τεχέ ἐπ' αὐτῷ, id est; Labitur, atque super sonuerunt arma eadentem. Ipse manu s.] exaggeratio inclementiæ Caesaris. Subiciti, pro, subicit, syncope, ad corripiedam syllabam mediam. Vetus exemplar habet, subigit. Aduersosq; iub.] Signo à Cesare dato, ait Appianus, qui in subsidijs constiterant, subito accurrunt, & ad equites delati, erectis pilis fossorum facies inuadunt. Illi hostium audaciam plagasq; in os illatas non ferentes, nullo ordine fugam cæpessunt. Ferro contundere uultus.] ferreis pilorum, & hastarum cuspidibus. Sic à Cesare imperatum fuerat, ut scribit Florus, miles faciem feri, & parce ciuibus, cum ipse sequeretur, quod ipsum etiam Lucanus testatur, cum addit, Promouet ipse acies, impellit terga suorum. Conuersa hastæ.] indicat eum non ea parte haste suos impulsisse ad pugnam, cui cuspidis præfixa erat, sed diuersa, quæ manu tenetur, ne suos uulneribus expeditos ad pugnam, afficeret. Boni Imperatoris fungebatur officio. Et ut erat clemens, & benignus erga milites, ita in impellendo minus durus, & asper.

In plebē petat.] hoc est, quod modo ex Floro demonstravi, parcendum ciuib. est, hoc est, plebi tantum, qui sine iudicio, errore magis, quàm scelere contra Caesarem arma induerant. Monstratq; se.] In quem omnē pugnae rabiem conuertant, ut qui bel-

In plebem uetat ire manus, monstratq; Senatum. Scit cruor Imperij, a qui sit, quæ uiscera b regum, Vnde petat Romam, libertas ultima mundi Quo steterit ferienda loco, e permista secundo Ordine nobilitas, uenerandaq; corpora ferro Vrgentur, cædunt Lepidos, cæduntq; Metellos, Coruinosq; simul, Torquataq; nomina regum, Sepe Duces, iuniosq; hominū, te Magne remoto. Illic plebeia conrectus caeside uultus Ignotusq; hosti, quod ferrum Brute tenebas? O' decus d Imperij, spes o' suprema Senatus, Extremum tanti generis per secula nomen,

li, & iniuriarum causæ, & fontes essent, cū a al. quis, à plebe culpa omnis b al. rerum; abesset. Qui cruor c al. perimix- Imper.] id est, nouit, ta, quorum cæde ipse ad Imperium peruenire posset, quibus superstitibus, difficile foret. Scit, quorum sanguine Imperium redimere potest. Quæ viscera d al. Imperij

Nn 3 ra.] Sul-

al. Iuris &
humani cul-
men.

ra] Sulpitius expo-
nit. qui regibus charis-
simi. Sed haud scio,
num simpliciter expo-
nendum sit. Vnde pe-
tat Ro.] A¹ quib. Im-
perium Romanum pe-
tat, quibus extorqueat

monarchiam. Libertas.] hoc loco, quo fuit pugna-
tum, atque adeo hoc tēpore, ultima libertas totius Imperij
Romani stetit debellanda. Hac pugna amissa, libertas
sublata fuit per monarchiā. Permissa secundo.] Prm-
cepti ordo erat Senatorius, hoc est, patrum, quorum libe-
ri patrij appellabantur. Medius ordo, inter Senatores,
& Plebem, equestris dignitas fuit. Equitibus Senatum
permistum fuisse, inquit poēta, in hac clade Pharsalica.
Ferro urgentur.] Senatores, & Equites sine discrimine
interficiuntur. Non uane hoc scribit Lucanus. Nam in-
ter sex nullia Pompeianorū casa: uel, ut alij, inter XXV.
M. uel, ut Caesar, inter XV. milia, cecidere in hac acie
Senatores X & cum iij, L. Domitius, quem Caesar ad Cor-
finium obsederat, & captum liberū dimiserat. Cādunt
Lepidos.] Enumerat, ut poētis mos est, aliquot illustrū
familiarum nomina, ex quarum gente in praliō periēre.
Et hac gente fuit M. Lepidus Triumuir, qui cum Octa-
uio, & Antonio Imperium partitus fuerat: & cui in di-
uisione orbis Africa obtigerat. Metellos.] Metello-
rum gens multis egregijs triumphis illustrata fuit, unde
alij alia cognomina reportarunt. Metellorum familia af-
fuerat bellicis cognominibus, ut Metellus Creticus: Me-
tellus Balaricus: Metellus Pontifex qui Consulem Post-
humum reuocauit: Metellus Celer, pudicitia celebratus:
Metellus Numidicus, Metellus Macedonicus: Metellus
Pius cognomento. Coruinosq.] ex familia primū Va-
lerij Coruini, qui id cognomen ab alite coruo adeptus
fuit quando cum Gallo pugnat. In hac pugna mirum
quiddam accidit. Nam cum in certamen iret contra
hostem, coruus galeam eius insedit. Quo omne Tribu-
nus confirmatus, letus precatus fuit numen, ut presen-
tem sibi pugnam secundaret. Cāso Gallo Coruini co-
gnomen ei datum fuit, eaq; appellatio in posteros propa-
gata fuit. Torquataq; no. regum.] Manlius Torqua-
tus ex prouocatione, ut Valerius Coruinus, hostium Du-
cem interemit, cui spolijs exuto, aureum torquem detra-
xit, à quo Torquati appellati sunt. tum cū in tum militari
fauore consequutus fuit. Hic à seuera disciplina militari,
& in filium hostis uictorē feruente, & acerbitate Impe-
riosus fuit appellatus. Cur torquata nomina regum, dixit
poēta, miretur aliquis, cum nec ipse à regibus duxerit ge-
nus nec ab eo reges prodierunt? Omnibonus, Torquataq;
nomina regum, inquit, id est, principū Romanorum: non
quod reges fuerint. Nā Torquatus fuit, qui occiso Gallo,
torquem, quo spoliavit hostē, collo suo imposuit: & à tor-
que appellatus fuit. Torquatus, & ab eo gens omnis fami-
lia Torquata. Micyllus uerò, Sed uidendum, inquit, num
longius poēta respexerit, nepe eo, quod externi & barba-
ri reges torquati, ac purpurati incedere soliti fuerint, atq;
inde torquata regum nomina dixerit, uel ὀνόμαζοντες.
pro torquatorū regum nomina, siue regibus cōuenientia,
si appellatiue scilicet usurpentur. Caterū, nomina Tor-
quatorum, pro, ipsis Torquatis, dixit uel ὀνόμαζοντες.
Hac Micyllus. Itaq; Torquatos dicit, qui regū, si nō nomi-

Ne rue per medios nimium temerarius hostes,
Nec tibi fatales admoueris ante Philippos,
Thessalia periture tua. nil proficis istic
Cæsaris intentus iugulo. nondum attigit arcem
a Iuris, & humanū culmen, quo cūcta premuntur.
Egressus, meruit fatis tam nobile letum.
Viuat, & ut Bruti procumbat uictima, regnet.

ra, certe epitheta præ
se ferūt, à torque, tor-
quati reges. Sæpe
duces.] Cādūt sæpe
duces, ut dynastas ex-
terarū nationum, cā-
dunt centuriones, &
eos, qui ordines du-

stant, id quod per copiam statim reddit: summos homi-
nes. ut Senatores, & alios summos uiros, et primipilos, ex-
cepto Pompeio. Te Magne remoto.] per uersionem,
Pompeium non cæsū dicit. Simili apostrophe utitur ad
Brutū, qui plebeis armis tectus, et Cæsarianis ignotus, for-
titer res gessit. Hic in dubium uerti potest, cum duo Brutū
tum essent, Decimū ne Brutū, cui postea reb. pacatis Gal-
liā Cisalpinā Caesar decreuerat, an M. Brutū Catonis ex
Seruilia nepotē inuuit poēta, cui Macedoniā, quorū aliter
secūdus hæres testamēto scriptus inuictus postea fuit. qua-
re ei populus post Cæsaris cādē infestissimus fuit. Et ne
sim æquo hoc loco longior, adscribā Glareani uerba, ne
eadē crambe recoquatur. Duo, inquit, hoc tempore Bruti
fuere quorū hic poēta frequēter meminit. Cōmentatores
nunquā distinguūt. M. Brutus Pompeiū sequutus, de quo
hoc loco, & lib. 2 ubi eius est oratio ad M. Catonē auu-
culū. Decimus Brutus Cæsaris parib. adhaerens. Hic Mas-
siliam mari oppugnauit. ut lib. 2. Caesar: & hic poēta lib.
3. reuulit. Vterq; postea Cæsari gratus, cōiurationi tamen
adhærese, quæ Cæsare sustulit. Decimus autē, non Decius
appellatus, qui Cæsare sequutus fuit. Est enim Decius fa-
milia nomen, Decimus autē prænomen, ut Sextus. Multa
huiusmodi malè hodie in Romana historia confunduntur
ab inexercitatis, ac non bene uitis. Longè enim differūt,
Quintus, & Quintus: Sextus, & Sextus: Septimus, &
Septimius: Decimus, ac Decius. Illa prænomina. hac no-
mina sunt. Caterum hic poēta, ut fere Romani, hosce na-
tos ex isto primo Cos putariūt, cū Dionysius Halcarnasæus
eū absq; uirili stirpe periisse dicat. Id quod est uersimile.
Multi tamē Iunij ex plebe Coss. fuere à lōgo tēpore. Vnde
noua nobilitas, ut pleraq; Romanorū, etiā Cæsariū postea.
Hæc Glareanus rellē. Itaq; M. Brutū significat poēta, qui
Catonē auuiculū habebat, ex eius sorore Seruilia progna-
tus, cū qua Caesar stupri cōsuetudinē habere uulgò crede-
batur. Quare cū eū in cōiuratione in se uenientē uideret,
ὄφρανον inquit, Græcè, hoc est, & tu fili. O decus
Im.] Exclamatio in laudes M. Brutū, quod inter primos
cōiuratos in Cæsare grassatus fuerit, quasi ab eo spes uicti-
ma, & salus Senatus ob id pepēderit. Extremum, [quasi
is ultimus ex gente Brutorū, à quo originē duxerit, postea
extiterit. Diciū paulo anti est, Brutū nullos reliquisse libe-
ros Dionysio postquā percussit suos securi, qui inter cōiur-
ratos deprehensi erāt. Ne roe.] dehortatur temeritatē
in medio ardore praliū, ad interficiendū Cæsare: ne accer-
sas tibi præmaturā mortē, ante diē fatālē, qui tibi præsti-
tutus est ad Philippos. Fatales Phil.] ubi cū Cæsario ad-
uersus Octauū & Antonū perijt. Ingratus profectō cō-
uis. Et cū uictis Pōpeianis, undā cū cæteris fugeret, per pa-
ludē in pacatū euasit, et Larissam uenit. Caesar eius salute
lætus, ubi eū ad se uenire iussisset, ueniā dedit, & honorū-
bus ornauit. Ab eo tū intellexit, quo Pōpeius à fuga se re-
cipere cōstituisset. Philippos.] In Thessalia suo more
Lucanus collocat Philippos. Philippi urbs olim Datis cō-
stita fuit, sed Crenida prius, quod fontes plurimi circa col-
lata

A lem uberrimis fecerunt aquis. Vnde uetus fuit loco nomen. Philippus eam urbē aduersus Thracē ad Strimonē emuniuit, Philippoq; de suo nomine uocauit. Condita urbs est, in praeupto colle, à Septentrione nemoribus clausa: ad Meridiē uastam habet planitiē, ad mare usq; extēsam. Hanc Antonius insedit postea: Brutus, & Cassius binos tumulos octonīs stadijs distātes castris occupauit. Philippi in Strimonē, & Nessum amnes clarissimos erant. Strimon ex Hæmo decurrit, cuius altissimis iugis ad Septentrionē Thracia terminatur. Philippi in Thracia ergo, nō in Thessalia fuere. Sed de Philippis alibi plusquā satis dictum est. Nil proficis istic. In hac pugna Pharsalis ca, cum in satis sit, Cæsare Romæ tua manu, & coniuratorū tuorum periturū. Nondum attigit ar. nondum confecit bellum, & ad destinatū summi Imperij culmē & perpetuā dictaturam peruenit. Hæc summū culmen fuit. Humanum cul. ad monarchiam, qua omnes gētes humana gubernentur, cui totus orbis parere cogetur. uetus

codex, iuris & humani culmen legit. ut sit sensus, nōdum est egressus culmen iuris humani. hoc est, dictaturā trium mensium. Tam nobile letum. Cæsar meruit tam nobile mortē. Etenim multi persuasum habuerunt id temporis, talem ei mortem ex sententia obtigisse, Legebat enim apud Xenophontem Cyrum Persarum, regem lentū mortis genus habuisse, quam ipse semper fuit aspernatus. Prædie quā in curia periit, cum apud M. Lepidum cœnaret, orō sermone, quis nam esset commodissimus uitæ exitus, subitus, inquit, & inopinatus. Et aliās rogatus de optimo mortis genere, subitum dixit, & improuisum esse. Nunquam formidarat mortem, & quod genus optaret semper, ei obtigit, subitum, & improuisum. si non optabile, minimē certē pudendum, quod clarissimorum ciuium mambus, in conspectu amplissimi Senatus honestē occubuerit, & fortiter. Tam nobile letum. ut Brui clarissimi Senatoris mambus, tanquam uictima pro salute Imperij, caderetur.

Hic patriæ] In hac clade omnis nobilitas, quā uocat decus patriæ, cadit: & quos uocat patriæ decus, ipse statim reddit, patritios uiros, hoc est, à patribus ortos. Cadauer.] cadauera nobiliū Romanorum Ex uno plura intelliguntur, uerū dicitur, ueluti cū dicimus, Romanus prælio uictor, pro Romani uictor. Pænis cæsus, pro, Pæni cæsi. Aggere magno.] in magno acervo. Legit hic Sulpitius, et non mista plebe Separati enim erant, ait, illi à plebe patricij, qui circa Pompeium pugnabāt. Ad mirandā ueustatis codex habet commixta plebe. Sic etiam legit, teste Clareano, Antonius Sabellicus. Significat poëta, confusa cadauera plebeis patriciorum fuisse, non separatum in unum locū collecta fuisse. Moss pugnacis Deo.] pro, Domitij apocope, abscissum est, id est, à fine. Huius mortem inter cæteros Romanos nobiles clarissimam fuisse scribit. Sed audiamus Cæsarem potius, quomodo interfectus fuerit. L. Domitius, inquit, ex castris in montem refugiens, cum uires eum lassitudine defecissent, ab equitibus est interfectus. Hæc ille. In eadem acie ceciderunt Senatores 10. Per omnes cla.] Semper Pompeium, & eius fortunam sequen-

Hic patriæ perit omne decus, iacet aggere magno Patricium campis a commista plebe cadauer. Mors tamen eminuit clarorum in strage uirorum Pugnacis Domiti, quem clades fata per omnes Ducebant, nusquam Magni fortuna sine illo Succubuit, uictus toties à Cæsare salua Libertate perit, tunc mille in uulnera lætus Labitur, ac uenia gaudet caruisse secunda. Viderat in crasso uoluentem sanguine membra Cæsar, & increpitans, iam Magni deseris arma, & Successor Domiti, sine te iam bella geruntur. Dixerat, ast illi sufficit pectora pulsans Spiritus in uocem, morientiaq; ora resoluit. Non te funesta scelerum mercede potitum, Sed dubium fati Cæsar, generoq; minorem Aspiciens, Stygias Magno duce liber ad umbras, Et securus eo, te sæuo Marte subactum, Pompeioq; graues pœnas, nobisq; daturum, Quom morior, sperare licet, non plura loquutum Vita fugit, densaq; oculos d pressere tenebræ. Impendisse pudet lachrymas in funere mundi Mortibus innumeris, ac singula fata sequentem Quærare letiferum per cuius uiscera uulnus Exierit, quis fusa solo uitalia calcet: Ore quis aduerso demisso faucibus ense Expulerit moriens animam, quis corruiat icctu, Quis steterit, dum mēbra cadūt, quis e pectore tela Transmittat, uel quos campis affixerit hasta: Quis error emissus perripuit aëra uenis, Inq; hostis cadat arma sui, quis pectora fratris, Cedat, & ut notum possit spoliare cadauer, f Abcissum longē mittat caput, ora parentis Quis laceret, nimiaq; probet spectantibus ira, Quem iugulat, non esse patrē, mors nulla querela Digna sua est, nullosq; hominū lugere uacamus.

tus fuerat, tum secundam, tum aduersam. Ad Corphinium obfessus in deditionem uenerat. Ad Masiliā uictus euasit. Toties uictus.] Periit hic tandem, ubi toties euasisset, periit liber, patriam nondum in seruitutem redacta. In mille uulnera.] acceptis mille uulneribus, numerus certus, pro incerto. pro eo, quod est, multis uulneribus saucius conuictus. Venia secundam ad Corphinium consequutus fuerat, postea hic tandem periit. Cæterum deducto ad Corphinium Cæsar pecuniam restituit, facta potestate, quocūq; uellet, ab eundem in megrū esset ei, ab armis discedere, si uellet, & ad quē se conferre: aut si in partib; manere in animo haberet, ultra magis cordi esset, eā sequeretur. Successor Magni defecit, per sarcasmū, Sub initiū Ciuiliū belli, nouis Coss. creatis, Marcello, & L. Domitio Aenobarbus successor Cæsari datus fuerat, ut Gallias obtineret. Et ut prouincia aliæ alijs decreta fuerat, L. Scipioni Pompeij focero Syria data erat. Ast illi fuisse.] Domitio satis fuit spiritus palpū in pulmone, ut clare uocē edere non ualuerit: & tamē leui uocē hæc reddidit Cæsari. Non te.] Ego liber morior unā cū

al. sine eorum mixta non uero, non mista. al. uersantē al. Accēson. al. uertere ten. al. pectora tela. al. abscissum.

Pompeio, uident te uictorem, & rerum potitum, qui aliquando Pompeio, & mihi graues, & acerbis pœnas sis daturus, id quod moriens, saltem sperare possum, si non uidere. Non plura loquuntur.] *Homericam periphrafin reddidit, οὐδ' ἔλεος ἔκαλοντο.* Et Maro, in æternam clauduntur lumina noctem. Impendisse pud.la.] Digreditur rursus ab instituto in excusationem, quamobrem non persequatur ordine singulorum eadem, & circumstantias eladis non persequatur. Et quum dicit in funere mundi, amplificatio eladis est, quasi in ea mundus conideret. *Cæsar scribit, ex Pompeiano exercitu circiter millia XV. cecidisse, ut uidebatur: in deditionem uenisse amplius millia XXIII præter cohortes in castellis deprehensas, quæ se Syllæ dederant, cum Cæsar in eo prælio non amplius ducetos desiderarit, sed Centuriones fortes uiros, ut ipse ait, XXX. Ac singula fa fe.] Per præteritionem enumerat, quæ præterire uolet. Fata singula, diuersos casus, & diuersa mortis genera uocat. Per cuius uis] Primum pudet ordine recensere, quo uulnere illustres homines interfecti fuere. Vitalia calcet.] Secundum, quis hostium, Pompeianorum uitalia, intestinaq; pedibus proculcarit. Sunt autem uitalia proprie interiora corporis humani, in qui-*

bus maxime uita sita est, ut cor, cerebrum, sanguis, epar, A & intestina omnia. Ore quis ad.] Tertium, quod per lacrymas referre pudeat. Quis moriens ense faucibus immisso, animam effuderit. Quis corruat.] Quartum, Quis iclu ceciderit. Quis steterit.] Quintum, Quis membris truncatis adhuc in fugam abire uoluerit. Quis pectora telo.] Sextum, quis alium telo traiecit. Vel quos cam.] Septimum, Quis quem solo affixit hastra. Quis cruor.] Octauum, Cuius cruor, perinde ac si à chirurgo uera incisa esset, eruperit in ærem, & ipsius autoris arma sædè conspaserit. Quis pectora.] Nonum, Quis fratrem confoderit, & impius potuerit eum spoliare armis suis, & caput ferro aulsum à se longè proiecerit. Ora parentis.] Decimum, Quis patris caput nefarius, pariter atq; impius, uulneribus deformarit. Quis laceret.] uulneribus multis deformet, ac naribus, & auribus abscisus contruncat. Nimia ira.] Quod Sulpitius exponit, ostendat se non esse patrem, cuius ora lacerauerat, sed quempiam alium iugulare. Mors nulla quere.] Concludit summam, non uacuum est, nunc diuersa mortis genera, iustis querulis prosequi, quam nulla digna satis esset, adeo omnes B quamuis magnas superant.

Non istas.] Seruius Honoratus, dicit Glareanus, in octauo Aeneidos, non multis folijs à fine, ad illud Vergilij, Quosq; secans infaustum Allia fluij nomen, hoc in loco Lucani, per simplex L. Aliæ dicitur, aliæ hoc loco sit adiectiuum ad substantiuum clades, non proprium Hæc ille. Aliæ clades.] Acceptæ à Pœnis, Gallis, & alijs diuersis populis. Vt ad Trasimenu, Trebiam, Ticinum, Cannas, in Hispanijs, & alijs aliquot locis. Exponit ipse poeta, quantum hæc clades Pharsalica, à reliquis præcedentibus differat. In alijs cadibus numerabantur corpora cæsum militum: hic uero numerabantur populi, qui strati, fusiq; fuerunt. Recenset aliquot gentes. Achiui ceciderunt in præmis. Fuit uetus appellatio urbis Argiua, & Spartana, ut Achiui dicerentur ab Achæi filijs, Archandro, & Architele, ex gente Danaï. Etenim fratris filijs interfectis, cum nemo nuptias uirginum cæde pollutarum admodum appeteret, pater illas obtulit quibuslibet ducere uolentibus, sine muneribus, & dotibus. Atque ita aliæ abunde maritos acquisierunt. Fuit autem Achæus Xuthi filius, Creuse Erechtheidos. Xuthus patrem habuerat Hellena filium Deucalionis, ab Hellene, Hellas fuit appellata in Thessalia, cum rerum potiretur Tisamenus filius Oræstis, & Hermiones. Ponticus.] Pontici populi, quos Pompeio miserat Deiotarus rex. Pontus proprie est, ab amne Haly, usq; ad Phasim, & intimas fauces Euxini. Et Pontica gentes ab eo tractu Euxini maris uocata, quondam regnum fuerit Mithridatis regis omnium maxim,

Non istas habuit pugnae Pharsalia partes, Quas aliæ clades, illic per fata uirorum: Per populos hic Roma perit, quod militis illic, Mors hic gentis erat, sanguis ibi fluxit Achæus, Ponticus, Assyrius, cunctos hædere cruores Romanus, campisq; uetat consistere torrens. Maius ab hac acie, quam quod sua secula ferrent, Vulnus habet populi, plus est, quam uita, salusq; Quod perit, in totum mundi prosternimur æuum; Vincitur a hic gladijs omnis, quæ seruiet, ætas. Proxima quid soboles, aut quid meruere nepotes In regnum nascit pauidi num gessimus arma? Teximus aut iugulos alieni pœna timoris In nostra ceruice sedet, post prælia natis Si dominum fortuna dabas, & bella dedisses.

quem Pompeius uicit. Assyrius c.] Assyrii quoq; inquit, hic cæsi fuerunt. Assyria Trāstigitana est: clauditur à Septentrione mari Armenia, ab Oriu Media: à Meridie, Sāsiana, immanib. montium iugis interiacentibus, disternatur. Assyria, ab Assure dicta creditur. Trogus ait, ab Assyrijs, Syriotes esse, unde Assyria nomen factum uideri po-

test Sed de his alibi satis. Romanus tor.] Inundatio ut sic dicta sanguinis Romani nimia effecit, ne barbarorum cruor cohereret. Tātus fuit illius fluxus. Malus in hac acie.] Grauior, ac funestior clades hic accepta est, quam credere par est, & quam ea tempora ferre possent Neque enim Punicis, neq; Syllanis tēporib. uires Romanæ tot externis auxilijs adiutæ fuere. Plus est, quam u. f. q.] Si hic tantum uita periret multorum, et salus, toleranda clades foret, at in finitibus partibus plus amittitur. Perit hic libertas Pop. Rom. & regnorū omnium, quæ Imperio parēt, ut ex liberis populis seruitia, ac mancipia reddantur. In totum mundi p.] Respicit ad perpetuā dominationem Cæsaris per quā in seruitute semper sit uiuendum. Id enim placet uocat P. R. prosterni in æuum mundi, quam diu stetit Imper. Rom. Vincitur hic.] Luculentius iam reddidit quod paulo obscurius dixerat, omnia insequētia temporū omnis posteritas nunc ferro superatur, quæ cogetur nulla suo merito seruire. Proxima quid so.] Apertissime infert posteris seruituros, nullo suo merito, ut dixi, qui nondū duleedimē libertatis gustarūt. In regnū naf.] Sub Cæsari tyrannide nasci, quorū ab urbe cōdita liberi fuerūt. Pauidi.] An nobis imputabūt, quod serui nascantur,

847
 uicturi sunt: Non ne strenue pro libertate pugnaui-
 mus: non ne ui armata uiambrium e manibus una cum
 illa extorum est? An non iugulum ad eam uindicandam
 opposuimus. Aliena pœna ti.]. Nos pœnam damus

timoris posterorum. Proinde o Fortuna, cum dederis po-
 steris dominos, quibus seruient, hoc est, Cæsares. & tyran-
 nos, eadem uia & bellum, & pugnas illis ipsis dedisses, no-
 autem nobis, aut certe uirisq.

Iam Magnus tr.]
 Persequitur historiã,
 primum, ut Pompeius
 fuerit accepta clade
 effectus. Fuis fugã-
 aiq; Pompeianis, ui-
 dit ipse Pompeius, in-
 quit poëta, Deos tran-
 stulisse uictoriam ad
 Cæsarem, adeoq; sum-
 mam rerum Rom. ei
 detulisse. Vix tota
 clad.] Quamuis tan-
 tam cladem accepit,
 uix tamen potuit for-
 tunam suam incusa
 re. Itaq; constitit in lo-
 co adito, unde longis-
 simus prospectus erat
 per uastã planiciem,
 & pugnantes, caden-
 tesq; uidere poterat.
 Allusum ad illud Ver-
 gilianũ lib. Aeneid. 1.
 — Vnde omnis
 Troia uideri,

Et Danaũ soli-
 ta naues, & Achaica
 castra.

Pari ite ratione Pom-
 peius ex hoc aggere
 horrendam suoru cla-
 dem spectare poterat.

Quæ bello obit.]
 Hæc clades paulo an-
 te per concursum ar-
 matorum exacte cer-
 ni haud ualebat. Bel-
 lum pugnam, & præ-
 lium nominat, quod ei frequens est. Cæsar scribit, Pom-
 peius, ut equita: u suum pulsum uidit. atq; eam partē, cui
 maximè confidebat, perterritã alijs diffusus, acie excessit,
 & protinus in castra se equo cõtulit, & ijs Centurionibus,
 quos in statione ad portã prætoriã posuerat, clarè, ut mi-
 lites exaudirent, tueamini, inquit, castra, & defendite di-
 ligenter, si quid durius acciderit, ego reliquas portas cir-
 cumeo, & castrorum præsidia cõfirmo. Hæc cum dixisset,
 se in prætorium contulit summæ rei diffidens, et tamẽ euen-
 tum expectans. Appianus, Pompeius militum suoru con-
 uersione perspecta, inquit, mente collapsus est, ab exercitu
 fecessit: indeq; in tabernaculũ delatus, sine uoce aliquan-
 diu persiuit, quod admodũ Telamoniũ Aiaccem in Ilio pas-
 sum fuisse memorant, inter medios hostes à Fortuna des-
 titutum. Tot telis sua fa.] Suum exitium undiq; à Cæ-
 sarianis peti. In factis erat, ut suus exercitus funderetur à
 Cæsare. Nec (sicut mos est mi.) Solent miseri non-
 nulli per desperationem etiam exercitus reliquias extre-

mo exitio relinquere,
 ut cum reliquis dele-
 rentur, id autem Pom-
 peius nõ optabat, nec
 uoluit facere. Mer-
 sa, amissa, & despe-
 rata in pugna. Ut
 Latix turbæ.] opta-
 uit ciues Romanos
 uincere, ac ne reliquis
 as Italarum superes-
 se secum. Capta fue-
 runt in eo pralio ex
 Pompeianis quatuor,
 & XX. M. Dignos.]
 Deos ad quos uota &
 preces fundat. Par-
 cite, ait.] dilatio
 narrationis à preci-
 bus Pompeij ad super-
 ros pro salute super-
 stitum suorum. Prin-
 cipium orationis ab-
 ruptum est, ut turbæ
 to in aduersa fortuna
 conuenit. Satis est, ut
 ego sim miser supersti-
 te mundo, et salua Rõ-
 ma. Quasi dicat. Su-
 perstibus ijs auxilijs, f
 qui non cæsi sunt, sal-
 uis relictis mulis ci-
 tibus Romanis, in
 quos cædes grossata
 nondum fuit. Et si plu-
 ra uulnera omnino iu-
 uat mihi infligere, hæ-
 beo uxorem, habeo li-
 beros. Cn. et Sex. qua-

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

Prospera bellorum, nec fractum aduersa uidebũt.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

Iam Magnus transisse Deos, Romanaq; fata
 Senferat infœlix, a uix tota clade coactus
 Fortunam damnare suam, stetit aggere campi
 Eminus, unde omnes sparsas per Thessala rura
 Aspiceret clades, quæ bello obstante latebant.
 Tot telis sua fata peti, tot corpora fusa,
 Ac se tam multo pereuntem sanguine uidit.
 Nec (sicut mos est miseris) trahere omnia secum
 Mersa iuuat, gentesq; suæ miscere ruinæ.
 Ut Latix post se uiuat pars maxima turbæ,
 Sustinuit dignos etiam nunc credere uotis
 Cœlicolas, uoluitq; sui solatia casus.
 Parcite, ait, superi, cunctas prosternere gentes,
 Stante potest mũdo, Romaq; superstiti, Magnus
 Esse miser, si plura iuuant mea uulnera, coniunx
 Est mihi, sunt nati, dedimus tot pignora fati,
 Ciuili' ne parum est bello, si meq; meosq;
 Obruis: exigua clades sumus orbe remoto?
 Omnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?
 Iam nihil est Fortuna meum d sic fatus, & arma
 Signaq;, & afflictas omni iam parte cæteruas
 Circuit, & reuocat matura in fata ruentes,
 Sedq; negat tanti: nec deerat robur in enses
 Ire Duci, iuguloq; pati, uel pectore letum.
 Sed timuit strato miles ne corpore Magni
 Non fugeret, supraq; Ducem procuberet orbis:
 Cæsaris aut oculis uoluit subducere mortem.
 Nequicquam infœlix focero spectare uolenti
 Præstãdũ est, ubi cũq; caput: e seu tũ quoq; cõiunx
 Causa fugæ, uultusq; tui, fatiscq; f probatura est
 Te præsentem mori. Tunc Magnũ concitus aufert
 A' bello sonipes, non tergo tela pauentem:
 Ingentes' animos extrema in fata ferentem:
 Non gemitus, non fletus erat, saluaq; uerendus
 Maiestate dolor, qualem te Magne decebat
 Romanis præstare malis, non impare uultu
 Aspicias Emathiam, nec te uidere superbum
 Prospera bellorum, nec fractum aduersa uidebũt.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

mo exitio relinquere,
 ut cum reliquis dele-
 rentur, id autem Pom-
 peius nõ optabat, nec
 uoluit facere. Mer-
 sa, amissa, & despe-
 rata in pugna. Ut
 Latix turbæ.] opta-
 uit ciues Romanos
 uincere, ac ne reliquis
 as Italarum superes-
 se secum. Capta fue-
 runt in eo pralio ex
 Pompeianis quatuor,
 & XX. M. Dignos.]
 Deos ad quos uota &
 preces fundat. Par-
 cite, ait.] dilatio
 narrationis à preci-
 bus Pompeij ad super-
 ros pro salute super-
 stitum suorum. Prin-
 cipium orationis ab-
 ruptum est, ut turbæ
 to in aduersa fortuna
 conuenit. Satis est, ut
 ego sim miser supersti-
 te mundo, et salua Rõ-
 ma. Quasi dicat. Su-
 perstibus ijs auxilijs, f
 qui non cæsi sunt, sal-
 uis relictis mulis ci-
 tibus Romanis, in
 quos cædes grossata
 nondum fuit. Et si plu-
 ra uulnera omnino iu-
 uat mihi infligere, hæ-
 beo uxorem, habeo li-
 beros. Cn. et Sex. qua-

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic factus.] Sic paucis
 preces fudit ad superos, inquit, & statim signum receptũ
 dedit, et sicut paulo antè ex Cæsare ostendimus, ex castris
 se equo contulit, & Centurionibus, quos ad portam præto-
 riam posuerat, clarè mandauit, ut castra tenerentur: & si
 quid durius acciderit, inquit, ego reliquas portas circueo,
 & castroru præsidia cõfirmo. Reuocat.] suos milites id
 ruentes sponte, uolentesq; in præsentẽ mortem. Tanti.]
 negat se tantũ esse pretij, ut pro se in mortem præcipitem,
 & Cæsarianis, iam rebus perditis trucidandos obijciant.

si illos quoque pro salute exercitus reliqui conetur of-
 ferre, ac propemodum deuouere. Ciuili' ne parũ est
 bello.] Inter precandum, expostulat cum superis, quod
 sua mors, & suorum magnum momentum habeat. Itaq;
 infert, oratq;, ut reliquis huius belli, siue pugnae potiùs
 uelint parcere. Fortuna.] auertit precationem ad For-
 tunam, quod id dat operã, ut omnia perdat: cum ipse ex-
 tinctus, coniuge, & liberis peremptis, nihil relicturus, in
 quod ipsa ius ullũ sit habitura. Sic fact

Nam ea magnanimitas in Pompeio erat, inquit, ut uel iugulum, uel pectus pro salute exercitus hosti obijceret.

Sed timuit.] Causa ab utili, simul & honesto, quare suis receptui cecinerit. Se enim interfecto, reliquis omnis exercitus trucidaretur, ut uix unus aliquis cladis acceptæ nunciis dilaberetur. Adhæc, noluit se interficiendum Casari obijcere, ut ipse se morientem spectaret, & uxorem ægritudine afficeret. Nam caput eius alio loco, nempe in Aegypto uisurus erat Casar. Seu tu quoque.] Auersio ad Corneliam uxorem Pompeij. Siue, quod in satis erat, in conspectu coniugis in Aegypto moreretur. Tunc Magaum.] Simul citate equo abripuit se, non formidans hostium tela à tergo sequentia,

Quaque fuit læto.] Confert superiores triumphos tres, quos egit cum magna gloria, cum hac insigni clade Pharsalica. Vi in illis fœlix, ita hic infœlix fuit, ut nemo infœlicior. Tres triumphi fuere, quos egit, primus de Hiarba, quem cum Domitio iuuenis uicerat, hunc egit, Sylla obstante, ad oq̄ inuito, in quo, quatuor curru

elephantos adiunxerat, Liberu patrem imitatus, ut eo magis conspicuus esset. Iterum triumphauit de Mithridate. In hoc triumpho prælata fuerunt aurea, & argentea uasa, & alia nō pauca præciosiore materia: & in his duo millia, ex onynte lapide mirifice fabrefacta, quæ in Mithridatis suppellectile reperta fuerunt. Argenti, aurique signati, talentorum XX. millia. Ante curru ducti septem Mithridatis filij, & Tigranes, senioris Tigranis filius: illius quinq̄ uirilium stirpis, & duæ uirgines, & Orsibaris, & Eupatora: Atalces Colchorum sceptriger. Aristobolus Iudæorum rex: Cilicum tyranni tres liberum duces: Albanorum duo: Menander Laodiceus, præfectus Mithridatis. Atque hi omnes pro dignitate donati domum dimissi fuere, præter Tigranem, & Aristobolum, quorum unus post alterum Romæ sunt interfecti. Tertius fuit Hispanicus, de Perpenna, & Sertorio uictis. Sic, inquit Florus, recepta in pacem Hispania, uictores Duces (Merellus, & Pompeius) externum id magis, quam civile bellum uideri uoluerunt, ut triumpharent. Hæc Florus. Nam de ciue uicto non licebat triumphare. Est igitur hic sensus. Fortuna ut fuit infida Pompeio in secundis rebus, ita in aduersis fuit illo minor, quod eum de sua constantia mentis deijcere non ualuerit.

Iam pondere.] Ipsa spe uictoriæ abiecta, & onere Imperij posito, quod fato quodam suscipere coactus fuerat, exoneratus cura Imperij fugis. Tempora læta.] Nunc otium est tibi meminisse antea facta felicitatis, domi, & militiæ, tum autem, & plausuum theatraliū, qui unus aliquando fueris Cos. in Repub. Spes.] Gloriæ, & Imperij. Quid fueris.] pathos à præsentis temporis statu collato cum priori felicitate.

Testare Deos.] Deos in testes aduoca, nullum om

ut aliquis Homericum illud obijceret.

οἱ φεύγεις, καὶ τὰ βαλόντες, πάντες ὡς ἐρὸν ἔλαοι? id est, Quò fuga, terga uelut timidus medio agmine uertens? Ingentesq̄ animos.] Magnanimi Ducis, & constantis exemplar in Pompeio describitur. qui ne in extremis quidem, percussus animo fuerit, neque gemuerit, neque fleuerit: sed dolor uerenda maiestate eluxit: eodem uultu, quo antiè aspiciebat Thessaliam, ut figura oris uideretur mutatus. Nec te uid. iu.] Magna constantia Pompeij. qui nec in secundis superbierit animo, nec in aduersis abiecti, fractiq̄ animi fuerit, qualis constantia in multis illustribus uiris prodiur fuisse, ut in Socrate, Phocione, & alijs.

Quancq̄ fuit læto per tres infida triumphos, Tam misero Fortuna minor iam pondere fati Deposito securus abis. nunc tempora læta Repexisse uacat, spes nūquam implenda recessit: Quid fueris, nunc scire licet, fuge prælia dira, Ac testare Deos, nullum, qui perstat in armis Iam tibi Magne mori, ceu flebilis Africa damnis, Et ceu Munda nocens, Pharioq̄ aurgite clades, Sic & Thessalicæ post te pars maxima a turbæ. Non iam Pompeij nomen populare per orbem, Nec studiū belli, sed pars, quod semper habemus, Libertas, & Cæsar erunt, teq̄ inde fugato Offendet moriens sibi se pugnasse Senatus. Nonne iuuat pulsum bellis cessisse, nec est iud Perspectasse nefas, spumantes cæde cateruas?

nium adhuc constanter pugnantium, mori tibi, hoc est, pro tua salute, sed pro libertate patriæ. Cen.] Confert Pharsalicam cladem, & Africanam, & Hispaniensem ad Mundā, quotquot illic pugnando fortiter occubuerunt, pro libertate cæsi sunt. Durus est in cōpositione poeta, ut uix apprehendas, quid dicat. Nullus est, qui perseuerat

in pugnando, quin si interficiatur, non moriur tibi, hoc est, in tuum incommodum, sed totius Imperij: ut omnes, qui in Africa perituri sunt, & in Hispania pro libertate. Sic quoque post te, hoc est, tuam fugam, pars maxima turbæ, uel (ut alij) pugnae moritura est, pro salute Imperij, & reipub libertate.

Flebilis Africa d.] in qua Cato, Scipio rex Iuba, & multi alij perierunt, inter quos fuit & Lentulus Consul in primo statim appulsu. Et ceu Munda n.] Ad Mundam uicti fuerunt liberi Pompeij postea: in quo prælio periclitatus fuit Casar, ut de inferenda sibi nece cogitaret. ut alio loco recensuimus. Pharioq̄ aurg.] Sulpicius exponit, in Alexandria, à Casariensis illata clades. In Aegypto sine paribus bellum aduersus Casarem exortum fuit. Quum Ptolomæus rex Alexandrinus summum Ciuilibus belli scelus peregisset, fœdusq̄ amicitia eū Casare medio Pompeij capite, inquit Florus, sanxisset ultionem clarissimi uiri manibus, quærere fortuna, causa non defuit. Hæc ille. Hic cum Pompeianis ei nullum fuit bellum. At in Africa, inquit Florus, cum ciuib. multo atrocius, quam in Pharsalia. Sic & Pharsalicæ.] Auersio iterum ad Pompeium, quod post eius mortē, maxima pars pugnantium ciuium in Thessalia, peribunt pro salute, et libertate patriæ. Alij codices pugna legunt nonnulli, turbæ. Populare.] nobile habebitur & celebre amplius per totū orbē. Est & populare, quod sit unius populi humile itē, & obscurū. Nec stud.] Pugnae libido, sed libertate retinēda, et Casaris interficiēdi uniuersū studiū erit. Hi duo cōcertabunt. Casar, ut retineat dictaturā perpetuā: & libertas, ut iugū seruitutis excutiat. Pugnasce.] ad uindicandā libertatē, eaq̄ mordicus retinēdā. Non te iu.] Interrogat absenti, annō mauult ita bello uictus esse, quam

a al. pugnaz. in duob. uet. cod.

b al. illud.

c al. perspe-

ctare.

in quo,

quatuor

curru

elephantos

adiunxerat,

Liberu

patrem

imitatus,

ut eo

magis

conspicuus

esset.

Iterum

triumphauit

de

Mithridate.

In hoc

triumpho

prælata

fuerunt

aurea,

& argentea

uasa,

& alia

nō pauca

præciosiore

materia:

& in his

duo

millia,

ex onynte

lapide

mirifice

fabrefacta,

quæ in

Mithridatis

suppellectile

reperta

fuerunt.

Argenti,

aurique

signati,

talentorum

XX. millia.

Ante curru

ducti septem

Mithridatis

filij,

& Tigranes,

senioris

Tigranis

filius:

illius quinq̄

uirilium

stirpis,

& duæ

uirgines,

& Orsibaris,

& Eupatora:

Atalces

Colchorum

sceptriger.

Aristobolus

Iudæorum

rex:

Cilicum

tyranni

tres liberum

duces:

Albanorum

duo:

Menander

Laodiceus,

præfectus

Mithridatis.

Atque hi

omnes

pro dignitate

donati

domum

dimissi

fuere,

præter

Tigranem,

& Aristobolum,

quorum

unus

post

alterum

Romæ

sunt

interfecti.

Tertius

fuit

Hispanicus,

de

Perpenna,

& Sertorio

uictis.

Sic,

inquit

Florus,

recepta

in pacem

Hispania,

uictores

Duces

(Merellus,

& Pompeius)

externum

id magis,

quam

civile

bellum

uideri

uoluerunt,

ut

triumpharent.

Hæc

Florus.

Nam

de

ciue

uicto

non

licebat

triumphare.

Est

igitur

hic

sensus.

Fortuna

ut

fuit

infida

Pompeio

in

secundis

rebus,

ita

in

aduersis

fuit

illo

minor,

quod

eum

de

sua

constantia

mentis

deijcere

non

ualuerit.

Iam

pondere.

] Ipsa

spe

uictoriæ

abiecta,

& onere

Imperij

posito,

quod

fato

quodam

suscipere

coactus

fuerat,

exoneratus

cura

Imperij

fugis.

Tempora

læta.

] Nunc

otium

est

tibi

meminisse

antea

facta

felicitatis,

domi,

& militiæ,

tum

autem,

& plausuum

theatraliū,

qui

unus

aliquando

fueris

Cos. in

Repub.

Spes.

] Gloriæ,

& Imperij.

Quid

fueris.

] pathos

à præsentis

temporis

statu

collato

cum

priori

felicitate.

Testare

Deos.

] Deos

in

testes

aduoca,

nullum

om

ne

aliquis

Homericum

illud

obijceret.

οἱ φεύγεις,

καὶ τὰ βαλόντες,

πάντες ὡς ἐρὸν ἔλαοι?

id est, Quò

fuga,

terga

uelut

timidus

medio

agmine

uertens?</

A quam uidere postea ciues suos oppressa libertate, turpiter Domino seruire: & cladis catastrophen perspicere: ut res

liqui à Caesarianis inelementer trucidabuntur? Grauis metaphora est, in uoce, spumantes.

Respice turbatos in cursu.] A signo magna cladis. Incursum, coniunctim legendum potius, quam diuisim. Et foci miserere tui.] Caesaris miserere, quod infelici conscientia, Romam ingredietur, spectantibus tot ciuibus, quorum parentes, quorum liberi, & nepotes, affines, ac cognati abs te trucidati sunt in hac pugna Pharsalica. Factus campis faeli.] propter partem uictoriae, qua rerum potius fuit, & monarcha factus sit. In his campis Pharsalicis. Potest hoc uideri ironice dictum à poeta, quasi magna sit felicitas, tanta ciuium cade, ac sanguine inuadere imperium. Quidquid

in ignotis.] pathos à conditione, cum eum exulem uocat: & d loco, cum tantus Imperator in ignota regione sit periturus. Et quas ignotas regiones uocat, sequenti uersu reddit, in Aegypto scilicet, sub Ptolomæo puero adhuc, à cuius principibus Achilla, & Photino & Septimio fuit interfectus. Phario tyranno.] Aegyptiaco rege Ptolomæo. Anaphora, in repetitione, τὸν. Quicquid. Pharus modica insula est Aegypti cōtra Nili ostia. Hanc dictam Pharon scriptores uolunt, à Pharo Menelai nauclero, ibi ab aspide interempto, & sepulto. In hac insula Pharo Alexander ille Magnus nouam urbem condere statuit. Sed cum magnæ sedis capax non esset, ex aduerso in continente condidit Alexandriam. In eadem ingens turris stabat, quæ nauigantibus nocte lumen exhibebat, à Philadelpho rege excitata, quæ inter orbis miracula etiam numerata fuit. Hinc turres omnes, nauigantibus procul lumina præbentes, nonnulli pharos uocant. Hanc turrim Sostrates Cnidius struxit, insula Homeri eo carmine celebrata est. Crede Deis.] Committe ista Diuorum arbitrio, per quos hæcenus summam gloriam es consequutus, ijdem rerum uices cum uolueris, & hanc, ut priorem sortem grata manu accipias.

Vincere peius erat.] præstat accipere, quam inferre iniuriam, quam sententiam Plato in Legibus, & in Gorgia multis uerbis exponit, μάλλον ἀδικεῖν ἢ ἀδικεῖσθαι. ubi exponit enigma prouerbiale, Dimidium plus toto. πλεον ἡμισυ παντός. Prohibe.] Hortatur Pompeium, ut à lamentis ipse abstineat, & suos turpiter flere uetet, ut ostendat tantum dedecus in exercitum imperatorem cadere non debere. Sed cogitandum

Respice turbatos a in cursu sanguinis amnes, Et foci miserere tui: quo pectore Romam Intrabit, b factus campis faelicior istis. Quicquid in ignotis solus regionibus exul, Quicquid sub Phario positus e patiere tyranno Crede deis, longo fatorum crede fauori. Vincere peius erat, prohibe lamenta sonare: Fiere ueta populos, lachrymas, luctusq; remitte. Tam mala Pōpeij, quam prospera mūdus adoret: Aspice securus uultu, non supplice reges, Aspice possessas urbes, donataq; regna, Aegyptum, Libyamq; & terras elige mortis. Vidit prima tuæ testis Larissa ruinæ, Nobile nec uictis fatis caput, omnibus illa Ciuibus effudit totas per mœnia uires Obuia ceu læto d promittunt munera flentes. Pandunt templa, domos, focios de cladib. optant. Scilicet immenso superest ex nomine multum. Teq; minor solo, cunctas impellere gentes Rursus in arma potes, rursusq; in fata redire. d Si quid opus uicto populis, aut urbibus, inquit? Victori f præstare fidem. tu Cæsar in alto Cædis adhuc cumulo, patriæ per uiscera uadis, At tibi iam populos donat gener, auehit inde Pompeiū sonipes, gemitus, lachrymæq; sequūtur. Plurimaq; in sæuos populi conuitia diuos. g Nunc tibi Magne fides, quæ sit uera fauoris Contigit, ac fructus, faelic se nescit amari.

Pharnaces, Ariobarganes. Libyamq; & ter.] ut Iubam regem, qui ortus fuerat longo stemmatis interuallo, à Syphace. Has terras elige tibi exilio, ubi uitam ducas, & in quibus moriaris. De his regibus quoniam tibi amici sunt, propter merita tua, summa cum humanitate te excipient, & ab inimicis te tuebuntur.

Prima Larissa.] Pompeius Caesarianos intra munitiones intuitus, proiectis insignibus, equo sedens, Decumana porta, cum quatuor duntaxat comitibus egressus, citato cursu Larissam contendit. Neque hic diu commoratus, eadem celeritate paucos ex fuga naclus, ad mare descendit. ubi frumentariam nauem adeptus, quam Peitius quidam agebat, homo sibi non ignotus, cum 30. circiter comitibus eam ascendit, Lesbum profecturus, ubi Cornelia uxor posita erat. In castris post Pompeij discessum, fuga palam facta est, & magna ex parte montes, sed multo maior numerus Larissam petijt. Sed Caesaris uerba adscribantur. Pompeius, cum intra uallum nostri uersarentur, equum naclus, detractis insignibus Imperatorijs, decumana porta se ex castris eiecit: protinusq; equo citato Larissam contendit: & ea quæ sequuntur. Appianus addit, eum nullo in loco euersum intermisisse. Larissa, urbs nobilis est, patria Achillis celebris, in littore sinus Pelasgici. Fuit, & alia Larissa Cremaste cognomento dicta. Nec uia eam f.] uerum æquæ constans, & magnanimum in fortuna aduersa.

Omnibus illa.] Laudat Larissæos, ab humanitate, & liberalitate in Pompeium. Appianus tradit Pompeium paruum cymbam ingressum fuisse, cum ad nauigantem

esse potius, ut sit animo constanti in aduersis. Deum pro suo arbitrio mortalibus bona, & mala è suis dolijs dispensare.

Tam mala Pompeij.] Mūdus tam in aduersis, quam in secundis Pompeium celebrabit, ut non sit, cur ob fortunam aduersam in hac clade lamentetur. Aspice.] Anaphora, consolatur illum à iucundo. lubet eum animo aspicere uultu non mæsto tot reges, quos in regnum restituerit, & urbes, quas libertate donarit. Aegyptū, Liby.] Primum Ptolomæum dicit, cui ipse tutor à Senatu datus fuerat. Plures fuerunt reges, de quibus optime meritus fuerat: ut Tygranes, quæsti Ma-

g al. incursum. a al. campis factus. b al. patiare. d al. præmitunt. e al. Sed. f al. præstat. g al. Nunc tibi uera fides. h al. Nunc tibi uera fides. i al. Nunc tibi uera fides.

gantem nauem offendisset. Mitylenas peruenit. Tc̄p minor.] Erat etiam nunc, ait Sulpitius, omnium maximus, sed seipso minor, id est, inferior animo, quam esset gloria, & potentia. Inquit.] Pompeium Larissais respondentem facit. Reijcit omnia eorum oblata donaria, ut sibi inuilia, conceditq; uictori Casari. Patria.] Pathos à personis, & gestu. Auersio ad Casarem, cui omnes humanas permittit, & donat uictus. Auehit inde.] Equo citato per Thessalica tempe, castris pulsus, Larissam contendit. Gemitus, la.] Simul oppidani Pompeium discedentem lachrymis prosequuti fuerunt:

Cæsar ut Hesperio.] Vbi Cæsar uidit hostes suos fusos, fugatosq; & ex fuga intra uallum compulso, nullum spatium perterritis dare oportere existimans, militibus cohortatus fuit, ut beneficio fortunæ uterentur, castraq; oppugnarent. Qui etsi magno aestu fatigati (nā ad meridiem res erat perducta) tamen ad omnem laborem animo parati, imperio paruerunt. Hesperio sanguini Romano, & Italico. Ut uiles animas.] In castris post discessum Pompeij, fuga palam facta fuit, eaq; magna ex parte ad montes inclinauit,

sed multo maior numerus Larissam petijt. Cæsar parte copiarum in castris relicta, ipse cum quatuor legionibus euestigio fugientes sequutus fuit, & magnum eorum numerum assecutus, atq; in tumultu occupato circumfessum, & aquatione exclusum, ad deditionem postridie compulsi. Illi, inquit Cæsar, de deditione missis legatis, agere cœperunt. Pauci ordinis Senatorij, qui se cum ijs coniunxerant nocte salutem fugā petierunt. Cæsar prima luce omnes eos, qui in monte confederant, ex superioribus locis in planiciem descēdere, atq; arma proijcere iussit. Quod ubi sine recusatione fecerunt, passimq; palmis proiecti ad terram flentes ab eo petierunt salutem. Consolatus surgere iussit: & pauca apud eos de lenitate sua locutus, quo minore essent timore, omnes conseruari, militibusq; suis iussit, ne qui eorum, uiolarentur, neu quid sui desiderarent. Hac adhibita diligentia, ex castris sibi legiones alias occurrere, & eas, quas secum duxerat, inuicem requiescere, atq; in castra reuerti iussit. Hac Cæsaris uerba retuli. Atq; ad istum modum ferro parcendum esse uoluit.

Agmina fru. pe.] Quod pugnandi spem, ut uicta abiecissent. Etenim, qui acie refugerant milites, & animo perterriti, & lassitudine confecti, missis pleriq; armis, signisq; militaribus, magis de reliqua fugā, quam de castrorum defensione cogitabant. Sed castra tu, ne. uo.] Cæsar Pompeianis ex fugā intra uallum compulsis, nul-

atq; in Diuos, quasi iniquos, in hac pugna, multa conuicia Aiecerunt. Nunc tibi.] Auersione ad Pompeiū absoluit hęc narrationē. Estq; epiphonema ex fauore oppidanorū collectum. Et qui felix est beneficio Dei, Etenim, qui felix est, & felicitate sua erigitur, nescit se amari, maxime ab ijs, de quibus bene demeretur. Virtutem crescentem sequitur fauor. Gloriæ comes est fauor apud bonos, apud malos, inuidia. Sulpitius aliter exponit hoc epiphonema. In duobus perueitustis codicibus repperi has duas uoces commutatas, & transpositas. Nunc tibi uera fides quæ sit Magne sa.

Cæsar ut Hesperio uidit satis arua natare Sanguine parcendum ferro, manibusq; suorum lam ratus, ut uiles animas, perituraq; frustra Agmina, permisit uitæ, sed castra fugatos Ne reuocent, pellatq; quies nocturna pauorem, Protinus hostili statuit succedere uallo, Dum fortuna calet, dum conficit omnia terror. Non ueritus graue ne fessis, ac a Marte subactis Hoc foret Imperium, nō magno hortamine miles In prædam ducendus erat, uictoria nobis Plena, uiri (dixit) superest pro sanguine merces: Quā monstrare meū est. b neq; em̄ donare uocabo, Quod sibi quisq; dabit, cunctis en plena metallis Castra patent, raptum Hesperijs ē gentibus aurū Hic iacet, Eoasq; premunt tentoria gazas. Tot regum fortuna simul, Magniq; coacta Expectat dominos, propera præcedere miles: Quos sequeris, quascunq; tuas Pharsalia fecit, c A uictis rapiantur, opes, nec plura locutus Impulit amentes, aurisq; cupidine cæcos, Ire super gladios, supraq; cadauera patrum, Et cæfos calcare Duces, quæ fossa, quis agger, Sustineat, pretium belli, scelerumq; petentes? Scire uolunt, quanta fuerint mercede nocentes.

omnes ducibus usi Centurionibus, Tribunisq; milium, in altissimos, qui ad castra pertinebant, confugerunt. Atq; ad istum modum castris Cæsar potitus fuit. Dum for. c.] Ab oportuno. Non ueritus.] Nam quamuis pugna erat ad meridiem usque perducta, & magno aestu fatigati, tamen (ut dixi) ad omnem laborem animo parati, imperio alacres paruerunt. Non magno hor.] Cæsar castris potitus, certè à militibus contendit, ne præda occupati, reliqui negotij gerendi facultatem dimitterent. Plena uiri, dixit.] Castra Pompeij omnium rerum copia referta erant. In castris Pompeij, inquit Cæsar, uidea re erat triclinia strata, magnum argenti pondus expositum recentibus cespitibus tabernacula constrata. L. eia Lentuli, & nonnullorū tabernacula protecta hedera: multaq; præterea, quæ nimiam luxuriam, & uictoriæ fiducia designarent, ut facile existimari posset, nihil eos de euentu eius diei timuisse, quin necessarias conquirent uoluptates. Atq; ij miserrimo, ac patientissimo exercitui Cæsaris luxuriam obiecebant, cui semper omnia, ad necessarium usum defuissent. Tum demum Pompeius, cum Cæsariani intra uallum uersarentur, equum nactus, detractis insignibus Imperatorijs, & mutata ueste fugit, ut paulò antè dictum est. Raptum Hesper.] Hispanis, dicit Sulpitius, quas uicit. Fortasse de Italici dicit, et Roma, ex cuius arario aurum multum in stipendium illi de promptum fuerat,

lum spatium perterritis dare oportere existimans, milites cohortatus est, ut beneficio fortunæ uterentur, castraq; oppugnarent: qui etsi aestu, scribit Cæsar, fatigati (nam ad meridiem res erat perducta) tamen ad omnem laborem animo parati, imperio paruerunt. Castra à cohortibus, quæ ibi præsidio erant relicta, industriè defendebantur. Multo etiam acrius à Thracibus, barbarisq; auxilijs. Neque uerò diutius, qui in uallo constiterant, multitudine telorum sustinere potuerunt, sed confecti uulneribus loca reliquerunt, protinusq;

a al. haud. al. item, aut.

b al. nec.

c al. sic milit. re iusso, & eodem modo, in alio uetusto exempl.

Ingenuisse putet.] Enallage personæ secundæ pro
tertia. Metaphora à re animata, ad inanimata. Et terrâ
ipsam emisisse animas spirâdo. Superam noctem uocat,
tenebras nostri hemisphærij plenas infernali formidine, &

umbris. & manibus per aerem circumuolitantibus. Est A
autem fluius apud inferos, ut Lethe, Cocytus, & Pyriphle
geton. *ωρα παρ' το στυγρῶσω*, aut *στυγρῶν στυγρῶν*, odi, timeo.
στυγρῶς, tristis.

Exigit à meritis.]
Quasi Casariani pro
uictoria dijs graues
pœnas dederint. Sed
quas pœnas luerint, ip
se iam statim infert.

Sibilaq;, & flâ.]
umbræ suæ furia potius,
& manes ciuium

b al. defisset. presentes armati an
guibus, & facibus ter
ræ somniantes ut qui

c al. Et quan
tum. escere non liceat.

d al. misero His senum.] A

e al. ingestaq;. circumstantia perso
narum, & earum di
uersa etate. Et senū,

& iuuenum figuræ cir
ca iacentium ora cir
cumuolitant.

fidentes. Hunc agitant.] d
qualitate iuuenum ue
xantium dormientes
per somnū. Erat terra
impia cædes alios inse
stat, & flagellat. Non
est cædes horrendior, quàm
parricidium, & fraticidium,
ut ita dicam, quod ultores
Alastores ita puniunt, ut perpe
tuo comitari existimentur.

Peccore in hoc.] Alius
imaginatur se patrem suum ante os obtineri, quem in præ
lio trucidârit. Omnes in Cæsa.] Cùm alijs alijs umbris
cognatorum, affinium, & propinquorum agitantur, om
nes manes Casarem circumuolabant.

Haud alios.] Orestes, inquit nondum restitutus, non
dum placatus furijs, quibus diu agitatus fuerat, ad consi
mlem rationem Eumenidum imagines, quocunq; uerte
batur, obtuebatur se insequentes.

Pelopijs Orestes.] A Ioue Tantalus prognatus fu
it: ex Tantalo Pelops: huius fuerunt Atreus, & Thyestes:
Atrei, Agemnon, & Menelaus: Thyestæ filius, Aegistius:
Agamemnonis, Orestes, pronepos Pelopis.

Scythica pur.] in ara Taurica, à sorore Iphigenia sa
cerdote Dianæ Tauricæ. Agamemnonis, & Clytemne
stræ filius fuit Orestes, quare à Vergilio lib. Aeneidos 2.
Agamemnonius appellatur.

Aut Agamemnonius scenis agitatus Orestes.
Hic post cædem Aegisthi adulteri, & matris, furijs actus,
fugit Athenas, ijs foris diebus, quibus Antistheria ibi ce
lebrabantur, regnante Demophonte. Alij memoriæ pro
diderunt, cùm à tribus furijs infestaretur, eum in templū
Apollinis fugisse, nec ingredi ausus fuisse Eumenides, sed
expectasse, dum exiret. Indicatur in Ariopago cum E
rinnibus Orestes, à quibus amplius non infestaretur. Tyn
daro, & Erigone, Aegisthi, & Clytemnestræ filia, paribus
suffragijs iudicio uariantibus, absoluit, dimissusq; fuit.
Oraculum accepit simul & ab Apolline, mania eum libe
ratum iri, si ex Taurica simulachrum Dianæ auferret.

Exigit à meritis tristes uictoria pœnas,
Sibilaq;, & flâmas infert sopor, umbra perempti
Ciuis adest, sua a quæq; premit terroris imago.
Ille senum uultus, iuuenum uidet ille figuras,
Hunc agitant totis fraterna cadauera somnis,
Pectore in hoc pater est, omnes in Cæsare manes,
Haud alios nondum Scythica purgatus in ara
Eumenidum uidit uultus Pelopeius Orestes,
Nec magis attonitos animi sensere tumultus,
Cùm fureret Pentheus, aut quū b descisset Agæe
Hunc omnes gladij, quos aut Pharsalia uidit
Aut ultrix uisura dies stringente Senatu.
Illa nocte premunt, hunc infera monstra flagellāt,
Heu c quātum d pœnæ misero mēs cōscia donat,
Quod Styga, quæ d manes, e infestâq; Tartara som
Pompeio uiuente uidet, tamē omnia passo (nis
Postquam clara dies Pharsalica damna retexit,
Nulla loci facies reuocat feralibus aruis
Hærentes oculos, cernit propulsa cruore
Flumina, & excelsos cumulis æquantia colles
Corpora, f depressos in tabem spectat acervos,
Et magni numerat populos, epulisq; paratur
Ille locus, uultus ex quo faciesq; iacentum
Agnoscas, iuuat Emathiam non cernere terram,
Et iustrare oculis campos sub clade latentes.

accepit ex qua suscepit Tisamenum, uel (ut alijs conten
dunt) ex Erigone Aegisthi, Penthilum. Reliquum uitæ
tempus in Orestia Arcadia egit, ubi serpentis morsu inte
riit. Alij scribunt, post Aegisthi, & Clytemnestræ cædem,
circa Azanes Arcadas eum annum uersatum, atq; oracu
lo monitum, illuc coloniam deducere. Qui oraculi moni
tis obtemperans, ex diuersis gentibus populum contraxit,
quos Aeolos appellauit, cum quibus in Lesbum transmi
sit, ubi breui mortuus, ob præmaturam mortem, urbem cō
dere nequiuit. Nepos eius Gras, post centum annos Les
bi imperio potitus, urbem condidit.

Nec magis attonitos.] Ab alio exemplo maiori Pen
theo, cuius animi furorem, Bacchadum, hæ inquietatio
nes nocturnæ superarunt. Pentheus.] Rex Theba
nus filius Echionis fuit, qui ad Scolon ob cōtempta Bac
chi sacra, à Bacchadibus, & suis discerptus fuit. Est aus
tem Scolus uicus Parafopia sub Citharone, regio aspera,
unde prouerbiū natum est, Scolum ne ipse eas, neu ali
um sequaris. At Pentheus, accepto malo cepit Bacchum
reuereri. Fabula explicatur ab Ouid. lib. 3. Metamorph.

Cùm descisset, Agæe.] mente capta, & mania agi
tata esset. Recesetur hæc inter scæminas quæ filios suos in
terfecerunt. In Illyrico Lycothesen regem interfecit,
& patri suo regnum tradidit. Furia agitata filium sagi
ta traiecit, aprum eum esse rata, & caput ei præcidit. A
lij scribunt, Pentheum filium medijs Bacchi orgijs mani
bus discerpsisse. Atq; his quidem exemplis nocturnas agi
tationes furiarum amplificauit.

Omnes gladij.] Mirè infestus Casari est, quod eti
am obijciat, præter Pharsalicos gladios in somnis eum a
guitates, etiam eos enses, quas posterus dies uisurus sit, cùm
à senatoribus

Quò ubi peruenisset,
capius à bubulcis, ac
uinctus unâ cum Py
lade amico ad Thoan
tem regem productus
fuit, ille eos ad Iphige
miam sacerdotem mis
sit. Cum hac, & simu
lachro abiuerunt oca
cultè in fugam. Inde
tempestatis iniuria a
Eli, circa Seleuciam,
Antiochiam, & mon
tem Melantium appu
lerunt. Montem Ama
num ab eo appellatū
scribunt, quod ibi de
mum mania liberatus
esset. Postea Athenas
uenerunt Orestes Py
lade uxorem dedit E
lestram: ipse paulo
post Pyrho Neoptro
lemo interfecto. Her
mionè Helene, & Me
nelai filiâ in cōiugem

A à senatoribus in senatu interficitur. Hunc infera.] Casarem furie infernales, malarum conscientiarum ultrices puniunt, & excarnificant.

Heu quantum.] Exclamatio in carnificinam infelicitis conscientie, quæ furijs propter immane scelus graves penas luat. Quod Stygia.] à minori ad maius, Si Pompeius adhuc superstitè larvis, & intemperijs agitatur, quanto horrendioribus eo extincto exagitabitur?

Tamen omnia passo.] à constantia, & fortitudine animi Casaris, qui post tot terrores nocturnos, post tot horrendas furiarum uerberationes mente consternatus non fuit, ut etiam clara luce sequenti liberit casorum cadauera spectare. Cernit.] Amplificatio eorum, quæ nullo dolore spectant. Primum flumina plenis rivijs sanguinem fluentia; inde corpora casorum in altitudinem col-

lium congesta, & cumulata, ad hæc, ut acerui cadauerum depressi in tabem apparebant: ad postremum, ipse numerat casos Pompeianos. Epulistq; paratur.] tyrannicè hoc à poëta de Casare dictum. Casar redactis fugientibus Pompeianis, in potestatem, pauca apud eos de sua lenitate locutus, quo minore essent timore, omnes conseruauit: militibusq; suis iussit, ne qui eorum uiolarentur, ne quid sui desiderarent. Hac adhibita diligentia, ex castris sibi legiones alias occurrere, & eas, quas secum duxerat, inuicem requiescere, asque in castra reuerti iussit, Hæc Casar. Vultus ex quo.] Ego quidem crediderim Casarem tam Barbaro ingenio non fuisse. Iuuat Emathiam non c. te.] Ipsum solum uideri non poterat, adeo cadaueribus constratum, & contactum erat, inquit, atq; ex eo spectaculo, uoluptatem eum cepisse.

Fortunam, superosq; suos in.] Quoniam contemplantur a ceruus casorum, reputat apud se suam felicitatè, quæ ei suorum diuorum beneficio contigit. Diuos suos uidetur uocare Iouem, Martem, et Venere genitricè, quæ sub pugnam inuocauit. Ac nelæta.] Transit ad rethoricèdum latius ad iusta casorum, quos dicit eum nõ dignatum rogo. Et hic immoratur, ad dilatandum narrationem.

Perdat spectacula læta.] hoc est, ne lætus defraudetur tan-

C tæ cladis spectaculo, & eam ad satietatem usque obtueri possit, inuidit Pompeianis casis sepulturam, hoc est rogi extremum, in quem infera inferrentur more Pop. Rom. Inuidet igne ro.] Archaismus, pro eo, quod est, inuidet miseris, rogi, & bustum. Nec temporibus Ciceronis, nec postea ita quisquam locutus est: sed inuideo tibi, inuideo uictoria, inuideo tibi uictoriam.

Cæloq; nocenti.] Rectè Sulpitius, qui hic, hypallagen esse interpretatur. Quasi dicat, miscet infectum cadauerum fetore cælum campis Emathie. Ex corrupto cælo, oriuntur mortalibus morbi pestilentes.

Non illum.] Ab exemplo minori ad maius conuincere conatur tyrannidem, & crudelitatem Casaris. Annibal Pœnus Secundo bello punico, post cladem Cannensem dignatus fuit Consulem Romanum L. Aemilium honore sepulture: multo iustiori ratione, eundem suis ciuibus præstare debuisset. Annibal Pœnus, hostis barbarus, externo hosti eam humanitatem declarauit. At Casar Romanus, in dissensione ciuili, ciuibus suis adeo etiam quibusdam amicis, hominibus sui ordinis, uiris excelsis, cum quibus summos honores gesserat, eum honorem habere noluit. Consul is.] L. Aemilij, qui ad Cannas casus fuit. Etenim Consulẽm quæsitum, sepultumq; ab

Fortunam, superosq; suos in sanguine cernit, a Ac nelæta furens scelerum spectacula perdit, Inuidet igne rogi miseris, cæloq; nocenti Ingerit Emathiam, non illum Pœnus humator Consul is, & Libyca succensæ lampade Cannæ Compellunt, hominum ritus ut seruet in hostes. Sed meminit nondum satiata cædibus ira Ciues esse suos, petimus non singula busta, Discretosq; rogos, b uerum da gentibus ignem: Non interpositis urantur corpora flammis Aut generi si pœna iuuat, nemus extruere Pindi, Erige congestas Oethæo robore syluas, c Thesalicã ut uideat Pœpeius ab æquore flãmã.

Nil agis hac ira, tabesne cadauera soluar, An rogi, haud refert, placido natura receptat Cuncta sinu, finemq; sui sibi corpora debent Hos Casar populos, si nunc non uisserit, ignis Vret cum terris, uret cum gurgite ponti, Communis mundo superest rogi, ofsibus astra Mixtura, quocunq; tuam fortuna uocabit: Hæ quoq; eunt animæ, non altius ibis in auras, Non meliore loco Stygia sub nocte iacebis,

Annibale, quidã pro a In uetustis didere. Idem Annibal & Marcelli Con Ac nelæta & c. inde sulis corpus honorificè sepeliuit. Fortunam,

Libyca Lampa super. de.] In Cannis rogi extructi à Pœno Annibale. Mon Cannæ ardebant igne, at corpora Romanorũ, seu potius ipsius Consul is casti ad Cannas circa e al. Thessa. Aufidum amnem. Le uideat.

clis spolijs Annibal & suos sepeliendi causa in unum locum conferri iussit ad VIII. M. ut Polybius scribit: ut uerò Liuius V. M. & sexcentos.

Hominum ritus.] Ius humanum sepeli-

endi mortuos. Petimus non singula busta.] Externatio petitionis nomine omnium casorum Pompeianorum, ut si non singulis sui rogi concedantur, saltem unus omnibus in aceruum accumulatis permittatur, ne canibus, & auibus rapacibus corpora dilanianda relinquuntur insepulta. Et quod addit, non interpositis flammis, ignibus non discretis, sed uno rogo uasto, & amplo congesto. Aut generi.] Docet, quam uastum bustum extrui in uniuersum omnibus postulet, si uolet Pompeij animam ægritudine afficere, ut uel syluam Pindi montis, uel Oethæ in bustum excindat, quo flammam inter nauigandum ab æquore longo interuallo respiciat.

Nil agis hac ira.] frustra, inquit, seuis in mortuos im potentia hac tua animi. Quid enim refert, igne absumantur cadauera, & in cineres redigantur, an humi putrescant tabe, & uermibus conficiantur.

Placido natura receptat.] epiphonema collectum ex illo loco, de cremandis casorum corporibus.

Hos Casar populos.] Aut si tu negaueris his populis bustum, fuurum tamen aliquando est, ut in cineres tũ redigantur, cum mare, terra, & cælum ignibus miscerentur. Allusit fortassis ad prouerbiũ,

ἐμὲ θάρσυνε γὰρ μάχεται πομπή. id est,

Me mortuo terra misceatur igni, uel, ut uerit Eras.
 Me mortuo conflagret humus incendijs,
 Cicero libro 2. de finibus bonorum, & malorum. Quoni-
 amq; illa uox, inquit, inhumana, & scelerata dicitur eo-
 rum, qui negant se recusare, quo minus ipsis mortuis ter-
 rarum omnium deflagratio consequatur, quod uulgari
 quodam Græco uersu pronunciare solent. Similiter,
 Seneca libro secundo, de Cle. Cui, inquit, Græcus uersus si-
 milis est, qui se mortuo, terram ignibus misceri iubet:
 Communis mundo.] Sic Pythia apud Ouidium
 affore tempus.
 Quo mare, quo tellus correptaq; regia cæli

Ardeat. Idem Cicero libro de Natura Deorum, & Plato
 in Timæo. Contemptim in Cæsarem dicit, quasi præsen-
 tem superbiam nihil faciat. Tum cum reliquis omnibus
 mortalibus, iam tum superstitibus cremabuntur, ut nihil
 sit cur præsens iniuria doleat. Quocunq;.] Respexit
 ad Vergilianum illud lib. Aeneid. 3.
 Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas,
 Non altius] Anima tua non ibit in cælum, ut uulgò
 creditum fuit post mortem tuam, sed ad inferos descendes
 propter tuam tyrannidem. Osibus astra.] Cum una
 regia cæli conflagrârit, ut dicit Pythago. Quasi dicat,
 illorū animæ ibunt in cælum, tua demergetur ad inferos.

Libera fortuna mors est, capit omnia tellus,
 Quæ genuit, cælo regitur, qui non habet urnam.
 a al. Tu. Mors libera est ab iniuria fortunæ, in mor-
 tuos fortuna nullum ius habet, qui corporibus exiit, uel in cæ-
 lum, uel in damnato-
 b al. Pharsa- rum locum abripiuntur. Sed si qua uis il-
 lica. lum, uel in damnato-
 c al. Nec so. rum locum abripiuntur. Sed si qua uis il-
 li est, eam in uiuos ex-
 ercere credebatur.
 Cælo regitur.]
 d al. sentit. Pergit declamare con-
 tra Cæsarem. eum nõ
 temerè rura Pharsa-
 e al. scrius. lica, ut uictorem, sed
 cum propter graueo
 lentiam aëris, insecti
 putredine cadauerum
 cogatur discedere, cæ-
 si ibi relictis, manent
 f al. acre. quodammodo cam-
 porum possessores. Et
 licet terra iniecta non
 tegantur, insecti tamẽ
 non iacent, qui cælo
 tegantur, licet urnam,
 hoc est, sepuluram nõ
 habeant.

Libera fortuna mors est, capit omnia tellus,
 Quæ genuit, cælo regitur, qui non habet urnam.
 a Tum cui dant pœnas inhumato funere gentes?
 Quid fugis hãc cladẽ? quid olentes deseris agros?
 Has trahe Cæsaraquas, hoc si potes utere cælo,
 Sed tibi tabentes populi b Pharsalia rura
 Eripiunt, camposq; tenent uictore fugato.
 c Non solum Aemonij funesta ad pabula belli
 Bistonij uenere lupi, tabemq; cruentæ
 Cædis odorati Pholoen liquere Leones,
 Tunc ursi latebras, obscœni tecta, domosq;
 Deseruere canes, & quicquid nare sagaci
 Aëra non sanum, motumq; cadauere d sensit.
 Iamq; diu uolucres ciuilia castra secutæ
 Conueniunt, uos quæ Nilo mutare soletis
 Threicias hyemes, ad mollem e segnius Austrum
 Istis aues, nunquam tanto se uulture cælum
 Induit, aut plures prefferunt aëra pennæ
 Omne nemus misit uolucres, omnisq; cruenta
 Alite sanguineis stillauit roribus arbor.
 Sæpe super uultus uictoris, & impia signa
 Aut cruor, aut alto defluxit ab f æthere tabes.
 Membraq; deiecit iam lassis unguibus ales.
 Sic quoq; non omnis populus peruenit ad ossa,
 Inq; feras discerptus abijt, non intima curant
 Viscera, nec totas auidè forbere medullas:
 Degustantq; artus, Latix pars maxima turbæ
 Fastidita iacet, quam Sol nimbisq; diesq;
 Longior Emathijs resolutam miscuit aruis.

horos canibus dilan-
 andos dedit, & aibus
 rapacibus. Non so-
 lum Threici lupi ad
 hãc prædã belli The-
 saliei uenerunt, uerum
 etiam Arcades Leo-
 nes. Funesta ad pa-
 bulã.] Ad cadauera
 humana lupi Threici
 huc confluxere grega-
 tim. Thraces præfero-
 ces & truces ob inge-
 nium terræ gignit, si-
 mul ob frigiditatem
 regionis, cum Africa,
 & Aegyptus inertes,
 paruosq; gignant, ut
 ait Plin. asperos, tru-
 cesq; frigidior plaga.
 Bistonij.] Threi-
 cei. In Thracia Bisto-
 num stagnum est, &
 gens. Ipsa regio, à
 Bistone rege cogno-
 mnata est. Hinc Bi-
 stonius Thrax, Bisto-
 nius, fenex. Bistonius
 canis. Odorati.]
 odoror, deponens. Sũt

Quid fugis.] in-
 fesse inuehitur in Cæsarem, inde relictis mortuorum di-
 scedentem. Cæterum illud Hemistichium, Cælo regi-
 tur, qui non habet urnam, pulchrè dici potest in eos, qui
 extremo humanorum supplicio afficiuntur.

Tum.] alia diuersa lectio est, tu, quo mihi hoc loco
 quadrare uideatur: atq; ita duo codices uetusti diuersis ma-
 nibus in membranis exarati legunt: ut sit auersio ad Cæ-
 sarem in hanc sententiam. Tu Cæsar, cui hæ gentes pœ-
 nas dant, (circa interrogationem) quod inhumate, &
 insepulta iaceant, quare deseris hos agros Pharsalicos,
 quod cadauerum putredine corrupti aërem infecerint?

Aquas.] multo cesorum sanguine mixtas, atq; simul
 hoc corrupto cælo cum tuis utere, qui causa mali sis, &
 eladis. Sed tibi.] Sed hæc cadauera potentia eri-
 piunt tibi Pharsalicos campos, & tibi sunt fugæ causa,

Non solum Aemonij.] Cum autem cadauera inse-
 pulca manerent, ut fingit poëta, proximum est dilatandi
 genus, à quibus fuerunt discepta, αὐτὸς, inquit Home-
 rus, εὐχόμενα τὴν χεῖρ' ἀνθρώπων διωροῖσιν ἐπ' αὐτοῖσι. id est, Ipsos

enim non minus sagaces Leones, quàm canes. Ab odoran-
 do, Maro canes, odorum canum uim uocat. Et odora ca-
 num uis. Pholoen.] montem Arcadiæ cum oppido
 Cyllene syluofum, quare inde Leones quoq; erupisse ca-
 nit ad prædam. Fortasse, quod Arcadia prægrandes gi-
 gnat leones, eos quoq; huc mittit. De prægrandibus enim,
 sed stupidis dici solet. Arcadicum germen, & Bos Ar-
 cadicus. Aristoteles auctor est, in Europa inter Achelo-
 um tantum, & Nestum amnes leones esse, sed longè ui-
 ribus præstantiores ijs, quos Africa, aut Syria gignant.

Obscœni canes.] Canaria abundat multitudine ma-
 ximorum canum, unde etiam insule nomen est.

Aëra non sanum.] infectum fatore putrium animã-
 tium. Iamq; diu uolucres.] A terrestribus animali-
 bus ad uolatilia transit & ea præcipuè, quæ carnibus hu-
 manis gaudent. Atq; hæc diu spe prædæ Romana ca-
 stra secuta fuisse canit. Vos, quæ Nilo.] primum gru-
 es per auersionem memorat. Hæc ex ultimis, in ultima abe-
 unt: harum abscisso gens Pygmæorum inducias habet,
 cum ij

A cum ij dimicantium. Sub hyemem è stagno Bistono in Africam, ubi temperatior aer est, auolant. De singulorum animantium, quorum hoc loco fit mentio, naturis differere, longum ramis pariter, & odiosum foret.

Istis aues] Grues, quæ certis anni temporibus è frigore Thracio, ad Austrum in Aegyptum demigrare, & regiones mutare solent. Vulture.] singularis numerus, pro plurali. Nunquam cælum tot uulturibus plenum apparuit. Nidificant in excelsissimis rupibus uultures. Bini factus cernuntur ferè, & tria tantum pariunt oia. Vmbrius aruspicum peritissimus æuo Plinij, tradit, triduo, aut biduo antè eos uolare, ubi cadauera futura sunt. Vnde prouerbiu natum est in heredipetas, & testamentorum captatores, uultur es, & cadauer expecta, quod senibus orbis, ceu cadaueribus inhient. Tales uulgari ioco, uultures appellari solent. Plures pennas uocat, aues, quibus aer plenus fuit. Omne nemus.] A loco, ut copi-

osior sit narratio, simul affectus immisceat, à miserabili spe Etaculo sanguinis stillantis ex arboribus, & frustorum ex aere decidentium in capita militum.

Victoris.] Cesaris antonomasia. Non omnis populus.] Quia, inquit Sulpitius, multa corpora integra remanserunt. Etenim sat rapacibus auibus, & canibus, & ursis, & Leonibus fuit, tantu nudam carnem discerpisse, ossibus, & intestinis relictis. In feras.] Haud scio, an sit perspicua oratio. Abie populus in feras: id est, carnes humanæ in ferinas conuertuntur. Lacix pars max. turbæ.] Quod tantus esset casorum numerus, & multitudo, ut non potuerint omnes depasci.

Sol, nimbitq.] putredine corruptam in terrâ redegerunt. Emathijs.] In terram resoluit, Thessalicam. Corpora siue condita fuerint, siue insepulta reliquantur, resoluntur in terram diuturnitate, & longitudine temporis, quod omnia absumit.

Thessalia infelix.] Clausula & peroratio libri Septimi, qua Thessaliam deplorat, & incusat, quod tam cruenta pugna, & tam miserabili elade superos læserit. Siue potius, quod nefario aliquo scelere superos antea offenderit, eur tanta elade, & tamulto sanguine Romano eius capos imbuerint. Quod tempus, quæ eatas, quæ uetustas fuerit tam longinquâ factis, ut aboleat huius belli memoriam, sarciat, acceptum damnû, & tibi turpitudinem condonet.

C Quæ seges.] Quasi execrata sit, postquâ sanguine Romano fuerit imbûta. Hoc est, nulla seges in Thessalicis campis surget, quin sit decolor futura, & purpureo colore infecta. Vt animantia quadam ad loci naturam colorem interdum mutant, sic quoq; herbæ nonnullæ ad terræ ingenium in diuersum colorem degenerant. Discolor proprie id dicitur, quod diuersi coloris sit, ut decolor, mixti coloris: concolor, eiusdem coloris.

Quo non Romanos.] Ab impio, cum eam terram, aratris, & uomeribus scindunt. Corpora, & ossa casorum ubi uiolauerint, uiolabunt & eorum manes, qui in sepulchris errare credebantur, quàm diu iusta non fuissent exhibitâ, ut est uidere apud Maronem, in funere Polydori, & Miseni. Antè nouæ uenient acies.] Sensus imperfectus: deest enim alterum orationis membrum, cum particula, quàm, quæ sententiam absoluit. Vt Antè leues ergo, &c. Quàm nostro illius &c.

Antè nouæ ue.] Aliter, Antè, quàm uiolabis impio amore terram, in qua cineres, & ossa dispersa iacent, &

a Thessalia infelix, quo tanto crimine tellus læsisti superos, ut te tot mortibus unam, Tot scelerum fatis premerent? quod sufficit æuû, In memor ut donet belli tibi damna uetustas? Quæ seges infecta surget non decolor herba? Quo non Romanos uiolabis uomere manes? Antè nouæ uenient acies, sceleriq; secundo Præstabis nondum siccos hoc sanguine campos. Omnia maiorum uertamus busta licebit, Et stantes tumulos, & qui radice uetusta Effudere suas uictis compagibus urnas, Plus cinerum Emônia sulcis telluris aratur, Puraq; ruricolis feriantur dentibus ossa. Nullus ab Emathio religasset litore funem Nauita, nec terram quisquam mouisset arator, Romani bustum populi, fugerentq; coloni Vmbrarum campos, gregibus dumeta carerent, Nullusq; auderet pecori permittere pastor Vellere surgentem de nostris ossibus herbam, Ac uelut impatiens hominum, uel solis iniqui Limite, uel glaciæ, nuda atq; ignota iaceres, Si non prima nefas belli, sed sola tulisses. O superi liceat terras odisse nocentes: Quid totû premittis, quid totû c soluitis orbem? Hesperia ciades, & flebilis unda Pachini: Et Mutina, & Leucas pueros fecere Philippos.

confedit, M. Brutus contra Octauium. Philippi urbs in Antonij, & Casij conspectu erat: olim Dato dicta, sed multo antè Crenida à fontium uberrimis aquis, qui plurimi circa collem sunt. Philippus rex id oppidum aduersus Thraces emuniuit, & de suo nomine Philippos appellauit. Conditâ urbs est in prærupto collo, à Septentrione nemoribus clausa: ad meridiem uastam habet planiciem, ad mare usq; præcurrentem. Strymon fluuius haud procul ab urbe in mare defluit. Hæc cò copiosius ostendi, ut perspicuum sit, quantum Pharsalum Thessalicum à Philippis in Macedonia distet. Non uenerunt hæ acies in Emathiam, sed in eam Macedonia partem, ubi Thracia contermina est, Omnia maiorum.] Alia amplificatio cadis. Nunquam Populus Romanus plura reliquit. Euertamus omnia ueterum busta, omnes rogos, cippos, & excitatos tumulos toto orbe in ijs locis, ubi memorabiles clades fuerunt acceptæ, à Pop. Rom. & eos tumulos

casorum sanguine hu a al. Thessalus adhuc madefacta lubrica sit, iterum nouæ acies illuc conuenient, & iteru prælio congregientur secundo, nondum campo illo sanguine siccato. Sceleriq; secundo] Secundo bello Ciuili, inter M. Brutum, & Cassium percussores Cesaris, Octauum atq; Antonium. Nondum siccos.] Hic campi, ubi nunc inter Casarem, & Pompeium pugnatum fuit, subiecti fuerunt in Thessalia oppido Pharsalo circa annum Peneum. Triumuiro uerò, & percussores in capis Philippicis in Macedonia dimicauerunt. Hic Cassius contra Antonium

b al. aratro.

c al. absolutis.

simul, qui effudere suas urnas, in quibus cærorum cineres conditi fuerunt, nusquam plus cinerum arat arator, quàm in Thessalia, nusquam plus ossium humanorum aratris rastrois uerberatur, quàm in his campis.

Ra dice uerosta.] uelut, inquit Sulpitius, antiqua caprifico dissoluti, aperiti sunt. In urnis solebant cineres, ossa mortuorum post busta condere. Quod uero addit: uictis compagibus solutis commissuris.

Ruricolis dentibus.] rusticorum rastrois, quibus duriores pariter, & maiores gleba comminuuntur.

Nullus ab Emathio.] longum hyperbatum. Estq; auersio ad Thessaliam. Si uel sola Thessalia, & non prima ciuile bellum in cuius campis tulisses, nullus mereator frequentasset te, neq; terram coluisset quisquam, agrorum cultiores deseruissent arua, eaq; inarata, & infeminata reliquissent: nec in dumetis pascerentur oues, nemo pastor aunderet greges suos herbis Thessalicis pascendos permittere. Herba enim ea è cineribus, & ossibus Pop. Rom. nascitur. Sed iacere deserta, incultaq; & quasi ignota, atque hominum, humanaq; consuetudinis impatiens, auersatrix Solis, uel aestu, uel frigore parum benigni. Limites Solis iniqui sunt, Cancer aestu, Capricornus, frigore.

Vmbra cam.] in quibus Rom. umbræ circa corpora inssepulta adhuc errarent. O superi.] Exclamatio ad superos absoluit epilogum, ut fas sit odisse eas terras, in quibus tanta damna sunt accepta à Pop. Rom. toto orbe. Clades toto orbe acceptas tribus uersibus sequentibus perstringit, ut non sola dicatur Thessalia nefas belli, hoc est, Ciuile bellum tulisse.

Quid totum pr.] Cur regionibus & terris, quas memoro, adeoq; uniuerso orbi estis infestis? Solutis liberatis culpa, ait Sulpitius, recte meo iudicio, nam diuersa lectio est absolutis orbè. Hesperia clades.] Hesperias clades intelligo Hispanicas præcipuè. Etenim, cum Antonius aliquandiu Murcum oppugnasset, & parum profecisset, Octauium ex Sicilia accersiu: ut cum classe Brundisium ueniret. Gerebat Octauius per id tempus bellum terra, mariq; cum Sexto Pompeio. Nam is post fratris necem in Iberia neglectus à Casare, quum ad Mundam dimicatum est, primo ignotus circa Oceanum littora tunc pauertis piraticam exercebat: mox agnitus (erat enim admodum adolescens) breui magnam hominum manum contraxerat, & classe maiorem in modum aucta terribilis cepit esse Iberia. Casar cum adhuc uiuere, misit in Hispaniam Carinam, qui audaces illius conatus frangeret, eumq; debellaret. Primo congressu à Pompeio fuit superatus. Quo successu ferocior factus plerasque urbes Hispania suæ ditionis fecerat. Inde Asinius Pollio eod missus multò feliciter res gessit, cum C. Casar est Romæ interfectus. Haud multo post ab exilio reuocatus Maffiliam concessit, exiium Ciuilis motus expectaturus, qui post Casaris cædem inter Antonium, & Brutum erat ortus. Et quia nouerat maris Imperium sibi decretum, nauibus, quas in Hispania reliquerat, reperitis, inualecente indies discordia, & pluribus alijs classibus comparatis, in Siciliam nauigauit. Interea triumuirali dominatu Romæ exorto, magna fit in Repub. mutatio. Obsedit aliquandiu Bithnicum, quod Insula deditioem recusarent. Qua tandem recepta, classem, & magnum exercitum summo studio, ac successu instruxit, qui ex Italia triumuirorum metu, & iniuria ad eum confluere. Hunc itaq; Octauius terra, & mari oppugnaturus, Saluidemo

classem tribuit, ipse cum exercitu pedestri itinere Rhegium processit. Fit pugna in freto, sed Saluidemi nauibus minus apertis ad aestus maris perferendos, nox prælium dimittit. Octauius interim occupatus ad comparanda omnia belli necessaria, rursus ab Antonio Brundisium accersitur. Post eadem Brui, & Casij ad Philippos, Antonius, & Octauius pacem faciunt cum Sexto Pompeio, propter nouos motus in urbe exortos: relictis illi Sicilia, Sardinia, & Corsica præsidio, ut mare tutum à prædonibus redderet, & Romam mitteret ex Insulis certum numerum tritici. Hesperia clades.] C. Casar, quadriennio postquam ex Africa ad triumphum Romam redijt, in Hispaniam fuit profectus aduersus Pompeij filios, qui magnam Iberia partem post Africanum bellum sibi adiunxerant, & exercitum penè inuictum ad bellum instruxerant. Eo creuerant eorum opes, ut si quæ urbes ulro non accederent, eas armis sibi uindicarent. Sub aduentum Casaris, Cn. Flam urbem oppugnabat, Sex. Cordubam præsidio tenebat. Et ut cætera in summam conferam (nam alio loco de hac re dictum est) multa prælia circa oppidum Ategnum gesta fuere. Inde ad Uebum ferociter dimicatum est, Periere ibi ex Pompeianis CCCC. & amplius. Mox in Micadensi agro pugnatum fuit. Postremò ad Mundam tanta ferocia congressum fuit, ut præter Casaris felicitatem omnia penè paria essent. Victoria à ueteranis Casaris orta fuit, tantaque strages edita est, ut ex tanto Pompeianorum, & tam florenti exercitu nemo superfuisset, nisi Munda multis profugio fuisset, Cæsa hic sunt Pompeianorum XXX. milia, & amplius: & in his Actius Varus, & aliter Labianus: ex Casarianis circiter mille. Accepta aduersa pugna, Sex. Pompeius, Corduba relicta fugit, ut diximus. Cn. Pompeius, luxato pede post fugam in spelunca latens, & deprehensus, interfectus fuit. Atque hæc sunt clades Hesperia. Flebiles unda Pa.] Cum Sex. Pompeius totum Sicilia littus inter Mylas, & Tyndaridem armis teneret, Octauius Agrippæ negotium dedit eod trajiciendi eum parte copiarum. Cæterum post uaria prælia terra mariq; Pompeius uictus Siciliam deseruit, octo & XX. suppressis nauibus: captis cæteris, aut incensis. De hoc bello in primo plura annotata sunt.

Pachini.] Sicula pars pro toto. Pachinus promontorium Sicilia est, Græciam spectans. Sicilia triquetra figura est, à qua Latinis Trinacria, à Græcis Τριανγλιε dicitur, & à Lycophrone τριδεσπε. Circa Pachinum tradunt Vyssem tericulamenis agitatum nocturnis, Hecuba cenothaphium posuisse. Pelorus obiacet Italia, Lilybæum, Africa. Vndam flebilem Pachym, fretum Siculum dicit, ubi dimicatum nauali prælio, et Sex. uictus fuit. Perditis rebus in Asiam fugit, ibi in manus hostium, & catenas uenturus. Et quod miserrimum est fortibus uiris, inquit L. Florus, ad hostium arbitrium sub percussore moriturus

Et Mutina.] ciuitas Gallie Cisalpinæ, in uia Flaminia, olim Romana colonia. Interfecto Casare, ut M. Antonio Galliam Cisalpinam petenti obsisteret D. Bruius, Mutinam occupauit. Antonius coparato exercitu statim Mutinam obsedit, Legati à Senatu ad eum missi de pace parum ualuerunt. Interim C. Casari, qui primus Reipub. armamumpsit pro Pop. Rom. Imperium à Senatu datum est cum Consularibus ornamentis, adiectumq; ut Senator esset. Mititur Pansa Consul aduersus Antonium, sed male pugnauit

gnauit. Alter Consul A. Hircius superueniens, fusis M. Antonij copijs, fortunam utriusq; pariter aequauit. Octauus Caesar uictis cum Hircio copijs Antonium uicit, fugauitq; qui in Galliam confugit, & M. Lepidum cum ijs legionibus quæ sub ipso erant, sibi adiunxit. Simul hostis à Senatu iudicatus est. Et in eo quidem prælio ambo Consules Hircius, & Pansa perierunt. C. Caesar duobus exercitibus Consularibus auctus Mutinam obsidione liberauit. Decimus Brutus in Galliam fugit, qui postea iussu Antonij, in cuius potestatem uenerat, à quodam Capeno Sequano interemptus fuit. Interim C. Caesar reconciliato per M. Lepidum Antonio in gratiam, reuersus Romam cum exercitu. Consul creatus est, Legemq; tulit, de quaestione habenda in eos, quorum opera pater occisus esset: postulantiq; ea lege, ut M. Brutus, C. Cassius, & Decimus Brutus (superstes is adhuc erat) absentes damnati sunt. Citatq; Caesar pacem cum M. Lepido, & Antonio fecit, ut tres uiri reipub. constituendæ causa per quinquennium præessent. Lepidus, & Antonius statuerunt, ut uos quisq; inimicos proscriberent. In hac proscriptione fuerunt plurimi equites. C. XXX. Senatorum nomina, & inter eos, M. Ciceronis, & qui optimè de Octauio meritis fuerat, & in primis auctor ut natus 18. annos penè puer Consul crearetur.

Et Leucas,] Leucas, insula est, contra sinu Ambra-

cium, circa Epirum, & mons altissimus eiusdem nominis, Augusti uictoria contra Antonium, & Cleopatram memorabilis. Est & Leucas oppidum Acarnaniæ, quæ Epiri pars est. Quum M. Antonius amore Cleopatræ infamis, Romanam uocatus uenire nollet, neque tempore triumuiratus iam finito, imperiū deponere, adhuc etiam bellum moliretur, quod urbi, & Italia inferret, eamq; ob rem magnis naualibus, terrestribusq; copijs contractis remissisq; Octauia sorori Caesaris repudio, ipse Caesar cum ualido exercitu in Epirum traiecit, ubi ad Accium circa Leucadem nauali prælio Antonium, & Cleopatram uicit. Fuerant Antonio quingentæ naues ad pugnam instructæ, centum Milia peditum: equitum duo, & uiginti milia, Octauio C. C. & L. naues erant: peditum octoginta milia: equitum par serè numerus, qui & Antonio. Dux fugæ fuit Cleopatra cum aurea puppe. & uelo purpureo, ac sexaginta nauibus. Tradunt quinque milia hominum cæsa ex Antonianis, & trecentos naues captas. Huius cladis ad Actium, & Leucadem hic poeta mentio nem facit. Puros fecere Philippos.] Sulpitius exprimit, quasi innocentes, & Romano cruore immaculatos, & inexorabiles. De pugna ad Philippos paulo antè diximus.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

Ob 4 M. ANNEI

M. ANNEI LVCA:
NI CORDVBENSIS POETÆ CLA:
RISSIMI, DE BELLO CIVILI,
LIBER OCTAVVS.

CVM COMMENTARIIS AC EXPLA:

nationibus eruditissimis D. LAMBERTI HORTEN:
SII MONTFORTII.

ARGVMENTVM IN OCTAVVM LIBRVM
M. Annei Lucani, per SVLPITIVM.

Octauo in Lesbum fugiens per devia Magnus
Nauigat, & coniunx lachrymando abducta reliquit
Deflentem populum, properanst um nauta monetur,
Tendat ut ad Cilices, ubi Sextus, turba Ducumq;
Decernunt, quo sit Dux confugiturus, atroxq;
Ægyptus legitur: uenientem regia prodit,
Coniugeq; & nato coram confodit Achilles:
Ambustum Codrus truncum clam texit arena,

Am super Her.] Exordiu ducit à fuga
Pompeij statim post amissam pugnã. Põ
peius hostes intra munitiones incuitus,
proiectis insignibus Imperij, siue potius
Imperatorijs, ut Cæsar ait. equo sedens
decumana porta, quatuor duntaxat comitantibus egres-
sus, citato cursu Larissam contendit. Erat aut (ut hoc obi-

ter addam) in castris
porta decumana, ab
hoste auersa. Nõ mul-
tum Larissæ, comora-
tus, eadem celeritate
paucos ex fuga na-
elus, nocturno tempore
non intermisso, ad
mare descendit: ubi
frumentariam nauem
adeptus, quam Periti-
us quidam agebat,
homo sibi nõ ignotus,
cum 30. circiter comi-
tibus eam ascendit. E-
quitum 30. comitatu
fuisse Cæsar scribit.
Appian. tradit captis
castris, ex tam lōgo si-
lento, hoc solum dix-
isse, an ad castra, &
hi nostra? Atq; his di-
ctis mutata ueste, con-
scēdisse equũ, & qua-
tuor ex amicis eum co-
mitantibus, nullo in lo-
co cursum intermisisse,
quoad exorta luce
Larissam tandē uenit,

Am super Herculeas fauces, ne-
morosãq; Tempe
Aemoniæ deserta petens dispen-
dia syluæ,
Cornipedem exhaustum cursu,
stimulisq; negantem
Magnus agens, incerta fugæ uesti-

gia turbat,
Implicitasq; a errore uias, pauet ille fragorem
Motorum uentis nemorum, comitumq; suorum.
Qui post terga b redit, trepidum, lateriq; timentem
Examinat, quamuis summo de culmine lapsus.
Nondum uile sui pretium scit sanguinis esse.
Sẽq; memor fati, tantæ mercedis habere
Credid adhuc iugulum, quantũ pro Cæsaribus ipse
Auulsa ceruice daret: deserta sequentem
Non pariter tutis fatum celare latebris
Clara uiri facies. multi c Pharfalica castra
Quum peterent, nondum fama prodente ruinas,
Occursu stupuere Ducis, uertigine rerum
Attoniti, cladisq; suæ uix ipse fidelis
Auctor erat, grauis est Magno, quicunq; malorum
Testis adest, cunctis ignotus gentibus esse
Mallet, & obscuro tutus transire per urbes
Nominis, sed longi d pœnas fortuna fauoris
Exigit à misero, quæ tanto pondere famæ
Res premit aduersas, fatiscq; prioribus urget.

Cæsarẽ in tabernaculo Põpeij cõsedisse, quemadmodũ se
facturũ dixerat: & quæ illi in cœnam parata fuerant, sibi
sumpsisse. Itidẽ & reliquũ exercitũ hostiũ epulis recreatũ
fuisse. Plutarch. ait, Põpeium tenuẽ ac nudũ Larissam con-
tendisse, ut inquirentes hostes lateret, ac Larissam trans-
gressum, ut ad Tẽpe peruenit, se in os prostrauisse. & sui-
bundum è fluuio hauisse. Iam super Herc.] Inter Of-

sam, & Olympum,
per nemorosam con-
uallẽ defluit Peneus
ortus iuxta Gomphos,
collibus dextra lauaq;
euruis, paruo spacio
nauigabilis, in eo cur-
su loca illa Tẽpe uocã
tur 5. milliũ pass. lon-
giud. & fermẽ 6. latũ
tud. pulcherrimus a-
ger, gramine amœnus,
& arborib. densus, ca-
norus autũ cõientu, in
gis dextra lauaq; mol-
liter se attollentibus.
Tradũt autores, Thes-
saliã, qui continuis
sit montibus circunda-
ta, lacum fuisse olim,
priusquã Peneus exi-
tum esset adeptus, sed
uehementi ne aliquo
motu terræ id accide-
rit, quod ipsi indige-
na persuasum habu-
isse uideri possunt,
qui duorum monti-
um, de quib. loquimur,
dissi-

a al. horror.

b al. ferit.

c a. Pharfalia.

d al. sed pœ-
nas longi.

A dissidium, ad Neptunū motorem terræ referēbant, qui ob id à Græcis Ennosgæus appellatur, an ab Hercule, (ut qui dam scribunt) id opus ita factum sit, incertum. Certè id diuulsis montibus, Ossa, et Olympo, abruptisq; littoribus, felicissima regio sicca relicta fuit. Ouidius.

Est nemus Aemoniæ prærupta quod undiq; claudit
Sylua, uocant Tempe, per quæ Peneus ab imo
Effusus Pindo spumosis uoluitur undis.
Qui uerò ab Hercule hoc factū uolunt, id inter eos labores numerant. Seneca in Hercule Furente.

Emitte tecum, diruis qualis iugis
Præcepto citato flumini quærens iter,
Quondam stetit saxa cum uasto impetu
Patuere Tempe pectore impulsus tuo
Huc mons, & illuc cecidit, & rupto aggere
Non cucurrit Thessalus torrens uia:

Itaq; fauces Herculeas hæc duorum montiū, Ossa & Olympi dissidia dicit, ubi Tēpe sunt nemorosa, per quæ labitur amœnissimus fluiuis Peneus. Hæc fugisse Pompeium tradūt, ac Larissam primū cōtendisse. Stimulisq; neg.] Idem est, cū eo, quod p̄cedit: agens equū, cursu exhaustū, hoc est, lassum, & fatigatū, & cursum negantē, quamuis actū stimulis. Incerta fu.] Non unū rectū cursum regia uia seruat, sed modo hæc, modo illac, per itinera ambages fugit, ne si persecutores tergo insitissent in regia uia uestigia dephendi potuissent. Implicitasq; ambages, & uiarū ambages, quasi loci ignarus Thessaliæ deserta peragrasset. Pauca il.] Ut est ingenū hominū metu trepidantiū in fuga, ut ad omnē aurā, & decidētia arboribus folia, timeāt, & respiciant trepidē. Comitumq;] quos quatuor secū in re subita, ex amicis comitantib; trahebat, ut ostendimus ex Appiano. Postea Larissa digressus, cum 30. equitibus ad mare peruenit. Post ter.] Qui codices legunt, ferit, respiciunt, fragorē à tergo sonantē. Quidam codices legunt, redit. Sed eodē tendit. Trepidē La.] Pompeiū, qui prop̄ exanimatus metu periculi capiti suo meteuebat. Quāuis sum.] Quippe, quē multis triūphis clarum Oriens, & Occidēs formidabat, ad cuius nomē Africa trepidabat, quod is uno prælio armis exutus, cū magno dedecore nudus prop̄, & ignotus relictis hostibus, suis castris per Thessalica Tempe fugeret. Rectē de summo culmine, dicit poëta, quod ipse facillē princeps ciuitatis fuisset habitus, & aliquādo unus Cōsul in repub. Defunctus Africano bello iuuenis à militib; Imperator salutatus fuit. Inde Romā reuersus à Sylla natus annos 24. Magnus appellatus est. Sunt qui in Africa id cognomē paulo antiē mi-

litare fauore datū scribunt. Alij ex nobili uictoria, quā ex Oriētē de Pharnace penē prius fugato, q̄ uiso, reportauit, id cognomē eum adeptū. Fuerat ea appellatio ingēs, & nulli Romanorū ab urbe cōdita contigerat, cū Maximī cognomēiū duob; cōtigisset. Certè uir fuit summate summus, tot triumphis, quot nemo antiē eū, clarus. Nondū.] Sed maximū, inquit Sulpit. Amphibologia est. Incertum est, utrō, nōdum sit referendū, ad uerbū scit: nondū scit, ut sit oratio negatiua, an, ad adiectiū, uile, ut sit affirmatiua. ut exponit Sulpit. Pōpeius scit, sanguinis sui p̄tū, nondum est uile. An sic potius, Nondū nouit Pōpeius sanguinis sui p̄tū esse uile, quod in Aegypto à spadonei & Achilla regio p̄fecto, & L. Septimio Trib. milit. qui bello piratico sub Pōpeio ordinē duxerat, interficeretur. Virū uelut lector sequatur. Memor.] Se olim in magna gloria fuisse, sed pristinā fortunā hæc clade oblitteratā. Res humanas instabiles nō perpetuas esse. Deum bona, ac mala pro suo arbitrio dispēsare. Iugulū.] adhuc se nō perisse totū. Deserta seq.] Quāuis per deserta cū paucis, quod poterat, fugiebat, & fugiens noctē diei cōtinuabat, nec fuga, nec uiuersæ res, nec calamitas celari nō poterat, quin cōtinuō toto orbe palām erāt. Ruinas.] Et cū nondū fama aduersæ pugna diuulgata esset per Græciā, & Asiæ populos, multi, qui castra Pōpeij adhuc petebāt, cū ei occurrerēt, occursum idē Imperatoris admirationē illis iniiciebat. Vertigine.] Viciisituō rerum omnes perculit quod is, in quo omnis Imperatoris uirtutes inerant, & quē nunquā ab ullo uictus prælio excefferat, nūc exutis etiā castris turpiter fugeret. In eo scientiā rei militaris esse: uirtutem, autoritatē, & felicitatē, semper fuisse. Vix ip.] Et ipse fuga sua testaretur cladē acceptā, tamen uix illi habita fides est. Grauis est.] Dolor recrudescit subinde, quoties obuius est aliquis, qui testis, & nūcius acceptæ cladis abit Ignotus trāsire per urbes cupit, ne quis oculos suos propter res aduersas in eum cōijceret. Sed longi.] Exclamatio ex narratione collecta. Perpetuæ felicitatis p̄cā hæc una clade fortuna exegit à Pompeio ut quondam à Samiorum tyrāno Polyerate, Cræso, & alijs nonnullis. Que tanto.] Metaphora sumpta est, à materia graui, quæ quanto grauior est, tantō uiolētius cadit. Quo cursus felicitatis in uita humana maior est: & perpetuō florentior, eō casus in aduersis durior, ac calamitosior, simul ad ferēdum acerbior. Assuetus malis, aduersas res, & fortunæ uim non sentit. & proinde facilius tolerat.

Fatisq; prio.] Priorem secundam fortunam calamitatibus huius grauitate compensat.

Nunc festinatos nimium sibi sentit honores: Nunc demum intelligit, nimis festinante, nimis mature, & quidem ante legitimam ætatem honores summo habitos, cum illi æuo uirili, & grandiori ætati debeantur. Perinde ac si poëta dicit, eam ob causam fortunam nunc indignatam mutasse autum, & omnes an-

Nunc festinatos nimium sibi sentit honores: Acta q; Lauri feræ damnat Syllana iuuentæ.] Nunc & Corycias classes, & Pontica signa Deiectum meminisse piget, sic longius æuum Destruit ingentes animos, & uita superstes Imperio, nisi summa dies cum fine bonorum Afficit, & celeri præuertit tristia læto. Dedecori est fortuna prior, quisquam, ne secundis Tradere se fatis audeat, nisi morte parata? Littora contigerat, per quæ Peneus amnis Emathia a iam clade rubens exibat in æquor. Inde ratis trepidum, uentis, & fluctibus impar Flumineis uix tuta uadis euexit in altum, Cuius adhuc remis quatitur Corcyra, sinusq; Leucadij, Cilicum dominus, terræq; Liburnæ Exiguum rector pavidus corripit in aluum,

teactæ ætatis trium phos, & honores hæc terribilissima clade deformasse, Festinatos.]

Passiua uoce dixit uerbum neutrale. Cæterum, ut præmaturi nimium honores liqueant, opere præti. Emathig. um est eo altius paulo repeteret. Hic quū uix pubescere cœpisset, ex agro Picenseno uoluntariorum bal. uel tot. homu.

al. iubes. bal. tunc.

hominum legionem, quam favore nominis paterni (Cn. Sura bonis) fretus, ex ea gente ad bellum concitavit, cui non multo post duæ aliæ additæ sunt. Quamvis adolescens Syllanis partibus in eo bello Civili supra modum utilis fuit. Sylla nulli suorum Ducum maiores honores habuit: huic uenienti solebat assurgere, huic uni nudare caput suum: eum unum honorifice appellare. Statim cum exercitu missus Martium superavit Senas hostiliter diripuit. Mox una cum Crasso in agro Spoletano tria milia hostium interfecerunt. Carbonem uictum securi percussit. In Africa aduersus Domitium et alios cum sex legionibus, eum uicit, et exercitu exiit, ubi a militibus Imperator appellatus fuit. natus annos 24 ut paulo ante memoravi. Unde ob eam uictoriam Romæ et Senatu, frustra obstante Sylla, ut triumpharet obtinuit. Et ut triumphus cõspectior esset, quatuor currus elephantos iunxit, exemplo Liberi patris. Atq; ista quidem, et alia perla multa, fuisse eius iuuentutis rudimenta.

Acta lauriferæ iuuen.] hoc est, triumphos, quos claros egit sub Sylla, de Domitio, Harba, et alios deuictos in Aphrica, et Sicilia, quemadmodum modo retuli. Quum autem Sylla maxime illi obstitisset, ac dixisset, eum honorem Consulibus duntaxat, et summis Ducibus, qui suis, non alienis auspicijs bellum prospere gessissent, decerni solere, accedere ad id immaturæ etatæ, cui nunquam P. R. talem esset honorem decreturus. Tum Põpeius à Sylla, inquit, plures mortuum Orientis Solis uenerant, quam Occidentis: alludens ad etatem iuuenilem, quæ sibi exprobrabatur. Laudem nascentem comitatur fauor: cõtempus senescentiæ. Itaque tam conspicuus, ut paulo ante memini triumpho fuerat Pompeius urbem ingressus. Procillus, autore Plinio, eum equis inuictum scripsit, non autem de elephantis iunctis, quod urbis porta non fuisset beluarum capax. Inde Pompeius magnus fauor fuerat conciliatus: partim, quod uiuenti etate illi is honor accessisset: partim, quod eques adhuc, necdum per etatē in curiâ ascis insignem triumphum egisset. Hæc acta iuuentus suæ damnabat nunc, quod fabula uitæ suæ tragicam catastropham haberet. Nunc & cor.] Damnat gloriam reportatam de Piratis deuictis, Corycias classes, naues ductas aduersus Pyratas à Cilicia egressas: à parte totum synecdoche. Ceterum, alio loco nobis relatum est qua celeritate, hoc est 40. diebus, et quanta industria fuerit usus Pompeius aduersus prædones, à Cilicia et Pamphilia egressos. Ceterum Corycus mons est, teste Strabone, præcelsus, et portuosus Pamphilia, atq; ob id piratarum insidijs oportunus, quos ab eo Corycaeos uocabant. Suidas autem Corycon Pamphiliæ promontorium esse, cui subiecta sit urbs Atalea. Eius urbis ciues ne uexarentur à prædonibus, qui sese in promontorii arcem subinde recipiebant, per alios portus dissipati, subauscultabant, qui nam appulissent, et quo tenderent, atq; ea prædonibus renuntiabant. Euphorion, eodem citante, refert Corycaeos cõuenas fuisse, qui cõsiderint oppidum sub cacumine Coryci, unde mare prospectabatur. Hi fuerunt finitimi Mynesso. Hos solitos negotiatoribus portum intransitibus se admiscere, quasi et ipsi negotiatores essent, ut mercium aliquid emerent. Audita statim Myonesijs renunciabant. Qui nauigantes adoriebantur, et prædam ablatam, aut pretia, quibus redimebant se negotiatores. Suidæ uerba

Conscia curarum secreta in littora Lesbi
Flectere uela iubet, quæ tum tellure latebas
Mæstior, in medijs quam si Cornelia campis
Emathia staret, tristes præfagia curas
Exagitant, trepida quatitur formidine somnus,

sum, θεόν τινα παρε-
σάγσειν οι κωμινοί
επαυρωμένοι, από
παροιμίας τινός. κώ
ρυνος η της παμφύ
λιας ανρωτηριου,

παρ' ω πόλις ἀτ' ἄλεια, ἐν ταῦθα οἱ ἀπὸ τῆς πόλεως
ἵνα μὴ ἔν αὐτοὶ καυῆς πᾶσχωσι αὐτὸν ἀπὸ τὸν ἐφορ
μούντων. ἐπὶ τῶν ἀντρῶν ληψῶν, ὑπαλατῆμενοι
πρὸς τῆς ἐν ἄλλοις λιμένσι ὀρμῶντας πατηρωῶντο,
καὶ τοῖς ληστῶν ἀπήγγελλον, καὶ τίνες εἶσι, καὶ ποῖ
πλέουσι. ὄθεν ἡ παροιμία, τοῦ δ' ἄρα κωρικῶν
ἠεροῦστο. οἱ δὲ κωρικῶν τὸν θεὸν εἰσάγσειν οἱ κω
μινοί, μενανδρὸς ἐν χειρὶ δίδω. λέξιπα θ' θυσιαρῶ.
μὴ κατακρύψει δέμας ὁ κωρικῶν, ἀλλὰ μὴ κα
τακρύψει καταπονοῦθῶν, ἐνδοθέρ σου. ὁ δὲ ἐφορ
ἐν γ. ὑπ' ἄρα φησὶν ὕμνου οἱ καλλόμενοι κωρικῶν
ἀνατένουσι εἰς πέλαιθ'. συμμικτοὶ τινες κατα
νευασάμενοι ποιοματῶν γέτορες μουνήσω. τοῖς ἡ
μῶσις ἐμπόροις προέεσαν, ὡς ἀνοθήμιοι, ἢ σπλοοί,
εἶτα μαθόντες τίτε νομίσοι, καὶ ποῖ πλείοιερ, τοῖς

μουνησῶν ἀπήγγελλον, καὶ αἰνοῖ ἐπέτιθεντο αὐτοῖς,
ἐλάμβανον δὲ καὶ αὐτοὶ μέρος τινὰ τῶν λῦτρων.
Est et Corycion, thylacion, quod à nobis uocatur, aut idē
Suidas bulgidium, siue sporta panaria, ex uiminibus con
texta. A Corycaeis, prouerbiū dimanauit, Corycaeus
auscultauit, quoties quidpiam dissimulare conamur, quod
tamen à curiosis deprehenditur. A Coryco monte Pam
philiæ pirata profecti, Corycaei dicti fuerunt. Hi dispersi
per portus Coryci montis, negotiatoribus se miscabant,
ut quicquid forte appulerant, subauscultantes, quid portaret,
et quò gentium nauigare stauissent, quocumque tempore sol
uerent. Quibus cognitis, renunciabant piratis, eum quibus
societate latrociniorum maritimarum adiunxerant: atque
ita negotiatores in mari oportunos adoriebantur. et spo
liabant. Corycias classes.] Maris Imperator rogatio
ne Gabinia ad Po. Pompeius declaratus fuit, quod nihil
usquam Romanis à piratis toto mari tutum esset. Hæc to
to mari dispositis legatorum cum CC. LXX. nauib. præ
sidijs, XL. diebus bellum confecit. Pontica signa.]
Iam bello superato Pompeium piget meminisse uictoriæ,
et triumphum de Mithridate rege Ponti omnium maximo.
Erat Pompeius adhuc in Cilicia, cum rogatione Man
lia, quam Cicero tum prætor urbanus oratione eleganti,
quæ adhuc habemus, suasit ad Po. Mithridatici belli pro
uinciâ sibi plebiscito datâ cognouit, adiecto omnium copia
rum, quæ in Asia essent, imperio. Noua rogatiōe prouinciæ
additæ fuerunt in Asia, Phrygia, Lycaonia, Gallacia, Cap
padocia, Cilicia, Colchis et Armenia. Quo tanti impe
rio nuncio accepto, quasi à principatu abhorruisset Pom
peius, femur manu ferijt, simul illud adijciens. Heu infini
ta certamina, quanto fuisset satius ignobile natum fuisse, si
à militari labore nunquam discedendum foret. Vtilius fuisset,
ut tanta inuidia liberatus, eum uxore, et liberis in agro
quietus agerē. Lucullus reuocatus triumphauit de Mithri
date. Põpeius primo accessu Mithridatē castris, et impedi
mentis exiit, cæsis in pugna, et fuga 10000. armatorum: ip
se rex eum trib. tantum per deuia euasit, ad oppidum Sinoregā,
siue Inoram, ubi ex thesauro, qui illic erat, 6000. talent.
deprõpta suis distribuit liberaliter. Ceterum Pom. Tygra
ne uictio, Antiocho Comageno ultra Taurum, Ariobarzane
Cappadocia, Dario Medorum regib. uictis, Aristobolum in
Iudæa

A Iudæa superauit, & cepit. Ad postremum adeptis omnibus tam diu ipsum Mithridatem fuit persecutus, donec rebus omnibus perditis, cum uenenum haustum paruū efficax esset, à Bituito uno ex Celtarum Ducibus ad id rogato, ne uiuus in hostium potestatem ueniret, ferro haustus occubuit. Triumphans urbem ingressus fuit. Prælatæ sunt currui aureæ, & argentea uasa multa, pretiosa materia, & inter ea duo millia ex onyche lapide affabrè facta, in Mithridatis suppellectili reperta. Argenti signati, & auri uiginti talentorum millia. Ducti ante currum Tygranes, seniores Tygranis filius, Septem Mithridatis, quinque uiriles stirpis, & uirgines duæ Atalces Colchorum sceptri ger. Aristobolus rex Iudæorum: Cilicum tyranni: tres Iberum duces. Albanorum duo: Menandri Laodicæus: Mithridatis præfelus. Atque omnes hi Magnificè donati domum dimissii fuerunt, præter Tygranem, & Aristobolū, quorum alius post alium Romæ sunt interfecti. Multæ imagines, & uariæ rerum gestarum. Triumphauit hic de prædonibus toto mari eiectis, quodque Pop. Ro. maris imperiū restituisset. Quod Asiam, Pontum, Armeniam, Paphlagoniam, Cappadociam, Ciliciã, Syriam, Iudæã, Albanã, Iberiam, Cretam, Bastarnas armis subegisset Nauibus hostium, aut captis, aut depressis 846. Castellis, oppidisque in fidem receptis, mille quingentis 38. Hominum susus, fugatis, & in deditionem acceptis, centies, uicies semel, & octuaginta millibus. Atque ita terris omnibus à Mæoti palude, ad mare usque rubrū subactis, postea in quadam concione meritò gloriatus fuit, quam ad Po. habuit de rebus à se gestis, quod Asiam, quã ultimam Ro. Imperij prouinciam acceperat, mediã reddidisset. Atque hæc qui dem sunt Pontica signa quæ item nunc damnauit.

Sic longeuum.] Epiphonema ex Pöpeij antea facta gloria & calamitate senectutis collectū. Quod ferè uita humana hanc habeat inconstantiã, & uarietate, ut tragicus exitus illustres gloria uiros sequatur. Quare conueni dicit Solonis meminisse, neminem in uita beatū, finem uitæ id arguere: Nã Deus tristitia lætis immiscere solet. Id enim ludibriū est fortunæ, ut sic dicam, cuius exempla præbuerunt heroës id genus. Dedecori.] Rectè. Pristinã uitæ gloria, ac felicitas tantis uiris in simili exitu, non solum dedecori est, sed animi cruciatus & miseria. Hic pertinet sententiæ uariæ scriptorum. Ouid & aliorum.

Scilicet ultimo semper
 ] Expectanda dies homini, diuque beatus
 Ante obitum nemo, supremamque funera debet.
 Et similes sententiæ philosophicæ, quæ passim lætitandis auctoribus occurrunt, monent, non fidendum esse rebus secundis: quæ cum arrideant maximè, minantur maximè.

Littora.] Describit portum, unde soluerit Pompeius. Videtur Caesar significare, Peneum ad Amphipolim in sinum Thermicum exire, nisi exemplaria sint mendosa. Eò scribit Caesar, Pompeium contendisse. Erat, inquit, edictum Amphipoli propositum, ut omnes eius prouinciæ iuuenes Græci, ciuesque Roman. iurandi causa conuenerent. Sed utrum auertendæ suspicionis causa Pompeius proposuisset, ut quam diutissime longioris fugæ consilium occultaret, an nouis delectibus, si nemo premeret, Macedoniam tenere conaretur, existimari non poterat. Ipse ad anchoram una nocte constitit. Et uocatis ad se Amphipoli hospitibus. & pecunia ad necessarios sumptus corrogata, cognito Caesaris aduentu, ex eo loco discessit, & Mitylenas paucis diebus uenit. Hactenus Ca-

far. Quod si in faucibus. Penei Pompeius naues soluit, ergo ad Amphipolim exiit in æquor. ubi una nocte ad Anchorã constitit Amphipolis Macedonia oppidum est. Plinio. Ostium Penei Magnesiæ, cõtermina Macedonia. Sed idem auctor non addit distinctè, ubi in mare Peneus exiit, postquam satis descripsit, paulò ante cap. 8. lib. 4. Et ante curulos, claritate. Peneus, ortus iuxta Gomphos, interque Ofsam, & Olympum nemorosa conualle defluens, interque Ofsam, & Olympum nemorosa conualle defluens, quingentis stadijs, dimidio eius spatio nauigabilis. In eo cursu, Tempe uocatur, V. M. pass. longitudine, & ferè V. L. Latitudine: ultra uisum hominis attollentibus se dextra, læuaque leniter connexis iugis. Inuis sua luce uiridante allabatur Peneus, uiridis calculo, amænus circa ripas gramine canorus auium concentu. Accipit amnem Euroton, nec recipit, sed olei modo supernatantem (ut dictum est ab Homero) breui spacio portatum abdicat. Peneales aquas, dirisque gentas, argenteis suis misceri recusat. Sed cum Amphipolis non maritimum sit oppidum, sed interaneum, inter Strymonem fluuium, & oppidum Apolloniam, non uideo, qui Caesaris lectio constare possit, cum longissime à Peneo absit, quare à quibusdã in Thracia, non in Macedonia collocatur. Eum locum olim Aristagoras Milesius munire adortus, ab Edonibus eiectus, incepto frustratus fuit. Post aliquot annos Athenienses eò 10. millia colonorum misere, quibus à Thracibus ad Draucum seu interfectis, postea Agnonis Nicie filij ductu, rursum eo coloni ducti sunt, qui Amphipolim urbem cõdidere. Verum ut serupus hoc loco tollatur, & de errore inde Pompeij, adscribã Glareani uerba, eruditè huc locū expendentis. Hoc haud dubiè uariatū in Romana historia est, inquit. Hic poeta uult, ut primū Pöpeius ad Penei ostia uenerit, cum cymbam ingressum, & Mitylenẽ ad uxorem deuectum esse, id quod est uerisimile. Nam quod Pompeius diuertacula quaesierit, ut sequentes Cesarianos falleret, nullam ueri speciem habet, sed omnia in celeritate posuisse, est uerisimilimum. Caesar ipse in 2. lib. de bello Ciuili. ait eum ad Amphipolim una nocte in anchoris constitisse, & Mitylenas paucis diebus uenisse. Quod quidẽ corruptum puto, priora enim uerba mirã celeritate inuuit. Amphipoli aut edictum propositum, de iunioribus Græcis, ciuibusque Rom. in arma cogendis, per alios factum intelligi potest. Quod aut sequitur, uocatis ad se Amphipoli hospitibus, &c. ex eo loco discessisse, uix adducor, ut nõ existimẽ, et id corruptum, ac pro Amphipoli, legendum, Amphaxiide. Errorem accidisse, ex Amphipoleos mentione paulò ante facta, idque ob uarietate huius nominis Amphaxidor, quippe, quod neque apud Plinium est, neque apud Strabonem, meminit tamen Ptolemæus Idem ambiguitatis incidit paulò post in Cesare, ubi dicit eodem libro. Postquam in Cyprum uenerit Pompeius, cognouisse consensu omnium Antiochesium, ciuiumque Rom. qui illic negotiantur, arcem Antiochiam captam esse. excludendi sua causa. Atqui id alijs de Cypri arce exponunt, Quod nescio, ut probem. Poterat enim iam aduersi prælij fama uenisse Antiochiam. Vnde & Pompeius eodem in loco dicitur consilium adeundæ Syriæ deposuisse. Addit Sulpitius ex Appiano, Pompeium in hac fuga, & Coregram, & Libyam circumuectum esse, quod mihi minime credibile uidetur. Et aut hoc corruptum in Appiano, aut de cogitationibus Pompeij intelligendum, cum secum quoniam fugeret, deliberaret. Littora con.] In Thermiacum sinum influit Peneus amnis, ubi eius est ostium.

Cladè.]

Clade.] Multo sanguine caesorum in campis Pharsalicis. Amplificatio cladis. Inde ratis tre.] Ex ostio Penei naus Pompeium trepidantem, ac festinantem, ne à Casare opprimeretur, euexit in fastum mare, quippe qui omnia in celeritate posuerit, ut Lesbum, uel ut Caesar scribit, Mitylenas perueniret, quas paucis diebus tenuit. Hic biduum tempestate retentus, nauibusq; alijs additis actiuaris in Ciliciam, atque inde Cyprum petijt, si Caesar uerus est Plutarchus cymba eum inuectum prodidit, cum paucis liberis à quodam Peitio conspectum fuisse, atq; in nauem onerariam magnam exceptum maestum, cum duobus Lentulis, & Fauonio. At tum præter Amphipolim nauigasse Mitylenas. Idem fermè Appianus refert. Pompeius, inquit, simili cursu ex Larissa ad mare usque delatus est. Eo loci paruam ingressus cymbam, cum ad nauigantem nauem offendisset, Mitylenas peruenit. Ita ille.

Cuius adhuc remis.] Pompeij classis, inquit, circa Corcyram adhuc hærebat. Caesar li. 4. Et cum Octavius ex fuga Pharsalici prælij magna classe in illum se sinu contulisset, paucis diebus Hadriani, quorum semper in rempub. singularè consisterat officium, dispersis Octavianis nauibus erat potius, ut uel classe dimicare posset, adiunctis captiuis nauibus sociorum, cum diuersissima parte orbis terrarum, Cn. Pompeium uictor Caesar sequebatur, compluresq; aduersarios in Illyricum propter Macedoniae propinquitatè, se reliquis ex fuga collectis compulisse audiret. Hæc Caesar. Ergo Pompeius ad Corcyram classem etiam tum habebat. Corcyra sua est in faucibus maris Hadriatici, ad ortum sinum Leucadii, & Ambra-cium spectans, (de Leucade, & Leucadio paulò antè dictū est) Corcyra olim felix insula fuit, & opulenta, & re nauitica toto mari pollens. Sed per bella multa, & tyrannos attenuata fuit. Tãdem Romani ea potius, libera facta est. Unde in prouerbij abijt Lybera Corcyra, caca ubi libert. cum significamus libertatem quiduis agendi: sed magis quadrabit, inquit Eras. ubi significabimus, impunitatem esse maleficis. Cilicum.] propter piratas, è Cilicia, & Pamphilia egressos, quos uicit, & Solensium urbem, propter nouam coloniam Pompeiopolim appellarat. Hinc Cilicum dominus à poeta uocatur. Terræq; lib.] Liburnia maritima regio Adriatici maris est, cõtra Italiã. Sunt autem à Liburnia ad Ceraunios mōtes duo millia stadiorum, teste Strabone inter Dalmatiam, & Illyrium. Liburnia finis, & initium Dalmatiæ Scardona in amne. ea 62.

M. pass. à mari. A' Liburnia, naues Liburnicae dictæ sunt, A uelocissima nauigia, quæ & Liburna neutro genere uocantur. Liburni dicebantur, qui priuatim quoscunque in iudicium uocabant, iussu magistratum, quod uilissimum hominum officium erat. Liburni quod ferè è Liburnia essent. Sūt & uiatores Liburni, quod sæpè ex agris homines iussu magistratum uocarent, frequensq; eorum uia esset ex agris in urbem. Nam (ut ostendimus) Octavius ibi classem Pompeianam habebat, & ceteri post pugnam illum se collegerant, propter Macedoniae propinquitatem. Reñtor.] Si reñtor legas, referendum est ad terræ Liburnæ. Sin ueñtor Pompeius, qui uehitur. Veñtor, qui uehit, & qui uehitur. Aluum exiguum.] Cymba modicam, materia, pro re confecta. Nam diximus, cum eum paucis cymba uectum, mox à Peitio in onerariam, aut frumentariam nauem susceptum. Pavidus,] Quia salutem in celeritate fugæ posuisset, metu ne Caesar fugientem sequeretur. Correpit, inquit, indicans inualidam ætatem. Nam paulò post undeseaginta annos natus petijt in Aegypto. Pathos à gestu, re, & modo.

Conscia cu.] Nouerat uxorem Corneliam cura, fo-licitudine de euentu pugnae torqueri, quam obrem omnibus rebus omisit, ad eam nauigare constituit. In Lesbos insula oppidum Mytilene est, ubi initio belli uxorem seposuerat. Lesbos in primis nobilitate uini commendatur, maxime Mytilene. Unde calices Lesbij. Insula prouerbij ali quot ueteribus nobilitata est. Lesbia regula, quoties præpostere aliquid fit, & geritur, Lesbiani, pro polluere, Lesbij digna, de rebus irritis. Item Lesbios Prylis, Lesbos mare, circumfluens. Clara insula est patria Sapphus Lyricæ. ut quidam bene dixerit

Lesbia Pierijs Sappho foror addita Musis

Noua inter Lyricos, Pieridum decima.

Et Lesbos farina, niue candidior. Iubet.] Alias, iubet, ut tota oratio ad Corneliam auertatur, per Apostrophen. Sin legas, iubet, ut ad Pompeium referatur. Pompeius uela in Lesbos facere, iubet. Quare conscia, pro rationelectionis, uel ad Corneliam, uel ad, littora referri potest.

Campis Ema,] Quam si in campis Pharsalicis præfens pugnae spectatrix adesces.

Præfagia curas.] Mens anxia, & præfagia malis uarias curas agit, etiam in somnis. Occurrunt somniant, curæ, quibus interdum fuerit occupata & sollicita,

Thessaliam nox.] Rectè à poeta dictum est. & amans sibi somnia fingit: uel nisi Thessalia somniant occurreret. Quicquid animo charū est, id dormienti propè in oculis animi est, quod ipse locus, & regio, in qua absens hæret, aut uagatur. Et quia Cornelia discedens maritum in Thessalia reliquerat, semper sollicita de euectū belli, & ca su pugnae uigilans, dor-

Thessaliam nox omnis habet, tenebrisq; remotis
Rupis in abruptæ scopulos, extremaq; currens
Littora prospiciens fluctus, nutantia longè
Semper prima auides uenientis uela carinæ:
Quæ rerè nec quicquam de fato coniugis baudes,
En ratis, ad uestros quæ tendit carbasa portus,
Quid e ferat, ignoras, sed nūc tibi summa pauoris
Nuncius armorum tristis, rumorq; sinister
Victus adest cõiunx. quid perdis tempora luctus?
Cum d possis iã flere, times. tūc puppe propinqua
Prosiluit, crimenq; Deum crudele notauit.
Deformem pallore Ducem, uultusq; prementem
Caniciem, atq; atro squalentes puluere uestes.
Obuia nox miseræ cælum, Lucemq; tenebris
Abstulit atq; e animã claudit dolor, omnia neruis
Membra relicta labant, rigerunt corda, diuq;
Spe mortis f. decepta iacet, tam fune ligato

miens imaginabatur
Thessaliam, dubia hæres inter spem, & matum. A' communiter accidentibus.

Rupis in abruptis.] Sic animus curis agitata longius intendit oculos, quam alij, etiam eodem intensi. ut si nihil uideat etiã, tamè aliquid se uidere existimet. Quoniam nunquã non naues uagatur, per maria, quoties, inquit, uidebas aliã quam, putabas in ea esse

A esse Pompeiū, aut certe aliquam esse, quæ quid de mariis appareret: & tamen ubi appulisset, per metum interrogare non audebas, quo in statu res il-

lius, aut belli essent. Notantia uela: Quæ uidentur nutare, cum uenio huc illuc fluctunt, ut prorsum, huc illuc ue casum minari, & nauim euertere ex interuallo putas. De fato coniugis. De secundis, uel aduersis rebus semper metuens aliquid sinistri, ut est mens præfaga futurorum, sed ferè in deteriore partem. Euratis ad Aueritii orationem poëta ad Corneliam, aduentare iam nã uem, quæ nunc fuerat ipsius Pompeium de sua fortuna, & tristi belli sua alea, Ipse tibi summa pauoris est, & nunc ad nauigat: Desine inutiliter flere. Prosiluit. Subito nuncio excita Cornelia, prosiluit, ad saluãdum maritum. Quem simulac uidit, statim aduertit euentum, & infelicem fugã Pompeij coniugis. Notauit. Aduertit Deorum inclementiam: simul signa addit, quibus casum pugna, & fortunam mariti obseruauit. Sunt autem signa uel uisimilia malè rei gesta. Pallor in uultu: cum inculti, & neglecti: & uestes pulla, sicut squalentes.

Obuia nox] Viso horrido euliu Pompeio, uertigine agitata dicit Corneliam. Huius naturam diserè periphrastice circumseribit. Est autem uertigo in capite qui morbus, ex humorib. lentis, & frigidis ijs, & sursum è uentriculo nitentibus, ut qui ita se affectus parua & leui occa-

Littoribus, iustrat uacuas Pompeius arenas, Quem postquam propius famulæ uidere fideles, Non ultra genitus tacitos incessere a fata Permisere sibi, frustra q̄q; attollere terra Semianimè conatur herã, quam pectore Magnus Ambit, & afflictos refouet complexibus artus.

eis σκότωμα appellatur. Plin. de grauidis. A conceptu, 10. die dolores capitis, et oculorum uertigines, tenebræq; Hoc morbo correpta cõcidisse Corneliã dicit, Iuuē. Sa. 6. Cum bibitur, concha, quum iam uertigine teclum Ambulat, & geminis exurgat mensa lucernis. Spe mortis. Jacyrologia, pro metu mortis, ut τὸ ἐλπίζω. & sperare, pro timere. Lustrat, circuiti deserata & solitaria littora. Quem post. Postquã pedissequæ Corneliã uidere, & agnouere Pompeium de improviso in littore stantē, submissè ceperunt apud se insectari inclementiam fatiorum, quasi dicat: famulæ non permisere sibi ultra tacitos quæstus insectari Diuos, ut ad quas ait Glareanus, non tantus dolor, quantus ad Corneliam pertinebat. Fata igitur, inquit idem, accusandi casus est, & sibi reciprocum ad famulas, Badius uerò exponit. Fata non permisere Corneliam incessere sibi fata, id est prouocare mortem, aut irritare Deos, ultra gemitus tacitos, id est, nisi forte tanto in pectore, quæ expositio prorsus reijcienda est. Loquitur autem poëta de famulis Corneliæ, nõ de Cornelia. Hactenus Glareanus. Afflictos Cor.] mœstam, & Lugentem Corneliam amplexa, & osculis consolatur.

sione humi occidant. ἰλιγγ. ἀπὸ τῆς ἰλιγγίας, & ἰλιγγίασιν. Ob oculos talium uortico a al. fatum & fatis. sa quædam circumangi uidentur. Quare a caligine obfusa à Græ b al. adfritos. ctos.

Cæperat in summum. Hoc est, cepit iã cogitationis stupor ex repentina consternatiõ extrinsecus profecto remitti, unde & ad se redire. Metu enim refluio sanguine è uenis ad cor, oritur pallor, & repentina cõsternatio. Vbi uerò ille se remisit, redit sanguis sursum in pristinas suas sedes, dispale scit pallor, & naturalis uigor redit. Quare ad se reuersa sensus recepit, & manus amplexentis sensit.

Cæperat in summum reuocato sanguine corpus Pompeij sentire manus, mœstamq; mariti Possè pati faciem, prohibet succumbere fatis Magnus, & immodicos castigat uoce dolores, Nobile cur robur fortunæ uulnere primo Fœmina tantorum titulis insignis aurorum Frangis habes aditū mansuræ in secula famæ. Laudis in hoc sexu, non legum iura, nec arma, Vnica materia est coniunx miser, erige mentem, Et tua cum fatis pietas a decertet, & ipsum Quod sum uictus, ama, nã sum tibi gloria maior. A me quod fasces, & quod pia turba Senatus, Tantaq; discessit regum manus, incipe Magnum Sola sequi deformis adhuc uiuente marito, Summus, & augeri uetitus dolor, ultima debet Esse fides, lugere uirum, tu nulla tulisti Bello damna meo, uiuit post prælia Magnus, Sed fortuna perit, quod desiles, illud amasti.

utcuque Deo lubitum fuerit, ita uel latis rebus attollimur: uel ad uersis deprinimur. Pulchrè hoc loco in Pompeium quadrat, quod extat apud Euripidem in Iphigenia. ἢ ἐπὶ τῶν σ' ἐ ἐ φουτὸς ἀγαθοῖς. a al. incertor Αγαθῶν ἄ per interrogat τριδῶ. iiones. Δὲ δὲ σὶ χαίρειν b al. nuñc κὴν ἰπείαδου, θυνὰς γὰρ ἔφες, αὐρὸν μὲν σου θελεις τὰ θεῶν οὐ τῶ β. νόμῳ ἔφαρ. id est, interp. Erasim.

Prohibet succumbere fatis. Vetat fatali necessitati aduersari. Quoniam autem ita Dijs uisum fuit ferendum æquo nunc animo est, quod dederunt: quibus qui conantur resistere, quid aliud faciunt, quam quod eorum iram in se accersant, & inanem operam sumant. καὶ δὲ ὡρὸς θεῶν ὀυκείσασιν. id est, Oportet aduersus Deum non contendere. ut Pindarus ait. Et in prouerbiũ iam olim tum apud Græcos, tum apud Latinos abiit. Cum Dijs pugnare, pro eo quod est, uel naturæ repugnare, uel fatali necessitati reluctari. Quare prudenter admonet Pompeius, Cum Deo gaudendum, & flendum. Celestem esse rerum humanarum cõmutationem, neque in nostra manu positum est, ut res perpetuò sint secundæ: uerũ

Mon te seuit ad omnia leta Agamemnon Atreus, Gaudere, at que dolere, necesse est. Mortalis enim es. Sin tu nolis, Tamen eueniet, sic Dijs placitum Immodicos castig. uoce. Pleonasmus. Non reprehendit in uxore dolorem, sed immodicos dolores. Consentaneum naturæ est, moueri affectibus, maxime erga eos, quos charissimos habeamus. Est autem dolor ægritudo cruciatus ex præteritis malis. Nobile. Pompeij oratio consolatoria est, qua fractum animum aduersis fatis mariti consolatur, & quidem argumentis, quibus in presentii potest accommodatis. Initio captat beneuolentiam à

pp dignitatē

dignitate generis, persona Cornelia, rectè simul eam incu-
sans fracti animi. Habes aditum.] Sic distinguendum
puto, aut Glareanus, Distinguendum post genituum fa-
ma: tum genituum laudis regi à nominatiuo Materia.
Item, & post arma distinguendum, ac deinde inferendum:
Coniunx miser est unica materia laudis in hoc sexu, non
legum iura, nec arma. Hac ille. Habes.] consolatur à
iucundo, hoc est à recordatione perpetui, & immortalis
nominis. Etenim miser marius, est uxori suae fideli in ad-
uersis laudis materia, quam non in administratione toga-
ta consequaris, sed neq; in medijs armis. Erige men-
tem.] Consolatoria exhortatio, à pio: ne uidelicet cum
Dij; pugnet, ut paulò ante dictum est. Ferendum enim est,
quod uitari non potest. Et tua cum fa.] Si fata deiece-
runt è culmine gloriae Pompeiū, tu contra, qua potes pie-
tate, um adiuta in afflictis rebus, unde materia laudis
tibi apposita est. Et ipsam ama.] Quasi dicat, multo
magis tibi in aduersa fortuna sum amandus quàm in se-
cunda: ut amicus certus in dubijs rebus, ita multò magis
pia, & bona uxor in tristibus cernitur.

Nunc sum tibi gloria maior.] Cum omnibus am-
fisi, fuga solus cum uno, aut altero amico euaserim, quo ar-
dentius me complectaris, mox maiorem gloriam apud mor-

tales consequeris. In felicibus rebus multos numerabam As
amicos, ubi fidelem inuenio, maiori gloriae tibi ero, quàm
eram quondam, quum triumphali curru in urbem inu-
cher, alijs. A me quod.] Hortatur uxorem ad se se-
quendum, cum amissis Imperij insignibus: deseratur à tot
regibus, à Senatu, & multis illustribus uiris patria profu-
giat. Magnum dicit, per enallagen personae tertiae, pro
prima. Deformis.] Luctu contabescens, & me quasi
mortuum desrens, cum adhuc saluus sim, & superstes.

Summus dolor.] Si summus dolor est, augeri non
potest. Illa demum ultima fides est, maritum mortuum
lugere. Atqui ex hoc bello nullum adhuc sensisti dam-
num. Habes patrem L. Scipionem, habes me Magnum
incolumem. Sed fortuna perit.] Pristina mea felicitas
concedit, me uiuo, & incolumi.

Quod desies illud amasti.] Si amasti, flere non
debes, quod saluus è praelio tibi sum restitutus. Sin pri-
stina fortunam maritum non amasti, quod illam hoc
pluris habes. Si fortunam amissam non proponis ui-
ro, sed hunc fortunae, flere desines. Charissima am-
fisa defl-mus. Pompeium charissimum maritum non
amasti ergo non amissum Magnum, sed redditū deflere
non debes.

al. correcta.

Vocibus his.] Ad
hunc modum loquu-
tus est Pompeius, casti
gavitq; pusillanimitas
item Corneliae uxoris.

O' utinam.] Cor-
nelia oratio inuicem
ad Pompeium pathe-
tica est, non nisi affe-
ctibus, & commiserati-
onis plena. Optat
modo hoc, modo il-
lud, ut solent plerūq;
facere, qui in rebus de-
speratis sin impoten-
tes, mortem optant,
nec consolationem ul-
lum admittunt.

O' utinam.] Deco-
re personae abrupte ex
ordium, exclamatione
pathetica, qua optat
se Caesari nupsisse po-
tius olim, quàm Pompeio, quod iam bis suo cōnubio duo
clarissimi coniuges infelices bellis fuissent. Culpam in se
transfert, quasi per ipam fatalis ea fuisset infelicitas, &
calamitas: ut cuiuscunq; ea nupsisset, ad extremam miseri-
am esset redactus. Prius nuptum data fuerat Crasso iu-
niori, qui fatali quodammodo affectus malo, miserando
exitio periit, deinde Pompeius. Atq; his, & similibus ar-
gumentis usa, hortatur uirum ut se in mare proiciat, &
pœnas de se exigat. Nulli leta.] Neq; Crasso, neq; Pō-
peio. Et ipsa enumerat maritos affirmatq; se fuisse ipsis
fatale exitium. Quomodo modum de equo Seiano, & auro
Tolosano proditum est, quorum possessores calamitosum
habuerant exitium. Bis uocui.] Infelicitates, & cala-
mitatem utranq; in se transfert. Quod quidem est conti-
gerit, non tamen necessariò euenit, neq; ipsius nuptiarū

Vocibus his a correpta uiri, uix ægra leuauit
Membra solo, tales gemitu rumpente querelas
O' utinam in thalamos inuisti Caesaris issem,
Infœlix coniunx, & nulli læta marito,
Bis nocui mundo, me pronuba dicit Erinny's,
Crassorumq; umbrae, deuotaq; manibus illis
Assyrios in castra tuli ciuilia casus,
Præcipitesq; dedi populos, cunctosq; fugauī
A' causa meliore Deos. O' maxime coniunx,
O' thalamis indigne meis, hoc iuris habebat.
In tantum fortuna caput, cur impia nupsi,
Si miserum factura fui, nunc accipe pœnas,
Sed quas sponte luam quò sit tibi mollius æquor,
Certa fides regum, totusq; paratior orbis,
Sparge mari comitem, malle m fœlicibus armis.
Dependisse caput, nunc clades deniq; lustra
Magne tuas, ubicunq; iaces ciuilibus armis,
Nostras ultra toros, ades huc, atq; exige pœnas
Iulia crudelis, placataq; pellice cæsa,
Magno parce tuo. Sic fata iterumq; refusa
Coniugis in gremium, cunctorum lumina soluit
In lachrymas, duri fleantur pectora Magni.

Crassorumq; um-
brae.] Patris, & filij, filio nupserat, uterq; infelicitate ad
Parthos casus fuit, ut in primo libro enarrauimus. Assy-
rios pro Parthos usurpauit. Deuota castra.] Misera
Cornelia Parthico bellum, & euentu eius in castra Ro-
mana traxisse se dicit. Et ut id Paulò dilucidius dicatur
se authorem fuisse belli Parthici, in quo Romani, quoru
Duces fuerunt Crassus pater & filius, fœdè trucidati fue-
runt. Præcipitesq;.] Ego exercitum Romanum in cla-
dem illam præcipitauī. Ego Deos auerti à parte Senatus,
qui iustam belli causam habebat, ad Caesarem, qui in-
iustam habebat, & uicit. Ego misera una sum harum omni-
um calamitatu Pop. R. causa. O' maxime.] in eos.
per auersionem à persona Pompei, quem cum maximū ap-
pellat per auxesin, alludit ad cognomen, Magni. Indi-
gne me.] cuius splendor, cuius nominis magnitudo maior
est, &

caussa eae clades acce-
pta fuerunt. Fatalia
ipsis ista fuerunt exitia
diuino nutu immossa
P. R. Pronuba E-
rinny's.] Pronuba,
qua præest nuptijs: ce-
lebradis ab uxore: ut
pronuba à parte ui-
ri. Pronubo, nuptijs
præsum. Erinnyes.
Eumenides sunt, hoc
est, furiae infernales.
Megæra, Alecto, Tisi-
phone. Etymologiæ
Erinnyas dictas autu-
māt, quod quasi ἐπι τῆ
ἕρα, id est, in terra de-
gant sue, quod ἀπ' αὐ-
τῶν, id est, execrationes ab
soluant. Sed de erinny-
bus alibi dictum est.

A est, & illustrior, quam cui ego infelix misera iungar.
 Hoc iuris for.] Quasi fortuna suum ius solum in homines plebeos, ac non in triumphales habeat homines cum nulli magis sunt ruina propiores, quam tales. Caput, pro, uirum, synecdoche, pars pro toto, pathos ab indignatione, & *στανώσα*.

Miserum.] Pompeium pathos à pio. Quasi uerò si præscisset hanc euenturam ei calamitatem se coniuge, non nupturam fuisse, si eo pacto fati fortasse effugere potuisset. Accipe pœ.] Quoniam autem persuadere conata fuit suas nuptias ei fatales fuisse, sponte deuouet, atque offert se ad pœnas. Addit ex ijs marii utilitatem, ut se submersa, habeat Neptunū in nauigando propitiū. reges & dynastæ sint illi deinceps fideles ad bellum, imò totus orbis paratus sit ad induenda arma pro ipso, & Senatu. P. Q. R. Sparge ma.] Da me præcipit fluctus tanquam sacrificium piacularè, me uxorem tuam. Depen disse.] Mallè me pro tua, et exercitus salute, me deuouisse, at pro tua uictoria meam uitam posuisse. Lustra.] rectè

B Sulpit. expia clades tuas acceptas meo capite. Iulia.]

Siccaq; Thef.] Pe
 riphraſis fletus, ſimul
 autem et metonymia,
 Lesbos, pro, Leſbi po
 pulus. cõmens pro cõ
 tento. Leſbij unã cum
 Cornelia expreſſerunt
 Pompeio lachrymas,
 quas amiſſa pugna ui
 cto excutere Theſſalia
 non potuit; hinc durũ
 eum uocat, ut rigidos
 Catones dicere ſole
 mus. Tũc Mytile.]
 Quoniam aut̃ ofſedit
 Mitylenæos toto oppi
 do effuſos Põpeio ob
 uiã fuiſſe, ſubijcit pœ
 ta populi orationem,
 qua honorificè eũ in
 uitant ad cõmunis ho
 ſpicij ſocietatem. Do
 cẽt tũd̃ ibi uel unam
 noctem habere poſſe. Offerunt publicè priuatimq; auxili
 um. uelle inuare pecunia ex ærario deprõpta, auro è tem
 plis ſublato, ut ſi uideretur, ijs omnibus uti licere. Huius
 neceſſitudinis cauſſa inter Põpeium, & Mitylenæos fuit,
 quod Pompeius è bello Mithridatico rediens, cum in Ita
 liam ad triumphum diſceſſurus eſſet, Mitylenen peteret,
 ibiq; Mitylenæos libertate donaret. Hic cum fortè ſceni
 eos pœtas ſpectaret, theatri formam contemplatus, quia
 ualde placuiſſet, typum eius expreſſit, ad cuius exemplar
 Romæ alterum ſimile, ſed multò capaciũ, & ſplendidius,
 & maiori apparatu ædificaturus. Inde conceſſerat Rho
 dum, ubi omnes liberalium artium profeſſores magno
 ſtudio audierat, & ſingulis talentum dono dederat. Poſi
 donium philoſophum Stoicæ diſciplinæ uirum eximium
 zum læcio decumbentem ægrotum tãtus Imperator inui
 ſere dignatus fuit: cuius ædes ingreſſurus, ueruit liciores
 oſtium, ut moris fuit, pulſare: ſubniſitq; inuictus Impera
 tor priuatæ domũ faſces, quibus totus penè oriens ſe ſub

Siccaq; Theſſaliæ a confudit lumina Lesbos.
 Tunc Mitylenæum pleno iam littore uulguſ
 Affatur Magnum. Si maxima gloria nobis
 Semper erit tanti pignus ſeruafſe mariti,
 Tu quoq; deuotos facro tibi fœdere muros
 Oramus, ſociosq; lares dignare, uel una
 Nocte tua, fac Magne locũ, quẽ cuncta b reuifent
 Sæcula, quem ueniens hoſpes Romanus adoret.
 Nulla tibi ſubeunda magis ſunt mœnia uictõ:
 Omnia uictoris poſſunt cõſperare fauorem, (to,
 Hæc iã crimen d habent, quid quod iacet in ſula põ
 Cæſar eget ratibus: procerũ pars magna coibit
 Certa loci, noto reparandum eſt littore e bellum,
 Accipe temporum cultus, aurumq; deorum:
 Accipe, ſi terris, ſi puppibus iſta iuuentus
 Aptior eſt, tota quantum ualeat, utere Leſbo.
 Accipe ne Cæſar rapiat, tu uictus habeto.
 Hoc ſolum crimen meritæ benè detrahe terræ,
 Ne noſtram uideare fidem, fœlixq; ſequutus,
 Et damnafſe miſer. Tali pietate uirorum.
 Lætus in aduerſis, & mundi nomine gaudens
 Eſſe fidem. —

Per auerſionem Iuliam mortuam, priorem Pompeij, con
 iugem hortatur ad ſumendum de ſe ſupplicium, perinde
 ac ſi illi hoc nomine iniuria fuiſſet, quod poſt eius interit
 um nupſiſſet Põpeio, ac quaſi ſuo cõiugio author fuiſſet
 cladis ciuiliſ. Certè morte Iuliæ diſiſiuit amicitia Cæſa
 ris & Pompeij, & ſimultas ſtatim oriri cœpit. Placataq;
 pel.] Quasi ſua morte manes Iuliæ placatæ eſſent. Pel
 lice cę.] me mactata, ut hoſtia animali, qua placata par
 eat tuo Pompeio, quemadmodum Diana Aulidenſis uir
 ginis ſanguine placata credita fuit, ut ſecundo uento Tro
 iam Græcorum exercitus peteret & ſimili hoſtia animali
 reditus à Troia quaſitus fuit. Alluſum eſt, ad illud Ver
 gilianum lib. Aeneid. ſecundo.

Sanguine placatiſ uentos, & uirgine cæſa, &c.
 Pellice cęſa.] Pellex propriè ea uocatur, quæ cum u
 xoribus alicuius ſuperſtitis marito rem habet. Se pellicem
 Iuliæ ad inuidiam concitandam ei appellat. Itaq; uxor,
 & pellex, relatiua nomina ſunt. Fleſtuntur.] Commo
 uetur lachrymis uxoris ſuæ Põpeius ad lachrymas, quam
 uis in aduerſis alioqui conſtans.

miserat. Adeo tum ex a al. confusa
 cellentes uisi uirtutem dir.
 mirari nouerant. Sed
 ubi hodie tanta lix ra
 linas, & tam profuſa,
 non dico in monar
 chis, ſed in decurioni
 bus, & gubernatorib.
 rerum publicarũ, in bo
 narum artiũ profeſſo
 res reperitur: ſed al. ſuperafſe
 res uerũ co.
 inſtitutum. Si maxi
 ma glo.] Petitoria
 Mitylenæorum oratio
 eſt, ut paulò antè di
 ctum eſt. Exordio ca
 ptant beneuolentiã à
 perſona Põpeij, cuius
 cõiugẽ ſe ſeruafſe glo
 riæ dicunt ſibi futurũ
 apud poſteros.

Tu quoq;.] Propo
 ſitio petitionis, ut ad ſe
 dignetur diuerſi in hoſpitiũ, & ciuitate cõmuni uel noctẽ
 unam ſecũ uti. Fac Magne.] ab honeſto: iſtis honorifi
 cum futurum perpetuò, quod tãtus uir Mitylenen ſe ho
 ſpiti dignatus fuerit. Adeo ſummi uiri honori, ac gloriæ
 ſunt ciuitatibus, à quib. humaniter ad cõmunionẽ rerum
 ſuarum imitantur. Nulla mœ.] Cõmendant citra iacta
 tionem, officiũ. & Mitylenæorum beneuolũ erga eum ani
 mum: cõmendant uerecundè ſuam urbẽ, quam alijs ante
 ponunt iure hoſpitiij. Omnia uictõ.] Omnia alia oppi
 da, quia te non exceperunt hoſpitiũ, amicitia Cæſaris nõ
 ſperant ſolum, ſed habent: ac nos eo nomine eum offendi
 mus, quod te, & cõiugem tuam ſuſcepimus. Quid quod
 ia.] perſuadent à tuo, apud ſe manere aliquãdiu eũ poſſe.
 Quod difficile ſit Cæſari cum claſſe in Leſbũ penetrare.
 Cõuenit omnis nobilitas ad defendendũ te, & arcendum
 hoſtem à littore. Noto.] cum propter uetus hoſpitiũ
 poſt Mithridaticum bellum, cum huc claſſem appelleret,
 ad audiendũ artium profeſſores, tum ob præſentem erga
 Pp 2 Corneliã

Corneliam hospitalitatē. Accipe tem.] à liberalitate Mytilenaeorū, qui Pompeio efferunt aurū, & argentum, quantum Deorum est, & ararū publici. Accipe.] Anaphora, per principia uersuum aliquot, uehementiæ causa. Non sat habet aurum sacrū ac profanū offerre, nisi etiā promittant se iuuentūē terrā, mariq; armatuos. Tota Lesbo.] Metonymia, utere quantū rerum, quantū hominum Lesbus habet. Ne Cæsar.] A causa finali. Respi-

ciunt ad direptionem ararū Romani Simul autē quod Cæsar se pro hostibus sit habiturus, quod Pompeium & uxorem humaniter hospitio exceperint. Hoc solum cri.] Hanc culpā à nobis auerte, qui de te bene meriti sumus, ne uidearis nostram fidem, quam in secundis secuus fuisti, in aduersis damnare, & aspernari. Nomine mundi.] Nomine totius imp. Ro. quasi quod Pompeio præstitierint, id Senatui, & toti Imperio præstitum sit,

Nullum toto.] Pōpeij oratio, ad Mytilenaeos suasorij generis est. Huc oppidanis pro fide eorum erga se, & meritis magnas habet gratias. Exordium ductum est, à Laudibus insulae, quam omnibus alijs terris prætulit, id quod declarauit uel hoc argumento, quod nusquam libentius coniugem crediderit, quā ipsis. Non paruo.] uel hoc unum, inquit, argumento est, quod uobis, & uestrae fidei uxorem meam, non alijs toto orbe populis comiseri. Nullum pignus charius mihi est, quā thori nostri sociam Hanc modo pignus, modo per translationem obsidem uocat. Proprie autem obses appellatur, qui datur imperio alterius, ea lege, ac fide, ut si dator obsidis à fide recedat, recipiendi ius sit in corpus, & uitam obsidis quod ob fidem traditus sit. Improprie ergo hoc loco usurpauit eam uocem poëta, ut sit catachresis. Hic mihi.] Affectus habet locale aduerbium repetitum, ut declaret nusquam se maluisse uxorem seponere, quā apud eos, quorum aedes, domos suas, suos penates, adeoq; Romae loco duxerit Non ulla.] Alterum argumentum, quo testatur eam insulam se habere charissimam, simul, quod sciret Cæsarem hoc nomine indignaturum Lesbo, quod suam coniugem seruarint. Materiam ueniē.] Ma-

— Nullum toto mihi, dixit, in orbe Gratus esse solum, non paruo pignore uobis Ostendi, tenuit nostros hac obside Lesbos Affectus, hic sacra domus, chariq; penates: Hic mihi Romana fuit, nō ulla in littora puppim Antē dedi fugiens, sēui cum Cæsaris iram lam scirem meritam seruata coniuge Lesbon, Non ueritus tantam ueniæ committere uobis Materiam: sed iam satis est fecisse nocentes: Fata mihi totum mea sunt agitata per orbem. Heu nimium foelix æterno nomine Lesbos, Siue dotes populos, regesq; admittere Magnum Seu præstas mihi sola fidem: nam querere certū est Fas quibus in terris, ubi sit scelus, accipe numen, Si quod adhuc mecum es, uotorū extrema meorū, Da similes Lesbo populos, qui Marte subactum Non intrare suos infesto Cæsare portus, Non exire uentent. —

teriam pacis, & beneuolentiæ inter nos.

Nocentes.] obnoxios inuidiæ, & odio Cæsaris, eum uos in inimicis, propter me possit habere. Fata mea.] Fortuna mea mihi tentanda est, errando per totum orbē, dum uel sedem tuā, uel fideles opes inuenero, quibus adiuter. Heu nimium.] Exclamat infelicitatem incolarum Lesbi, & Mytilenaeorum, idq; duas obediēsas, uel quod suo exemplo exteris populis, &

reges docuerint infalices, & miseros hospitio excipere, uel quod ausi fuerint in Cæsaris inuidiam fidem, & pacem cum Romanis factam Pompeio in aduersis rebus seruare. Nam querere.] Statui hinc digrediens experiri toto orbe, ubi fides populorum erga me, & Senatū nunc sit, & ubi perfidia. Accipe num.] Haud omnino ablutie ab illo Vergiliano, quo Dido extrema omnia humanorū supplicia imploratione numinū impetrat, sed diuersa ratione. Pōpeius precatur suū numen, ut populos, et reges Lesborum similes studio, & fide possit inuenire, qui se recipiant, nec uentent exire. Maro lib Aeneid. 4.

— Et Dij morientis Elise Idem libro eodem.

Accipite hæc.

Et nostras audite preces: &c.

Dixit, mœstamq; ca.] Postquam Pompeius Mytilenæis honorificè gratias profusa humanitate in se, coniugem in nauem excepit, iam iam solutus portum. Et ad dilatandam narrationem, narrat, quanto planctu insulanorum dimissi sint. Hæc comploracionem, nāre amplificat poëta.

— Dixit, mœstamq; carinæ Imposuit comitem. cunctos mutare putares. Tellurem, patriæq; solum, sic littore toto Plangitur, infestæ tenduntur in æthera dextræ, Pompeiumq; minus, cuius fortuna dolorem Mouerat, ast illam, quam toto tempore belli Ut ciuem uidere suam, discedere cernens Ingenuit populus, a quam uix si castra mariti Victoris peteret, siccis admittere matres, lam poterant oculis, tanto deuinxit amore Hos pudor, hos probitas, castiq; modestia uultus, Quod submissa nimis nulli grauis hospita turbæ, Stantis adhuc fati uixit quasi coniuge uicto.

Infestæ dextræ,] pathos à gestu precantium Deos, ut secunda aura portum amicū teneant.

Pompeiumq; minus.] Populum uidens Corneliam à se discedere, quam ut ciuem suam habuerant toto belli tempore, ingemuit, sed haud perinde propter Pompeij discessum, cuius res ad

Comitem.] Uxorem Corneliam comitem itineris in fuga. Cunctos puta.] Enallage personæ secundæ pro tertia: aliquis putaret incolas omnes uertere solum patrium exilij causa, adeo toto littore planctus undiq; fuit exortus propter utriusq; digressum.

uersæ alioqui ipsis satis lachrymas excutiebant.

Quam uix.] Ut si castra Pompeij uictoris in pugna, Cornelia secuta fuisset, non potuissent absq; lachrymis dimittere. Ergo multo nunc largius lachrymas matrone effuderunt. Tanto deuinxit] Exclamatione causam amoris

A amoris reddit, à virtutibus Corneliae, quæ illos sibi usque adeo deuinxerant. Laudat eam à uerecundia ingenua, probitate, modestia, humilitate, & animi tranquillitate.

Stantis adhuc f.] *Fortuna adhuc integra, & felici, ita uixit, eaq; seueritate uultus mæsti se gessit, abiecitq;*

animo, quasi uictus esset Pompeius. Iam uero illud, Stantis fati, Græcè dixit, non Latinorum more, ἰσχυρὸς ἐπιμαρτυρεύς, id est, stantis adhuc fati, per genitiuos absolutos, pro quibus nos ablatiuo utimur: ut coniuge uicto, stante fati: hoc est, pristina felicitate, & gloria.

Iam pelago med.] *A chronographia re- Et orditur narrationem nauigationis Pompeij. Sol non erat totus supra terram, neq; totus sub terra, sed diuiduus in suo occasu. Hoc enim medios ignes uocat. Nec quibus abs.] hoc est non totus erat supra terram, quibus iam occasurus erat. Nec si*

B quibus.] *neq; totus sub terra ad Antipodes, quibus tum oritur, quando è nostro prospectu subtractus est. Si, particula, ut re- Et è Micyllus, dubitatus est, an sint antipodes, quibus oriur Sol, quando nobis occidit. Esse autè Antipodes auctoritate illustrium auctorum proba-*

tur. Cic. de Repub. Duo sunt habitabiles, inquit, quorum Australis ille, in quo qui insunt, aduersa nobis urgent uestigia. Esse item conuincitur demonstratione mathematica, & nauigatione Portugallensium ad Indos, quibus ultra æquinoctialem prouectis occidit noster polus Arcticus, & Austrinus Antarcticus ex aduerso rursus

C *oritur. Vigiles Pompeij.] Dubitauit, inquit, Pompeius inter nauigandum, quò nam gentium iter intenderet, num ad socios reges se conferret, aut ad urbes confederatas Pop. Rom. Rursus reputauit barbarorum regum mentes inconstantes, ut non temerè illis fidendum esset. Appianus assumpta igitur, inquit, Cornelia uxore, triremibus quatuor comitatus, quæ à Rhodijs, & Tyrijs ad eum uenerant. Coreyram tunc quidem, & Libyam præter uectus est, quo in loco exercitum alium, & nauiticos habebat apparatus. Ad Orientè itaque conuersus, Parthos ueluti ab illis opè petiturus, nulli patefacto interim consilio, adire statuit, quod Cilicia propinquus, eum amicis aperuisset, diuiserunt. At illi à Parthis abstinentum suadebant, qui nuper Crasso insurrexissent, qui adhuc ob eius cladem elatiores spiritus haberent, nec Corneliæ singularis formæ mulierem in eorum potestate committendâ esse, maximè cum Crasso nupta fuisset. Cum in Aegyptum demum ire statuisset, uel ad Iubam potius se conuertere, amici repudiatis lubæ rebus, quippe quæ nullis æstimationis, aut gloria futuræ essent, Aegyptum ut adiret suaseret, finitimam regionem, & principatu ingenti præditâ, felicem præterea, ac potentem nauibus, frumento, pecunijsq; cuius reges, quâ quam puerili ætate essent, Pompeio*

Iam pelago a medios Titan demissus ad ignes, Nec quib. abscondit. nec si quibus exoritur orbè, Totus erat: uigiles Pompeij b pectore curæ Nunc socios aduenit Romani fœderis urbes, Et uarias regum mentes, nunc inuia mundi Arua super nimios soles, Austrumq; c iacentis: Sæpè labor mœstus curarum, odiumq; futuri Proiecit fessos incertid ponderis æstus, Rectoremq; ratis de cunctis consulit astris, Vnde notet terras, quæ sit mensura secandi Aequoris in cœlo, Syriam quo sidere seruet, Aut quotus in plaustris Libyâ bene dirigat ignis. Doctus adhuc fatur taciti seruator Olympi. Signifero quæcunque fluunt labentia cœlo Nunquam stante e polo miseris fallentia nautas Sidera non sequimur, sed qui non mergitur undis Axis inocciduis gemina clarissimus Arcto, Ille regit puppes, hic cum mihi semper in altum Surget, & instabit summis minor urfa ceruchis, Bosphoron, & Scythiæ curuantem littora Pontû Spectamus, quicquid f descēdet ab arbore summa Arctophylax, propiorq; mari cynosura feretur, In Syriæ portus tendit ratis, inde Canopos Excipit Australi cœlo contenta uagari, Stella timens Boreâ, illa quoq; perge sinistra, Trās Pharon, in medio tæget ratis equore Syrtim.

fortuna meæ inuisa reliquisti: quæ te indignum in tantam cladem traxi? Me miseram, non satis fuit, quod infeliciter P. Crasso nupsim, postea tibi cessi, ut felicissimum uirum in fausto connubio infelicissimum redderem. Pompeius paucis eam consolatus, mandauit omnia, quæ illius essent, continuo ad portum deferri. Mityleneis officiosè eum inuitantibus, ut etiam Lucanus ostendit, ut urbem ingressus publico hospitio uteretur. Itè inquit, & hoc Casari præstate, qui uictor est. Hoc responsi quidam scribunt Larissæ datum, qui Pompeio obuiam prodibant. Cornelia in nauim recepta, Pompeius in Ciliciam nauigauit. Hic dubia sententia distractus, ad Parthos ne concederet, an in Aegyptum nauigaret, quæ Aphricæ iuncta esset, et ubi is regnabat cuius præter sua opera in regnum restitutus fuisset. Coniugis amor à priori consilio auertit, quod tutum non esset puellam eleganti forma Parthiæ libidini credere, quod Crasso iuueni, cum periret, locata fuisset. Multò magis apulit animum ad Aegyptum, cum audiret Catonem cum LX. Senatoribus, & magna militum manu in Aphricâ transmittere. Atque ad istum modum à quibusdam hæc referuntur. Inuia mundi arua.] Rursus inter nauigandum deliberabat apud se, num in deserta Libyæ se reciperet, aut Aethiopes, aut Troglodytas.

Supernimios solis.] Aestus prope intolerabiles. & ardores Zone adustæ, aut torridæ, quæ inter circulum Cancræ est, & Capricorni, quo Casar non penetrabit. Hæ regiones subiectæ sunt Austro, Indignantis phrasîs est uelle petere deserta Aphricæ, aut torri-

tamen paterna charitate obsequerentur.

Hæc Appianus. Alij b al. in pectore.

postquam Mitylenen peruenit, Corneliâ ad portum accersitâ, sub primùm congressum, ob miserabilem cultū, quo duxerat amictus, tanto dolore affectus, ut animo repente collapsa, ad eius pedes semianimis aliquadiu iacuerit. Mox ad se re-

uersa uix tandem factur. O charissime cōiunx Magne, uideo nō tuæ, sed meæ fortunæ opus, qui una nauis uectus huc appuleris, quondâ magna classe hoc mare nauigaris, bello Mithridatico, ac Piratico. Cur huc ad me inuisendum proficisceris? cur non me

uersa uix tandem factur. O charissime cōiunx Magne, uideo nō tuæ, sed meæ fortunæ opus, qui una nauis uectus huc appuleris, quondâ magna classe hoc mare nauigaris, bello Mithridatico, ac Piratico. Cur huc ad me inuisendum proficisceris? cur non me

uersa uix tandem factur. O charissime cōiunx Magne, uideo nō tuæ, sed meæ fortunæ opus, qui una nauis uectus huc appuleris, quondâ magna classe hoc mare nauigaris, bello Mithridatico, ac Piratico. Cur huc ad me inuisendum proficisceris? cur non me

dam Zonam, & similes. Ita & Iuuenal.
 Ultra Sauromatas fugere hinc libet, & glaciale
 Oceanum. Et nos in carmine Satyrico.
 Quin Pelusiaci fugiamus ad ostia Nili,
 Et matutini carpunt ubi uellera Seres.

Sepe lab.] Nonnumquam fractus animi curis abjicie-
 bat mentis ægritudines, & futurorum sollicitudines, ac
 cogitationes in pectore fluctuantes, conuertitq; se ad iu-
 cunda colloquia cum naua, de rebus Astronomicis.
 Hinc addit, Rectoremq; ra.] gubernatorē nauis per-
 contatur de stellis, ad quas nauiget in has, uel illas ter-
 ras, ad quas stellas dirigunt navigationis cursum. Id uo-
 cat mensuram secundi æquoris.

Syriam quo si.] Ad quam stellam nauigatur in Sy-
 riam. Cuius stellæ obseruatione nauis in Aphricam uerti-
 tur. De his regionibus enim uersabat apud animum su-
 um uaria consilia, ut dictum est.

Quotus ignis.] Quota stella ursæ. Vertices extremos,
 circa quos sphaera cæli uoluitur, appellamus polos Græ-
 corum imitatione: quorum alter Austrinus est, qui terræ
 subiectus nobis non est conspicuus. Alter Septentriona-
 lis, qui à Græcis Boreus dicitur, & nunquam occidit. Cir-
 cum hunc duo Arcturi, plaustra appellantur, perpetuò
 uoluuntur: quorum maiorem uocant Helicen, minorem
 Cynosuram. id est, Caudam canis. Alterutra horum ca-
 pita deorsum, alterutra sursum suspiciunt.

Aratus in Phænome.

καίμιν περιόρνουσι δὴν νότοι ἀμφοτέρωθεν,
 ἀλλ' ὁ μὲν ὕν ἐπίοπι, ὁ δ' ἀντιῶ ἐν βορέαο
 ὑποθερῶν ὠκεανοῖο. δὴν δέμιν ἀμφὶς ἔχουσαι
 ἀρτοὶ ἀμὰ τροχῶσι. τὸ δὲ κληθόνται ἀμαξῶσι.
 αὐ δὴ τοὶ κροταλῶς μὲν ἐπ' ἰξίως αἰὲρ ἔχουσι
 ἀλλήλων. αἰεὶ ἢ κροταλάδιαι φορέονται.
 ἔμπολιον εἰς ὠκεὸν τίστρα μιν εἶναι, εἰς τὸν δὲ
 κρήνην κείναι ἢ διὰς μεγάλας ἰοταῖς
 ἕραν ὄν ἐσανέβησαν, ὁμῖν τότε κρησῶσα
 δὴν ἴω ἐν ἐνώδεσσι, ὅσχε δὴν ἰδαίοιο
 ἀντρω ἐγκατέθεντο, καὶ ἐτρεφεῖν αἰς ἐνιαυτῶν,
 ἀντρω κρησῶσι, ὅτε κροταλῶν ἐφύδουτο.
 οἱ τῶν μερῶν κροταλῶν ἐπίοπι κρησῶσι,
 τῶν δ' ἐτέρων ἐλίου, ἐλίου γὰρ μὲν ἀνδρες ἀχαιοῖς
 εἰρ ἀπὸ τε κρησῶσι, ἵνα κρησῶσι ἀγῶνι,
 τῆ δ' ἄρα φοίνικες πῶσι κρησῶσι θάλασσαν.
 ἀλλ' ἢ μὲν καθαρῶν, καὶ ἐπιφράσασθαι ἐτοίμη,
 πολλὰ φαινόμενα ἐλίου πρώτης ἀπὸ νυκτός,
 ἢ δ' ἐτέρων ὀλίγη μὲν, ἀπὸ γὰρ κρησῶσι ἀγῶνι.

Quos uersus Germanicus Cæsar ita ueruit.

Axis stat motus semper uestigia seruat,
 Libratisq; tenet terras, & cardine firmo
 Orbem agit extremum geminis determinat axem,
 Quem Graij dixere polon, pars mersa sub undas
 Oceani pars celsa sub horrifero aquilone.
 Axem Cretææ dextra, Laudq; tuentur,
 Siue Arcti, seu Romani cognominis ursæ,
 Plaustrium, uel facies stellarum proxima uera.
 Tres temone, uotisq; micant, sublime quaternæ,
 Si melius dixisse feras obuersa refulgent
 Ora feris caput alterius super horrida terga
 Alterius lucet, pronas rapis orbis in ipsos
 Decliuus humeros, ueteris si gratia formæ
 Cressia uos tellus aluit moderator Olympi
 Donauit cælo, meritum custodia fecit.

Quod fidei comites prima incunabula magni
 Euderunt Iouis attonitæ cum furta parentis
 Aerea pulsantes mandati cymbala dextra.
 Vagitus pueri patrias ne tangeret aures, &c.
 Hic Iouis Altrices Helyce, Cynosurâq; fulgent,
 Dat Graij Helice cursus maioribus astris:
 Phœnicas cœnosura regit, sed candida tota,
 Et liquido splendore Helice haud prius ulla,
 Cùm Sol Oceana Fulgentia condidit ora,
 Stella micat cæli septem qua Cressia flammis,
 Certior est Cynosura tamen sulcanti bus æquor.
 Quippe breuis totam fide se cardine uertit.
 Sidoniâq; ratem nunquam spectata fefellit.
 Has inter medias abrupti luminis instar
 Immanis serpens sinuosa uolumina torquet,

Plaustro.] Ostendimus ex Arato duas ursas Polum
 ambientes plaustro appellari. Sed complures maiorem
 Arctum plaustro similem dixerunt. & proinde illam ha-
 maxam Græcos appellare, & ad hoc dicit Aratus Græ-
 cos nauas gubernare ratem. Initio enim, qui sidera per-
 penderant, ait Hyginus, & numerum stellarum in una-
 quaq; specie corporis constituerunt, quod non Arctum,
 sed plaustrium nominarunt. Ex septem stellis duæ, quæ pa-
 riles, & maxime in uno loco uiderentur, pro bobus habe-
 rentur: reliqua uerò quinque figuram plaustri simula-
 rent. Libyam.] Quota stella in maiore ursæ, quæ
 propriè plaustrium dicitur, monstrat cursum in Liby-
 am. Doctus.] Peritus gubernator nauis, & obserua-
 tor siderum. Periphrasis. Hic istum ad modum respon-
 dit Pompeio.

Signifero.] Glareanus hanc locum ita exponit. Quo-
 modo Polus nunquam stet, inquit, merito, quis miretur,
 qui, qui inconcussus, ac immobilis semper consistit, Hoc
 commentatores uique explicare conueniebat. Ego expo-
 nerem. Nusquam stato polo, id est, ubi nullus est lacus sta-
 bilis, unde nauis ulla dirigi queat. Quemadmodum de
 terræ longitudine disputant Geographi. Latitudinis
 quidem est immobile aliquod principium, nempe polus,
 longitudinis nullum, nisi in diuersas regionibus eodem
 temporis momento factas eclipses attendamus, quemad-
 modum Ptolemæus libro primo capite quarto, Geogra-
 phiæ commonstrat. Polus igitur hoc loco accipitur pro
 cælo, non quauis cæli parte mobili. Verum autem polum
 mox subiungit, cum inquit, Axis inoccidius. Hæc ille.

Signifero.] Signifer circulus, Zodiacus. Hic à Philo-
 sophis obliquus dicitur, is est, qui duodecim cõines signa,
 comprehendens huic circulum Cancri, inde Capricor-
 ni secans per medium Aequinoctialem, secaturq; ab eodẽ,
 nempe in principib; Arietis, & Libræ. Et propter erran-
 tium siderum uerum transcursum, intelligitur habere se-
 decim graduum latitudinem, quem medium diuidit li-
 nea eclipctica, relinquens utrinque s. latitudinis gra-
 dus. Hæc sydera dicit nauas non obseruare, sed tantum
 ursas, quarum minorem Phœnicæ sequuntur, maiorem
 Græci, & Peloponnesij.

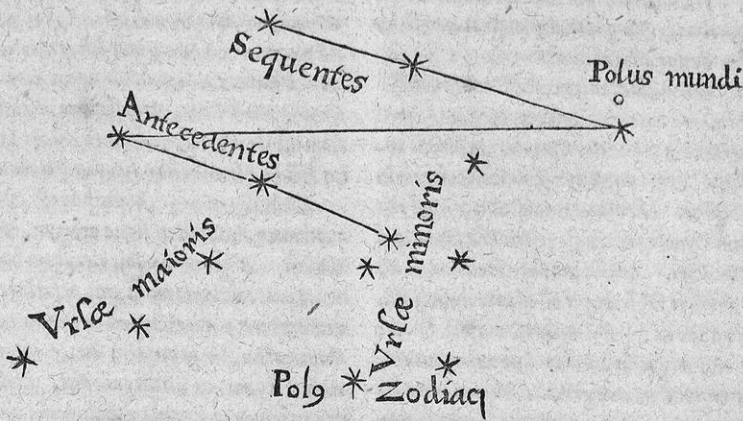
Sed qui non mergitur undis axis.] Axis uocatur di-
 metiens sphaeræ, circa quam uoluitur. Poli mundi, qui &
 cardines, & uertices dicuntur, extrema puncta sunt a-
 xis. Horû aliter Septentrionalis, siue Boreas, alter Austri-
 nus est appellatus. Boreus supra nostrû uerticem semper
 in conspectu est, Austrinus, siue Antarcticus, pedibus no-
 stris subiectus est, & Antipodibus eleuatus, sub horizõte.
 Polus

A Polus etiam à nautis stella maritima dicitur. Hanc si quis cognoscere cupit, circa illum uel artis, uel magistri bene-

ficiam, is septem stellulas urse minoris obseruet, quarum postrema, quæ in caudam apparet, polarem uocamus.

TYPVS VRSARVM

B Sed qui non,] Hic polus nunquam loco mouetur, sed stat immobilis. Atque ea de causa uocat eum axem in occidentum, ut qui non occidat, sed ne ursa quidem, quæ circum axem uersantur.

Gemina.] arcto duabus ursis, maiore, & minore. Ad hunc, inquit, axem, siue Polum reguntur naues in mari.

Hic cum mihi.] Hoc theorema nauticum est ait Glareanus sed tamen à uera, & Geographica ac Astronomica ratione, non alienum. Sensus ita est horum aliquot sequentium uersuum. Cum è Lesbo ita nauigamus, inquit ad Pompeium nauita, ut identidem Polus Arcticus quem in occidentum iam dixerat, surgat, id est, eleuetur, uidelicet, ut lucidæ illæ duæ stellæ in humeris minoris ursæ, quas ἡσπεύρος Græcis dictas prædit Hyginus. (reliquæ autem duæ chorentæ dicuntur, inquit, quod circum polum uersantur) quemadmodum & libro tertio admonuimus. (Sunt enim duæ illæ secundæ magnitudinis) præpè super antemnas appareant, tunc iter nostrum est in pontum, & Bosphorum. Contrà, cum è Lesbo ita nauigamus, ut idem polus, Arctophylax, & ipsa ad eò Cynosura siue ursa minor, in cauda est stella (ut ita dicam) polaris, descendant ab summa arbore, tunc, in-

C Syriam tendit ratis. Quasi diceret, si ad meridiem nauigamus, Polus Arcticus discedit à pucto uerticali, quem per malum significat. Contrà autem fit, si ad Septentrionem, in Pontum, inquam, diuertamus. Haud me latet, quid commendatores super hac re, & scribant, & sentiant, quæ ego planè non intelligo, nec uera esse credo. Quamquam, ut uerum dicam nec difficile fuerit, etiam uerum nauitæ sensum cauillari, ut cum loquitur de itinere in Syriam, quod quidem non unius rationis est. Ad Gnidon enim usque procedit nauitæ Theorema. (autem id oppidum Carie, in cornu peninsula) quamdiu uidelicet meridiem uersus incedit nauis. At post Gnidon, ad Orientem deinde fit conuersio, quæ poli non magnum iam discrimen habet. Verum nauita proxima quæquæ à Lesbo itinera respexit, non illa iam remotiora, quæ aliam accipiunt rationem. Sed hæc alioris sunt con-

templationis, à nobis hæc potissimum de causa adducta, ut lector secum etiam atque etiam consideret, quàm leui (ut dici solet) brachio quidam magnos auctores exponere conentur, nihil pensi habentes, quo quæq; dicta cadant. Hæc Glareanus.

Summis Ceruchis.] Cornibus antennarum, ut ait Maro libro tertio. Aencidos, à νῆσας cornu ἑχλω, habeo. Bosphoron.] Bosphorus dicitur, à bomis. Ius meabili transitu, angustia freti. Duo maxime Bosphori traduntur, una inter Bizantium Europæ, & Chalcedonem Asia, unde excursus est in Pontum Euxinum: hic Thracias dicitur: alter in faucibus, & introitu Maoridis paludis. Atque hic Cimmericus appellatur, à Cimmericis populis, qui horridam frigore eam regionem incolunt. Huc tum ad Boream fleunt cursum.

Curuantem littora Pontum] Nam egressis Bosphorum in uasium mare aperit se ad Orium maxime Pontus Euxinus, alluit quæ innumerabiles Asiae populos hinc, inde Scythiæ. Ab arbore summa.] Quando Polus, Arctophylax, & minor ursa à summo malo descendunt, recta excursus est in Syriam.

Arctophylax, propiorq; mari cyn.] qui & Bootes uocatur, cuius sinistram manum circulus Arcticus includit, ut neque occidere, neque oriri uideatur. Positus ab Arctico circulo, ad æstiuum definitur, dextræ pede in longum inclinatus, æstiuo circulo innititur, humeros, & pectus à reliquo corpore diuidit circulus, qui per utrosque pedes transit, tangit quæ Arietem, & Chelas. Habet in sinistra manu stellas quatuor, quæ nunquam occidere uidentur: in eapite stellam unam: in utroque humero singulas: in utraque manu singulas, sed clariorem dextram & sub ea alteram obscuram, & cubito dextro claram unam: in zona unam clariorem ceteris lucentem, quæ Arcturus appellatur: in utrisque pedibus singulas. Aratus.

ἔξ ὀπιθερ δ' ἑλίπυς φέρται ἰλάοντι εἰσπῶς ἀρηιοφύλαξ ἴδρυ' ἀνδρῶν ἐπιπλάσαι βωῶτων, οὐνεκ χ' ἀμυξάτης ἰπαφώμεν & ἔλεται ἀρῆτα.

καὶ μάλα πᾶσι ἀρίστα. Ἐπὶ δὲ οἱ αὐτὸς
 ἕξ ἄλλων ἀρκυβρος ἐλίεσται ἀμφαλόμ' ἀφ' ἧς
 id est, Germ. interp.

Inde Helicen sequitur, senior, baculoq; miratur
 Se uelle Arctiophylax brachiorū munerca cæcus, &c.
 Cynosura.] Hanc paulo antè diximus minorem esse
 ursam. Hanc certiore esse nauis demonstratum est, &
 Aratus id ipsum studio addit disertè.

In Syriam.] non quidem totam, sed Caria peninsu-
 lam solum, ubi incipit Syria ad mediterraneum. Aga-
 tosthene in carminibus Asiaticis. Cynosuram scribit Io-
 uis nutricem fuisse, & unam ex nymphis Idæis, à qua in
 Crete oppido, Histoe. Nicostratus constituit porius: &
 circa eum locum Cynosuram fuisse, cum Telchinis, qui
 dicuntur Curetes Idæi. Aratus prodidit Helicen, & Cy-
 nosuram Iouis nutrices fuisse, atque ob id in cælum trāsla-
 tas. Inde Canopus ex.] Est autem Canopus. Græcè
 κανὼπ' &, stella Argus in temone, siue remo aut cla-
 uo, sed nostris regionibus incognita. Plinius libro se-
 cundo, capite 70. Nec Canopum Italia, (cernit) &
 uocant Berenices crinem. Item quam sub D. Augusto co-
 gnominauere Caesaris thronum, insignis ibi stella, adeoq;
 manifesto assurgēs fastigio incuruatur, ut Canopus quar-
 tam ferè partem signi unius supra terram eminere Ale-
 xandriæ intuentibus uideatur. Eadem à Rhodo ter-
 ram quodammodo ipsam stringere, in Ponto omnino
 non cernatur, ubi maximè sublimis Septentrio. Item
 à Rhodo absconditur, magisque Alexandriæ. In Ara-
 bia Nouembri mense prima uigilia occultus. Secunda se-
 ostendit. In Meroe Solstitio uesperis paulisper appa-
 ret, paucisque ante exortum Arcturi diebus pariter cum
 die cernitur. Nauigantium hæc maximè cursus depræ-
 hendunt, in alia aduerso, in alia prono mari subitoq; con-
 spicuis, atque ut è freto emergentibus, (quæ in anfractu
 pilæ latuere) sideribus, &c. Virruuius libro nono, capite
 septimo. Vti Septentriones circum axis eardinem uer-
 santes non occidunt, neque sub terram subeunt, sic & cir-
 ca meridianum eardinum eardinem, qui est propter incli-
 nationem mundi subiectus terræ sidera uersa abunda, laten-
 tiaq; non habent egressus orientes supra terram, Itaque
 earum figurationes propter obstantiam terræ, non sunt
 notæ. Huius autem rei index est, stella Canopi, quæ his
 regionibus est ignota, renunciantibus negotiatoribus, qui

ad extremas Aegyptii regiones, proximasque ultimis fi-
 nibus terræ progressi fuerunt. Hæc Virruuius. Strabo
 libro primo, ἀλλ' ἂν εἶπὸς ἦν πωτὴν ἐτέρων μὴ ἀστρο-
 βετῆσαι, ἀλλ' ἀφ' οὗ οἱ φοίνις ἐσθνεῖσάντο, καὶ ἐ-
 χρῶντο πρὸς τὸν πλοῦν, παρελθόντων εἰς τοὺς ἔλλη-
 νοῖς τὴν διάταξιν ταύτην, ὥσπερ καὶ τὸν βερενίης
 πλόκαμον, καὶ τὸν κανὼβου ἕχθες ἢ πρῶν πατωνο-
 μασμένον. Quæ etiam diligenter annotauit Micyl-
 lus. Ptolemæus κανὼβου uocat ἀργους ἀστέρα ἐν τῷ
 λοιπῷ πηδαλίῳ, Argi stellam in clauo. Canopus e-
 tiam insula, adeoq; prima ante Asiam in Canopico ostio,
 ita dicta à Menelai filio, sicut & Pharus.

Australi cælo.] Atque hoc est, quod iam diximus,
 quod inter Antarctica signa oriatur, & nobis conspicua
 non sit. Argo enim nauis circulum hyemalem, & ma-
 ioris canis caudam contingens, inferiore parte nauis tan-
 dem inclinata Antarcticum circulum radit. Occidens
 Capricorno, & sagittario exorto, ut in mari collocat,
 cum Virgine, & Chelis exoritur. Stellæ habet uiginti
 tres. In puppi ad singula gubernacula, nempe ad primum,
 quinque, in altero quatuor, circum carinam quinque, &
 sub reiecto quinque: in malo quatuor. Sed in primis ha-
 bet unam primæ magnitudinis, quæ Canopus uocatur,
 quam Hyginus scribit in primo remo collocatum esse, sed
 quæ longissimè deflectat ad Austrum. Quare à poetâ
 dicitur contenta cælo uagari.

Stella timens Bo.] hoc est quæ uidetur fugere Boa-
 ream, quod nequeat suo cursu ad Septentrionem ascen-
 dere. Sulpitius exponit, metuit ne nubes Borea impel-
 lente obscuretur. Itaque Canopus è Syria nauem in Au-
 strum uersam excipit, hanc nos obseruamus, si obseruari
 potest. Illa quoque pe. fini.] Monstrat meridiem,
 ut si sinistram à Canopo teneat trans Pharon, in Aegy-
 ptum deferatur, si inde in dextram auferatur, in Syrtes
 incidet contra Marmaricum. Pharus insula est in in-
 gressu portus Alexandrini, ubi Sostratus Cnidius turrim
 extruxit sub Ptolemæo Philadelpho, qui eo Ptolemæo
 prognatus fuerat, qui fuit Lagi filius. In medio.] In-
 ter Aegyptum, & Carthaginem ad dextram. Atque ita
 monstrat nauta manu plagæ meridianæ partes. Sunt qui
 legant Sirtes. Duas Sirtes esse, alibi ostendimus, in mari
 Libyco, maiorem, & minorem dispari magnitudine qui-
 dem, sed periculo pari.

Quo nunc.] Con-
 eludit narrationē ab
 interrogatione, quo i-
 ter tendere cupiat, ut
 eò nauem dirigat.
 Quo pede.] Fu-
 a al. tum. ne nauitico, quæ Græci
 πόδιον uocāt. Quā-
 quam podium etiam
 locus est extra domū
 b al. Aficæ. priuatam, publicam
 c al. prora, ue porrectus, instar
 pulpiti, ex quo specta-
 re solemus ea, quæ ex-
 tra geruntur, quod in
 eo pedibus hæreamus.
 Iuuenalis.

Sed quo uela dari, quo nunc pede carbasa tendi
 Nostra iubes? dubio contra cui pectore Magnus.
 Hoc solum toto, respondit, in æquore ferua,
 Ut sit ab Emathijs semper tua longius oris
 Puppis, & Hesperiam pelago, cæloq; relinquas,
 Cætera da uentis, comitem, pignusq; recepi
 Depositem, a tūc certus eram, quæ litto ra uellem:
 Nunc portum fortuna dabit: sic fatur, at ille
 Iusto uela modo pendentia cornibus æquis
 Torsit, & in læuum puppim dedit, utq; secaret
 Quas b Asinæ cautes, & quas Chios asperat undas,
 Hos dedit in c prorā, tenet hos in puppe rudētes.
 Aequora senserunt motus, aliterq; secante
 Iam pelagus nostro, nec idem spectante carina,
 Mutauere sonum, non sic moderator equorum
 Dexteriore rota læuum quum circuit axem,
 Cogit inoffensæ currus accedere metæ.

Omnibus ad podi-
 um spectantibus.
 Quin pedes etiam ul-
 timas, & infimas par-
 tes Græci uocant, ut
 cum pedes, siue radi-
 ces Idæ dicimus, & uo-
 lumina pedum siue fa-
 scias. Comitē
 pig.] uxorem Corne-
 liam, quam in Lesbō
 deposueram.
 Tunc cer.] Cum
 in fuga nauem naclius
 eò me recipere.
 Iusto modo.] pas-
 sa, atque exporrecta,
 ut cornuā

Aut cornua antennarū æqua & pari altitudine penderent. In leuū.] Quā spectabat Rhodum contra Cariam, unde in Ciliciam abiret.

Quas Asiæ cau.] *Asine* oppidum est inter maritima Achaïæ in Peloponneso, unde sinus *Asinæus* nomē habet, ad meridiem peninsulæ: sicut statim à Coronæ Coronæus: & in extrema ora procurrat in mare Tænarum promontorium. Sed quid *Asine* huc spectat non uideo, tam procul uersus occasum à *Lesbo* distans. *Asine* distat à *Mafete* XXXVI. M. pass. Ibi *Trozen*, nobilis quondam urbs, & portu insignis, cum nomē *Pogon*, id est barba. De quo natum fuit prouerbium, in glabros, *Trozenem* pete. siue, nā nāga, in eum, qui cum mēto imberbi esset, tamen appositis pilis, barbā uirilem mentiretur. Nonnulla exempla *Asiæ* cautes legunt, quam *Lectionem* ueram esse censet *Glareanus*, cuius iudicio & ego subscribo. Est enim *Asine* nimis remota à *Lesbo* uersus Occasum, quem traieciū declinare iussit *Pompeius*, & in leuū torsisse nauem poëta dicit. Nam inter *Ephesum*, & *Samum*, ait *Glareanus*, & *Icariam* transijt. Itaq; ego *Asiæ* legere malim, quā *Asinæ*, quod nomen sciolus aliquis substituit, uolens ingeniosus uideri, quum poëta mentem non perciperet. Nec obstat *Asiæ* generale nomen, quod hic speciale est, nō urbis quidem, sed regionis littoralis contra *Chium*, & *Samum*. Quod si omnino quis proprium nomen aliquod, aut insulæ, aut urbis legi hic debere contendat, malim ego *Psyriæ* legere, cuius est mentio *Odyss.* 3. in *Oratione Nestoris*, meminitq; *Strabo* magnificè lib. 14. in *Lesbi* descriptione: & situs eius huic loco non ineptus est, ut legatur. Quas *Psyriæ* cautes, & quas *Chius* asperat undas. Hæc *Glareanus*. Quas *Chios*.] *E* *Lesbo* per *Lesboum* mare uersus meridiem prima insularum occurrit *Chios*, *Asiæ* urbis, *Smyrna*, *Sardibus*, & *Colophone* ad leuā relictis. Inde *Samos* obuia est. Hinc *Icaria*, *Paros*, *Cous*, contra *Cariam*. *Chios*.] inter *Samum*, & *Lesbum*, maximè aduerso *Erychthiarum* sita, centum M. passuum ambitu, *Chia* dicta etiam. In *Chio* mons est *Pellæneus*, marmore olim celebris, quod *Chium* dicebatur. Quin & *Chium* uinum inter laudatissima memoratur, quod *Aruiisum* *Plinius* dicitur lib. 14. cap. 7. In summa gloria, post *Homericā* illa, inquit, de quibus supra diximus, fuere *Thasium*, *Chium*q;. Ex *Chio*, quod *Aruiisum* uocant. His addidit *Lesbium* *Erastrati* maximi medici autoritas. Et statim. Nunc gratia ante om-

nia est, *Clazomenio*, postquam parcius mari condunt. *Lesbium* sponte nature suæ mare sapit. Sed ad *Chium*. *Aruiisum* uocat *Plinius*. *Strabo* lib. 14. *Aruiisiam* in *Chio* locum esse asperū scribit & importuosum, 300. stadiorū spatio, qui uinum fert inier omnia *Græcia*, laudatissimum. *Nostri* *Maruiisum* & corruptius appellant *Malua* sinum, aut etiam *Maluaticum*, quod hodie quidam tradunt è *Creta* ad nos adferri. Et *Chiasicus* saporis acuitate commendatur. *Martialis*.

Chia seni similis *Baccho*, quam serua misit.

Ipsa merum secum portat, & ipsa salem.

In serijs condebatur, hoc est, fœtilibus uasis, in quibus *Romam* aduehebatur, ut hodie ad nos ex *Hispanijs*, calathis ex iunco textis. *Aeneas* *Syluius* resinam *Chij* è *Lemnesco* manare prodidit, quam *Dioscorides*, & *Plinius* *masticen*, uel *masticem* uocant, ad eū laudatam medicis, ut nec *Indica*, nec *Arabica* sit præstantior, neque ea sit melior, quæ è *Græcia*, & *Ponto* ad nos transmittitur. Vulgò *mastix* dicitur cum *μαστίζη*, sit dicendum, & à *Plinio* *mastiche* dicatur. Sed ad rem. Inter *Asiam*, & non *Asinen*, & *Chium* cum nauta iter teneret insulas *Chio* circumiacentes, quas *Plinius* recenset libro quinto, præter nauigauit. Hinc *Samum*, *Icariam*, *Trogillum*, *Paron*, *Coam*, *Astypaleam*, *Carpathium* præteruectus in mediterraneum propè contra *Rhodum* euasit. Atque hæc quidem nauigatio *Pompeij* fuit è *Lesbo*, ad leuam clarissimas *Asiæ* regiones spectantis, ut *Lydiam*, *Ioniam*, & *Cariam*, proximas littoribus, relictā *Peloponneso* ad dextram contra occasum propè.

Hos dedit in p.] *Alios* funes nauticos in proram, tenet, alios in puppe, ut mos nauis est, nauē gubernare obnixè laborantibus. Motus.] nauis, ut fit, ubi contra maris æstum luctatur nauta. Non sic mod. e.] *Comparatione* ducta à certamine, siue cursu potius curruli, cū ad metam properatur, motum puppis amplificat. *Diserte* illustrat hunc locum *Glareanus*. Hunc locum diligenter explicat *Badius*, inquit, ut in tali conuersione rota in sinistra parte stet ad tempus, quasi immobilis, & dextra uertatur. Vnde patet olim à dextra in sinistram procursum, ac currus in sinistram flexos, cum hodie contra fiat, à sinistris in dextram, quod certè magis secundum naturam est. *Nisi* quis dicat poëtam, ut in multis alijs, contrarium exhibuisse, quod equidem nescio. Huc usq; ille. *Mere* in offic.] non *lesæ*, nec *tactæ*,

Ostendit terras.]

A periphrastica matutini temporis descriptione redit ad historiam narrationem. Post fugam *Pompeij*, totis castris fuga facta est. *Cn.* *Pompeij* filium maiorem natu patrem secutum dicit poëta, & simul cum eo *Orientalis* reges, atque inter hos *Deiotarū* *Gallogræciæ* regem, pro quo extat oratio *Ciceronis* ad *Cæsarem*.

Ostendit terras *Titan*, & sidera textit.

Spartus ab *Emathia*, fugit quicunq; procella, *Assequitur* magnum, primusq; è a litore *Lesbi* *Occurrit* natus, procerum mox turba fidelis. *Nam* neq; deiecto fatis, acieq; fugato *Abstulerat* b *Magno* reges fortuna ministros, *Terrarum* dominos, & scepra *Eoa* tenentes *Exul* habet comites, iubet ire in deuiā mundi *Deiotarum*, qui *sparsa* ducis uestigia legit. *Quando* ait. *Emathijs* e amissis cladibus orbis *Qua* *Romanis* erat, superest fidissimè regum *Boam* tentare fidem, *populosq;* bibentes *Euphraten*, & adhuc securum à *Cæsare* *Tigrim*. *d* *Nec* pigeat *Magno* quærentem fata remotas *Medorū* penetrare domos, *Scythicosq;* recessus, *Et* *torum* e mutare diem, uocesq; superbo *Arsacidæ* perferre meas, si fœdera f nobis

Ostendit.] *Sol* oriri coepit, & sidera simul cum illius exortu aduentante luce obsecrari. a al. ab litto;

Spartus.] *Qui* b al. magnos. *cunq;* ex auxiliariis *Senatus* regibus, quicunq; *Senatores* ex illa *Pharsalica* clade al. amissis, de fuga euaserunt. *Pompeium* sunt secuti fugientem. *Pharsalicam*, siue *Emathiam* procel d al. *Nelam* nunc uocat metaphorice, eladem ille al. motare: lam cruentam, ex qua f al. nobis; dilapsi

507
 dilapsi feliciter fuerunt. Primusq[ue] è.]
 Natum Cn. maiorem natu dicit, ut rectè Mi

Prisca manent, mihi si Latium iurata Tonantem
 Per uestros a obstricta magos implere pharetras,
 Armenosq[ue] arcus, Geticis b intendite neruis.

stratum est, Euphra. A
 sen oriri in Periarde
 monte maioris Arme-
 nia, haud procul à Ti

b al. implete.

cyllus. Nam Sextum minorem unà cum uxore è Lesbos
 secuti ushebat. Reges.] Qui ex Asia Senatam, &
 Pompeium secuti fuerant, id quod statim luculenter ipse
 reddit, cum eos uocat, terrarum dominos, & scepra Eoa
 tenentes: hoc est, imperia Orientalia, atque imperia Asia-
 tica tenentes. Inter hos præcipuè commendat fidem
 Deiotari regis, quem in remotas Asiae regiones redire ius-
 sit. Eius imperium magnum ea tempestate in Gallo-
 graecia Asiae erat, amicus, & socius Pop. Ro. antea dictus,
 magnis ornamentis à Senatu decoratus fuerat. Galatia
 antea Gallograecia dicta fuit, & Galatae Gallograeci.
 Post ingentes Alexandri uictorias, & auctas Macedonum
 uires per Asiam, Graeci Galatiam infederunt, quibus po-
 stea Galli magno hominum numero ingressi Asiam se cõ-
 iunxerunt, & Gallograeci dicti, mixta gens, & regio, quæ
 crescentibus Gallorum rebus, Galatia appellata fuit, an-
 tea Gallograecia. Strabo auctor est libro duodecimo
 regionem principio in quatuor praefecturas diuisam fuis-
 se, quæ tetrarchæ dictæ fuerunt, praefecti tetrarchæ uoca-
 ti, quorum quisque quartam regni Galatici partem tene-
 bat. Erat olim regia eius ordinis dignitas, & qui gene-
 re tetrarchæ erant, pro regibus habebantur. Post deu-
 cium à Pompeio Mithridatem, detractum aliquid ueteri
 regni formæ fuit, & ad tres Duces potestas traducta fuit.
 Postea huic Deiotaro, qui bello Ciuili Pompeio se con-
 iunxit, soli datum regnum fuit. Inde Amyntæ, qui ei suc-
 cessit. Deiotarus post Ciuile bellum à nepote suo Casto-
 re per seruum Phidippidem crudeliter accusatus fuit.
 Postea sub Augusto in prouincia formam redactum reg-
 num est, & omnium primū à M. Lollio pro prætore ad-
 ministrata. In deuia.] In remotissimas terras minoris
 Asiae. Ad Boream enim Paphlagonia contigua est, ea
 parte, qua Pompeiopolis est: ab ortu Bithynia, Mysia, &
 Phrygia commissa, Dindymenis iugis, & Cælenijs mon-
 tibus interiacentibus: ad Austrum Pisidia clauditur: Ori-
 entalem Cappadocia finit, citra Archelaidem coloniam
 Claudij Cæsaris, & montem Agæum, qui in media Cap-
 padocia exurgit, ad eò altus, ut aestiua etiam niues durent.
 Rectè Poëta Galatiam, siue Gallograeciam deuia regna
 mundi uocat. Ad Boream enim Paphlagonia termina-
 tur, quæ ad Carambos, & littora Euximi Ponti euagatur.

Vestigia legit.] fugientem Pompeium nauigio secu-
 tus fuit. Quando, ait.] Oratio Pompeij ad Deiotarum,
 implorantis eius, & opum Orientalium populorum
 fidem. Amissus orbis.] Quoniam autem orbis impe-
 rium amissum est hac clade Pharsalica, qua parte Popu-
 lo Romano paruit, reliquum est experiri, ac tentare utri-
 usque Asiae ad Indos usque regum, & populorum fidem
 erga me & Pop. Rom. Et enumerat aliquot Orientis
 gentes. Ad harum arma sollicitanda, rogat Deiotarum,
 ne pigeat suo nomine eò penetrare.

Quà Roma] qua parte, & quousque Imperio Roma
 no subiectus est. Eoani fit] auxilia, & opes Orientales
 sollicitare ad arma contra Cæsarem pro maiestate Se-
 natus. Populosq[ue].] docet, quos populos eum adire
 uelis, eos uidelicet, qui circa Euphraten habitant. Synec-
 doche, qui ex Euphrate bibunt, intelligit accolæ popu-
 los, & reges clarissimi annis. Alio loco nobis demon-

gridis fonte per Afsyriam, inde Babylonem lapsus, in ru-
 brum mare influit. Inter omnes amnes maxime clarus
 est, postquam Tigris, inde Anaxes. Sunt qui Cyrum eti-
 am Armenijs annumerant, quanquam terminalem. Lon-
 gissimè à finibus abit Euphrates, sed Tigris uelocitate
 uincit. Mons Abus sex millium passuum interuallo Eu-
 phraten, & Araxem scindit, in diuersum abeuntes, hunc
 in ortum illum in occasum. Influit Tigris in Araxem,
 & lacum Arfacidem. Accolæ eum Phasim uocant. Ori-
 ritur in Vxoriorum môtibus, ac L. ferme stadijs per syluas,
 & saxa ruit, antequam incipiat fluere. Inde exceptus
 camporum planicie mitior factus ad C. C. stadia euaga-
 tus, in Persicum mare uno ostio infunditur. Cæterum
 circa Euphraten, quo Mesopotamia etiam inundatur, Se-
 leucia est, & in Armenia maiori oritur, ut dictum est, ibi
 Arabes, Scenitæ, Nomades Arabæi, usque ad deserta Sy-
 ria. Præcipuè urbes Armeniae sunt circa Tigrim, Tigræ,
 nocerta, Artaxata, ab Annibale condita iuxta Araxem:
 Arsamofata, & Caracathriceota.

Tigrim.] Populos circa Tigrim habitantes, ad quos
 Cæsaris arma, nondum penetrarunt. Copiosa populo-
 rum, per quos Tigris labitur, enumeratio est apud Plini-
 um libro sexto capite uigesimo secundo.

Domos Medorum.] Media ab occasu transuersa
 obliquè Parthia incurrens, utrunque regnum includit.
 Ab Ortu Caspios habet, & Parthos: à meridie Sittace-
 nen, & Susianen: & Persidem: ab Occasu Adiabenen: à
 Septentrione. Armeniam. A Caspio pelago, longo in-
 troitu usque ad Carmaniae deserta immittit, & ceu cu-
 neo Parthiam à Persia diuidit. Ad occasum Afsyriæ
 sunt, & Ecbathana. Ad has gentes petitum auxilia ire
 uult Deiotarum. Scythicosq[ue] re.] Quantum terrarum
 à Tauro in Boream panditur, Scythia est: quod in Au-
 strum, India. Scythia, à Scythia Herculis filio dicun-
 tur. Duæ Scythia sunt. Europæa & Asiatica. Ab Istro
 ad Boristhenem Scytharum ora maxima uiginti dierum
 iter est, tantundem à Borysthene ad Maotim paludem: à
 mari ad Melanchlanos, qui maxime sunt mediterranei
 totidem dierum iter est. Atque hæc quidem Scythia
 Europæa est, quæ habet quæqua uersum quatuor millia.
 Atque hæc peculiari nomine Scythia dicitur: ulterius
 Scythia Asiatica dicitur. Cæterum nomen usquequa-
 que transit in Sarmatas, atque Germanos. Scythia
 sunt Ruteni, Moscouitæ, Tartari.

Recessus.] quia ultra Taurum in Boream latè, lon-
 geq[ue] euagantur. Et totum motare.] Alij mutare le-
 gunt. Sulpitius exponit, excitare totum Orientem, unde di-
 es emanat. At Mycillus totum, inquit mutare diem di-
 xisse uidetur, hyperbolicòs, pro abusque uersus Orientem
 proficisci, dum tempus diei propter loci distantiam, &
 mundi inclinationem uarietur, occidētis collatione uideli-
 cet. Nam Orientalibus Sol citius oritur, & apparet, quàm ijs,
 qui uersus Occidentem degunt. Quidam autem pro, mu-
 tare, motare legunt, diemq[ue] pro Oriente, accipiunt uerba
 ουυεξ διοχην, eò, quod ab Oriente dies procedit. Ut
 sit sensus, totum commouere, & excitare Orientem,
 perinde ut, & Sulpitius locum hunc exponit. Hæc
 ille. Sulpitij interpretatio, ut minime absurda magis
 placet

A placet, ut poeta alluserit ad illud Vergilianum,
 Fletere si nequeo superos, Acheronta mouebo,
 Motare totum diem, mouere totum orbem Orientem in
 arma contra Casarem. Superbo Arsa.] Partho-
 rum regi, non Persarum. Arsaces homo Scyba latro-
 cinio uivere suecus, cum Daborum manu, qui & Parini
 dicti fuerunt, Mandragora Seleuci praefecto oppresso
 Parthiam primus inuasit. Pompeius Trogus incertam Ar-
 sacis originem fuisse scribit uiri alioqui insigni uirtute
 praediti. Tradunt Arsandarum originem in primi Pu-
 mci belli tempora incidisse, Cons. apud R. Attilio Regu-
 lo, & L. Manlio. Breui inde a Seleuco bello petiuis Hir-
 caniam occupauit, eumq; praelio uictum profligauit. Se-
 cundum eam uictoriam Parthorum opes multo sunt fir-
 miores factae. Fuit Arsaces Parthis, quod Cyrus Per-
 sis, & Alexander Macedombus, Romulus Romanis. Ab
 hoc Parthorum reges Arsacidae dicti fuere. Superbum

Parthorum regem uocat, ob nuper crudeliter trucidato^s
 Crassos. Si fœdera.] Nam Pompeius ad gerendum bel-
 lum aduersus Mithridatem profectus, ut tradit Linius,
 cum rege Parthorum Phraate amicitiam renouauit.
 Per Latium to.] per Iouem Ro. urbis, & Imperij De-
 um praesidem, & tutelarem, & per uestros sacerdotes, & sa-
 pientes ista. Magi apud eas gentes erant, qui apud Iu-
 daeos prophetae apud Graecos philosophi. Romanos sapi-
 entes, Indos, Bragmanes, & gymnosophista.
 Prisca fœd.] Antea enim bello Mithridatico Ariobar-
 zane in regnum Cappadociae a Sylla restituito, Partho-
 rum legati ab Arsace missi ad illum uenerant, ut amicitiam
 a Po. Ro. peterent. Amicitia data fuerat. Per uestros
 ] mos ferendi fœderis Implete pha.] sagittis
 ad bellum uos armate pro M. Po. Ro. Armeniar. Ge.]
 De duplici Armenia, & Geis alibi dictum est, quibus pe-
 culiare erat arcubus uti, & sagittis.

Si uos ô Parthi.]
 Auertit orationem à
 Deiotaro ad Parthos,
 cum quibus humani-
 ter egit tum, cum per-
 sequeretur Alanos, ut
 poeta dicit, & peteret
 portas Caspicas, quas
 claustra Caspia uo-
 cat. Sunt autem portae
 Caspiae interrupta iuga
 angusta transiui,
 ita ut uix singula me-
 nent plaustra, ut ait Plin-
 ius longiuo V III. M. pass. tato opere manu facto,
 dextra, leuâq; arbutis similes impendent scopuli, sitiente
 tractu per XXXVIIII M. pass. angustius impedit cor-
 rinatus salis à cauitibus liquor atq; eadem emissus. Praete-
 rea serpentium multitudo, nisi hyeme transiuum non sinit.
 Haec Plinius. Eadem ratione angustiae per montem Ama-
 num transiisse Syriam aperientes portae Amanicae, &
 pylae, & Syriae etiam portae cognominantur, quod portis
 C. claudi queant, quemadmodum Sarmaticae, & Caucasicae.
 Glareanus hunc locum diligenter excutit, quod haud du-
 biè obscurus sit, & scrupulos habeat. Caspij montes sunt,
 inquit, inter Armeniam maiorem, & Mediam, ubi fortas-
 sis etiam alicubi claustra, aut furcae sunt de quibus loquitur
 poeta. Nam de Caspijs portis inter Parthiam, &
 Mediam intelligere consentaneum non est, cum nimis in
 Orientem tendant, nec eousque quisquam Romanorum
 peruenerit Casarum, nedum Pompeius cum eius tempore
 potentissimi essent Parthi. Quamuis paulò post gloriatur
 Gangis, & Hydaspis fontibus se propiorem fuisse,
 quàm sit Persis regio, quod de altero maris Caspij litore
 intelligatur oportet. Siquidem Pompeius inquam in
 Alanis bellum gessit, quos Ptolemaeus in Scythia intra
 Imaum montem ponit, ultra medium Caspij maris. Ala-
 nos item montes in eadem Scythia. Sunt & Alani
 diphthongo in media syllaba (si codices non errant) &
 populi, & montes in Sarmatia Europæ, apud Tanaim
 flumen, eodem auctore. Haec ille. Pompeius cum Mi-
 thridatem persequeretur, in ultimas & ignotas gentes pe-
 netrauit, hoc est, Iberos, & Albanos, quorum reges eum
 LXXIII. hominum N. ad Cirtum fluiuium illi occur-

Et sequerer duros æterni Martis Alanos,
 Passus Achæmenijs late a discurrere campis,
 In tutam trepidos nunquam Babylona coëgi:
 Arua super Cyri, Chaldaeq; ultima regni,
 Qua rapidus Ganges, & qua Nyseus Hydaspes
 Accedunt pelago, Phœbi surgentis ab igne.
 Iam propior, quàm Persis, erâ, tamen omnia uincēs
 Sustinui nostris uos tantum deesse triumphis:
 b Solus, & è numero regum telluris Eoæ
 Ex æquo me Parthus adit, nec munere Magni
 Stant semel Arsacidae, qs enim post uulnera cladis
 Afsyriae, iustas Latij compescuit iras?

rebant, uel (ut alij)
 Cydnum, orum, la-
 bentemq; è Cauca. a al. de cur-
 so. Pompeius supe-
 rere.
 raio amne, reges in
 profudissimas syluas
 praecipites egit: mox
 igni circumiecto cum
 ad perniciem eos in se
 flaretur, flamma, & b al. Solusq;
 ferro deluisset, nisi
 obsidibus datus reges
 suppliciter pacem pe-
 tiuissent. Albani eti-

am, qui ad Caucasum habitant, etiâ pacè petiuerunt, ut ait
 Plutarchus, atque inde scribit, Pompeiû in Iberis, acco-
 las Tauri montis multo Albanis bellicosiores mouisse ca-
 strâ, quippe qui ne Macedonum quidem armis olim ces-
 sissent. Quibus partim cassis, partim captis, ipsa gens
 in deditionem uenit, cum rursus Albani deseruisse nuntiantur.
 Quos circa Abaniam amnem iterum præ-
 lio uicit Pompeius in quo Cossi regis frater ipsius Impera-
 ratoris manu interfectus fuit. In hac acie credunt quidam
 Amazones ex Thermodontae, & regione, quae supra Ther-
 modontè est accessitas cû Albanis militasse. Eline Pôpeius
 ad Caspiû mare, iter flexit, sed regione serpentibus in se-
 sta praesenti conatu excussus in Tigranè belli impati uer-
 tit. Quare crediderim Lucanû hoc loco Albanos per Ala-
 nos significasse, elisa litera b è medio per sincopè cû dicit,
 Cum sequerer duros æterni Martis Alanos,
 Nam in Scythiam ad Alanos ultra Imaum montem pro-
 pter distitas nouo propè orbe regiones nondum peruenit
 quisque Romanorum. Quod uerò ad Albaniam, quae
 superfusa est montibus Caucasij usque ad Cyrum am-
 nem, ibi Iberiae statim, inde Armeniae maiori consi-
 nium est, descendit. Sed Hiberia, quo angustior est,
 hoc frequèior habitatur. Difficiles sunt adiu Hiberi si-
 ue Iberi (utroque modo auctores usurpant) propter mon-
 tium angustias, & iumenta etiâ alicubi exosa manibus,
 ut portarum Amanicarum. Et quia uix alibi Caucasus
 difficilior transiui est, quâ ubi Albanos & Hiberos à Sy-
 this Sauremânt, siue Sarmatis, qui hodie Tartari dicun-
 tur, determinat. Pylas illic habet, siue portas Caucasias
 à Plinio dictas ub. 6. capite 11, quas quidam magno er-

rore Caspijs dixerunt. Hoc errore ductum Lucanum ue-
risimile est, cum ad Caspia claustra Alanas Pompeium
secutum fuisse dicat. His enim (ut ostendimus) superfu-
si sunt Albani, à quibus Ptolemæo Albaniæ appellantur.
Hæc portæ (ut Plinij uerbis utar) inter ingentia natura
opera referuntur, Montibus repente interruptis, fores ob-
duntur ferratis trabibus, subter medias Dyriodori amne
fluente, citraq; in rupe castello communito ad arcendas
transitu gentes innumeras. Haud inde longè Armenia
montes in cælum attolluntur, Hiberibus obiecti, per quos
una angusta uia transitum præbet, Armenia pylæ appel-
latæ nihilo equiores transseuntibus, ut magnæ Pompeio
gloriæ fuerit, ingredi eum exercitum ad Hiberos auso, ta-
mei si post deuictum Tigranem nihil illi imperium uide-
batur, propter famam uictoriarum. Atq; quidem Ala-
nis siue Albanis, & portis, ac claustris Caspijs, de quibus
erudito lectori suum iudicium esto.

Alanos æter. Mar.] nunquam fuit Romanis æternum
bellum cum Alanis, imò ne bellum quidè. Alani porro qui
fuerint, & unde uenerunt aliquando in nostrum orbem du-
bitant magni autores. Ptolemæus inter Scythicas gentes
longè ad Orientem eos collocat Alanos montes, pariter
& populos. Sed incertum urum illi fuerint in has terras
profecti, qui nouas sedes inhabitandas quasiuerint, incer-
tum est. Dubitatur item quibus ducibus terris suis sint
egressi, nisi quod Moseouita à nonnullis Roxolani dic-
tur, quasi dicas Russi Alani. Aut si ad insulam Scandia-
nam Alanorum origo referenda sit, credi potest, eos A-
landos fuisse qui inter Scandiam, & Fimingham habu-
at, & in uicinam Russiam commigrasse. Sunt qui constan-
ter affirmant, Alanos Gothicum genus hominum esse,
inter quos est Procopius lib. 3. de bello Vuandalico. Rur-
sum alij ferè omnes eos inter Scythas recensent, ac iuxta
Tanaim, & iuxta Mæotidem paludem sedes habere affir-
ment. Passus Achemenjs cam.] Commemorat be-
neficium suum in Parthos. Si passus sim uos quietos in o-
tione uiuere, & securos in uestro regno uestrum negotium
agere, ut bello non sim aduersus, neq; sedibus uestris excus-
si Babylonem. Achemenjs.] Parthicis, inquit Sul-
pitijs à rege Parthorum: sed rectius dixisset, Persicis à
rege Persarum. Achemene, Hefychius, Ἀχαμένιος, in-
quit, ἄριστος, ἀπὸ ἀχαμένους βασιλέως. καὶ ἀχαμένους
ἄριστος, ἄριστος, id est, Achemenes, Perseus, ab Achemene
rege & Achemenides, Persides mulieres. Fuit ille Achæ-
menes Aegei filius, teste Stephano. à quo Achemenia, tri-
bus in Perside. Fuit alius Achemene frater Xerxis re-
gis Persarum, qui bello aduersus Græcos, & Lacedæmo-
nios fratri regi consilium dedit, repudiato consilio Dema-
trahi in subigenda Sparta, nullam fidem Græcis habenda-
dam esse, quippe, qui aut fortunato inuiderent, aut melio-
rem oderint. Quare Xerxes accedere se fratris Achæme-
nis consilio dixit. Itaq; Pompeius in eo fœdere renouato
cum rege Parthorum liberos eos reliquit. Babylona.]
Babylon Chaldaicarum gentium caput diu summam cla-
ritatem obtinuit in toto orbe, ut ait Plin. lib. 6. cap. 26.
propter quam reliqua pars Mesopotamiæ, Assyriæq; Ba-
bylonia appellata fuit, LX. mil. passuum amplexa mu-
ris, ducentos pedes altis, quinquagenos latis, in singulos pe-
des ternis digitis, mensura ampliore, quàm nostra, inter-
fluo Euphrate mirabili opere utroque. Hanc urbem an-
tea Ninuien dictam fuisse contendunt multi, & inter eos
Suidas, ut intelligamus Nino primo Assyriorum rege, &

conditam, & appellatam. Hanc urbem postea Semira. A-
mis cum muro circumdedit, Babylonem nuncupauit,
authore eodem Suida. Iosephus tamen, & quidam alij se-
cus sentiunt. Sed de Babylone alibi diximus.

Ganges rapi.] Super Cyri arua, dixit, ultra regnum
Persarum qua spectat Gangem ad orium. Regnauit Cy-
rus in Perside. Est & Cyrus fluuius è montibus Cauca-
seis in Caspium mare defluens.

Ganges.] Ganges Indiæ fluuius, labitur è Cauca-
seis montibus, teste Strabone: ubi attingit planiciem, auertit se
ad Orium, usq; ad urbem maximam Polibathra: atq; ita in
Austrium auersus in Erythræum mare funditur. Plin. ali-
ter de Gange prodidit, nempe incertis fontibus oriri, &
campos exuberantia aquarum regere, ut Nilum: alij Scy-
thicis montibus nasci dixerunt, & XLX. amnes in eum in-
fluere, & ex ijs V. tantum nauigabiles. Alij cum magno
fragore, ipsius statim fontis erumpere, deicendumq; per sco-
puloſa, & abrupta, ubi primum molles planicies cõtingat,
in quodam lacu hospitari. Inde lenè fluere, ubi mini-
mum 8. mille passuum latitudine, ubi modicum, stadio B
rum C. altitudine, nusquam minuire, pas. 20. Alij non è
Caucaſo, sed Imao monte labi tradunt. quanquam Ima-
us, Emodus, Paropamissus Caucaſi partes sunt,

Nysæus Hyd.] Indiæ fluuius Hydaspes est. Porro au-
tem Nysæus dictus, quasi Indiæ appellatione epitheti à
Libero patre ducta. Hunc uini repertorem fuisse credidit
antiquitas, & totum orbem peragrasset, & Nysum in In-
dia condidisse. Primus docuit uites ferere, quare omnium
gentium consensu diuini honores illi decreti fuerunt. Hic
columnas limes iuneris sui constituit ad montes Hemo-
dorum in India, unde Ganges oriri à nonnullis creditur.
Hic Nysam in ijs locis condidit, cuius conditionem ta-
men Semelus filio tribuit Eusebius. Ceterum Nysæ con-
ditori post triennium ab Indica expeditione reuerso trier-
terica, hoc est, triemalia sacra fuerunt instituta, Nysam
montem quidam etiã esse credunt, quem nonnulli Me-
rû, alij Hemodoros uocant in India, à quo Hydaspem. Ny-
sæum appellauit. Memoratur alia Nysa in monte Pernaf-
so, alia rursus in Aegypto. Ceterum Nysa in India con- C
dita fuit, ut dixi, sub radicibus montis Hemodorum, quæ
incolæ Merum dicunt. Hanc urbem Alexander Magnus
post dierum aliquot obsidionem in deditionem accepit:
simul tãditoris reuerentiã, simul religione tactus, data op-
pidanis uenia ab omni iniuria abstinuit. Arrianus libro
5. ἀναβάσεως Alexandri, tradit famam esse Nysam ur-
bem (Græci geminam σ.) in ea regione, quam Alexan-
der inter Cophenem, & Indum fluuium intrauit, habita-
tam fuisse, conditam quidem à Dionysio, qui Indiam sub-
egerit, sed quisnam is fuerit Dionysus, quando, & unde in
Indos mouerit, fatetur se ignorare: num is sit existiman-
dus, qui è Thelis, aut è Imolo Lydiæ in eas terras cū ex-
ercitum irruerit, debellatis tot, & tam bellicosis gentibus,
Græciæ id temporis ignotis, incertum. Sed hæc satis de
Nysa, et Nysæo Hydaspæ, quasi ex Nysa, siue Mero mō-
te defluente, siue Emadis. Nihil interest, siue Nysa, siue
Nysa dicantur. Accedunt pelago.] irrumpunt in O-
ceanum Indicum contra insulam Taprobanam. Phœ-
bi sur.] ab Oriente, ubi Sol primum oritur, ac cernitur.
Iam propior quàm.] Gloriatur Gangis, & Hydaspis
fontibus se propiorum fuisse, quàm sit Persis, id quod de
diuerso latere Caspij maris intelligendum est. Persis re-
gno quondam omnium maximo totius Asiæ, & potentis-
simo

A sumo nobilitate fuit. Non enim contenta fuit ditionem in Syriam, Aegyptium, Aethiopiam, Asiam, Pontum, Armeniam, & regna Parthorum usq; in Indiam propagasse, sed in Europam etiam promouit arma. Tam potens imperium euenit Alexander Magnus. Nec monere Mag.] Sape meo beneficio Parthis parsum est, ne inferretur bellum. Enallage personae pro beneficio meo. Artacida.] Parthi, at Arsace primo Parthorum rege, ut paulo ante dictum est: a quo Arsacia in Parthia urbs nobilis dicta fuit.

Quis enim post uulnera.] Quis post caesos Crassos, patrem, & filium a Parthis, continuit populum Romanum ne ea clades uindicaretur, nisi ego proposuissem in Senatum: tamdiu differendam, donec bellum Gallicum confectum haberemus? Assyriam eladem dixit, sumpto epitheto a proximo, & cognato regno Assyriorum. Itaque recensuit sua merita, & beneficia in Parthos, quamobrem auxilium negare non poterunt aduersus inimicos suos.

Tot meritis.] Concludit enumerationem meritorum, dimittitq; regem cum mandatis ad Parthos, ut terminos regni libere transseant, hoc est, Euphratem transmittant. Iam tem Imperij & Romanis secum bellum inferant, eo enim amictia, inquit, uentum est, ut Roma nunc uinci uelit, quae haecenus inuisa fuit. Claustris.] transeat metas, & terminos constitutos nuper inter nos. Sic enim conuenerat inter Pompeium, & Phraartem regem Parthorum, ut extra ripam Euphratis, ut regni cardines, perpetuo se conimeret. Zeugma.] urbem ad Euphratem, ubi fluvium in traiectu, ponte iunxerat. Hanc a traiecto exercitu Zeugma appellauit, & πόντος ζευγματος, id est iungo, & τὴν ὁσὶα μὲν διαβασις. id est fluminis traiectus. Plinius auctor est, extare ferream catenam apud Euphratem, in urbe, quae Zeugma appellatur, qua Alexander Magnus ibi uinxerat pontem, cuius annulos, qui resecti sunt, rubigine infestari, carentibus ea prioribus. Haec Plin. Ceterum naues sunt latae, quibus flumina iunguntur, ait Suidas. Est & Zeugma figurata orationis. Pellaeum, quasi Macedonicum, sed rectius, Alexandri, quod a rege ea urbs condita fuerit. Porro, Pella urbs Macedoniae aliquando fuit, clara duobus alumnis, Philippo Graeciae, atq; Alexandro Asiae etiam domitore. Colonia fuit. Alia Pella in Decapolitana regione numeratur, aliquando aquis diues. & εὐδαίμων, mons Pelleus a Pella dictus Suidae. Itaq; Zeugma Pelleum, ab urbe appellauit, quemadmodum Alexander epithetice, Pelleus a Satyrice nuncupatus fuit.

Vnus Pelleo iuueni non sufficit orbis. Vinci Roma.] ephonesis, qua absoluit orationem suam Pompeius. Per Romam, Caesarem significat, qui Rempub. misit. Regem pare.] Paruit, inquit, Deiotarus rex Pompeio mandanti, atq; haud melius uestitus, quam famulus, positis regis ornamentis egressus in nauem in litus. Adit amictus raptos, quasi in re trepida raptum acceptos. In dubijs tutum est.] Per occasionem, quod Deiotarus regia ornamenta deposuerit, & humilem habitum inuicem sumpserit, exclamat poeta ostendens longam magis uitam in aduersis rebus paupertatem, quam re-

Tot meritis obstricta meis nunc Parthia ruptis Excedat claustris uetitam per secula ripam, Zeugmaq; Pellaeum, Pompeio uincite Parthi, Vinci Roma uolet, regem parere iubenti Ardua non piguit positiscq; insignibus aulae, Egreditur famuli a raptos in datus amictus: In dubijs tutum est in opem simulare tyranno. Quanto igitur mundi dominis securius aeuum Verus pauper agit: dimisso in littore rege, Ipse per Icariae scopulos, Ephesumq; relinquens, Et placidi Colophona maris, spumantia paruae Radit saxa Sami, spirat de littore b Coo Aura fluens, Gnidon inde fugit, claramq; relinquit Sole Rhodon, magnosq; sinus Telmelsidos unde Compenfat, medio pelagi Pamphylia Puppi Occurrit tellus, nec se committere muris Ausus adhuc ullis, te primum parua Phaelis Magnus adit, nam te metui uetat incola rarus, Exhaustaq; domus populis, maiorq; carinae, Quam tua turba fuit, tendens hinc carbasa rursus, Iam Taurum, Tauroq; uidet c Dipsanta cadentem.

gum maiestatem esse. Et uniuersum pauperes multo tutius uita degere, quam reges, id quod non solum exemplis, sed ipsorum etiam al. ruptos regum, & tyrannorum testimonij probari potest. Iam illud obiter item addendum duxi, in isto reges tyrannos dici solere, postea nomina distincta fuisse, inuidia causa. Rege.] Deiotaro in Littore Asiatico, in quod expositus erat, minore Asiam praeternauigauit Pompeius. Recenset celebres aliquot urbes littorales, & insulas, quas inter nauis, e al. Diffana ta, rursus Di

gandum praeterijt. Per Icariae sco.] ab hac Insula mari Icario nomen factum est, uel potius a filio Dedali in illos fluctus praecipitato, cum incautius uolaret, iuxta illud Ouidianum.

Icarus Icarij nomina fecit aquis, In hoc pelago fuerunt Cyclades Ouid. lib. 8. Parte Samos fuerat, Delosq; Parosq; relicta, Dextra Lebynthos erat, saecundaq; melle Calymna, Cum puer audaci cepit gaudere uolatu.

Plinius tamen ab insula Icaro, ut dictum est, siue Icaria, appellatum existimat. In hanc cadauer Icarij eiectum, & ab Hercule iumulatum fuisse credit, atq; hinc insulae nomen factum, cum ante Pergamus diceretur, uel, ut alij, Doliche. Est item Icarus fluuij nomen, & Icarus mons in Attica. Icarus etiam Laconum regis Oebali filius fuit, pater Penelopes. Itaq; a Chio praeterectus fuit scopulosam insulam Icaron Colophoni obiacentem. Ephesumq;] Sita Ephesus est in ora maritima. Australior est Ephesus Colophone in ora Ioniae, longe omnium urbium Ionicarum clarissima, dicta aliquando lumen Asiae. Huius fama a religione, & operosissimo Dianae templo quondam in tantum aucta fuit, ut inter Ioniae urbes praecipue haberetur. Nec aliud opulentius, aut ornatius esset, quam Dianae Ephesimae. Sed longe maxime illustris fuit postea doctrina D. Pauli. Relinquens.] ad leuam in ora Asiae. Colophona.] Quam prius dictam oportuit, posterius posuit. Huius mare uel ob id placidum dicit, quod pulcherrimo sinu contra Icariam, inter continentem, & insulam lenius fluat, quam si uastius ageretur. Haec inter septem urbes Ionicas recensetur, quae certatim Ho-

merum ciuem suum uindicant. Flaud procul à Colophone Apollinis Clarij templum fuit, in cuius specu lacuna erat, cuius potu mira redderentur oracula, sed bibentium breuiore uita. Plinius libro 2. cap. 103. Ab arrogancia eius gentis, manuit prouerbium, Colophonia ferocitas, in eos, qui insolentes ferociter despiciunt, & affligunt humilioris fortuna homines: aut qui sibi sua ferocia exitij causa sunt. Aurum Colophonium, probatissimum, quale apud eos fieri solebat, Colophonium suffragium cum significabimus, suffragium alicuius plurimum in re quapiam ualere. Colophonem addere, quoties summa manus imponitur operi alicui. Sumpto adagio ab auxilijs equitum Colophoniorum, sine quibus bellum confici non poterat.

Spumantia saxa Sami] Samos proximè adiacet, insula fertilis inter Icariam, & oram Asiæ, in qua Ephesus & Panionium iacent, Anthemusa à floribus aliquando dicta, insula circuitur octoginta septem M. passuum: aut C. Parthenia iniitio appellata: postea Dryusa, item, & Melamphyllium: præterea, Stephane, quod corollis texendis accommoda sit, & Cyparissum, & Arusa. Samiorum flores etiam prouerbium locum fecerunt. Propterea quod fertilissima esset, lac gallinaceum ferre etiam dicta fuit. Ex hac insula magnus ille Pythagoras profectus fuit, qui Polycratis tyrannidem exorsus ad Chaldeos, & Aegyptios discendi causa proficiscebatur. Alij contendunt eum insulam deseruisse, quod uoluptate perditam esset, & ob id Amasidi regi eum per epistolam à tyranno commendatum fuisse.

Spirat delitto. Coa.] Ab occasu uentus commodus leniter spirat, inter Asiam, & Coam insulam cursum in Ortum flecentibus. Est autem Coa, siue Cois in eodem mari contra Cariam, & illi sinui obtenta, in quo Halicarnassus quondam fuit, nobilissima insula à Plin. dicta, inter quam, & Chium Samos media est. Coa Hippocratem dedit principem medicorum, Pythagoræ auditorem. Hinc prodijt Apelles ille incomparabilis pictor, Coa Aesculapij templum habuit, uetustissimi omnium medicorum, qui ob dignitatem & excellentiam, artis præstantissima diuinos honores meruisse proditur. Coa unum præstantissimum ferre tradit Strabo. In hac insula fuit sub urbe templum Aesculapij, in quo curationes uariæ perscriptæ uiserentur, de quibus Hippocratem medicum uehementer exercitatum quidam crediderunt. Huius ciuis fuit & Phileta elegiographus. A Cois D. Augustus transtulit Apelleam picturam in tabula expressam Veneris ἀναδυσσομένης, quam consecrauit patri Iulio. Huius pretium fuit remissio indicti Cois tributii C. talenta: quæ summa nostræ pecuniæ fuit LX. M. circiter coronatorum. Prouerbio locum fecerunt hæc insula, non Chius, sed Cius, uel, ut alij, Coa, propter uolubilitatem & inconstantiam gentis. Et Coa uestis, bombycina apud Plin. lib. 11. cap. 23 Bombycum telam prima nere, retorquere, & retexere, inuenit in Coa uulter quædam Pamphile, Platis filia Martialis.

29 Fæmneum lucet sic per bombycina corpus, Propertius.

30 Quid iuuat ornato procedere uitta capillo

31 Aut tenues Coa ueste mouere sinus?

Et apud Ouidium.

32 Siue erit in Cois, Coa decere puta.

33 Muliebris uestis fuit, sed & uiri non sine probro uteban-

tur. Atque hæc quidem Asiæ obtentæ insulae sunt, inter Aquas, & Asiam cursum tenuit Pompeius, usque Cnidi extremum promontorium, unde in ortum flectitur præter Asiam nauigatio. Quidam codices legunt pro Coa, Eoa. Is uentus planè nauiganti in Ortum contrarius fuisset. Gaidon.] Extimam Cariae urbem in promontorio, liberam, forma peninsulae. Hanc Dores habitauerunt, cui obiecta est in Carpathio mari insula stipalæa. Gnidij nō di, calamī probatiorēs ab Ausonio in ænigmate ad Theonem grammaticum dicuntur, Et eos ita dici, author etiā est Plinius Natu. historiae libro 16. Qua etiam ratione Persius uocauit calamum id genus, nodosam arundinem, Claram Rhodon.] Inter Cariam, & Rhodum iter tenuit, quæ dextra est ad Austrum. Allusum est ad illud Horatianum Oda, libro primo, Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen. Rhodus proxima insularum est, in mari Carpathio, quod nomen sortitum fuit ab insula Carpatho inter Rhodum, & Cretam, adeo celebri quondam, & potentis, ut mari nomen dederit. Cæterum Rhodos ex aduerso Cariae, & Lyciae sita est, nobilis in primis insula, ueterum studiorum, & eloquentiae memoria. Tribus urbibus maxime floruit, Lindo, Camyro, & Lalisso, quæ hodie Rhodus appellatur. Sita est in litore cœu peninsulae Septentrionali. Sed cætera de mutatione fortune Rhodiensium persequi hic nimis longum foret.

Claram Sole.] propter Apollinem partim, qui illic cultus fuit, partim admirabilem colossum Solis. Fuerunt Colossi statuæ, turribus pares, immensi altitudine. Talis Romæ fuit in Capitolio ex Apollonia urbe Pontis à M. Lucullo translatus, XXX. cubitorum. CL talentis factus. Talis in Campo Martio Iuppiter: talis Tarenti XL. cubi. Sed ante omnes in admiratione fuit Solis colossus Rhodi, quem fecerat Chares Lyndius Lysippus discipulus, LXX. cubitorum altitudinem. Hoc simulacrum post LVI. annum terramotoi prostratum, sed & iacens omnibus miraculo fuit. Pauci pollicem eius potuerunt amplecti: maiores fuerunt digiti, quam pleraque statuæ: Vastis specus habant de fractis membris. Spectabantur intus magnæ molis saxa, quorum pondere constituens stabiliuerat. Duodecim annis tradunt effectum CCC. talentis, quæ contulerant ex apparatu regis Demetrii. Fuerunt alij minores in eadem urbe colossi centum. Itaque præternauit Rhodum celebrem hoc Colosso Apollinis. Sunt auctores, qui tradunt Sarracenos insula positos Colossum, de quo agimus, demolitos fuisse, statuam hanc quidam æneam fuisse conflata quidam auctores tradunt, per quam hæc insula clarum nomen fuerit adeptæ, ut inter orbis miracula numeraretur. Telmessidos undæ.] A Telmesso ueteri oppido Lyciam finiente, Proxima regio Cariae Lycia, sed interanea magis, ex aduerso & ipsa Rhodiorum insulae. Infleclit reliquum oræ ad Cariam. Primariæ urbes Lyciae fuerunt Xanthus, Patara, Pinara, Olympus, Myra, Tlos. Celebriores annuum in mare influentium sunt, Xanthus è Crago, Lymera è Massycite decurrens, Et è diuerso latere, Lycus ex eodem monte delapsus, & Meandrus per Lycaones, & Phryges uagans. A Telmesso Asiaticum mare, siue Carpathium incipit, & quæ propria Asia uocatur. Pamphylia.] Proxima Lyciae occurrit Pamphylia, in quam Taurus se curuato ambitu insinuat, claris amnibus perfusa. Anemurio promontoria à Cilicia dirimpta Mopsopia aliquando dicta fuit, à Mopsi ueteri

A ueteri regno. Celeberrimus annis Eurymedon, inde Oestrus, mox Cataractes è Tauro delapsi. Ad maritimos sinus frequentia oppida iacent Attalia, Sida, Perga. Aspendus, & Phaselis ultima Pamphiliorum. Nec se committere.] Pompeius hucusque nauigio delatus, quanto maximo cursu potuit, adhuc non ausus fuit se oppido alicui Asiae committere. Parua Phaselis.] Auersio ad Phaselidem, quam Pompeius primam omnium ingressus fuit. Phaselis, ultimum oppidum Pamphiliorum est, à qua, & eo flexu Tauri Lycia se aperit. Plutarchus tamen tradit, eum non ad Phaselidis portum appulisse, sed Attaliam Pamphiliae primum intrasse. Quidam Phaselidem Ciliciae, nonnulli Pamphiliae tribuunt. Prius Puyusa, Pharsalus dicta fuit. Solutus Herodianus insulam esse dicit, & antepenultimam apud Graecos acuerit. *φασαλιδος*, non *φασαλιδος*. Caterum si Plutarcho credimus postquam Pompeius Attaliam ingressus fuit, è Cilicia aliquot triremes obuia missa sunt honoris causa. Porro apud Phaselitarum gentem Pamphiliae moris fuit, ut pisciculi salsi dijs sacrificarentur: uel, ut Eudemus ait, Capro Deo salsamentis rem diuinam facere solebant. Vnde prouerbium natum fuit, Phaselitarum sacrificium, pro uili, fordido, tenuiq; sumpta, & citra sanguinem. Maiorq; ca-

rinae] Haeret in auersione ad Phaselitas, quorum incolae pauciores fuerunt, quam comites Pompeij. Maior fuit frequentia nauis Pompeiana, quam Phaselidis, hyperbole. Iam Taurum.] Montem Asiae circa Ciliciam, quam cingit à Septentrione, Ortus, & Occasu. Montes Asiaticos sibi coherentes, qua ad Tanaim Asia, Syriamq; euagantur, in totum scriptores terrarum Tauro attribuunt, quem Macedones Alexandrum secui Caucasum appellarunt. Accolae, gentes eum subinde alijs atq; alijs nominibus uocant. Proprie tamen Taurus est, ubi à Medis, & Assyrijs ueniens Armeniam atque Asiam inter maria sitam intrat. Initium eius ab Eoo littore Plin. auspiciatur, & finem eius in Chelidonio promontorio Pamphiliae terminat, ut etiam Strabo. Sensim atollitur, & molliter quidem, sed repente celsus, & ingens attollitur, donec Gangem findit integer, & solidus uno altero' ue cornu in meridiem se spargit. Sed sat multis de Tauro.

Dipsanta cadentem.] amnem Ciliciae inquit interpret. Proinde è Tauri iugis prorumpit, id quod ex intervallo Pompeium uidisse canit. Est & dipsas serpens, plagas nullo morsu inducens, nec tumorem, sed qui humorem omnem consumat, ac situm intolerabilem faciat. Vnde *ἀνὸ τῆς Διψῆς* suo dicitur.

Crederet.] Credidisset hoc quondam Pompeius, cum profligatis toto mari piratis, quod aliquando bello profugus per eadem maria tutum receptui locum quaereret cum periculo? Celēdris par.] *syncope* pro Celēdris. Plin. lib. 5. cap. 27. in descriptione Ciliciae. Amnes, inquit, Sator, Cygnus (sive Cydnum potius) Tarsum liberā urbem procul à mari secās. Regio Celēdris eū oppido. Hae Plin. Oppidū indicat Celēdris, cum portu, in regione Celēdris. Libenter ueror Glareani iudicio in obscuris huius poëtae locis illustrandis. Celēdris, tetrasyllabum est, inquit, apud Strabonem, lib. 14. & in 5. ut puto, Graecorū declinatione. Poëta noster trisyllabon fecit, & in primam receptū declinationē. Apud Plin. lib. 5. cap. 27. pro Celēdris, perperā, ut puto legitur, Celēdris, pentasyllabon, quam quā regionē facit eū oppido. Ptolemæus litorale oppidū facit, sicut & Selimunta, quod hic poëta flumen facit. Aldinus codex, Synedris legit, quod Sulpitius irridet. Intellegimus igitur hasce orationes Pompeij & Lentuli Celēdris habitus. Hucusq; Glareanus. Selinus.] litorale oppidū Ptolemæo flumen Lucano in portu Celēdrarum, unde naues soluunt, recipiuntur. Fuit alia Selinus in Sicilia, cuius conditores Megarenses fuere, temporibus Phalaridis tyranni Agrigentini. In procerum cœtu tan]

Crederet hoc Magnus, pacē quā praestitit undis, Et sibi consultum? Cilicium per littora tutus Parua puppe fugit, sequitur pars magna Senatus Ad profugum collecta Ducē, paruisq; a Celēdris Quo portu mittitq; rates, recipitq; b Selinus, In procerum cœtu tandem moesta ora resoluit. Vocibus his Magnus, Comites belliq; fugatq; Atq; instar patriæ, quamuis in littore nudo In Cilicum terra, nullis circumdatus armis, Consultem, rebusq; c nouis exordia quæram, Ingentes praestate animos, non omnis in aruis Emathijs cecidi, nec sic mea fata premuntur, Ut nequeam releuare caput, cladesq; recepras, Excutere, an Libycæ Marium potuere ruinæ Erigere in fasces, & plenis reddere d fastis? Me e pulsum leuiore manu fortuna tenebit? Mille meæ Graio uoluuntur in æquore puppes, Mille Duces, sparsit potius Pharsalia nostras, Quam subuertit opes. sed me uel sola ftueri Fama potest rerum, toto quas gessimus orbe, Et nomē quod mundus amat, uos pendite regna, Viribus, atq; fide, g Libyam, Parthos' p, Pharonq; h Quæ' nam Romanis deceat succurrere rebus.

Itaque Cornelia in nauim in Lesbo recepta, in Ciliciam Pompeius nauigauit. L. Florus tradit cum per Thesalica tempe equo fugisset, pulsum Larissa in deserto Ciliciae scopulo fugā in Parthos, Africam, uel Aegyptū agitasse: sed nullā Colenderarū, nullam Selimuntis facit mentionem, Caesar leuiter eū in Ciliciam, inde Cyprum peruenisse commemorat. In procerum cœtu.] in consensu Senatorum, qui fugientem fuerant secuti, huiusmodi orationem habuit. Cor g al. Libyen. mites bel.] Oratio h al. Quæ nūc Pompeij in delibera-

tione uersatur, quo potissimum, & ad quas opes confugiat, à quibus opem sit petiturus ad belli uires reparandas. Appianus tradit, Pompeium assumpta Cornelia uxore, quatuor triremibus comitatum, quæ à Rhodijs, & Tyrijs ad eum uenerant, Corcyram, & Libyam praeterue-Elum fuisse. Atq; ita ad Orientem, tanquam à Parthis auxilium petiturus fuisset conuersum, nulli suum patefecisse consilium, id tamen cum in Ciliciam uenisset, eum amicis retulisse. Et à Parthis abstinentum, suadebant, à quibus Crassii, nuper cæsi essent, atq; ob id adhuc ferociores essent: neque Corneliā singulari forma mulierem eis committendam. Inde in Aegyptum ire statuisse, uel ad Iubam conuerti. Amici repudiatis Iubæ rebus, Aegyptum suaserunt. Itaq; ista nunc in consultationem ueniunt.

Exordium ductum est à beneuolentia personarum, quæ secundas pariter res & aduersas suas secuti fideliter fuissent. Instar pa.] Senatum Po. Ro. presentes mihi referis in rebus perditis, In littore nudo.] à loco, quamuis non Romæ, sed in Cilicia, sed in littore, eo more, quo solemus de belli pacisque rebus consultare in curia. In Cilicum ter.] Quo fugauit bello piratas toto mari. Cilicia tota propemodum montibus iugi in modum includitur, nisi ubi ad Austrum mari abluitur. A Septentrione Cappadocia, ab Occasu Pamphilia, ab Ortus Syria clauditur ubi ad Issum oppidum, unde Issicus Sinus nomen habet. Quo loco angustie per montem Amanum Syriam aperiunt. Hæ portæ Amanicæ: & Pylæ, ac Syriæ etiam portæ à scriptoribus nominantur, quod portis claudunt, ac præmuri queant, perinde ut Caucasie, & Sarmaticæ. Ab Occasu iuxta Anemurium promontorium, ferè exasperant montana, in quibus etiam Ciliciæ portæ sunt, oppidis circum, & castris inter asperas, & petricosas ualles positis. At uero fertilis est campestris ubique. Gentes illie ad Amanum nomen misuerunt, dictæq; sunt Cyro-cilices, Annium celeberrimi sunt Pyramus, & Cydnus è Tauro lapsus, liquore singulari, purus ubique, & ad mendendum neruorum doloribus efficax. Huius amœnitate captus Alexander morbo correptus fuit. Et Fredericus Aenobarbus cum in eo se lauaret, gurgite hausit fuit. Vrbes claræ sunt Issus, Rhodus, Malus, Mopsus, Anchiale, Aegæa, Solæ, quæ & Pompeiopolis dicta fuit, & Cæsarea apud Anzabum nominata. Harum omnium Metropolis Tarsus fuit, liberum oppidum propter eius ueritatem patria D. Pauli Sed ad rem. Sed de Cilicibus alio loco dictum est. Rebusq; nouis.] Quâuis constituo reparare bellum, & ad nouas res consurgere, uos tamen resumite pristinum robur & animorum spiritus, quos ante Pharsalicam pugnam habuistis. Non omnis.] Etsi in campis Pharsalicis infeliciter pugnaui, non tamen in totum perij, neque ita res meæ afflictæ sunt, ut spes nulla ad restaurandû bellum supersit. An Libycæ Marium.] Ab exëplo Marij argumentatur, post acceptâ cladem, nõ esse desperandû de uictoria rursus. Marius Iugurthino, & Cumbrico bello, ac triûpho clarus armis à Sylla uictus, in exæno, & ulna delinuit, captus, & misso carnificæ ad eadē destinatus, euasit in Libyam, ubi reliquis partium suarû collegiis, atq; collegæ Cinna auxilijs, ac Libycis opibus adiuuus, caput exulit, ac Romam reuersus se ultus fuit. Cur ego, qui eo miserariû nondum redactus sum animum despondeam? Sunt nobis reges & Liberi populi, qui me suis opibus adiuuabunt, aduersus inimicos P. R. Libycæ ruina.] Marcus è carcere Minturnensi dimissus, cum nauis in Africam trajiceret, propemodû circa Siciliam interceptus fuit. Postquâ in Libyam uenit, offendit ibi filiû Marium cum manu reliquiarum partium suarum, quæ pau-

lo ante eò appulerant. Sextilius prætor per lictore eû pro- A uincia fimbis iussit excedere. Marius castus, & exanimatus aliquâdiu inter Carthaginis ruinas delinuit. Dum ibi iacet, interim subita fortuna mutatione illi aliquot ex amicis adfuerunt, qui audito illius in Africam appulsu, ad eum concurrerunt. Collecta inde suorum manu, acceptis ijs, quæ nouo motu in Italia gerebantur, Cinna se coniunxit. Vt è sub hac ingressus, de inimicis suis se ultus fuit. Hæ sunt illæ ruinae urbis Carthaginis, in quibus castus iacuit, quarû hoc loco mentio fit. Erigere in fas.] Prouehere ad Consulare Imperium. Et uir in eam fortunam redactus, nunquâ abiecit animû, confirmatus partim uaticinio, fore ut septies Romæ Cõsul fieret, partim augurio septem pullorû aquilimorum puero admodû adhuc oblato. Quam rem aruspices ita interpretati fuerunt, ut si prius olim sub se signa Romana haberet. In fasces.] Ad Consulatum, Intellectio. Plenis factis.] Animalibus, in quibus anni per Consulatus recedunt. Me positum.] Confer minus cum maiori Ego huc calamitatû nondum redactus sum, ut arreptus in carcere, immisso lictore de uita sim sollicitus, ut ille. Ego insequentibus inimicorû equitibus, adhuc non in cœno, & cænna palustri trepidus delitui, uelut Marius. Leuiore manu.] A Cæsare, cuius potentia, & uires tantæ non sunt, quantæ Syllæ fuerunt. Mille meo Graio.] Hyperbole. Alibi ostendimus, Pompeiû ad Corcyram classem habuisse. Sola fama.] Hæc per totû orbem celebris erat, quam se ueri posse confidit. Anaphora per principia duorum uersuû, cum classi præsesset ibi Octauius, quâuis alios alijs in locis duces inuauat. Spartic.] extenuat acceptâ cladem, ut comiû animos erigat, ne in aduersu frangantur, sed ut multò magis recordatione præsentiu uiriu confirmentur. Mille.] Amplificatio additione numeri. Spartic.] à cõmoda interpretatione acceptæ cladis, qua suos magno pralio, et uictos, per diminutionem sparsos, & disiectos dicit. Et hoc uehementer facit, ad cõfirmationem animorum. Fama.] Rerum gestarû magnitudo, & nomē, quod omnes gentes humane amant, propter meam erga illas clementiâ, & beneuolentiâ. Summatim in uniuersum à toto orbe se adamari prædicat: eum statim in aliquot partes secat. Vos pendite.] Vos expedit hæc regna, quorû reges meo beneficio regnant. Simplex pro, cõposito. Per Libyen, iudam regē Numidarû: per Parthos, Phraarten: per Pharo Ptolemæu puerum adhuc regem indicat, qui omnes in fide, et amicitia P. Ro. erant. Iuba rex iure amicitia, & societate Masinissæ, cum Romanis. Phraartes recenti nuper etiam fœdere cum Pompeio renouato Senatui obnoxius erat. Ptolemæo adhuc puero, & ad regni munus immaturo Ptolemæus tutor regni à Senatu datus fuerat. Porrò de Pharo in iula Homeri carmine celebri contra portû Alexandrinum alibi relatam e.

a al. curarum Procres. Ast ego.] Attentio ad propositionem consilij, quod ad suos refert, tanquam ad Senatum suum. Animus meus dubius est, ad quas opes potissimum confugiam, in Aegyptiû ne ad Ptolemæu: an ad Iubam regē Nu-

Ast ego a curarum uobis arcana mearum Expromam, mētisq; meæ quo pondera uergāt, Aetas Niliaci nobis suspecta tyranni est, Ardua quippe fides robustos exigit annos. Hinc anceps dubij terret solertia Mauri. Nãq; memor generis Carthaginis b impia proles Imminet Hesperia, multusq; in pectore uano est Annibal, obliquo maculatus qui sanguine regnum. Et Numidas contingit auos, iam supplice c Varro Intumuit, uiditq; loco Romana secundo.

midarum: an ad Parthos potius. Accas Niliaci Tyr.] reijcit consilium de petenda Aegypto, ab atate regis Ptolemæi pueri ad huc, & ad regni munera immaturi, quare in eo nihil firmi, & stabilis audet sibi promissere.

A tere. Niliaci tyranni, periphraſis Ptolemai regis Aegyptii. Ardua.] ratio quare nihil ſtabile uideat in rege, quod ea etas per imperitiam tantū non ſapiat, quantum grandior multo rerum uſu exercitata. Hinc auceps.] Reijcit fidē Iubæ, à natura gentis. Imperabat Iuba Mauris ac Numidis. Hunc

poëta à Carthaginiſibus genus ducere dicit, & obliquo ſanguine Annibalem contingere: quod quidam ita exponunt, quaſi ex Annibalis familia originem traxerit, & noſtus fuerit, ob id, quod poëta ſtatim addat, eum regnum obliquo ſanguine maculaſſe. Et Numidas eo.] Tingenna fuit Antei coniunx, quæ poſt uiri interitum ex Hercule enixa fuit Syphacen, Syphax Diodorum genuit. **B** de poſtea longo ſtemmatis interuallo ortus fuit Iubas rex præſtantiffimus regum. Poſt cuius caſum filius eius Iubas Romam à Caſare in triumpho fuit ductus, ſed qui ea clementia captiuus fuit habitus, ut eo eruditionis prouehereur, ut inter clariffimos ſcriptores cōnumeraretur. Repudiat Iubam Pompeius, ſuſpicionē fidei Punicæ. Supplice Varo.] aliàs Varro. A Iuba Mauritaniæ rege, Caſarea Auguſta in Hiſpania Tarraconenſi condita fuit. Quod ad Varum ſupplicem attinet, cum in Africa à Curione premeretur, rex Iubas illi auxilio miſerat ſexcentos equites Numidas, & quadringentos pedites. Ad Viticam Varri acie fuſa, ipſe noctu cum reliquo exercitu Viticam ingreſſus fuit. Viticenſes cum Varro cum de deditiōe agere ceppiſſent, literæ à Iuba miſſæ ſignificabant, ſe cum ingenti exercitu adfuturum. Quare Pompeius hoc loco eum intumuiſſe, & ſuperbiorem factum fuiſſe dicit, quod Varus ab ipſo ſubſidium equitum, peditumq; petiſſet. Iuba paternū hoſpitiū cum Pompeio, & ſimultas cū Curione interceſſerat: quod Trib. Ple. legem promulgaſſet, qua regnū Iubæ publicauerat. Loco ſecundo.] Res Romanas inferiores, quod Curione cum exercitu deleuiſſet. cū Caſariſ res in Hiſpania proſperæ eſſent, uictis, fugatisq; Petreio, & Afranio Ducibus Pompeianis. Quare agite Eo.] Concludit exhortādi formula, ad Parthorum opes conſugiendū eſſe. Diuidit Euphrates.] Ultra Euphraten alius mūdus ſe aperit, aliæ gentes illic colunt. Caſpia clauſtra.] Porta Caſpia, de quibus alibi dictum eſt. Iuxta ſinū Caſpiū trans Caucaſum regiones ſunt Imperij Parthorū, quæ præſecturæ, & ſatrapie ſcriptoris appellantur, quod præſectis paruerint. Sūt enim hæ Margiana, Baſtriana. Et Orientales magis, Sogdiana, & Sactarū regio, uſq; ad Indū amnem. Hos reſeſſus ultra Caſpiū mare, & Caſpios montes innuit poëta. Clauſtra.] Caſpias portas uocat. Nam Taurus, ubi dehiſcit, ſeq; poſtulus aperit, portarū tamen nomine unitatē ſibi uendicant, inquit Plin. quæ alibi Armeniæ, alibi Caſpiæ, alibi Ciliciæ uocantur. Et polus Aſy.] Sulpitius, Illinc, inquit, aſpiciunt Polus Antarcticus, & ſidera Notia, & ad motū eius uertitur Sol, Luna, aſtraq; omnia. Hæc uerba Sulpitij ſunt. Quod ſi ita eſt, ut in Aſſyria Antarcticus polus conſpiceretur, ultra æquinoctiale, eā regionē eſſe oportet,

Quare agite Eoum tomites properemus in orbē,
Diuidit Euphrates ingentem gurgite mundum,
Caſpiaq; immenſos ſeducunt clauſtra reſeſſus.
Et polus Aſſyrias alter nocteſq; dieſq;
Vertit, & abruptū eſt noſtro mare diſcolor unda,
Oceanuſq; ſuus: regnandi ſola a uoluntas.
Cellior in campo ſonipes, & fortior arcus.
Nec puer, aut ſenior, letales tendere neruos
Segnis, & à nulla mors eſt incerta ſagitta,
Primi Pellæas arcu fregere ſariſſas,
Baſtraq; Medorum ſedem, murisq; ſuperbam
Aſſyrias Babylona domos, nec pila timentur
Noſtra nimis Parthis, audentq; in bella uenire.

tet, ad quam nuſquā accedit, ſed gradibus adhuc aliquot abeſt. Eleuationis noſtri poli longitud. et latitud. gradus habet Aſſyria à al. uoluptas. 80.0 | 35. Sed autas. diamus Glareanum. Nulla, inquit, eſt Aſſyria pars, in qua polus alter, id eſt Antarcticus uideri queat, niſi Aſſyriā pro India accipias. Sed hercle tem

pore huius poëta Romanis hæc nō planè conſtabant. Idē dico de rubro mari niſi Indicum intelligit, cuius pars eſt rubrū mare. Porro Badius exponit. Et mare eſt illis abruptū noſtro mari. Et illis eſt Oceanus ſuus, id eſt. proprius diſcolor unda Ego malim ita conſtruere. Mare eſt illis diſcolor unda, noſtro mari: & eſt Oceanus illis ſinus, ut diſcolor ſit adiectiuū ad mare, non ad Oceanus, quod coniuunctio que euincet. Hæc ille, Oceanum Indicum dicit, cuius pars eſt Erythræum mare. Mare diſcolor.] alterius coloris, ac diuerſi à noſtro mari, quod ad undā. Regnandi ſola.] Aliās, uoluptas, id ſolum ſtudēt, ut regnent, ut iuuentus ad militiam exerceatur. Deſcripſit Parthiam à ſuo, hinc à ſtudio & ingenio gentis. Trogus hiſ Orientis imperiū tribuit, uelut orbis diuiſione cū Romanis facta, adeo, ut Plinius, quatuordecim numeret Parthorum regna. Armorū Scythicus moſ. Exercitus eorū maiore ex parte ſeruilis. Vernas, & liberōs ſagittare docent, ſimul, & equitare. Et ut quiſq; opulentus, ita magnum ad bellum inſtruit equitatum. Conſerendæ cominus pugnae ignari ſimulq; imperiti urbium expugnandarum. Equis procurrentib; dimicāt, ſed & reſugientib; Signū in pugna tympano datur, nō are. In pralio intolerabiles, niſi impetatus paruo momēto remitteretur. Nā in medio ardore pugnae certamē ex improuiſo deſerūt: mox ex fuga in pugna reuertuntur, adeo, ut cū maxime te uictorē putes, tum præcipuū inſtet diſcrimē. Equitib; munimentū lorica plumata. Equis in otio, & bello uehūt, atq; hiſ prodeunt in pugna. Omnia publica, & priuata munia hiſ ſedētes obeūt, ſed ingenui maxime equis uehunt. Cætera, quæ ad mores, & ingenia Parthorum attineant, hoc loco prætermittō: Letales neruos.] arcus letalia uulnera facientes: adeo, ut dixi, ab ineunte etate ſagittandi uſu exercētur. Primi Pellæas.] ab exēplo uirtutis ſingularis. Nam cū Alexander inuictus crederetur, & innūmerabiles hoſtiū copias in Aſia ubiq; parua manu proſtigat, à Parthis, inquit, eius impetus fractus fuit. Pellæas, Macedonicas, ſiue Alexandri. Sariſſas.] haſtas Macedonicas. Suidas, εἰδος ἀνοβίς ἰδρυίνος, ἀγὲρ μακρὸν ἵνα πὰ μὲν δόοι: id eſt, ſagitta Græca ſpecies, haſta prælonga apud Macedones. Baſtraq;.] Enumerat aliquot gentes, quas Parthi ſuo imperio ſubiecerūt. Baſtriana meridie Caucaſijs montib; ab India, & Parapamiſſo ſeiuungitur: ab Oceſu eam Ochus amnis: ab Ortu, Oxus includit. Ipſa Media, cuius ſedē Baſtra uocat. Baſtro ſecatur, claro, unde Baſtrū dictū eſt, oppidū antè Zariaſpe uocatū. Cæterū Baſtrū ingentiſ horrendis ſunt, ualde à Perſarū cultu diuerſi, qui uiuunt rapio, & in armis eſſe aſſueti ſunt. Curtius lib. 6. Baſtriana, inquit, terræ multiplex, & uaria natura eſt:

alibi arbor. & huius largos, mitesq; fructus alii, solum pingue crebri fontes rigant, quæ mitiora sunt frumēto conferuntur: cætera armentorū pabulo cedunt. Magnā deinde partē eiusdem terræ steriles arenæ tenent. Et paulo infra. Quæ mitior, inquit, terra est, ingens hominū, eorumq; multitudo gignitur. Et statim, Ipsa Bactra regionis caput sita sunt sub monte Paropamisso. Bactrus annis præterit mœnia, & urbi, & regioni dedit nomen. Hæc Curtius. Bactriam præstat camelis, & præstantioribus quidē, quàm Syria. Cæterū regni, et rerū gestarū gloria hæc regio à scriptoribus prædicatur. Paruerūt, post Macedonū Imperiū postquā uarijs bellorū casibus iactati fuerunt, et regno & libertate amissa, Parthis: id quod hic Lucanus cōmemorat. Babylona.] appōsitio. Babylōnē Assyrias domos. Assyria ab Assure dicta fuit, à quō Nimus cōdita omnium primū traditur. Eam postea amplauit Nimus Belifilius, maritus Semiramidis, & ipse omnium primus, qui in Asia imperarūt, neq; aliud uetustius, aut celebrius regnū legitur à diluuiō, quàm Assyriorū. Cæterū, Nino mortuo, Babylōnē à Semiramide uxore cōdi capta est, & amplissimis operibus ornata, & munita fuit: & ad postremū tantum dignitatis & claritudinis, atq; opum accessit urbi, ut postieris temporib. ad regni apicē fuerit euectā, & Ninum urbē, opesq; Assyriorū affligerit. Translatū Assyriorū Imperiū ad Medos, 90. annis ante capitū Israhēlem. Floruit autē maximē regnū Babylōniorū sub Nabuchodonosore illo, qui Syriā eum innumerabilib. copijs ingressus, Iudæā captiuitate, quæ Babylōnica appellatur, exhausit. Murisq; superbam.] Plin. lib. 6. cap. 26. Babylōn,

inquit, Chaldaicarum genium caput diu summam barbaritatem obtinuit in toto orbe, propter quam reliqua pars Mesopotamiae, Assyriaq; Babylonia appellata est, l. X. millia pass. amplexa muris, ducentos pedes aliis, quinquegenos latius, in singulos pedes ternis digitis, mēsurāq; ampliore, quam nostra, interfluo Euphrate, mirabili opere utroq; Hæc Plinius. Sed Babylōnē ad summam potētiam euectā cum regibus luxu, & uoluptate perditis parere cœpisset, in manu Medorum, inde Persarum incidit. Capta fuit à Cyro Persa, & Medo Dario, Balhassare Nabuchodonosoris nepote caesa. Aliquot sæculis post, Macedonum rebus in Oriente collapsis, quum Arsaces uirtute Parthis rerum potirentur, Ctesiphon ad exhauriendam Seleuciam extructa Parthorum regia facta fuit. Hæc contra Babylōnem in Orientali ripa Tigridis sita erat. Babylōn ita subuersa fuit, ut Honorio Imperante, cuius temporibus elaruit D. Hieronymus uix eius uestigia è ruderibus apparuerint. Postea rerum Romanis potitis terra, marisq; Persarum regna, Parthorum dicta fuerunt, teste Plin. lib. 6. cap. 13. Atque hæc satis sunt de Babylōne, & Parthorum potentia. Nec pila ti.] Quin & hoc addendū est, in Aegypto Babylōnē etiam esse urbē munitissimam pariter, & magnā, frequentia Mercatorū toto orbe celebrē. Hanc quondam Babylōnios cōdidisse, auctor est Strabo, sedē à regibus impetrata. Hodie Alcayr, opinor, appellatur. Nec pila.] à maiori ad minus. Per pila Romana, arma Romanorum intelligit. Potentes docet Parthos esse, quod Romanas opes non metuant. Et testatæ quidem id fuere in cæde Crassorum.

¶ al. pharetras

Experti Scythicas.] Ab exēplo Crassorum, quantum Parthis uiribus, & rei militaris peritia ualuerint, ac tum etiam ualebant. Scythicas sagittas, uel, ut in uetusto codice legitur, pharetras, Parthicas nuncupat. Sunt enim Parthis à Scythis oriundi. Nam primi Parthorum, quod exules essent, hoc nomine dicti fuerunt. Nam Scythæ Parthos exules uocant sua lingua. Posterioribus temporibus Arsaces homo Scythæ latrocinio uiuere solitus, cum Dahorum manu, qui et Parini dicti, Mādragora præfecto Seleuci ui oppresso, Parthiam inuasit, regnum Parthorum adeo cōtempum fuit Alexandri temporibus, ut Duces eius successores, in diuisione Orientalium regnorū, Parthiam externo cuidam commilitoni Stonagori gubernandam

Experti Scythicas Crasso pereunte a sagittas: Spicula nec solo spargunt fidentia ferro, Stridula sed multo saturantur tela ueneno: Vulnere parua nocēt, fatūq; in sanguine sumō est. O' utinam non tanta mihi fiducia sæuis Efflet in Arfacidis, fatis nimis æmula nostris Fata mouēt Medos, multumq; in gēte Deorū est. Effundam populos alia tellure reuulsos, Excitosq; suis immittam sedibus ortus. Quod si nos Eoa fides, & barbara fallunt Fœdera, uulgati supra commercia mundi Naufragium fortuna ferat, non regna precabor, Quæ feci, sed magna feram solatia mortis Orbe iacens alio, nihil hæc in membra cruentē, Nil foecerum fecisse piē, sed cuncta reuoluens Vitæ fata meæ: semper uenerabilis illa Orbis parte fui, quantus Mæotida supra? Quantus apud Tanaim, toto conspectus in ortu. Quas magis in terras nostrum scelicibus actis Nomen abit: aut unde redit maiore triumpho? Roma faue cœpris, quid enim tibi letius unquam Præstiterint superi, quàm si ciuilia Partho Milite bella geras: tantam consumere gentem, Et nostris miscere malis: cum Cæsaris arma Concurrent Medis: aut me fortuna necesse est Vindicet, aut Crassos, sic fatus, murmure sentit Cōsiliū damnasse uiros, quos Lentulus omnes Virtutis stimulis, & nobilitate dolendi Præcessit, dignasq; tulit modo consule uoces.

tradiderint. Postea magno successu rebus sceliciter actis in tantum eius gentis potentia creuit, ut cum Romanis diuiso orbe, de Imperio certaret. Et ut ab Euphrate Asia, Europa, & Africa Romani imperabant, ita Parthi omnia ab Euphrate per totum Orientem suæ diuisionis fecerant. Crasso p.] ab exēplo Crassii, de quo alibi dictum est. Solo fer.] à more Scythico armorū, qui etiam ipsas sagittarum cuspides ueneno tingūt, ut presentius mortem adferant. Vulnere par.] ab effectu ueneni. Sanguine f.] ut uel tenuiter rupta cute uenenum per totum corpus serpens illico mortem inferat. O' utinam.] Depre-

catur hanc fiduciā, quam habet in Parthis. Fatis nostris.] Medos Parthos indicat, quorum Imperiū Romano par

no par tunc erat, ut dictū est. Deorum] Referendū ad multū non, ad gente. Multum deorū, quod habeant Deos nimis sibi propitios, in ampliando Imperio. Effundam populos.] Quod si nō sat uirū adhuc in Parthis fuerit, ab extremis Orientis regnis accersam auxilia, & contra Casarē ducā. Boa fides & Barb.] occupat, quod obijci posset nihil firmæ spei & certæ fiduciæ in Barbaris ponendū esse. à quibus admodū nuper exercitus Romanus, unā cum Imperatore Crasso cæsus fuisset. Vulgati supra.] Sulpitius hūc locū ita exponit, ultra cognitas gentes, & eas, cū quibus habemus cōmercia nos miseros auferat. Naufragium.] Percamus in gentib. P. R. incognitis cū quibus nobis nulla sunt cōmercia, ex nostratiū oculis. Est itaq; hic sensus poëtæ. Quod si Parthorū fides, & fœdus inter nos nuper renouatū me fallat, nō recuso naufragiū dignitatis meæ, uitæ, & honorū, quod fortuna attulerit extra cōspectū nostrorū hominū, uel apud eas gentes, cū quib. nobis nullū cōmerciū est. Nō regna.] Nolo eos ad auxilia sollicitare, quos reges cōstitui, ut Tigranē, Pharnacē, Ariobarzanē, Antiochū, Comagenū, Deiotarū, Attalū, & alios Dynastas, uerū ipse me consolabor B moriis recordatione magnarū rerū à me gestarū. Alio.] quā Romano, extra meorū cōspectū. Socerum.] Casarē, in eo orbe, in quo fortasse periturus sum, Casarem in me neq; impiū, neq; piū esse Et cū cursum uitæ meæ exactē repuro, semper de Parthia, & alijs eius orbis regnis benē meritis fui, ut nō sit, cur in me aliquod crudele exemplū debeant edere Quātus.] enumerat per amplificatione Orientis populos, apud quos, uenerabilis fuerit. Innuuit Mithridatis regū maximi, qui 20. populis Ponti, &

amplius imperabat, regna Pontica. Nam eum per Armeniā, Heniochos, Mæotum, Tauricā Chersonesum, Bosphoranos, Colchidē, Albanos persequutus fuit, & omnes has gētes suæ dititionis fecit. In ortu.] A Septentrione, ad Orientē fleclit, ubi nō minus magnarū rerū gessit. Mæotida su.] Anastrophe & repetitio, rē, quātus, qui admirationē, nō tenuē uenustatē habet. Abiit.] pro, abiuit, quasi dicat, in nullas terras, nominis mei splendor abiuit magis, quā in has. A' loco, cū nō minus gloriæ in Hispama bello Sertoriano, in Africa, & bello piratico fuisset consequutus. Triūpho.] Nā ē Mithridatico bello domū reuersus triūpharat uno tēpore de prædonibus toto mari eiecitis, quodq; Romanis maris Imperiū restituisset: quod, Asiam, Pontū, Armeniā, Paphlagoniā, Cappadociā, Ciliciā, Syriā, Scythiā, Iudæā, Iberiā, Albanā, Cretā, & Bastarnas armis subegisset. Omnib. terris à Mæoti lacu, ad Rubrum mare subactis, meritō postea in cōcione, quā ad populū habuit, gloriatus fuit de reb. à se gessit, quod Asiā, quā ultimā Romā Imperij prouinciā acceperat, finib. longē propagatis, mediā reddidisset. Roma fa.] per auersionē Romanos tanquā Diuos inuocat, ut animo alacriores nūc sint, quod Ciuile bellū su gesturus non cū Ro. sed Parthis militibus, quos in ipsorū mala su attrahaturus, cū otiosos, ac quietos esse liceat. Medis.] Parthis, quorū sermo ex Medica, & Scythica lingua mixtus erat. Sic fatus.] Ad istum modum Pompeius dicendi finem fecit, cū aduerteteret comites præsentis hoc consiliū de fuga ad Parthos uehementer, sed tacita repræhensione improbare. Lentulus.] qui paulō antē Consulatum gesserat, cuius autoritas inter fugæ comites summa erat.

Siccine Thessalicae] Pompeij oratio. nē Lentuli diuersa diffusoria excipit, qua refutatis Pōpeij argumētis de Parthia petēda suadet multo efficaciorib. in Aegyptū fugēdū esse. Exordii ductū à personæ Pompeij modesta repræhensione, quod post unius diei fractum ita animum habeat, ut ad hostem Pop. Rom. statuat fugam intendere. Vna dies.] qua ad Pharsalum uicti sumus, totum mūdum in extremam infelicitatem coniecit, præter Casarem, ut rursus se attollere nequeat. Et post Pharsalicam eladem tantalis nunc denum datur. Secundum pro post, frequenter accipitur, ut, secundum Deos, homines hominibus maxime uiles esse pos-

Siccine Thessalicae mentem fregere ruinae? Vna dies mundi damnauit fata? secundum Emathiam lis tanta datur? iacet omne cruenti Vnlneris auxiliū? solos tibi Magne reliquit Parthorum fortuna pedes? a qui transfuga mundi Terrarum totos tractus, cœlumq; perosus Aduersosq; polos, alienaq; sidera quæris Chaldæos culture Deos, & Barbara sacra, Parthorū famulus? quid causæ obtenditur armis? Libertatis amor? miserum quid decipis orbem? Si seruire potes? te quem Romana regentem Horruit auditu, quem captos ducere reges Vidit ab Hircanis, Indoq; b' a' littore, syluis. Deiectum fatis humilem, fractumq; uidebit? Extolletq; animos, Latium uesanus in orbem, Se simul, & Romam Pompeio supplice mensus? Nil animis, fatisq; tuis effabere dignum? Exiget ignorans Latiae commercia linguæ (ris) Ut lachrymis se Magne roges? patimur? ue pudor! Hoc uulnus, clades ut Parthia uendicet ante Hesperias, quā Roma suas? ciuilibus armis Elegit te nempe Ducem? quid uulnera nostra In Scythicos spargis populos? cladesq; latentes? Quid Parthos transire doces? solatia tanti Perdit Roma mali, nullos admittere reges, Sed ciui seruire suo, iuuat ire per orbem Ducentem fœuas Romana in mœnia gentes, Signaq; ab Euphrate cū Crassis capta sequentem? Qui solus regum fato celante fauorem Defuit Emathiae, nunc tantas ille laceffet Auditi uictoris opes? aut iungere fata Tecum Magne uolet? non hæc fiducia genti est,

sunt. Item pro eo, quod est pro. Secundum te do litere: secundum me iudica. id est, pro me. pro te. Iac. al. quid.] grauis repræhensio abiecti animi, quasi nullum auxiliū, nisi à Parthis hostibus communibus sit sperandū. Pedes.] quibus supplex accidas, ut tibi auxiliū submittant, à quibus exercitus Rom. unā cum Imperatoribus admodum nuper fuerit deletus. Argumenta duentur à turpi. Triūfuga.] è nostro Imperio, cuius terminus est Euphrates, in alium orbem, hoc est, ultra Euphratem in alium orbem ut Parthorum Imperium est, transfugas ad auxiliares opes sollicitandas. Aduers. po.] quod haud scio uirum uerum sit, quasi Parthi, ultra æquinoctialem

excurrant, id quod de
Assyria etiam paulo
ante dixit, cum nulla

fit Assyria pars, in qua polus Antarticus uideri queat.
Aliena fid.] ultra aequinoctialem, Austrina uidelicet,
quæ à nobis conspici uix queunt. Chaldaeos Deos.]
ab impio, qui patriam religionem relicturus sis, & barba-
rorum sacris initoris. Parthorum fa.] Ab indigno,
quod tantus Imperator se Parthis supplicem sit daturus.
Quid caussa.] Quare arma induimus contra Casarē,
nisi ut libertatem nostram uindictemus? At tu, cum sup-
plex Parthos sollicitaueris, Parthis seruire studebis. Acris
contentio est in argumentatione. Parthi uiderunt te re-
ges è remotis regionibus captos ante currum Romæ ab-
ducentem, & tu his nunc supplicabis? Reges ab Hir-
ca.] E' remotissimis Asia regionib. Amplificatio. Nul-
li reges ex Hircania, aut India ducti fuerunt. Duxerat
ante currum Tygranem Tygranis senioris filium: septem
ex Mithridate genitos: quinque uirilis stirpis, & duas uirgi-
nes, Osibarim, & Eupatoram: Atalceem sceptrigerū Col-
chorum: Aristobolum Iudeorum regem: Cilicum tyran-
nos: tres Iberum Duces: Albanorum duos: Menandrum
Laodicum Mithridatis præfectum. Qui omnes à Pom-
peio pro cuiusq; dignitate donati domū dimissi sunt. præ-
ter Tygranem, & Aristobolum, quorum unus post alterum
fuerunt Romæ interfecti, ut à quibusdam proditum est.
Ab Hircanis syl.] Inter Parthyenen, & Caspium pelag-
us Hircani siti sunt: gens bello nata, & quæ alacritate
quadam prælia inerat. Ab Ortū, Occasu, & Meridie Cau-
casi iugis includuntur: à Septentrione Caspio mari, &
Margiana cingitur, Metropolis Hircania uocatur. A
Curiō, & Diodoro Caspium, mare Hircanum quoq; ap-
pellatur. Sulpitiū Hircano legit, contra carminis ratio-
nem. Deiectum.] Ab indigno. Qui tot triumphis cla-
rus in his regionibus celebris, eò amentie redactus es,
ut uno prælio fusus animū fractum, & abiectum habeas:
talem te his gentibus cum ludibrio nominis, ac dignitatis
præbeas? Extolletq;.] Ab inutili, & publico Imperij

Quicquid ad.] A-
ristoteles & ipse tra-
dit, in frigidis regio-
nibus Septentrionali-
bus duriora corpora
gigni, & proinde bel-
licosiora, quæq; frigo-
ris, & inedia patien-
tiora sint. Contrā in ca-
lidis, ut in Africa, &
Asia, molliora, & mi-
nus bellicosa, & mi-
nus incommodorum
tolerantia gigni. Qua-
re Alexander Epiro-
ta, cum uidisset Ale-
xandrum Macedo-
nem fortem in bellis

Asiaticis, mortifero uulnere ictus dixisse fertur, imbellem
Asiam eum quæsiuisse, & cum feminis bellum habuisse,
se uerò in Italia cum uiris pugnassee. Itaq; in frigidis or-
bis plagis corpora bello nascuntur: contrā, in calidis.

Mortis amator.] non quod mori expetant, cum de

Omnis in Arctoïis populus quicunq; pruinis
Nascitur, indomitus bellis, & mortis amator.

Ro. incomodo. Illico A
Parthus, cōperto tam
parum uirium esse in

Imperatore summo Po. Ro. animū eriget, & collectus ui-
ribus bellum faciet Italia. suis opibus, & Po. Ro. uiribus
astimatis, cum te supplicem uideat. Nil animis.] Qua-
lis uir, talis oratio esse debet. At tu nihil loqueris, tua ma-
iestate, & magnanimitate dignum. Et qui soleas Dux esse
magnanimus, & in prælio uniuerso exercitū animū ada-
dere ipse tibi non addis in re dubia? Exiger.] à ratione
linguæ. Si Parthorum auxilium implorare decretū est,
atq; ita stat animo, necessum est, ut cum Latine, & p̄ quæ
& loquaris, ut & ipsi Latine norint, cum nesciant. Vt
lachrymis.] Ab indigno, quod lachrymans ad genua
barbarorum accideret, addūq; pathos auersio ad Pom-
peium. Clades Hef.] Romanas, cū ciues Romanos con-
ueniret prius suā cladem lugere, quàm exteros populos,
maximè quorum nihil referret, utri uinceret, aut succum-
berent. In Scythicos.] Parthos è Scythiis oriundos, no-
stram aduersam pugnam uidebunt, nō lugebunt, quibus
nos ludibrio expones. Quid Parthos.] acerrima con-
tentio, ab inutili pariter ac turpi, quod Pompeius Parthis
uiam ostenderet, qua transirent Euphratem, & perueni-
rent in Italiam, quæ adhuc ipsis incognita est. Pop. Rom.
cum sit liber, Regum seruitutem ignorat, assuetus parere
magistratibus suis. Signa.] hoc turpissimū foret, quod
signa adempta Pop. Rom. Crasis cæsis, ipse Parthorum
manu armatus iam sequeretur. Qui solus.] Parthorū
regē nocet, qui unus regū non interfuit prælio Pharsali-
co, ut incertū sit, quo animo erga nos fuerit, ille nunc abs-
te imploratus ducet exercitū è Parthia contra Casarem,
cuius potētia non norit, sed tantum uicisse audierit: à non
uerisimili. Aut iungere fa.] tecum se in discrimen con-
ijcere, qui clade affectus, ipse omnibus relictis fugeris.

Non hæc.] complexio. Omnis in Ar.] Collatione
Septentrionalium, & Asiaticorum populorum, extenuat
uires Parthorum, ut imbellium, si cum Septentrionalibus
gentibus conferantur, id quod Aristoteles etiam tradit.

Quicquid ad Eoos tractus, mundi q; teporem
Labitur, emollit gentes clementia cœli.
Illic & laxas uestes, & fluxa uirorum
Velamenta uides, Parthus per Medica rura,
Sarmaticos inter campos, effusaq; plano
Tigridis arua solo nulli superabilis hosti est,
Libertate fugæ, sed non ubi terra tumebit,
Aspera conscendet montis iuga, nec per opacas
Bella geret tenebras incerto debilis arcu:
Non franget nando uiolenti uorticis annem,
Nec tota in pugna perfusus sanguine membra
Exiget æstiuum calido sub puluere solem.
Non artes illis, non ulla est machina belli:
Haud fossas implere ualent, Parthoq; sequente
Murus erit, quodcunq; potest obstare sagittæ,
Pugna leuis, bellumq; fugax, turm q; uagantes,
Et melior celsisse loco, quàm peller. miles.

uictoria sit certamen,
sed quod mori mal-
uit, quàm cedere. Elis
omnis fuga turpis est.
Mundi q; te.] Africa
maximè omnium co-
loribus subiecta est,
sub hæc Asia, & Eu-
ropæ pars, quæ ad oc-
casum uergit. Inde à
moribus Parthorum
docet eorum imbel-
liam.

Clementia.] Pri-
mum æstus cœli, cui
subiacet is tractus: in-
de fluxæ uestes, quæ
molliciem, & luxum

Asiaticum coarguunt. Estq; hic locus è demonstratione
sumptus, ab habitu. Erat alioqui Parthis Medicus
uestitus, fluida, & pellucida uestis, quæ pugnantibus in
prælio obstat ad alacritatem, & agilitatē membrorum.
Per Medica rura.] Inter suos tamen, inquit, in pugna
insupe-

A insuperabiles sunt, in campis planis, non armorum ui, sed alacritate fugæ, qua pugnant. Pugnant enim aut procurrentibus, aut refugientibus equis: adeoq; in prælijs intolerabiles essent, nisi breui impetus eorum remitteretur. Nam medio pugnae ardore, ex improviso certamen deserunt, mox ex fuga redeunt in pugnam, ut cum maxime te uicisse putes, tum præcipuum instet discrimen, sed inter Medos, inquit poeta, & inter planiciem Sarmatorum, qua Tigris annis per Assyriam labitur. Sarmaticos campos hic Scythicos uocat, unde Parthi oriundi sunt. De Sarmatia uiræque, Europæa, & Asiatica, alibi nobis fuit sermo. Sed non.] In planis quidem campis fugiendo refugiendoq; in pugna præstant plurimum, at in locis, quæ collibus assurgunt, deprimenturq; conuallibus, minimum ualent. Nec per opa.] A tempore, propter incertitudinem coniectus telorum in tenebris recusant pugnam. Non frang.] Contra disciplinam Romanam. Nam apud hos natandi usum æstiuus mensibus æqualiter discebant tyrones. Non enim in bello semper flumina pontibus transseuntur, sed cedens, aut insequens natare cogitur frequenter exercitus. Saepè etiam repentinis imbribus, uel niuibus solent exundare torrétes. Qua-

re non minus discriminis ab aquis est, quàm ab hoste. Quare ueteres Romani, quos tot bella, & continua pericula ad omnes rei militaris erudierant artes, campum Martium uicinum Tyberi delegerunt, in quo iuuentus post exercitium armorum, sudorem pulueremq; dilueret, ac lassitudinem, cursusq; laborem natando deponeret. Huius usum rei plane rudes, inquit, sunt Parthi, atq; adeo tibi ad bellum inutiles. Non aries illis.] Et quibus maxime ad murorum expugnationem opus est, has machinas ignorat in totum. Sed per corporum molliciem, non possunt uulnerati diebus æstiuis in castris degere, quod natura calidi sint, et solis ardorem saucij ferre nequeat. Bellicas machinas in uniuersum ignorat, inquit, ut testudines, arietes, & falces, quibus subruuntur muri. Haud fol.] Qua materia fossæ implentur, nemo ferè est, qui ignoret, fascibus lignorum & cratibus uimicis. Cætera omnia imbelliæ argumenta sunt, & minime bellicositate. Signum in pugna non ære, sed tympano accipiunt. Equitibus munimicum lorice plumatæ, simul & equis, quibus in bello uiuntur. Equis semper uiuntur, his in prælium prodeunt. Ab eorum in pugna fuga, hyperbolice hominem fugacem, Partho fugaciorum appellamus.

Illita t. d.] Veneno tingunt inquit, cuspides sagittarum, ut quicquid ledunt, mortem inferant presentem. Scythiarum more. Pugnant sagittis, equis procurrentibus, aut refugientibus. Quare pueros a teneris sagittare docent. Permittere uentis.] Casu inferre, exponit Sulpitius. Cæterum, uentis tradere, uentis permittere, prouerbialis figura est, pro eo, quod est, obliuisci, atq; ex animo eijcere Verg. l. 10.

Illita tela dolis, nec a Martem cominus unquam Ausa pati uirtus, sed longè tendere neruos, Et quo ferre uelint, permittere uulnera uentis. Ensis habet uires, & gens, quæcunq; uirorum est, Bella gerit gladij, nam Medos prælia prima Exarant, uacuaq; subent remeare pharetræ. Nulla manus illis, fiducia tota ueneni est, Credis, Magne, uiros, quos in discrimina belli Cum ferro uenisse parum est? tentare pudendum Auxilium tanti est, toto diuisus ut orbe A terra moriæ tua? tibi barbara tellus Incumbat? te parua tegant, ac uilia busta, Inuidiosa tamen, Crasso quærente sepulchrum? Sed tua fors d melior, quoniam mors ultima pœna Nō metuenda uiris, at non Cornelia letum cæst, Infando sub rege, timet, num barbara nobis Est ignota Venus? quæ ritu cæca ferarum Polluit innumeris leges, & fœdera tedæ Coniugibus, thalamiq; patent secreta nefandi.

Crassi, cuius umbra a al mortem sepulchrū adhuc quærit Ergo in sepulchrū a b al. qua. dauer feris relicium c al. uolent. fuit, dilaniandum, ad cuius exemplū tuum quoq; abijcietur. Defunctorum sepulchra, canum, & uolucrum lanati sunt, nuda ossa demū humi condunt. Sed tua mors.] Vel hoc nomine tua mors melior fuerit, quod u d al. leuio. ri fortes mortem contemnunt, quod mors malū non sit, & per eā ad ueram uitā sit transitio. Melior ergo tibi fuerit, quàm Corne-

Nec ferre uidet sua gaudia uentos. Item: Sed auræ Omnia discernunt. Horat. in Odiss. Tristitiam, & metus Tradam proteruis in mare Creticum Portare uentis. Virorum.] strennuorum. ut dixit Homerus. & uel per. Manus.] nullum robur in inferendis ictibus. Pudendum.] a turpi, a Parthis auxilium petere in alio orbe femotis: apud barbaros homines immanes procul a patria mori, & sepeliri. Incumbat.] tegat terra corpus tuum humatum, humili busto, non pro tua dignitate magnifico apparatu structo. Crasso.] Ab exemplo

libæ, quæ ignominiam magis timet. Barbara Ve.] libido Parthorum, qui in Venere natura sunt promi, & in libidinem proiecti. Etenim, cum uino sacitio utantur ex palmis, tantaq; illis sit bibendi auditas, ut poculis certent, & glorie ducant, quàm plurimos potando uincere. Hinc libido, & profligata, atque immodica Venus. Coniugibus innumeris.] A ratione coniugij, unde libido gentis colligitur. Vxores singuli plures ducunt, nec ullum grauius flagitium his est, nec seuerius uindicant, quàm adulterium, & ob id feminis uirorum conspectum interdiciunt. Coniuges amicis in matrimonium tradunt, ex quibus liberos sustulerunt, auctore Strabone.

Inter mille.] prosequitur infandos, & illicitos concubitus, cœubi cuiq; gentis Parthicæ, et quidem in rege tam

Inter mille nurus epulis uesana, merocq; Regia, non ullis exceptos legibus horret Concubitus, tot fœmineis complexibus unum Non lassat nox funa marem, iacuerunt sorores In fratrum thalamis, sacrataq; pignora matrum,

potenti, qui citra discrimen uago concubitu, cum quibuslibet commiscetur, amplificatio e al. laxat. ab additione numeri. f al. tota. Tot

al. Oedipodionas.
 b al. mixto.
 e al. stimulaute.
 d al. iuuent.
 e al. cladis.

Tot feminis complexibus.] ephone-
 sis in dissolutam libi-
 dinem uirorum. Iac-
 cuere.] ab incestu co-
 cubitibus. Sacra-
 ta.] execrandi libe-
 ri cum matribus con-
 suctudinē habuerunt.
 exēplo Oedipi. quod
 fabulæ Tragædiarū
 acerbè damnant, ac

persiringunt, quamuis amissum fuit scelus per errorem.
 Laius locastam Creontis filiam duxerat uxorem : ex
 qua cum nullo procrearet liberos, oraculum adijt, con-
 sulturus, an filios esset habiturus. Responsum fuisse aiūt,
 expedire ei, sine liberis esse. Quod filium tolleret, fore,
 ut aliquando inuuiabili fato ab eo interficeretur. Laius
 hoc oraculo instructus infantem breui editum mascula
 stirpis in sylua traiecit loro pedibus abiecti iussit, unde
 Oedipus appellatus fuit. Ministri, qui à patre puerum
 perdendum acceperant, furto mulieri cuidam Polybæ
 ferulis fortuna alendum tradiderunt. Procedente tem-
 pore Laius Delphos ad oraculum iturus, in Phocye Oe-
 dipodi iam adulto occurrit. Neuter alteri notus in uia
 rum angustijs obuij occurrunt. Laius iubet iuuenem uia
 redere. Curru uehebatur Laius, aliter negabat se id
 facturum. Post longam altercationem, senex ab hoc
 obruncatur. Cætera nimis longum est referre. Post
 Sphynxis anigma solutum, quo ager Thebanus infesta-
 batur, locastæ matris connubio iunctus fuit, sed insciens,
 Oedipus postea ubi rescit ex Tiresia uate de patris cæ-
 de, & matris concubitu, se animo consternatus oculis
 priuauit. Infelix fabula Theb.] Historia refertur
 ab Herodoto. Cæterum, quod ad fabulam, loquitur de
 Tragædijs, in quibus hoc argumentum tractatur, ut
 apud Sophoclem, in Oedipo tyranno, & Oedipo Colo-
 neo. Oedipod] Antonomasia, illas dicit Thebas,
 que fuerunt in Bæotia celebres citra Asopum, uersus
 Euripum. Fuerunt & Thebe in Aegypto, à centum por-
 tarum numero θηοτόπων dictæ. Plinius libro quinto,

Damnat apud gentes sceleris non sponte peracti
 a Oedipodionas infelix fabula Thebas.
 Parthorum dominus, quoties sic sanguine b misto
 Nascitur Arsacides cui fas implere parentem,
 Quid rear esse nefas proles tam clara Metelli
 Stabit barbarico coniunx millefima lecto:
 Quanquam non ulli plus regia Magne uacabit
 Sæuitia e stimulara Venus, titulisq; uirorum.
 Nam quo plura d iuuant Parthum portēta, fuisse
 Hanc sciet & Crassi, ceu pridem debita fatis
 Assyrjjs, trahitur e fatis captiua uetustæ.

cap. 9. Parthorum A
 do.] Ex tali concu-
 bitu, nascitur Partho-
 rum rex. Quidam ci-
 tra interrogationem
 malunt legere. Cui
 fas imple.] matrem
 reddere grauidā. quid
 pro scelere ducet, qui
 id in scelere ponet? A
 maiori ad minus. Ci-
 tatur liber 23. Socio-

† al. Cōingio

mis, qui prodit, eam persuasionem Parthos à Persis hau-
 sisse, quorum Magi censuerunt, iustum, esse cum matre, &
 filia coire. Catullus.
 Nascatur Magus ex Celli matrisq; nefando
 † Concubitu, & discat Persicum aruspicum.
 Nam Magus, ex matre, & gnato gignatur oportet,
 Si uera est Persarum impia religio.
 Q. Curtius li. 7. tradit, in Nauta religione, moribus per-
 missum, cum parentibus stupro coire. Et à Chrysippo B
 idem scriptum est (quod magis mirum) cum matre, filia,
 sorore, consuescere, parum uitio uerti. Ouidius.
 — Gentes tamen esse feruntur,
 In quibus & nato genitrix & nata parenti
 Iungitur, & pietas geminato crescit amore,
 Apud Athenienses fas fuit. sororem in matrimonium du-
 cere Sed hæc nefaria ualeant. Metelli proles.] L. Scipio-
 nis Metelli parthos à nobilitate sexus, cum additione
 numeri per amplificationem, pro eo, incertum est, quanta
 erit uel pellex, uel coniunx unius uiri apud libidinosum
 hominum Parthorum genus. Quanquam non ul.]
 Correctio. Et tamen in nullam foeminarum regia libido
 magis sæuiet, quàm in Corneliæ, idq; propter Crassum,
 & Pompeium, quos habuit maritos, principes Senatus.
 Plura portenta.] monstrosa libidines. Audiet ante te,
 Crasso nuptā fuisse : quare multo magis eius libidini erit
 exposita, quasi fato, nescio quo, Parthorum regi cesserit,
 ob casum maritum ibi priorem. Quare tanquam capti-
 ua in clade Crassiana trahetur ad libidinem, & stuprum.
 Assyrjos rursum per antonomasian, Parthos uocat. C

f al. concur-
 rere.

Hæreat.] Quod
 si in mente sederit cla-
 des Crassiana, non
 solum te pudebit im-
 plorasse auxiliū Par-
 thorum. uerum etiam
 sumpsisse arma aduer-
 sus ciues, gessisse bel-
 lum ciuile. Collatio
 infert utriusque rei
 turpitudinem, ut tur-
 pius ducat ciuile bel-
 lum. Eoam fortē.]
 e calamitatē cladis, uo-
 cat, à Parthis accep-
 ta. Ab rege Partho-
 rum, à quo Crassus
 si fuerunt. Crasso.
 uind.] Quasi dicat
 poëta, prius Crassorū

Hæreat Eoæ uulnus miserabile sortis.
 Non solum auxilium funesto ab rege petisse,
 Sed gessisse prius bellum ciuile pudebit.
 Nam quod apud populos crimē soceriq; tuumq;
 Maius erit quàm quod uobis miscentibus arma,
 Crassorum uindicta perire si incurrere cuncti
 Debuerant in Bactra Duces, & ne qua uacarent
 Arma, uel Arctoum Dacis, Rhēniq; cateruis
 Imperij nudare latus, dum perfida Sufis
 In tumulos prolapsa Ducū, Babylonq; g iacerēt.
 Assyrjæ paci finem fortuna precamur:
 Et si h Thessalia bellum ciuile peractum est,
 Ad Parthos, qui uicit, eat. gens unica mundi est,
 De qua Cæsareis possim gaudere triumphis.
 Non tibi f quum primū gelidū transibis Araxē,
 Umbra senis mœsti Scythicis confixa sagittis,
 Ingeret has uoces: tu, quem post funera nostra
 Vitorem cinerum nudæ sperauimus umbræ,
 Ad fœdus, pacemq; uenis: l tum plurima cladis
 Occurrent monumenta tibi, quæ mœnia trunci

moriē uindicare fuit
 par, quàm arma in ci-
 ues sumere, & hostem
 otiosum, ac quietū rea-
 linquere. Duces.] im-
 peratores Po. R. Ba-
 ctriæ potius bellum
 inferrēt quàm inter se
 armis decertare, id
 quod impium est Ba-
 ctriæ satrapia ad
 Caspiū sinū, que Par-
 this etiam paruit. A
 meridie, Caucaus mō
 tib. ab India. & Paro-
 panisso scinditur. Ab
 Occasu eam Oechus
 ammis: ab Ortu, O-
 xus includit. Me-
 dia ipsa Bactro se-
 catur,

A catur, à quo oppidum eorum dictum est, quod ante Zariaspem uocatum fuit. Bactri horrendis ingenijs sunt, longè à Persarum cultu alieni: assuei rapiò uiuere. Tanta

uberitas frumentii est, ut singula grana nostras spicas æquent. Condere illud solent, fossis in terra ductis. *Varia, & multiplex eius terræ natura est, alibi arbor, alibi uitis largos, & mites fructus producit. Crebri fontes solum pingue rigant. Mitior terra frumento conferitur, cætera iumentorum pabulo cedit. Sunt arenosa reliqua eius terræ omnia. Sed de Bactriana satis.*

Et ne qua uac.] Et ne à bellis otiosi essemus, præstaret Septentrionales Imperij regiones nostris exercitijs liberare, tam diu, donec Persarum, Parthorumq; regnum, & Babylonem Chalcidicarum gentium caput uisauerimus. Huc committendum esset, inquit. Dacis, Rheniq; cateruis.] De Dacis Samotriæ Euro-

B pæ gentibus, alibi memoratum est. Daci Getæ à Romanis dicti fuerunt, auctore Plinio libro quarto Daci ueteres tanta belli gloria celebrabantur, ut anima tributata eis Romani penderent. At Traianus ueritus hac re uires, & opes eorum crescere, animosq; ad maiora erigi, Decibulum eorum regem uicit, & Daciam in provincie formam redegit, urbes condidit, & colonos deduxit, pontem mirabilis operis super Istrum posuit, quem post Hadrianus Imperator euerit, ratus per pontem usam Barbaris ad Mœsiam populandam patere, Dacia sub Galieno Imperatore amissa, omnem Daciam Aurelianus Imperator desperans reuicere posse, reliquias colonie in Mœsiam transtulit. Postea totus ager Dacicus à Gothis occupatus fuit, Hodie partem Daciæ Hungari tenent, partem Turcæ, montana reliquæ Gothorum, & ueterum colonorum colunt, quos *Vualachos* uocant, & regionem *Vualachiam*. *Vlra Transyluani* sunt.

Dam perfida Susis.] Susiane ab Orati fluuio ad Tigrin trium stadiorum, millium longitudine in ora ipsa panditur. A Susis metropoli nomen habet, & ueteri regum domicilio, quam Memnonem condidisse ad Coaspem fluuium cum ponte, auctor Strabo est. Plinius à Darío Histaspis filio, cuius arcem Buleus amnis circumfluit CCL. M. passuum à mari. Mediterranea asperum montibus, & difficilibus aditu à latronibus infestantur. Per hæc Alexander captis, & direptis Susis cum magno periculo copias suas duxit. Dicimus Susis, Susidis, & Susa Susorum. Duces Crassos rursus innuit, qui à Parthis trucidati fuerunt.

Abyria Paci.] Finem pacis Parthicæ, inquit, precari oportere, ut cum ea gente potius bellum gerant, quam ut amicitiam seruent, qui ab illa auxilium petant. uindicandam esse iniuriam illatam, ad euerisionem Babylonie usque & Susidis. Perfida Susis.] Susidem, siue Susa, orum, & Susan Persidis metropolim à Tithone, alij, non autem ab eius filio Memnone conditam tradunt. Susa capta tum propter latrocinia, tum propter perfidiam gentis diripuit. In tumultos Ducum.] Crassorum, quos ipsi contra datam fidem ad Carras cæcos fecerunt trucidarant. Finem.] quam Phraati regi Parthorum, bello Mithridatico dederat. Cæsarais tri.] Nam

Lustrarunt ceruice Duces, ubi nomina tanta
Obruit Euphrates, & nostra cadauera Tigris
Detulit in terras, ac reddidit, ire per ista
Si potes, in media socerum quoq; Magne sedentē
Thessalia placare potes, quin respicis orbem
Romanum, si regna tiræes projecta sub Austro,
Infidumq; lubam, petimus Pharon, armaq; Lagi

suasurū, ut Parthis bellū inferat. Et à fictione personæ dilatata oratione suasoriā. Viitur argumentorū locis, ad persuadendū accommodatis. Trātibis Araxē.] fluuiū Armeniæ, nomē adeptū ab Araxo Poli cuiusdā filio, ut quidam prodūt. Oritur in Mantiem, ubi & Gyndes, quæ Cyrus in Babylonica expeditione in multas dissectuit partes, & sexageno ore in paludes euoluitur. Ab hoc Araxea planities, siue campus apud Strab. Circa hunc amnē habitant, qui crudis piscibus uiscitant, & marinorum uiulorum hirsutis pellibus uestiuntur. Postea è paludibus Araxēs elapsus, tandem in Caspium mare euoluitur. Scythicis.] pathos ab habitu, & corporis facie, qua Crassus in forma se offeret simul & ab ætate senis. Tu, quem.] beneuolentia ab ipsius Pompeij persona. Post funeran.] post necem, & cladem ad Carras acceptam, quam ulcisci deberes, nunc ad eam gentem ad fœdus faciendum, & pacem, tu te recipis? Reprehensio acerba à turpi. Momenta clad. plu.] Dehortatur ab inexpectato futuro malo. Trunci Du. es.] Caput filij ad patre delatū fuit: patri caput, dextrāq; iacētū abscessa fuerunt. Surenas caput dextrāq; Crassii in Armeniā ad Gyrodē misit. Ipse Seleuciā triūphanti similis, Caiū quendam Crassii familiarē pro ipso duce regiæ mulieris habitu uestitum triumphali pōpa, præ se egit. lictorib. cū multa Romani nominis sugillatione præmissis, quorū fascēs, securēsq; Romanorū capita suspēsa habuerunt. Trunci.] pathos à miserabili spectaculo. Allusum est ad Hectoreū Homericū, quē Achilles ter circū muros Iliacos raptasse narratur. Supplicis exponit, Circa quæ mœnia Duces Romani trūco capite capiti fuerint: uel quas urbes ipsorū capita circuiuerint. Obruit Euph.] ne hoc quidem sine allusione dictum est.

— Vbi tot Sinois correpta sub undas

Arma uirū, galeaq; & fortia corpora uoluit.
Pathos à loco. Porro de natura mirabilis Tigris supra diximus, quæ absorbet terra alicubi, ac post longū interual-
lū, reddit rursus. Ire per ista.] Quasi dicat: si per ista loca tam immania, tam barbara potes te cōferre supplicē, id quod tua maiestate indignū est, profectō potes etiā retro in Thessaliam ire, & Casarē placare, quod honestius, quàm illud ducendum est, & nullo adeo prope periculo. Quin res.] Relictis Parthis, monet, ut animo percurrat orbis terrarū regna: ac reputet, quos amicos, in quibus P. R. habeat: et aliquot per distributionē enumerat, ad quorū unū aliquod tuto cōfugiat. Regna proie sub.] Amicos reget in Libya ut Numidiæ, socios & amicos P. R. ac Mauritaniæ, hoc est Iubā regem de quo alibi dictū est, & cur eum perfidū uocat. Petimus Pharon.] hoc est, cur nō petimus Aegyptū, à parte totū, ubi habemus amicū regē puerū, cui tu tutor à Senatu datus es? Subijcit epexege-
sin, quā uocet Pharon, hoc est, arma Ptolemæi regis. Lagus enim pater fuit primi Ptolemæi unius Ducū Alexandri Magni, cui in diuisione regni Aegyptus obuenerit. Arma, auxilia armorum à Ptolemæo petenda censet. Propositio partis suasoriæ.

Cæsarē postea de Parthis triūphanturū sperat, quamuis inimicus est. Nō tibi.] Omnia, siue fictio rei incerta, qua ornatur Crassus se Pompeio per somnū obiecturum, ac

al. ac. Syrtibus.] Describit Aegyptium à celebrioribus utriusque locis, à Syrtibus ad Occasum, & Nilo ad Ortum. De Syrtibus duabus in mari Libyco, alibi dictum est. Hinc, uersus Cyrenen, quae spectat occasum, ubi Cynips uorticofus fluuius in mare deuoluitur. Inde gurg.] Asiam uersus Nilus septem ostijs mare ingreditur, rapidus, & uiolentus. Labitur ex Aethiopia, et mediam Aegyptium tranat. septemque ostijs ingentibus effunditur. Quorum extrema, Canopicum, & Pelusiacum, centum, septuaginta millium passuum interuallo distant. Quantum terrarum in medio interiacet, frequentissime habitatur, & fertilitate commendatissimum. Ab eo loco, quo se diuidere dextra, laeuaque digredi Nilus incipit, à triquetra forma, & similitudine literae Graecae Δ. Delta insula ueteribus uocata fuit, quam & inferiorem Aegyptum dixerunt, quae non fuerit aliquando, sed stagnantis Nili deuecto Luno subsidente, post Homeris tempora nata creditur, adeoque Aegyptus suas terras debet. Terra suis co. bo.] à fertilitate laus regni. Non indig.] Merx aliunde importatur, ut ex celeberrimo emporio Babylonis Aegyptiaca, quae hodie Alcaira nominatur. Nulli caeli salubritate cedit, non indiget pluuia. Crescit enim Nilus astitis mensibus, Sole Cancrum ingrediente, & noua Luna statim post Solstitium, sensim, modiceque Sole Cancrum transeunte. In Leone maxime abundat, residet in Virgine, usdem quibus accreuit modis. In Libra, in totum intra ripas reuocatur, centesimo die, ex quo coepit. Puer Ptole.] Ab oportuno suadet Aegyptium petendum. Et quia rex puer est, & tua tutela commissus à Senatu. Vnde infert, tutum, ab aetatis innocentia, Ptolemaeorum regnum initium habuerat, à Ptolemaeo Lagi filio, ut paulo ante dixi, praecipuo ex Alexandri ducibus. Huic Aegyptus cum obuississet, factum fuit, ut Ptolemaeis, qui successerunt, usque ad Cleopatram ab Augusto uictam, C. C. ferme annis, & nonaginta quinque regnum Aegyptium durauerit. Umbram nominis] sumosum titulum regij nominis, cum puer adhuc sit, & per aetatem minus callidus, à iuro. Veteris aulae.] Quare non est, cur timeas tyrannidem, impietatem, & perfidiam ullam ueterum regum, ab ea aetate nihil periculi erit. Acyrologia.] Quantum spes ul.] epiphonema, in ἀπρόνοια. Lentuli, quem non puduit in re desperata sententiam suam libere protoqui. Tunc Ci.] E' Cilicia portum soluit, & traiecit in Cyprum. Nauibus, inquit Caesar, alijs additis actuarijs in Ciliciam, atque inde in Cyprum peruenit. Ibi cognoscit consensu omnium Antiochensium, ciuiumque Rom. qui illic negotiantur, arcem Antiochiam captam esse, & excludendā suā

d al. gratum. in uet. cod.

Syrtibus hinc Libycis tuta est Aegyptus, at inde Gurgite septeno rapidus mare submouet amnis, Terra suis contenta bonis, non indiga mercis, Aut Iouis, in solo tanta est fiducia Nilo. (ne, Sceptra puer Ptolemeus habet, tibi debita Mag. Tutelae commissa tuae, quis nominis umbram Horreat: innocua est aetas: nec iura, fidemque, Respectumque deum ueteris speraueris aulae. Nil pudet affuetos sceptris, mitissima fors est Regnorum sub rege nono, non plura locutus Impulit huc animos, quantum spes ultima rerum Libertatis habet: uicta est sententia Magni. Tunc Cilicum liquere solum, Cyproque citatas Immisere rates, nullas cui praetulit aras Vnde diua memor Paphiae, si numina nasci Credimus, aut quenquam fas est coepisse Deorum. Hae ubi deseruit Pompeius littora, totos Emensus Cyprisciopulos, quibus exit in Austrum, Inde maris vasti transuerso uertitur aestu, Nec tenuit Cassium nocturno lumine d montem, Infimaque Aegypti pugnacilittora uelo. Vix tetegit, qua diuidui pars maxima Nili In uada decurrit Pelusia septimus amnis.

caussa. Nullas aras.] A religione, & diua tutelari. Ibi enim nata, & educata Venus credita fuit. Vnde Pa.] Cyprij maris, è spuma emerfisse enim eam à poetis prodiitum est. Sed addit correctionem, si modo fas est credere, numina nasci, & principium habere, ac non ab aeterno fuisse. Caeterum, Paphus urbs Cyprj fuit in littore Orientali sita, à Cynara Paphi regis Cypriorum condita, Vetus Paphus dicta, propter aliam multo recentiore, proximam mari cuius Agapenor conditor fuit. Ibi celebre fanum erat

Veneri dedicatum. Accole affirmant eam è proximo mari egressam, & ibi sepultam fuisse, ut tradit Pompo. Mel. A Papho, Paphia, ut à Cypro, Cypria Venus dicitur. De hoc fano, Vergil. Aeneid. 1.

Ipsa Paphum sublimis abit, sedesque remisit Leta suas, ubi templum illi, centumque Sabaeo Thure calent aerae, fertisque recentibus halant.

Salamina postea à Constantia uocata est. Hodie Pama-gusta. Cyproque.] Cyprus nouem aliquando regnorum sedes fuit, aliquando à Syria abscissa, ut auctor est Pomponius, media inter Ciliciam, & Syria littora, clausa à Borea, Cilicio mari, ab Occasu Pamphilio, à meridie, Phoenicio, ab Ortu Syrio, Cerastris aliquando dicta, quod multis diuersis promontorijs, seu cornibus infestis assurgat. Horum unum Cromyrum Straboni dictum, ab Anemurio Ciliciae promontorio, non amplius L. millium pass. abest, ceruis illinc in Cyprum natam ausis, idque sagacissimo rerarum odore, teste Plin. Promontorium orientem spectans, Dinares: Occidentem, Acamas uocatur longissima dimensionis. Austrini in lateris extrema ab Occasu Zephyrium, ab Ortu Pedalium promontoria sunt. Insula frumento, uino, & oleo fertilis est: abundat, & aere, quod Cyprum dicitur, & corrupte cuprum. Pompeius emea, Cyprisco.] Vnde cursus est in Aegyptum. Qui cumque, inquit Caesar, ex fuga Pompeium sequerentur, atque in insulam uenissent, oppido, ac portu recepti non erant, missisque ad eos nuntijs, ut ex his locis discederent, contra uoluntatem suam naues soluere iuebantur. Iamque de Caesaris aduentu fama ad ciuitates praeferebatur, quibus cognitis rebus, deposito ad eundem Syriae consilio, pecunia societatis sublata, & à quibusdam priuatis sumpta, & aris magno pondere ad militarem usum in naues imposto, duobusque millibus hominum armatis, partim, quos ex familiaris societatum delegerat, partim à negotiatoribus coegerat, quosque ex suis quisque ad hanc rem idoneos existimabat. Pelusium peruenit. Ibi casu rex erat Ptolemaeus, puer aetate, magnis copijs cum sorore Cleopatra, gerens bellum, &c. Transuerso aestu.] Ut ostendat non recto aestu

A est nauem in Aegyptum delatam. Etenim cum Nilus se-
piem ostij: grandibus in mare effundatur, illorum extre-
ma, Canopicum, & Pelusiacum LX. M. passuum distat,
Quod terrarum interiacet, quoniam insigniter fertile est,
frequentissimi habitatur, ut paulo ante dictum est. Ab eo
loco, quo diuidere se, & dextra, laeuusq; digredi incipit, ob-
triquetram formam, quam representat, delta Δ. uocata
insula à ueteribus fuit. Ultra Nilum Occasum uersus,
Memphis iacet, regia quondam principum Aegypti, à qua
stadium aliquot interuallo, Pyramides uisebantur pro-
digiosae altitudinis turres. Ibi & Canopicum ostium
est, cui Alexandria uicina est ad duodecim mille passu-
um. Aduersa parte ad Ortum extremum ostium est, Pe-
lusiacum, à Pelusio oppido, quod Sirbonim paludem spe-
ctat. Ultra Pelusiacum Arabia est, Pelusium hodie nostri
Damiatà uocant. Nec tenuit Cal.] A' Pelusio Gabriae
castra sunt, Casius mons, cum delubro Iouis Casij, tumu-
lus magni Pompeij, inquit Plinius, Ostracine. Arabia fi-
nitur à Pelusio LXV. M. passuum. Idem sequenti sta-
tium capi. libro quinto, capite 13. Mox Idumaea incipit,
& Palaestina, inquit, ab emerfu Sirbonis lacus, quem qui-
dam C. L. M. passuum, circuiu tradidit. Herodotus
Casio monti applicuit, nunc est palus modica. Hæc ille.
Itaque, Poëta Pompeium Casium non tenuisse dicit, sed
inferiora littora, ubi Pelusium excurrit in mare, ut cum
Casare conueniat, qui ostendit tum temporis regem fu-
isse Pelusij. Itaque infra Casium appulit. Aegyptus ut
maritimo accessu Pharo tantum peruia est, ita terrestri
Pelusio. Ultra Pelusium Casius mons est, in quo Pom-
peius sepultus fuit, ut ait Strabo libro uicesimo sexto, iu-
xia quem trucidatus fuit. Et cum dicit pugnatu uelo
infima littora Aegypti uix eum tenuisse, infra Casium
appulit, ubi Pelusium extremum ostium illic effundit-
ur in mare, quod à Pelusio, uadum Pelusium hoc loco

uocat, quasi digito litus monstrans.

Nocturno lu.] Micyllus ablatium existimat, non
ad uerbum tenuit, sed ad Casium montem referendum es-
se, ut qui & ipse nocturno lumine, siue facibus noctu ac-
censit, inquit, perinde, ut in altera Aegypti extremitate
Pharus solebat, nauigantibus iter commensuraret. Aut,
ut simpliciter, Nocturno lumine, pro eo, quod est, per no-
ctem, accipiamus, quando infra sequitur. Nec Phœbus
adhuc, nec carbasa languent. Hæc Micyllus. Porro lon-
gissime à Pelusio distabat Pharus, circa Canopicum osti-
um, ubi Alexandria iungebatur. Softratus Cnidius in
ingressu portus Alexandrini turrin construxerat, sub Pto-
lemæo Philadelpho, ubi Pharus erat Homericæ carmine
celebris. Diuidui.] hoc est septem ostij in mare exe-
utes. Vada Pelusia circa Pelusium infra Casium, ubi rex
sua castra habebat, à cuius castris, Cleopatra castra
non longo spatio distabant.

Septimus annus.] septimum, & extremum ostium
uersus Casium collem, & Arabiam. Pelusia uada, mare
Pelusiacum. Quoniam autem circa ostia Nili nunc uer-
samur, addere etiam lubet, quod à Plinio proditum est de
Pharo, & turri memorabili, lib. 36. cap. 12. Magnifica-
tur, inquit, & alia turris à rege facta, in insula Pharo, por-
tum obtinente Alexandriae, quam constituisse DCCC. ta-
lentis tradunt, magno animo (ne quid omittamus) Ptole-
mæi regis, quod in ea permiserit, Softrati Cnidij archite-
cti structurae ipsius nomē inscribi. Vjus eius nocturno nau-
tarum cursu ignes ostendere, ad prænuncianda uada, por-
tusq; introitum, sicut iam tales copluribus locis, flammant
ut Puteolis, ac Rauennæ, ad uitandū periculum etiam in
corruatione. Hæc Plin. Appianus prodidit. Pompeiū ca-
su quodam uento incumbente ad Casium delatum fuisse
tū autē regem puerum decimum tertium ætatis annum
atrigisse. Pugnare.] quo contra uentum luctabatur.

Tempus erat q.]
Chronographia æqui
noctij autumnalis, quo
Sol primum punctum
Librae ingressus æqui
noctium efficit, quo
tempore dies, & noctes
pares sunt. Et ut mi-
hi Vergilij uersu lice-
at uti.

Libra diei, nocti-
que pares ubi fecerit
horas.
Incidit hoc æquinocti-
um autumnale, in de-
cimum tertium Cal.
Octobris, ueteribus,
ut uernum æquinocti-
um principium arie-
tis efficit, XVII. Cal.
Apriles: in octaua ei-
us signi parte tamen
dicit Aratus, ut Au-
tumnale in octaua Li-
brae. Bedæ Idibus Se-
ptembribus. Hoc die,
inquit poëta, Pōpeius

Tempus erat, quo Libra pares examinat horas,
Non uno plus æqua die, noctiq; rependit,
Lux minor hybernæ uerni solatia damni.
Comperit ut regem Casio se monte tenere,
Flectit iter, nec Phœbus adhuc, nec carbasa languēt
Iam rapido speculator eques per littora cursu
Hospitis aduentu pauidam compleuerat aulam:
Consilij uix tempus erat, tamen omnia monstra
Pellææ coiere domus, quos inter Achoreus
Iam placidus senio, fractisq; modestior annis,
Hunc genuit custos Nili crescentis in arua
Memphis uana sacris, illo cultore Deorum
Lustra suæ Phœbes non unus uixerat Apis.
Consilij uox prima fuit, meritumq; fidemq;
Sacræq; defuncti iactauit pignora patris.
Sed melior suadere malis, & nosse tyrannos,
Ausus Pompeium leto à damnare Photinus,
Ius, & fas multos faciunt Ptolemæo nocentes,
Dat pœnas laudata fides, quom sustinet, inquit,
Quos fortuna premit, fatis accede, deisq;
Et cole felices miseros fuge, sidera terra
Ut distant, & flamma mari, sic utile recto
Sceptrorum uis tota perit, si pendere iusta
Incipit, eueritq; arces respectus honesti,
Libertas scelerum, est, quæ regna inuisa tuetur.
Sublatusq; modus gladijs, facere omnia sæue
Non impune licet, nisi quom facis, exeat aula,

in Aegyptum uenit.
Et cum dicit exami-
nat, allusū est ad ex-
amen Librae, quod Læ-
ces utriusq; æquat.

Rependit.] pen-
sat, ut recte Sulpitius.

Comperit.] Pom-
peius, ubi audiit regē
cum exercitu in Ca-
sio esse, de quo monte
dictum est. Vtrunque
regni heredem pater
insultauerat Ptolemæus
Auletes, & filium, &
filiam Cleopatram, quā
regni parte defraudat a
al. dānasse
re frater conabatur.
Hoc ubi accepit Pom-
peius, auertit iter, &
cursum nauigationis
à Pelusio. Eratq; ad-
huc supra terram Sol,
& uenti adhuc secun-
di spirabant.

Iam rapido spe.]
Quemadmodū in ca-
Re
firis ferē

stris ferē sit, equitum. Qui uult esse pius, uirtus, & summa potestas,
 & peditum pecuatio Non coeunt, semper metuet, quē saua pudebunt.
 res circumquaque di- restris amona illi de- A
 sponiunt, ad obseruandos hostium impetus. Speculator
 tor eques circa litus collocatus conspecto nauium appul- cerneretur, quo maio-
 su, trepidē in castra accurrit, nunciauitq; Romanum a des- rem dignitatem conse-
 se. Etenim ad regem Pompeius Legatos misit, ut pro hos- cutus, omnem curam de reducēdo rege abiceret. Ipse mox
 pitio, atque amicitia patris Alexandria recipere, atq; praesens, & proconsul absens, per Ciceronem admixus est,
 illius opibus in calamitate legeretur. Sed qui ab eo mis- ut reducendi regis sibi prouincia decerneretur. Malebat
 si erant, confecto legationis officio, liberius cum militibus & rex per Pompeium reduci. Sed cum id obtinere non
 regis colloqui coeperunt. Eosq; hortatur, ut suum offi- posset, Ephesum concessit, quasi ibi Dianae numine tu-
 cium Pompeio praestarent, neue eius fortunam despice- tus uicturus. Non multo post, Pompeij impulsu, iniussu po-
 rent. In hoc erant numero complures Pompeij milites, puli, A Gabinius regem restituit: qui recepto regno filia-
 quos ex eius exercitu acceptos in Syria Gabinius Alexan- am & Archelaum, cui puella nupserat, occidit. Nec ipse
 driam traduxerat, belloq; confecto apud Ptolemaeum pa- diu post, filiae, & genero superfluit. Perijq; fatali morte,
 trem pueri reliquerat. Ad eum modum Caesar rem nar- quatuor filij, superstitibus, duobus uirilis stirpis, ac toti-
 rat. Appianus, casu quodam inquit, incumbente uento dem alterius sexus, ex quibus maiores natu testamento pa-
 Pompeius ad Casium deseruit. inspectis copijs, quae plu- tris regnare iussi sunt. Dionysius Ptolemaeus, & Cleopa-
 rima in litore constituerunt, a cursu temperauit, mēdita- tra. Consilij.] Cognita legatione, inquit, Pompeij, ob-
 tus, quod res ipsa fuerat adesse regem. Praemisit nuncijs, subitum hospitijs aduentum, uix tumultuose consulendū
 amicitiam, quam cum patre eius habuisset exponit. Obi- spatium fuit, usq; adeo in regia trepidatum fuit. Confe-
 ter hic locus postulat, amicitiae utriusque rationem refe- ssum, inquit, Appianus de Pompeij aduentu consulare in-
 ramus. Quo tempore Cato urbe ablegatus Rhodum con- cipiunt. Tres produntur ab eodem maxime regij consilij
 tenderet, hortareturq; Cyprium Ptolemaeum, ut Senatus principes, Achilles, qui exercitum praerant, Phoimus, eunu-
 decreto pareret, accidit Ptolemaeum Auletem ab Alexan- chus, qui pecunias asseruabat, & Theodorus Sannius rhe-
 drinis ob ignauiam & sordidos mores regno eiecūm Ro- tor, qui puerum regem studijs formabat.
 mam nauigare, ut Pompeij & Caesaris auxilio in regnum B
 restitueretur. Is audio Catonis ad insulam appulso, Omnia monstr.] sacrosissimi homines à concilij regis.
 Rhodum diuertit, ratus fore, ut suo aduentu audio, Ca- Alludit ad Phodinum eunuchum regis monstrum homi-
 to officij causa ad se ueniret, sed longe aliter accidit. Cu- nis. Domum Pellaeam regiam Alexandrinam uocat, uel
 rabat tum forte corpus Cato, cum nunciaretur Ptolemae ob Alexandrum urbis conditorem, uel propter primum
 um adesse, qui eum conuenit expeiret. Respondit Ptolemaeum Lagi, qui Macedo fuerit.
 Cato, ut Ptolemaeus ad se ueniret, si quid se conuenio op- Achoreus.] scilicet uisus nomen deductum ab A-
 pus esset, neq; uenientis magis processit obuiam, assurre- chor, qui apud Cyrenaeicos muscarum deus colitur, mu-
 xit us, quam si priuatus aliquis ad se ueniret. Quae res re- scarum multitudo quoties pestilentia adfert, protinus in-
 gno primo congressu uehementer turbauit, admiratusq; tereunt, postquam illi litatum est deo Descriptio perso-
 fuit, quod in priuatum hominem tanta potuerit cadere nae ab aetate. Hunc genuit c.] a parentibus, siue pa-
 animi elatio. Mox uerò ubi eum loquentem audiuit, ac li- tria potius. Memphis ultra Nilum iacet Occasum uersus,
 bere praedicentem, quantum dispendij adiret, si cupiditati, regia quondam Aegypti principum, & ab ea stadiorum
 & auaritia Romana ciuitatis se subiceret ut diuinum ho- aliquot interuallo, Pyramides illae stupendae altitudinis
 minem admirari coepit, fuisseq; haud dubie illius consilia- turres, inter orbis miracula quondam habitae, quarum fr-
 um consequutus, & in Aegyptum retrò uela fecisset, ut eū tum Plinius reddidit libro 36. quae nihil aliud fuerunt
 suis in gratiam rediurus, nisi amicorum consilio, ac sua- quam pecunia regum stulti ostentatio. Custodem Nili,
 su Romam ire persuerasset Circa ea tempora Gabini- uocat Memphim, siue quod sita in ripa Nili, siue quod to-
 us Syriae praerat, qui Pompeij autoritate regem contra tius Aegypti regia quondam fuit. C
 religionem in regnum reduxit. Ex libris Sibyllinis celebre illo cultore.] sub quo sacerdote, sacrorum operato-
 & armen erat, ne Romanus exercitus in Aegyptum depor- re, multi boues, quos pro Dijs colebant, perierant. Gran-
 taretur. Alexandrini pulso rege filiam eius maximam na- dem senectutem eius periphrastice circumscribit.
 tu reginam constituerunt: nuptiq; illa primo Cybiosatri Apis.] Plin. lib. 8. cap. 46. Bos in Aegypto, inquit e-
 cuidam Syrio, regia stirpe, ut ipse credi uolebat, procrea- tiam numinis uice colitur. Apim uocant. Insigne ei in de-
 to, quam regina paucis diebus ob sordidum ingenium re- xtro latere candicans macula, cornibus lunae crescere in-
 gno expulsi Iuncta inde Archelao est, eius Archelai fi- cipientis. Nodus sub lingua, quem cantharum appellant.
 lio, qui contra Syllam, pro Mithridate pugnauit, ac mox Non est fas eum certos uitae annos excedere, morsumque
 à Romanis in summo fuit honore habitus. Interim dum fi- in sacerdotum fronte enecant, quae situri luctu alium quē
 lia nouis studet nuptijs, Ptolemaeus pater Romam profe- substituant, donec inueniant, macrent, derasis etiam capi-
 ctus, Pompeio ab initio conciliatus, & per eum patribus titibus, nec tamen usquam diu queritur. Iuuentus dedu-
 commendatus fuit. De eius reductione actum in Senatu- citur à sacerdotibus Memphim. Sunt delubra ei gemina,
 est simul, & de legatorum caede, qui supra centum ex A- quae uocant Thalamos, auguria populorum. Alterum in-
 lexandria Romam aduersus Ptolemaeum uenerant, inter- trasse latum est, in altero dira protendit. Responso priua-
 quos fuerat Dion Academicus. Cum autem Consul Spin- tis dat, è manu consulentium cibum capiendo, Germani-
 ter sentiret Ptolemaeum ambire, ut à Pompeio reduceretur, ci Caesaris manum auersatus est, haud multo post extin-
 tur, author patribus fuit, ut praefectura maritima, & ter- eli. Ceteri secretus eum se prorumpit in caecis, incedit
 bus quana summoto strepitu licetorum, grexq; puerorum comitatur,
 cernitur, quo maio- rem dignitatem conse- cutus, omnem curam de reducēdo rege abiceret. Ipse mox
 praesens, & proconsul absens, per Ciceronem admixus est,
 ut reducendi regis sibi prouincia decerneretur. Malebat
 & rex per Pompeium reduci. Sed cum id obtinere non
 posset, Ephesum concessit, quasi ibi Dianae numine tu-
 tus uicturus. Non multo post, Pompeij impulsu, iniussu po-
 puli, A Gabinius regem restituit: qui recepto regno filia-
 am & Archelaum, cui puella nupserat, occidit. Nec ipse
 diu post, filiae, & genero superfluit. Perijq; fatali morte,
 quatuor filij, superstitibus, duobus uirilis stirpis, ac toti-
 dem alterius sexus, ex quibus maiores natu testamento pa-
 tris regnare iussi sunt. Dionysius Ptolemaeus, & Cleopa-
 tra. Consilij.] Cognita legatione, inquit, Pompeij, ob-
 subitum hospitijs aduentum, uix tumultuose consulendū
 spatium fuit, usq; adeo in regia trepidatum fuit. Confe-
 ssum, inquit, Appianus de Pompeij aduentu consulare in-
 cipiunt. Tres produntur ab eodem maxime regij consilij
 principes, Achilles, qui exercitum praerant, Phoimus, eunu-
 chus, qui pecunias asseruabat, & Theodorus Sannius rhe-
 tor, qui puerum regem studijs formabat.

restris amona illi de- A
 cerneretur, quo maio- rem dignitatem conse-
 cutus, omnem curam de reducēdo rege abiceret. Ipse mox
 praesens, & proconsul absens, per Ciceronem admixus est,
 ut reducendi regis sibi prouincia decerneretur. Malebat
 & rex per Pompeium reduci. Sed cum id obtinere non
 posset, Ephesum concessit, quasi ibi Dianae numine tu-
 tus uicturus. Non multo post, Pompeij impulsu, iniussu po-
 puli, A Gabinius regem restituit: qui recepto regno filia-
 am & Archelaum, cui puella nupserat, occidit. Nec ipse
 diu post, filiae, & genero superfluit. Perijq; fatali morte,
 quatuor filij, superstitibus, duobus uirilis stirpis, ac toti-
 dem alterius sexus, ex quibus maiores natu testamento pa-
 tris regnare iussi sunt. Dionysius Ptolemaeus, & Cleopa-
 tra. Consilij.] Cognita legatione, inquit, Pompeij, ob-
 subitum hospitijs aduentum, uix tumultuose consulendū
 spatium fuit, usq; adeo in regia trepidatum fuit. Confe-
 ssum, inquit, Appianus de Pompeij aduentu consulare in-
 cipiunt. Tres produntur ab eodem maxime regij consilij
 principes, Achilles, qui exercitum praerant, Phoimus, eunu-
 chus, qui pecunias asseruabat, & Theodorus Sannius rhe-
 tor, qui puerum regem studijs formabat.

Omnia monstr.] sacrosissimi homines à concilij regis.
 Alludit ad Phodinum eunuchum regis monstrum homi-
 nis. Domum Pellaeam regiam Alexandrinam uocat, uel
 ob Alexandrum urbis conditorem, uel propter primum
 Ptolemaeum Lagi, qui Macedo fuerit.

Achoreus.] scilicet uisus nomen deductum ab A-
 chor, qui apud Cyrenaeicos muscarum deus colitur, mu-
 scarum multitudo quoties pestilentia adfert, protinus in-
 tereunt, postquam illi litatum est deo Descriptio perso-
 nae ab aetate. Hunc genuit c.] a parentibus, siue pa-
 tria potius. Memphis ultra Nilum iacet Occasum uersus,
 regia quondam Aegypti principum, & ab ea stadiorum
 aliquot interuallo, Pyramides illae stupendae altitudinis
 turres, inter orbis miracula quondam habitae, quarum fr-
 tum Plinius reddidit libro 36. quae nihil aliud fuerunt
 quam pecunia regum stulti ostentatio. Custodem Nili,
 uocat Memphim, siue quod sita in ripa Nili, siue quod to-
 tius Aegypti regia quondam fuit. C

Illo cultore.] sub quo sacerdote, sacrorum operato-
 re, multi boues, quos pro Dijs colebant, perierant. Gran-
 dem senectutem eius periphrastice circumscribit.

Apis.] Plin. lib. 8. cap. 46. Bos in Aegypto, inquit e-
 tiam numinis uice colitur. Apim uocant. Insigne ei in de-
 xtro latere candicans macula, cornibus lunae crescere in-
 cipientis. Nodus sub lingua, quem cantharum appellant.
 Non est fas eum certos uitae annos excedere, morsumque
 in sacerdotum fronte enecant, quae situri luctu alium quē
 substituant, donec inueniant, macrent, derasis etiam capi-
 titibus, nec tamen usquam diu queritur. Iuuentus dedu-
 citur à sacerdotibus Memphim. Sunt delubra ei gemina,
 quae uocant Thalamos, auguria populorum. Alterum in-
 trasse latum est, in altero dira protendit. Responso priua-
 tis dat, è manu consulentium cibum capiendo, Germani-
 ci Caesaris manum auersatus est, haud multo post extin-
 eli. Ceteri secretus eum se prorumpit in caecis, incedit
 summoto strepitu licetorum, grexq; puerorum comitatur,
 cernitur, quo maio- rem dignitatem conse- cutus, omnem curam de reducēdo rege abiceret. Ipse mox
 praesens, & proconsul absens, per Ciceronem admixus est,
 ut reducendi regis sibi prouincia decerneretur. Malebat
 & rex per Pompeium reduci. Sed cum id obtinere non
 posset, Ephesum concessit, quasi ibi Dianae numine tu-
 tus uicturus. Non multo post, Pompeij impulsu, iniussu po-
 puli, A Gabinius regem restituit: qui recepto regno filia-
 am & Archelaum, cui puella nupserat, occidit. Nec ipse
 diu post, filiae, & genero superfluit. Perijq; fatali morte,
 quatuor filij, superstitibus, duobus uirilis stirpis, ac toti-
 dem alterius sexus, ex quibus maiores natu testamento pa-
 tris regnare iussi sunt. Dionysius Ptolemaeus, & Cleopa-
 tra. Consilij.] Cognita legatione, inquit, Pompeij, ob-
 subitum hospitijs aduentum, uix tumultuose consulendū
 spatium fuit, usq; adeo in regia trepidatum fuit. Confe-
 ssum, inquit, Appianus de Pompeij aduentu consulare in-
 cipiunt. Tres produntur ab eodem maxime regij consilij
 principes, Achilles, qui exercitum praerant, Phoimus, eunu-
 chus, qui pecunias asseruabat, & Theodorus Sannius rhe-
 tor, qui puerum regem studijs formabat.

A bus, quanquam alijs, semperq; eodem die, & inueniri eam, extinguiq; tradunt. Memphi est locus in Nilo, quem à figura uocant phialam, omnibus annis ibi auream pateram, argenteamq; mergètes, diebus, quos habent natales Apis, (septem hi sunt) mirumq; neminem per eos à crocodilis attingi. Octauo post horam diei, ut redire beluæ feritatē. Hæc Plinius. Erat Apis ex boue alioqui sterili genitus, quem Cambyses ferro uiolarat. Persuasum habuerat Aegyptiorum uanitas, eam fulgure, iclam fieri grauidam, eoq; conceptu Apim nasci, quem Epaphum dixerunt. Erat illi candor quadratæ figuræ in frõte: in tergo aquilæ effigies, insignis. Cantharus in palato, niger cætera.

Sux Phæ.] Lunæ suæ. Hoc dicit, inquit Sulpitius, propter albam notam, quam in dextero latere, instar bicornis Lunæ habet ingentiam Lustra suæ.] quod macula illa candicans, ut Plin. cornibus lunæ crescere inciperet. Consilij.] Sententia prima Achorei senis, de admittendo Pompeio in regnum, propter eius amplissima in patrem merita. Sed melior.] Senis consilio opponit sententiam Photini monstrofi hominis, cuius oratio efficacior fuit in persuadendo in perniciem regis, quam præstantis senis. Noste tyrann.] Quibus praua consilia placent, ut suam tyrannidem exerceant, ut non æquis legibus, neq; recta ratione suos opprimant, & metuentes semper sub imperio contineant. Et quibus semper illud tragici in amono pariter, & in ore est. si ius, & æquum uiolandū

est, id imperandi causa faciendum est. Tales multi sicut reges habent à concilijs. Ptolemæe.] auersio per exclamationem ad puerum Dionysium Ptolemaum.

Dat pœnas lau.] Verba sunt Photini, ut orationis principium sit, ius, & fas &c. Qualis uir fuit, talis, & oratio. Monstrofi hominis monstrosior oratio, sed plausibilis puero tyranno, pessimè instituto. Vitale] Vitiatem persuadet honestati anteponendam. Apud tyrannum, si æquum, & bonum consulas, in periculum incidas oportet, molesta est ueritas, quare turpiter assentandum est.

Laodata f.] Calumniæ exponitur uirtus, uerum, & iusticia, à qua nisi in transuersum abeas, dabis pœnas ad postremum. Quos fortuna, calamitosos illos, & bonos uiros. Fatis. ac.] In honore habe, quos Dii seruant in rebus secundis incolumes, infelices, & miseros magis deprime. Sidera rer.] A simili collationem facit, honesti, & utilitatis. Sceptorum.] per omnem tyrannicū, quasi uis regnorum pereat si iusticiæ ratio habeatur, simul & honesti, & à cõtrario, regna conseruari libertate scelerum dicit, quantumuis sint inuisa propter tyrannidem. Sablatusq; mo.] hoc est, clementia, si non seuiatur ferro. Facere omnia f.] obiectio, quam soluit reiectionem. Qui non potest ferre crudelitatem exerceri impunè, facessat ex aula, exeat à theatro, qui uult pius esse, & qui oderit tyrannidem. Vox planè tyrannica. Scio ab alijs aliter hunc locum exponi.

Non impunè.] Quasi contemptu pueri regis in Aegyptum fugam tenuit, unde eum in Pompeium conitare conatur, atq; in odium trahere. Sed durius hoc mendaciū est, aduersus Magnū, ad faciendam ei inuidiam. Sceptris.] regno, ut ipse illud inuadat potius, quam ut sorori tradat.

Pignora.] sororē intelligit, cum alioqui pignora, pro liberis usurpari soleat.

Nilumq; Ph.] hoc est, regnum Aegypti trade potius sorori hosti iudicatæ, cum qua bellum habes.

Ab armis Latijs.] ab armis Romanis defendamus nos.

Quicquid non.] Quicquid Pompeius non inuasit, dū bellū Ciuile geritur, nec Caesar occupabit.

Nulla fiducia.] Cum nulli regum fidat, cum nihil spei, & opis supersit, ad re-

Non impunè tuos Magnus contempserit annos, Qui te nec uictos arcere à littore nostro Posse putat. neu te sceptris a spoliauerit hospes, Pignora sunt propiora tibi, Nilonq; Pharonq; Si regnare piget, damnatæ redde sorori.

Aegyptum certè Latijs tueamur ab armis. Quicquid non fuerit Magni, dum bella geruntur, Nec uictoris erit. toto iam pulsus ab orbe Postquam nulla manet rerum fiducia, quærit, Cum qua gente cadat, rapitur ciuilibus artibus. Nec soceri tantum arma fugit, fugit ora Senatus, Cuius Thessalicas saturat pars magna uolucres, Et metuit gentes, quas uno in sanguine b mistas Deferuit, regesq; timet, quorum c omnia meruit, Thessaliæq; reus nulla tellure receptus, Sollicitat nostrum, quem nondū perdidit orbem.

Iustior in Magnum. nobis Ptolemæe quærelæ Causa data est, quid sepositam, semperq; quietam Crimine bellorum maculas Pharon aruaq; nostra Victori suspecta facis? cur sola cadenti Hæc placuit tellus, in quam Pharsalica fata Conferres, pœnasq; tuas, iam crimen habemus Purgandum gladio. quod nobis sceptrum Senatus Te suadente dedit, uotis tua fouimus arma.

Hoc ferrum, quod fata iubent proferre, parauit Non tibi, sed uicto feriam tua uiscera Magne Malueram soceri: rapimur, quo cuncta feruntur. Tene mihi dubitas, an sit uiolare necesse, Cum liceat? quæ te nostri fiducia regni Huc agit infelix? populum non cernis inermem, Aruaq; uix refugio fodientem mollia Nilo? Metiri sua regna decet, uiresq; fateri. Tu Ptolemæe potes Magni fulcire ruinam, Sub qua Roma iacet: bustum, cineresq; mouere Thessalicos audes? bellumq; in regna uocare?

colligedas uires, quærit, & implorat aliena auxilia, ut habeant, cū quibus cadat.

Nec soceri.] Amplificatio fugæ, ab inhonesto, plus est enim aspectū Senatus Po. Ro. fugere, ob rem male gestam, quam Casa rem uictorem.

Quorum omnia.] quorum omnes hac pugna aduersa euerit.

Sunt, qui legat omnia, quasi dicat, ait Clareanus, prosperā fortunam, ex lectione Badiana. At ego puo hoc nimis argutum, inquit, & simpliciter legendum, Omnia, quasi dicat, omnem substantiam, & fortunam, ut à nominatiuo omne. Thessal. re. us.] accusandus male gesta rei in Thessalia in pugna Pharsalica. Nulla Tel.] quasi rebus desperatis omnibus, exclusus ab omnibus regibus, uenit ad te, tanquam ad sacram ancoram, ut in

Rr 2] Sceptri

Sceptri societatem accipitur, ab uniuerso orbe exclusus, sollicitat nostrum orbem, hoc est, Aethiopicam, in qua Aegyptus est, & eum item orbem ad postremum perditum eat. Iustior.] Occurrit, quod obiecit, Pompeium de Ptolemaeo ut ingrato quari posse. Imo, inquit, nos iustius de eo quari possumus, inuenit argumentum per auersionem ad regem. Eum modeste reprehendit, quod regnum quietum maculet armis civilibus. Pharon.] Aegyptum a parte totum. Ab inutili, quod proficiscitur ab armis Ro. Crimen ha.] Si Caesaris inimicum recipiat, illico ille tibi arma inferet. Et, gladio, pro bello. Senatus.] Quod Senatus stabilivit tibi regnum, non fuimus ingrati ob acceptum beneficium, sed & deos in tua uota precati sumus. Non tibi.] ut Pompeio. & hospiti paternos sed uicto. Malueram so.] Casari, sic uictus esset, uiscera ferire. Quae te nostri.] Qua spe, & fiducia, quo consilio, ingressus es regnum meum, cum liceat mihi te interficere, cum necesse sit. Populum inermem.] a tenuitate regni, quasi dicat, cum tanta non sint operi nostra, ut auxilia inde tibi possis polliceri. Arua moll.] A consequenti Si uix fodit terram pingue relicta a Nilo refugo, quid ualeret is populus bello? De Nili inundatione, & recurso refugio ante dictum est. Metiri sua.] Ab aequo, Allusum est ad illud Horatianum.

Metiri se quae suo modulo, ac pede, uerum est, ut & illud Persianum.
 Messe tenuis propria uiue.
 Monemur adagio, ne quis dilatat, inquit Erasmus ultra

Ante aciem Emathiam nullis accessimus armis, Pompeij nunc castra placent, quae deferit orbis. Nunc uictoris opes, & cognita fara laeefsis. Aduersis non deesse decet, sed laeta secutos, Nulla fides unquam miseros elegit amicos.

conditionem sua. neue seipsum ex assentatorum laudibus, uel uulgum opinione, aut fortunae fauore, rerum proprijs, ac ueris dotibus, ani-

miq; uirtutibus aestimet. Martialis.
 Qui sua metiur pondera, ferre potest.
 Eodem perimet propria mensura uiuere, dicitur in epig.
 Pindarus.
 χρῆ δὲ καὶ αὐτῶν αἰεὶ τῶν ἰσῶν ὄραυ μέρων. id est,
 Oportet autē iuxta sua quaeq; conditione uniuersumq;
 rei spectare modum. Aristoph. in Auius.
 ἄν ἀναμετρήσας αὐτῶν ἀντιῶν ἀδραχῶν.

id est, Erasmo interp.
 Non ipse te remetieris, hinc loci Alio profectus.
 In eandem sententiam hoc loco declamat Photinus.
 Tu Ptolem. po.] quasi dicat, non a maiori ad minus, Roma, domina rerum non potest sustentare ruinam Pompeij, multo minus tu. Bustum.] clade Pharsalicā instaurare, & uires caesorum restituere? Bellumq;.] Ab inutili cum possis extra partes esse. Ante acie.] Ante pugnam Pharsalicā in partibus non esse, & nunc in partes uis discedere, & quidem cum nulla gratia. Nunc uictor, o.] Et nunc Caesaris potentia in te concitabis? Aduersis.] Concludit argumentatione oratione. Qui secuti sunt secundam fortunam, eos non decet in aduersis deesse. At tu secundam hominis fortunam non es secutus, licet ergo in aduersis deesse. Aditq; epiphonema, quo absoluit oratione. Sed ea exclamatio respondet toti orationi, in aduersis deserendos esse amicos. Hanc sententiam alij, atq; alij uerbis non uno loco reddidit.

a al. iubere. Ab omnibus itū est, in sententiā Photini, non solum Pompeium regno excludendum sed etiam interficiendum. Sed audiamus Casarem. His tunc cognitis rebus, qui propter aetate eius (pueri regis) in procuratione erat regni sine timore adducti, ut postea praedicabāt, ne sollicitato exercitu regio, Pompeius Alexandriam, Aegyptumq; occuparet, siue despecta eius fortuna, ut plerumq; in calamitate ex amicis inimici existunt, is, qui erat ab eo missi, palam liberaliter responderunt, eumq; ad regem uenire iusserunt. Ipsi clam consilio mīto, Achillā praefectū regni singulari homine audacia, & L. Septimium, Tr. Mili ad interficiendum

Affensere omnes sceleri, laetatur honore Rex puer insueto, quod iam sibi tanta a licere. Permittant famuli, sceleri delectus Achilles, Perfida qua tellus Casijs b excurrit arenis, Et uada testantur iunctas Aegyptia Syrtis, Exiguam socijs monstri, e cladisq; carinam Instruit, o superi, Nilusne, & barbara Memphis, Et Pelusiaci tam mollis turba Canopi Hos animos? sic fara premunt ciuilia mundum? Sic Romana iacent d nullusne in cladibus istis? Est locus Aegyptio? Phariusq; admittitur ensis Hanc certe seruate fidem ciuilia bella, Cognatas e praestare manus, externaq; monstra Pellite, si meruit tam claro nomine Magnus. Caesaris esse nefas, tanti Ptolemae ruinam Nominis haud metuis? celoq; tonate prophanas Inseruisse manus impure, f. & semiuir audes? Non dormitor mundi, nec ter capitolia curru Inuectus, regumq; potens, uindexq; Senatus, Victorisq; gener, Phario satis esse tyranno Quod poterat. Romanus erat, quid uiscera nostra Scrutaris gladio: nescis puer improbe, nescis, Quo tua sit fortuna loco, iam iure sine ullo Nili sceptra tenes, cecidit ciuilibus armis, Qui tibi regna dedit. iam uento uela negarat Magnus, & auxilio remorum infanda petebat Littora, quem contra non longa recta biremi Appulerat scelerata manus, Magnosq; patere Fingens regna Phari, celsa de puppe carinae In paruum iubet ire ratem, litusq; malignum

Pompeium miserunt. Appianus, Hi, inquit, nefandum negotium animo uolentes, Pompeium interficere conueniunt, quo Casari morem gererent. Perfidus.] A loco ubi instruxerit scelestus ille carinam exiguam socijs tribus, aut ad summum quatuor, inter quos erat L. Septimius, qui sub Pompeio Tr. militum, ordinem ducebat. & Saluius Centurio. Periphrastice monstrat locum uadosum propter proximum montem Casium, per quem uicinum mare non potest non esse uadosum. Iunctus Syr.] Inter Lepium enim, & Alexandriam Syrtis sunt, intra uadosum, & reciprocum mare. astu procellarum exundante, incertis sedibus leniter subsidunt, nec arenarum cumuli alluionis

Alluisionis uehementius
congesti,prehendi ob
incertas uices, neque

caueri possunt. Etenim profunda redduntur aestu maris
depulsis arenis, quæ paulo ante erunt uadrosa. Contra bre-
uia in nauigabiliâq; per arenas è Casio appulsis.

O superi.] per indignationem exclamatio, quod mo-
dica cymba instruitur à môstris hominû, quæ totius orbis
Imperatorem sit ad cædem exceptura. Et Pompei maie-
statè amplificat. Hos animos.] Aposiopesis, subaudi
habet, uel induit. Canopi Pelusiaci.] Per Nilû, Mem-
phim & Canopum intelligit totam Aegyptiû. A' Pelusio,
ad fauces usq; Canopi, sunt M. CCC. stad. A' Canopo usq;
ad Pharon, stad. C. L. Canopes oppidû appellatum cre-
ditur à Canopo gubernatore nauis Menelai, qui illic aspi-
dis morsu interijt. Haud procul inde fossa est, cymbis re-
ferta. in quibus nymphæ assiduò modulantur. Glareanus
existimat, Pelusiaci, nõ esse epitheton satis aptû Canopo,
cum Pelusium sit, inquit, oppidû ad extremû Nili ostium,
Orientem uersus. Canopos uerò maximè ad Occasum.

B Scio Persas, pro Medis, Glauci Scyllam, pro Nisi figuratè
poni. At Canopû accipere epitheton Pelusij, hoc inaudi-
tû. Sed Elæc, & similia in opere imperfecto facillè ueniã
merentur. Cladibus.] in cæde Pompei, ut Aegyptius
ensis feratur, ad cædè ciuis Romani, Imperatoris, & qui-
dem Maximi omnium, quos Roma habuit. Pharijs ensis,
Aegyptius ensis, quasi barbarus, Ciuilia bella.] Auer-
sio, ad bellum ciuile, ut si omnino necesse sit, Magnû cade-
re, pereat manibus suorû ciuî, gladio alicuius suæ gètis,
non autè barbarorû hominû. Externa mon.] Aegypti-
os, semper alludit ad monstrû hominis, & semimarè Pho-
tinû. Si modo Pompeius meruit, in Cæsaris gratiã occidi.

Ptolemæc.] auersio ad regem. Cæloq; to.] res-
pexit ad Ro. le. qua uetabatur, loue tonante nihil inceptare
aliquid. Vituperato interfectore, aptè amplificat maie-
statem Pompeij. Phario.] Regi Aegyptiorû uel si nihil ali-
ud, quã quod Romanus erat, sat esse potuisset, Nostra.]
Romana. Quo in lo.] quasi dicat, ò puer rex, nescis ad-

Incusat, binaremq; radis frangentibus æstum,
Qui a uetet externas terris b appellere classes.

huc, in quo rerû statu
sit tua fortuna, nescis, a al. uetat.
quid serus uesper sit ti b al. aduerte
re.

bi breui aduecturus. Iure sine ul.] Quãuis sine iure so-
lus regnabat exclusa sorore, tamen per hoc parriciidû re-
gno suo exciderat, ne existimaret impune cædè iurã fuis-
se. Nili scep.] Regnû Aegypti, à parte totû. Cecidit.]
Pompeius, cuius beneficio pater in regnû reduclus fuerat,
& regnare iussus erat à Senatu. Iam uen.] hoc est, uelã
cõtraxit, uel, ut Sulp. deposuit. Scelerata ma.] Aegypti-
orum, Septim & Achilles. Appianus, cymbã eximie or-
natã ad eû mittunt, inquit, ueluti mari importuoso eo in
loco existère, nec à maioribus nauib. adiri facili. Ministri
porrò regij cymbã in scenderant, & cum his Septimius, uir
Romanus, qui tuc fortè regi assidens aliàs cum Pompeio
militauerat. Is dextrã regis nomine Põpeio obtulit, & ad
amicum filium tuto monet accedere. Sic Appianus. In
paruã iubet.] Cæsar paucis ita refert. Ab his, inquit, li-
beraliter ipse appellatus, & quadã noticia Septimij pro-
ductus, quod bello prædonè apud eû ordinè duxerat, nauî
culã paruulã cõscendit, cum paucis suis, & ibi Achilles, &
Septimio interficitur. Littusq; mal.] Plutar. scribit, eû
iam scapha propior esset, Septimij præuenientè surrexif-
se, ac Latine Pompeiû imperatorè Ro. appellasse. Achillã
uerò eû Græcè salute esse, atq; admonuisse, ut in scaphã de-
scenderet. Limû enim esse at nõ profundû, quod trirèmi ad
nauigandû suppeteret, eû ob uicinû Casû montè arenosû
sit mare. Bimatè æst.] Rectè Sulpit. hinc Libicû, inde
Aegyptiû mare inter se, ostiorû Nili aestu seuiète collidun-
tur. Et inter hæc, exercitus tâquã Põpeio honorè delau-
rus. iuxta littus in acie stabat, inter quos rex medius ueste
purpurea eminebat. Cuius rei spectaculo, motus Põpeius,
maximè eû nec ad ipsum accessisset rex, nec ex digniorib.
præmississet, quãquã & Cornelie, & omnibus ferè, qui in
nauî erãt ab initio regis animus suspectus fuerat) dehor-
tantibus omnibus ne iret ad eû, protulit Sophocleû illud,

Qui ad tyrannû se cõfert, eisi liber est, sit illius seruus.
Externas. c.] ut maiores Aegyptijs. Pulchrû cõmentum.

C Quod nisi f.] Mul-
tis uerbis ostendit poë-
ta, nisi planè fatale fu-
isset, Pompeio ibi per-
eudum esse, multa si-
gna in omniû oculos
incurrerãt, quib. præ-
sagire poterant, eû ad
cædem trahi. Inten-
ta.] in iussa, uel inten-
ta iussui. Ordinè ex-
tremum, Diuinam pro-
uidentiã uocat.

Nisi trah.] Pom-
peiû destinatû ad cæ-
dè, omnes comites pa-
lãm præ sagire pote-
rãt id, quod statim e-
uenit. Præ sagia ali-
quot recensimus pau-
lò antiè, exercitus in-
structus in littore, tan-
quã ad spectaculû cõtemptim missi duo uiles, & scelerati

Quod nisi fatorum leges, intentaq; iussu
Ordinis æterni miseræ uicinia mortis
Damnatum leto traherent, ad littora Magnum,
Non ulli comitum sceleris præ sagia deerant,
Quippe fides si pura foret, si regia magno
Sceptrorum autori uera pietate pateret,
Venturum tota Phariûm cum classe tyrannum.
Sed celsis fati, classemq; relinquere iussus,
Obsequitur, letumq; iuuat præ ferre timori.

Ibat in hostilem præ ceptis Cornelia puppim,
Hoc magis impatiens egresso deesse marito,
Quod metuit clades, remane temeraria coniunx,
Et tu nate precor, longe q; è littore casus
Expectare meos, d & in hac ceruice tyranni
Explore fidem dixit, sed surda uetanti
Tendebat geminas amens Cornelia palmas,
Quò sine me crudelis abis: iterum ne relinquer
Thesalicis e submota malis: nunquã omine læto
Distrahimur miseri, poteras flectere puppim,
Cum fugeres aliò, latebrisq; relinqueret Lesbi,
Omnibus à terris, si nos arcere parabas.

fuisse. Iussus.] Pompeius à regij ministris, Achilles, &
Septimio

homines Septimius, &
Achillas, eû regis esset
tãto uiro obuã proce-
dere cum aliquã no-
bilium suorum manu:
modica cymba. et alia
consimilia. Præ sagiã
est, præ diuinatio, & c al. cedit.
præ sentio rerû futura-
rû, & præ sagatio uete-
ribus. Inest igitur, ait
Cic. in animis præ sa-
gatio extrinsecus mie-
ta, atq; inclusa diuini d al. sed
tus. Quippe.] præ-
sagium, si sincero ani-
mo obtulisset Põpeio
cõmunionem regni, oc-
currisset ei eû omni re-
gia classe, & honorifi-
cè data dextera aduen-
tû illi suû gratulatus
Rr 3 Septimio

Septimio. Sed obsequutus fuit Pōpeius parricidis. Ibat in ho.] Poeta coniugis affectū piū in Cornelia proponit, quā maritū in cymba descendente sequi uoluerit. Caeterum parua nauicula exceptū Pōpeium Cornelia anxia animo euentū rei expectans, oculis profecuta fuit. Re

mane.] Verba sunt Pōpeij ad Corneliā, quasi remouētis à se, monētisq; ut in nauī maneret. Nate.] Sexte fili, hic apud uxore meam tantisper te cōtine, dum euentū rei uideritis. Non fre.] Satiū fuisset, non uenisse in Lesbū, ac me inde abduxisse huc, & nunc deserere miseram.

al. attoni- toq; An tantū in fluctus placeo comes? hęc ubi frustra Effudit, prima pendet tamen anxia puppe, Attonitosq; a metu, nec quoquam auertete uisus, Nec magnum spectare potest, stetit anxia clasis Ad ducis euentum, metuens non arma, nefasq; Sed ne submissis precibus Pompeius adoret. Sceptra b sua donata manu. transire parentem. Romanus Pharia miles de puppe salutat Septimius, qui (proh superū pudor) arma satelles Regia gestabat posito deformia pilo Immanis, uolentus, atrox, nullaq; ferarum Mitior in cædes, equis non fortuna putasset Parcere te populis, quod bello hęc dextra uacasset Theffaliaq; procul tam noxia tela fugasset

An tantū in fluctus placeo comes? hęc ubi frustra Effudit, prima pendet tamen anxia puppe, Attonitosq; a metu, nec quoquam auertete uisus, Nec magnum spectare potest, stetit anxia clasis Ad ducis euentum, metuens non arma, nefasq; Sed ne submissis precibus Pompeius adoret. Sceptra b sua donata manu. transire parentem. Romanus Pharia miles de puppe salutat Septimius, qui (proh superū pudor) arma satelles Regia gestabat posito deformia pilo Immanis, uolentus, atrox, nullaq; ferarum Mitior in cædes, equis non fortuna putasset Parcere te populis, quod bello hęc dextra uacasset Theffaliaq; procul tam noxia tela fugasset

ipsum regis pilum missile telū erat, ferro triangulo, unciarum 9. hastili pedū quinq; & semis, nunc spiculū uocatur. Ad cuius ictum præcipue exercebantur milites, quod arte, & uirtute directū. & scutator pedites, & loricator equites sæpe transferbat. Atq; hoc quidē maius pilū erat. Erat aliud minus, ferro triangulo, unciarū V. hastili trium pedū, & semis, quod tūc uerriellū tempo ribus Vegetij uerutum dicebatur. Posita itaq; militis telo, regia arma & quidem non salutem, sed eadem prolata præ se ferebat. Immanis.] asydeton uehementia gratia. Fortuna.] Auersio ad fortunā. Hęc d.] otio sa fuisset, si præsens in Pharsalica pugna unā adfuisset.

Disponis] Et ut hic quoq; ciuile bellū sit, gladios disponis ad cædē eius quem honorificē salutabas. Romanus] quem Septimius Ro. gerebat, ita Regi parebat, ut magno eū dedecore suo, et pudore Deorum, apud omnē posteritatem fabula, imo res gesta narraretur. Pellæus puer.] Aegyptius, sed à Ptolemæo Lagi Macedonico oriundus. Tuo gl.] Allusum est ad parcamiam. Suo sibi hunc ingulo glad. Qui Brui.] Qui nefas M. Brui factum uerbis de cæde Cæsaris extulerūt, quo nomine hoc scelus appellabūt postea. Quasi dicat, Brutus interfecit tyrannū, oppressorem Libertatis, inuasorē Imperij, hic Septimius defensorem al. fit. Senatus, uindictē Libertatis, trucidauit, quo potissimū nomine, si collocatio fiat, hoc scelus appellabunt: cum Brui facinus laudib. sit uendendum. Phariamq; ab] parua nauicula exceptū Cor-

Disponis gladios, ne quo non fiat in orbe Heu facinus ciuile tibi, uictoribus ipsis Dedecus, & nunquam superūm caritura pudore, Fabula. Romanus regi sic paruī ensis, Pellæusq; puer gladio tibi colla recidit Magne tuo. qua posteritas in sæcula mittet Septimium fama? scelus hoc quo nomine dicent, Qui Bruti dixere nefas? iam uenerat horæ Terminus extremæ, Phariāq; ablatas in alnum Perdiderat iam iura sui. d tum stringere ferrum Regia monstra parant, ut uidit cominus enses, Inualuit uultus, atq; indignatus apertum Fortunæ præbere caput, tunc lumina presit Continuitq; animam, ne quas effundere uoces Posset, & æternum fletu corrumpere famam. Sed postquam mucrone latus funestus Achilles Perfodit, nullo gemitu consensit ad ictum, Respexitq; f nefas, seruatq; immobile corpus, Scq; probat moriens, atque hęc in pectore uoluit: Secula Romanos nunquam tacitura labores Attendunt, æuumq; sequens speculator ab omni Orbe ratem, Phariāq; fidem, nunc consule famæ. Fata tibi longæ fluxerunt prospera uitæ, Ignorant populi, si non in morte probaris, An scieris aduersa pati. ne cede pudori Autorem? e g dole fati, quacunq; feriris, Crede manum soceri, spargant, lacerentq; licebit, Sum tamen & superi foelix, nulliq; potestas Hoc auferre Deo, mutantur prospera h uitæ, Non sum morte miser. —

nelia animo anxia euentū rei expectans oculis prosequatur. Et iam nō procul à nauī aberāt, cū Septimius eū gladio traiecit. Inde Achilla, & alijs ferrum stringētib. utraq; manu ad frontē obdusa ita multis uno tempore uulnerib. acceptis, nullā emisit uocē, tanta uiri maiestate indignū, sed suspitio duntaxat edito obtulit corpus ferendū percussoribus. Monst.] Septimius & Achilles Secula Ro.] Affingit Pompeio orationem, quā tacitus apud se reuoluit. Phari.] perfidia Aegyptiorū, Appianus, eū in alio, inquit, lōgē abesset inter nauigandū magis adhuc de Septimio cepit suspitari. siue quod Romanū hominē secū olim militantem nosceret, siue quod solū ad-

esse cerneret, quasi ob militaris disciplina emulationem, Imperatorē suū esset inuasurus. Te ne, inquit, ego cognosco o miles. Cui statim ille annuit. Deinde cōuersum primus con-

Amus perculit. Ceteri uero insecuti sunt. Sed Plutarchus paulo aliter. Cum inter nauigandum, inquit, à trirème ad litur, nulla uox pia ad Pompeiū peruenisset, ad Septimiū dixit. Non ego te meum cōmlitorē agnosco: Sed hic nulla uoce emissa, tantum capite annuit. Tum Pōpeius orationem Græcam, qua erat apud regem usurus, legens litibus propius accessit. & multis ex regis descendentiibus,

uelut ad officium. & salutationem uiri, cum Pompeius apprehensa manu Philippi assurgeret, Septimius eum à tergo ense transfigit. Inde Saluius. & Achilles gladios nudauere. Non sum morte miser] Quia mors malum non est, & in mea constantia perseuero, & fractus reſta conscientia, post triumphos animo tranquillo morior.

Videt hanc.] Cōsolatur se Pōpeius, quod in conspectu suorū cadat, hoc est, cōiugis, & Sexti Pompeij filij: patros à sexu, & ætate.

At non t.] Dilatatio à querimonia personæ Corneliæ, in qua immodicus dictus est gæc, sed decorē, quod is sexus in tali re nauis nullū seruet modū, ubi cæperit queri.

Ego te sc.] translatio culpæ mortis in se, pro impotentiā animi.

Aut læt.] Aetiologia. Nam propius aliā fugā tenere potuisset, Lesbos perierat. Cæsar.] putat Cæsarem ante Pōpeium in Aegyptū peruenisse. Duci enim argumenū à cōsequenti. Pōpeius in ipso statim impulsu occisus est, ergo Cæsar anteuenit, et eū interficere iussit. Verisimile non est, reputat, ab rege amico percussores missos, cuius

Cpatrem in regnū Pōpeius autore Senatu per Gabiniū restituit. Sed quis.] reuocat impotentiā, ac dubitat de autore, & causa cædis. Sed quisq.] Nescis, cuius iussu sit interfectus, eū à Cæsare, an à superis hoc ius percutiendi Magnū sit datū Nescis er.] Hortatur se ipsam ad cædē sui, simul ut ea morte pereat, qua optat Pōpeius Oratiōes sunt abruptæ, & nusquā sibi cōstantis, & amentis animo.

At Magni.] Dilatat narrationē copiose ab ijs, quæ cædem consecuta sunt. Pōpeius utraq; manu ad frontē obducta, multis uno tempore iētibus cōfossus, nullam emisit uocem tātū uiri maiestate indignā, sed suspirio tantum edito, obtulit corpus percussoribus feriendū. Viri f.] Iuatores in hoc cōsentiūt. decus formæ in uultu

—Videt hanc Cornelia cædem, Pompeiusq; meus, tanto patientius oro, Claude dolor gemitus, natus, coniunxq; perceptū Si mirantur amant. talis custodia Magno Mentis erat, ius hoc animi morientis habebat,

At non tam patiens Cornelia cernere sæuum Quam perferre nefas miseradis æthera complet Vocibus, o coniunx ego te scelerata peremi, Lætiferæ tibi causa moræ fuit auia Lesbos, Et prior in Nili peruenit littora Cæsar. Nam cui ius alij sceleris? sed quisquis in istud A superis immisse caput, uel Cæsaris iræ, Vel tibi prospiciens, nescis crudelis, ubi ipsa Viscera a sunt Magni, properas, atq; ingeris ictus, Qua uorum est uictio, pœnas non morte minores Pendat, & antè meū uideat caput, haud ego culpa Libera bellorum, quæ matrum sola per undas, Et per castra comes, nullis absterrita fatis, Victum, quod reges etiam timuere, recepi. Hoc merui coniunx, in tuta puppe relinquit? Perfide parcebas, te fata extrema petente Vita digna fuit moriar, nec munere regis. Ant mihi præcipitem nauæ permittite saltum, Aut laqueum collo, tortosq; aptare rudentes, Aut aliquis Magno dignus comes exigit ensē, Pompeio præstare potest, quod Cæsaris armis Imputet, o sæui properantem in fata tenetis? Viuis adhuc coniunx, & iam Cornelia non est Iuris Magne sui? prohibent accersere mortem, Seruor uictori. sic fata, interq; suorū Lapsa manus, rapitur, trepida fugiente carina.

huc.] Rursum quasi amens auerit orationē ad maritum absentē, & iam mortuū, Iuris sui.] Tertia persona, pro, prima. Ego non sum amplius mei iuris, te amisso, sed in hostis potestatem redacta sum, ut me uiuam cōsequatur.

Perhibent.] Comites, ac nauæ, ne mihi mortem accersam. Hoc cum mærore quasi ad alios mersa cum attestatione, quod non datur consilium suum exequi.

At Magni cum terga sonent, & pectora ferro, Permanisse decus sacræ uenerabile formæ, Iratamq; Deis faciem, nihil ultima mortis Ex habitu, uultuq; uiri mutasse fatentur, Qui lacerum uidere caput. nam sæuus in ipso Septimius sceleris maius scelus inuenit actū, Ac reteggit sacros scisso uelamine uultus Semianimis Magni, spirantiaq; occupat ora, Collaq; in obliqua d ponit languentia transtro. Tunc neruos, uenasq; secat, nodosq; frangit Ossa diu, nondum artis erat, caputq; ense rotare. At postquam trunco ceruix abscessa recessit. Vendicat hoc Pharius dextra gestare satelles. Degener, atq; operæ miles Romane secundæ, Pompeij diro sacrum caput ense recidis

Simul ut Pōpeius ipsa uideat ob oculos morientē, antequā ipse pereat. Haud e.] Culpa belli parte in se per amētiā trāsferit, quod sola maritū sit secuta ad bellū, unde perfidū eū uocat, quod nūc in extrema morte ab eo deseratur. nec cōmorietur. Cōiunx.] patros à relatione, cum cōiunx cōiugem, haud deceat deserere. Moriar ne.] Quasi beneficium aliquod regis esset, ab eo ad mortē rapi, sed aliud mortis genus statuit q̄rere, exemplō Anchisæ Vergilii. Ipse manu mortem inueniam.

Pōpeio.] Si quis me b al. aptate, ense cōfoderit, beneficium Pōpeio p̄stiterit in morte mea, quæ aliq; tyrānidī Cæsari tribuere tur. O' ieni.] coarguit se à comitibus retineri, ne sibi mortē consciscat. Viuis ad

mansisse in ipsa cæde, sed illi, qui uiderunt deformatum sanie caput. Sequens Septi.] Amplificatio maioris crudelitatis. Scisso uela. In quo moriens caput inuoluerat. Cætera ad amplificatiōnem immans crudelitatis pertinent. Pharius mei regis ministeriū, nō Septimium, sed Achillam uocat, qui ius

Et 4 pora

portandi caput sibi uin
dicabat, cum alterum
Romanū militem ap-
pelleret.

Opere
secundæ.] *Septimius
cum gladio traice-
rat, inde Achilles, &
alij ferrum in Pompe-
ium strinxerunt: iacen-*

si caput ademerant,
& truncū in mare de-
uoluerunt.

al. Submo-
ta.

al. adficcata

Recidis.] *Auersio
ad Septimium, qui de-
generabat ab ingenio
gentis suæ. O summi.]*

*exclamatio in rei indignita-
tem. Cæsaries.] Pathos a gesto. Suffixum ca.]
Aegypto pilo, palpitante ore adhuc, pathos a maiestate,
& auctoritate tanti uiri antecedente,*

*Fortuna.] ab auersione ad foruand. Cætera, quæ se-
quuntur ad effectus aarios pertinent. Appianus ad istum
modum refert historiam. Uxor, & amici eius hæc inuen-
t-r, eiulatu, gemituq; ad Deos scæderum umdices manus
tollere, nullaq; interiecta mora, classem ab inimico litto-
re auertere cõsueunt, caput Pompeij a busto abscissum,
& a Photino, Cæsari magno pro munere seruatum. Ve-
rum idem, tã nefandi sceleris meritis luit pœnas. Reliquū
corpus in litore sepulchrum a quodam tumulo insigni ad-
dito, cui ab alio inscriptum fuit.*

Ultima Lagæ stir-
pis.] *Acerbi poëta,
intermissa paululum
narratione inuehitur
in Ptolemæum, apud
quem eum corpus Ale-
xandri Magni sepul-
tum esset, & omnium
regum Aegypti series
Pyramidibus, & Mau-
soleis magnificè tege-
reut. Pompeij corpus
in fluct. b. marinis uol-
ui iactariq; sineret:
res profectio indigna,*

Ultima L.] *ulti-
me Ptolemæorum re-
gum Aegypti, Ptole-
mæus Lagi filius in re-
gni Macedonici diui-
sione, regnum Aegy-
pti obtinuit, translato,
eò ex Babylone cor-
pore Alexandri. Ad hunc modum catalogum regum di-
gerit Nicephora Callistus,*

- 11 κραιτὰ δὲ ἀγυπῆς ὠτολεμαῖοῦ ὀνάγου.
- 12 εἶτα κραιτὰ ἐν γένους ὠτολεμαῖων.
- 13 ἀρχὴν ἐς αὐτὴν τῆς καλλῆς κλεισπάρτας,
- 14 ὁ φιλάδελφου διύτερου ὠτολεμαῖος.
- 15 ὁσὶ καὶ μετεργῶ τῆσιν ἐβραχίω βίβλους
- 16 μεθ' ὀμ καὶ τρεῖς ὀ τῶν θέσιν ἐνεργέτης,
- 17 καὶ ὠτολεμαῖοῦ ἐν λόγῳ φιλοπάτωρ.
- 18 ἱπιδανίσι τῶ ἐμπῆ ὀ ἐν ὠτολεμαῖοις.

Vt non ipse feras & summi fata pudoris
Impius ut Magnum nosset puerrilla uerenda
Regibus hirta coma, & generosa fronte decora
Cæsaries compressa manu est, Pharioq; ueruto,
Dum uiuunt uultus, atq; os in murmura pulsant.
Singultus animæ, dum lumina nuda rigescunt,
Suffixum caput est, quo nunquam bella iubente
Pax fuit, hoc leges, cāpumq; & rostra mouebat.
Hac facie fortuna tibi Romana placebas.
Nec satis infando fuit a hæc uidisse tyranno,
Vult sceleri superesse fidem, tunc arte nefanda
Summota b est capiti tabes, raptocq; cerebro
Exiccata e cutis, putrisq; effluxit ab alto
Humor, & infuso facies solidata ueneno est.

*eum ad partes illas accessisset. Tumulus quoq; mandato
eius perurgatus, stauæ erectæ, sic, ut denuo ab omnibus
dignosci possent. Et hic finis uitæ Pompeij fuit. a quo
tam ingentia prælia exantlata sunt, cuius opera Romano
rum Imperium in maius adauclum, ob quæ Magni cog-
nomen habere meruit, cum a nemine antea esset supera-
tus, sed ab adolescentia usque inuictus fuisset, ac beatus.
A iertio quippe & uigesimo usque ad octauum, & quin-
quagesimum ætatis annum Monarchiæ præfuit, summa
potentia usus, & (ut opinio ferit) ob Cæsaris zelum popu-
lari fauore in principatu positus. Hæc Appianus. Cætera
suo loco.*

Veneno.] *Sublato cerebro, & intestini medicamentis,
& aromatis eadæuera conseruantur.*

Templi pōdus erat, A
modica qui claudiuur
urna.

Procedite tempore
cū tumulus sub arena
esset obrutus, stauæ
etiã, quæ Pōpeio a ne-
cessarijs eius circa Ca-
sui ex ære erectæ stete-
rāt, in tēpli aditu, iã ue-
rustate exesæ seruaren-
tur, ætate mea ab Hæ-
driano Imperat. sum-
ma diligentia perqui-
sitiæ, & inuenta sunt,

μὴ δὲ κραιτὰ ἐν μάλῃ
σα παῖς φιλομήτωρ,
ἔπειτα πασιγνήτος
ὁ ὠτολεμαῖος,
ἐνεργέτης δὲ φύσῃ
καὶ ὁ ὠτολεμαῖος,
κοῖνὸν ἀλιξῆς ἐν-
να] ὠτολεμαῖος,
σωτὴρ πάλῃ κλει-
τῆρος ἐν πτολεμαῖοις,
ἂν ἐξανδρος, λά] ὀ
ρ] ὠτολεμαῖοῦ.
ἔπειτα διόνυσος, ἡ
κλεισπάρτα
καὶ κλεισπάρτα βα-
σιλεύσασα μόνῃ.
ἤ τις καθυπέκλινε
τῶ βίωμῃ κραιτῇ.
Sed inter Dionysium,
de quo hic agitur, &
Laturum, prætermisit
patrem pueri Aule-
ten, qui Pompeio dea

bebat restitutionem in regnum.

Peritura.] *Breui interitura. Postea in pugna, ingenti
cade edita iuxta munitiones, rex ad nauim fuga delatus.
quæ in præalta fluminis fossa parata erat, multis sese eo-
dem metu ingerentibus, nauigio depresso, Ptolemæus pe-
rijt ut tradunt. Degener.] A uirtute, & fide maio-
rum, Quin & sorori Cleopatrar, cuius nuptias a patre con-
secutus fuerat, moriens statim reliquit.*

Macedon.] *Corpus Alexandri magni, qui conditor
urbis Alexandria fuit. Corpus primum Memphi, mox
Alexandriæ*

A Alexandria conditum fuit, & quidem in antro sub monte, ut ipse ait, cum Ptolemaeorum series sub Pyramidibus iaceant sepulsi. Plinius libro 36. Pyramides in Aegypto ociosam, & stultam regum ostentationem appellat. Amplissima ex Arabicis lapidibus constabat, trecenta sexaginta hominum millia: annis 20. eam struxisse produntur. Tres uero facta annis 78 & mensibus 4. Sed de Pyramidibus alibi nonnihil dictum est. Mausolea.] Mausoleum sepulchrum primum fuit Mausolo regi Cariae factum ab Artemisia eius uxore, centesimo Olympiadis anno secundo. Opus id ut esset inter septem miracula, ij maxime artifices fecere. Patet ab Austro, & Septentrione sexagenos, & ternos pedes. Breuius a frontibus, toto circuitu pedes quadringentos, undecim attollitur in altitudinem, uiginti quinque cubitis, cingitur columnis triginta sex. Ab Oriente celauit Scopas a Septentrione Bryax, a Meridie Timotheus, ab Occasu Leocares. Ad hoc opus accessit, & quintus Artifex. Nam supra pieron, Pyramis altitudine inferiorem aequarat uiginti quatuor gradibus, in meta cacumen se contra hēs. In summo est quadriga marmorea, qua fecit Pythis. Haec adiecta CXL. pedum altitudine, totum opus inclasit. Huiusmodi Mausolea regū conditorij: imposita dicit. Ad huius postea similitudinem. D. Augustus sepulchrum

sibi in campo Martio edificauit mirabili opere, duo decim ostijs adhibitis, ad duo decim caelestium signorum imitationem Erecto ibi praeterea obelisco quod inscriptam rerum naturae interpretationem Aegyptiorum philosophiae habebat, cui D. Augustus mirabilem usum addidit, ad deprehendas Solis umbras, dierumq; & noctū magnitudines strato lapide ad obelisci magnitudine, cui par fieret umbrarum effectus. Addidit adhuc porticam mille pedum, hortos item, ac nemora mira pulchritudinis. In talibus & tum magnificis Mausoleis reges sepeliuntur, cū interim Pōpeius ter quater maximis fluctibus iactetur.

Adeo ne.] ephnesis in rei indignitatem, quam deinde amplificat antithesi rerum antea actarum, & praesentis infelicitatis Pompeij.

Fœlix nullo.] Enthymema a contrarijs. Pallatur.] a loco pathos. Per uulnera.] oīa. 7p39 Antē ea.] Priusquam tamen, quam Caesar in Aegyptum ueniat.

Raptim tumultum.] Corpus aflu pelagi ad litus depulsū, Philippus eius libertus, modica ex fragmentis nauium materia cōquisita, ut potuit, cremauit, eodemq; tumulauit loco, ubi postea id carmen fuit, quod paulo ante dixi.

Templi pondus erat, modica qui clauditur urna.

Ne iaceat.] Ne in sepulchris relinquantur, aut ne meliore conditorio, quam reges, sepeliatur Codrus quisdam Pompeij libertus, & Quæstor, qui eum a Cypro in Aegypto usque comitatus fuerat, uenit ad mare ad humandum. Diuersum paulo ante ex Plutarcho retulimus, de Philippo eius liberto, a quo ablatus,

Ne facit nullo, uel ne meliore sepulchro, E' latebris pauis decurrit ad æquora Codrus Quæstor ab a Idalio b Cinyreæ littore Cyprī, Infaustus Magni fuerat comes, ille per umbras Ausus ferre c gradum, ruptum pietate timorem Compulit, ut medijs quæsitum corpus in undis Duceret ad d terram, traheretq; in littora Magnū. Lucis mœsta parum per densas Cynthia nubes, Prebebat, cano, sed discolor æquore truncus Conspicitur, tenet ille Ducem cōplexibus! arcūs, Eripiente mari, nunc uictus pondere e tanto, Expectat fluctus, pelagoq; iuuante cadauer, Impellit, postquam sicco iam litore sedit, Incubuit Magno, lachrymasq; effundit in omne Vulnus, & ad superos, obscuraq; sidera fatur.

Plato legum secundo εἰς τὴν ἀγῶν πλοῦτον d al. Icario, ἐκ τῆς κινύρας, καὶ κινύρας b al. Cirene, καὶ κινύρας, ἢ κινύρας c al. uictum, ἀνιάρης s. hoc est, d al. terras, quod si ditior quidem fuerit, quam Cinyra, aut Mida, si aut inuisus, & miser est, et moeste uiuit Sūt qui Pygmalionis nepotē, alij e al. magno, filium faciāt. Pygmalion (ut fabulatur Ouid Metamor. 11) cum Cilicis filius esset, qui

in tunica inuolutus fuit, ac pyra ex reliquijs modica scaphæ structa, eum cremauit. Ac dum in hoc totus est, senex quidam libertus Pompeij, ac miles superueniens illi suam operam praestitit. Ab Idalio li.] Epitheticē, ab Idalio monte Cyprī, a quo & Venus Idalia dicta est. Cinyreæ Cyprī.] Interpres Pindari Pythiorum Ode secunda dacet, Cinyram regem Cyprī fuisse filium Apollinis, & Paphi: secundum quosdam, Eurymedonijs & Paphia nymphæ.

περὶ αὐτῶν τῶν κινύρας, τῶν τῶν κινύρας βασιλεῖα οἱ μὲν θύνοισιν, καὶ ἐγὼ δὲ περὶ σε, αὐτὸ δ' ἄν ἐπιθῶ δων.] ἢ οὐκ, καὶ τὰς κινύρας ἐν ἴδω, ἐγὼ μὲν δὴ οὐκ, καὶ τὰς κινύρας ἐν ἴδω.

Et Nemeorum Od. 8. οὐδὲ θεῶν γάρ τοι φουεθεῖς ἄλλ' ὄνθεός ποιν παραμονώτερος ὥσπερ καὶ κινύρας. ἐ βεῖε πλάττω π' ὑπὸ τῶν κινύρας. id est, Deo fauente felicitas hominibus stabilior, quæ sanè & Cinyram opibus cumulauit olim in Cypro marina. Ab hoc Cinyra duxit epitheton Cyprī. Cinyræ opes, sicut & Mida, & Cræsi in prouerbiū cesserunt, de immēsis diuitijs.

Cyprum Syris eieclis occuparit, qui ex eburnea beneficio Veneris statua animata Cinyrā suscepit. Hyginus Cinyrā Assyriorum regem facit & Paphi filium. Porro Paphus mons in Cypro est, cum templo Veneri dicato, de quo est apud Maronem lib primo.

Ipsa Paphum sublimis abijt sedesq; reuifit Lata suas, ubi templum illi, &c. Infaustus.] Allusum est ad illud Vergil. lib. Aen. 6. Hectoris hic magni fuerat comes.

Per umb.] in tenebris, a circūstantia temporis, ausus fuit descendere ad mare, intrepidē & quærere corpus Pōpeij ad sepeliendum. Mœsta Cynth.] Luna paulo obscurior parum lucis prebebat, propter nubes, in quibus tenebatur. Truncus.] Corpus Pōpeij, cui diuersus erat color a mari. Ducem.] Corpus Pompeij, quod fluctus refluxus ui rursum subtraxit. Niſus.] pondere corporis tantisper cūctatur refruere, dum eripiat. Incubuit.] Codrus in corpus Pompeij deuoluit se, & ubertim lachrymas in uulnere Pōpeij fudit. Obscuraq; si.] quæ in nimbo, & nubibus obscurabantur, ut paulo ante de Luna sublustri, & sub obscura dictum est.

Non pre-